

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาการใช้ภาษาของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
และพระยาอนุমানราชชน ในหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่างๆ

ใบเฉพาะห้องสมุด
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เอกพงศ์ ประสงค์เงิน

28 พ.ค. 2545

153531

ภาควิชาภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2545

ISBN 974-616-157-1

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุน
จากเงินรายได้ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอกราบบูชาระลึกถึงพระกรุณาของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ (ชั้น 4) เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และพระคุณของศาสตราจารย์พระยาอนุমানราชชน ผู้ก่อให้เกิดหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ อันทรงคุณค่ายิ่งแก่วงการอักษรศาสตร์ไทย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลธิชา บำรุงรักษ์ Halliday & Hasan de Beaugrande & Dressler ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องภาษาระดับข้อความของท่านมาใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบพระคุณผู้เขียนตำรา บทความและงานวิจัยทุกท่านที่ผู้วิจัยได้นำผลงานของท่านมาประกอบการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์สมประสงค์ ประสงค์เงิน ที่กรุณาให้แนวคิดด้านการวิจัย และตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ ด้วยความอดทนยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.มัทนา เกษกมล ที่กรุณาแปลบทความภาษาอังกฤษให้แก่ผู้วิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและระลึกถึงพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณสิริพันธ์ มลารัตน์ ที่ได้กรุณาทุ่มเทเวลาในการพิมพ์ให้ได้อย่างเต็มที่ ทำให้งานวิจัยฉบับนี้เสร็จทันตามกำหนดเวลา

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณไศลรัตน์ อิศระเสนีย์ คุณณัฐจิรา กาญจนศิลป์ ที่ช่วยอนุเคราะห์จัดหาเอกสารที่สำคัญและหายากจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณกรรณิกา จักรกรอง และคุณชนันษา คมจำ ผู้ช่วยวิจัย ที่ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณ คุณจอมคนางค์ เจริญคุณาสวัสดิ์ ที่ช่วยดำเนินการจัดทำรูปเล่มรายงานการวิจัยนี้

งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

เอกพงศ์ ประสงค์เงิน

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะภาษาในจดหมายโต้ตอบระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กับพระยาอนุমানราชชน ในหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ รวม 5 เล่ม โดยศึกษาเฉพาะลายพระหัตถ์ และจดหมายกราบทูล ที่มีโต้ตอบกันนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2479-2486 จำนวน 437 ฉบับ

ผลการศึกษาพบว่า

1. โครงสร้างของภาษาในการขึ้นต้นและลงท้ายจดหมาย สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงใช้คำขึ้นต้นลายพระหัตถ์ 6 รูปแบบ และคำลงท้ายลายพระหัตถ์ 2 รูปแบบ พระยาอนุমানราชชนใช้คำขึ้นต้นจดหมายกราบทูล 4 รูปแบบ และใช้คำลงท้ายจดหมายกราบทูล 4 รูปแบบ
2. การเชื่อมโยงความ ทั้งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และพระยาอนุমানราชชน ใช้ประเภทการเชื่อมโยงความที่เหมือนกัน 3 ประเภท คือ การใช้คำเชื่อมการอ้างถึง และการละ
3. ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง ทั้งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และพระยาอนุমানราชชน ใช้ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง ที่เหมือนกัน 3 ประเภท คือ การใช้วลี การใช้ตัวเลข และการใช้คำ

Abstract

This research aims to study the usage and style of language in the correspondence between Prince Narisaranuwatiwong and Phya Anumanrajadhon. The correspondence has been recorded in 5 volumes of books called "Records of the Variety of Knowledge". However, the research studies only the correspondence between 2479-2486 B.E. which includes 437 letters.

The results of the study are as follows :

1. The usage of the salutation and complimentary close. The study finds that whereas Prince Narisaranuwatiwong used six types of the salutation and two types of complimentary close. Phya Anumanrajadhon used four types of the salutation and four types of the complimentary close.

2. Cohesion As for cohesion it finds that both Prince Narisaranuwatiwong and Phya Anumanrajadhon used three same kinds of cohesive devices. These devices included conjunctions, references, and ellipsis.

3. Topic Shift the study of topic shift finds that both Prince Narisaranuwatiwong and Phya Anumanrajadhon use three same kind of markers to indicate topic shift. Those markers are phrases, enumerations and usage of words.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	2
วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดเรื่องภาษาระดับข้อความ.....	6
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาระดับข้อความ.....	8
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาพูดและภาษาเขียน.....	8
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องการใช้คำขึ้นต้นจดหมาย.....	11
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงความ.....	13
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนหัวเรื่อง.....	23
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษา.....	26
3 ลักษณะภาษาของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ในหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ	40
โครงสร้างของภาษาในการขึ้นต้นและการลงท้ายลายพระหัตถ์ ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	40

การเชื่อมโยงความในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้า	
กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	44
การเชื่อมโยงความประเภทการละ.....	45
การเชื่อมโยงความประเภทการอ้างถึง.....	46
การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อม.....	53
ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องในลายพระหัตถ์	
ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	74
การเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้คำ.....	75
การเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้วลี.....	78
การเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้ตัวเลข.....	94
4 ลักษณะภาษาของพระยาอนุমানราชชน ในหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ.....	97
โครงสร้างของภาษาในการขึ้นต้นและการลงท้ายจดหมาย	
กราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	97
การเชื่อมโยงความในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	101
การเชื่อมโยงความประเภทการละ.....	102
การเชื่อมโยงความประเภทการอ้างถึง.....	103
การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อม.....	109
ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องในจดหมายกราบทูล	
ของพระยาอนุমানราชชน.....	127
การเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้คำ.....	127
การเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้วลี.....	132
การเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้ตัวเลข.....	141
5 สรุปลผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	144
อภิปรายผล.....	147
ข้อเสนอแนะ.....	150

บทที่

หน้า

บรรณานุกรม.....	151
ภาคผนวก.....	156
ภาคผนวก ก.....	157
ภาคผนวก ข.....	167

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงจำนวนจดหมายโต้ตอบระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์กับพระยาอนุমানราชชน ระหว่างปี พ.ศ. 2479-2486.....	3
2 คำร้อยละรูปแบบคำขึ้นต้นลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ระหว่างปี พ.ศ. 2479-2486.....	41
3 คำร้อยละรูปแบบคำลงท้ายลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ระหว่างปี พ.ศ. 2479-2486.....	43
4 ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความจำแนกตามประเภท ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	44
5 ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการละในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	45
6 ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการอ้างถึงในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	46
7 ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการอ้างถึงด้วยบุรุษสรรพนามในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	47
8 ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	49
9 ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความจำแนกตามประเภทการใช้คำเชื่อมในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	53
10 ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบคัดลอกตามหรือเพิ่มเติมข้อมูล ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์...	54
11 ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบขัดแย้งในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	57
12 ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบเงื่อนไขในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	58
13 ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบขยายความในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	60

14	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบแสดงเหตุในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	62
15	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบแสดงผลในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	63
16	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงวัตถุประสงค์ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	65
17	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงลำดับเหตุการณ์ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	66
18	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบแสดงตัวอย่างในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	68
19	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบเปรียบเทียบในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	69
20	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบสิ้นสุดในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	72
21	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบสรุปความในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	73
22	ความถี่และคำร้อยละของภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	74
23	ความถี่และคำร้อยละของภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้คำในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	75
24	ความถี่และคำร้อยละของภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้วลีในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.....	78
25	คำร้อยละรูปแบบคำขึ้นต้นจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชนระหว่างปีพุทธศักราช 2479-2486.....	98
26	คำร้อยละรูปแบบคำลงท้ายจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชนระหว่างปีพุทธศักราช 2479-2486.....	100
27	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความจำแนกตามประเภท ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	101

28	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการละ ในจดหมายกราบทูล ของพระยาอนุমানราชชน.....	102
29	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการอ้างถึง ในจดหมายกราบทูล ของพระยาอนุমানราชชน.....	103
30	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการอ้างถึงด้วยบุรุษสรรพนาม ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	103
31	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะ ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	106
32	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความ จำแนกตามประเทการใช้คำเชื่อม ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	109
33	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบคล้ายตาม หรือเพิ่มเติมข้อมูล ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	110
34	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบขัดแย้ง ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	113
35	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบเงื่อนไข ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	114
36	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบขยายความ ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	116
37	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบแสดง เหตุในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	118
38	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบแสดงผล ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	119
39	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมเพื่อแสดง วัตถุประสงค์ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	120
40	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความ ประเทการใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงลำดับ เหตุการณ์ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	121
41	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบแสดงตัวอย่าง ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	123

42	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบเปรียบเทียบ ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	124
43	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบสิ้นสุด ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	125
44	ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบสรุปความ ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	126
45	ความถี่และคำร้อยละของภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องในจดหมายกราบทูล ของพระยาอนุমানราชชน.....	127
46	ความถี่และคำร้อยละของภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้คำในจดหมาย กราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	127
47	ความถี่และคำร้อยละของภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้วลีในจดหมาย กราบทูลของพระยาอนุমানราชชน.....	132

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญของมนุษย์ในการสื่อความคิดและการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน การใช้ภาษา คือ การเลือกรูปภาษาที่เหมาะสมที่สุดในการสนองความต้องการในการสื่อสารเพื่อทำหน้าที่ทางสังคมในแต่ละสถานการณ์ การเลือกรูปภาษาเพื่อสื่อสารทำได้หลายลักษณะ ทั้งที่เป็นการสื่อสารแบบเผชิญหน้ากัน และการสื่อสารแบบไม่เผชิญหน้ากัน การเขียนจดหมายเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่ไม่มีการเผชิญหน้ากันระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร การใช้ภาษาในจดหมายจึงต้องมีการจัดกลาภาษาก่อนที่จะเขียน ในภาษาไทยมีเอกสารที่เป็นจดหมายโต้ตอบระหว่างบุคคลสำคัญหลายชุด เช่น พระราชหัตถเลขานี้ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงมิได้ตอบกับพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการระดับต่าง ๆ เนื้อหาในพระราชหัตถเลขานี้มีทั้งที่เป็นพระราชวิจารณ์ พระราชดำริและพระราชวินิจฉัยในเรื่องต่าง ๆ สำนัสมเด็จ เป็นหนังสือที่รวบรวมจดหมายโต้ตอบระหว่างสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพกับ สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เนื้อหาในจดหมายประกอบด้วยองค์ความรู้หลากหลายสาขาวิชาทั้งด้านอักษรศาสตร์ ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา และคติชนวิทยา เป็นต้น

บันทึกเรื่องความรู้เรื่องต่าง ๆ เป็นหนังสือที่รวบรวมจดหมายโต้ตอบระหว่างสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กับ พระยาอนุমানราชชน สาระในจดหมายจำนวน 437 ฉบับ มี เนื้อหาที่ครอบคลุมความรู้ด้านไทยศึกษา ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ราชประเพณีไทย คติความเชื่อ ตำนาน ศิลปะ นาฏศิลป์ ดนตรี ที่สำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่ง คือ เป็นขุมคลังความรู้ด้านนิรุกติศาสตร์ ได้แก่ การสันนิษฐานที่มาของศัพท์ จำนวนต่าง ๆ ในภาษาไทย ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่ง คือ ทั้งสองท่านได้แสดงทัศนะที่สะท้อนให้เห็นถึงความเอาใจใส่ ห่วงใยในเรื่องตำราหลักภาษาไทย ลักษณะของไวยากรณ์ไทย ว่าควรมีรูปแบบที่ถูกต้องเป็นอย่างไร ส่วนความรู้เรื่องช่างนั้น สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ทรงประทานความรู้ด้านช่างไทย ไว้อย่างถูกต้อง ชัดเจน เป็นประโยชน์แก่การอ้างอิง และนำมาใช้ในงานช่างของไทย สมกับที่พระองค์ท่านทรงได้รับพระสมัญญานามจากพระบรมวงศานุวงศ์ว่า “นายช่างใหญ่แห่งกรุงสยาม” หรือที่บรรดาช่างผู้เป็นศิษย์เรียกพระองค์ว่า “สมเด็จครู” (วิระ อินพันทัง, 2542 : 2960)

ม.ล. บุญเหลือ เทพสุวรรณ (2506 : 78-82) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ ไว้ว่า เป็นหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นไทย ชีวิตไทยเป็นอย่างยิ่ง และยังสะท้อนให้เห็นบุคลิกภาพของความเป็นนักปราชญ์ของทั้งสองท่าน คือ การเป็นนักศึกษาค้นคว้า คั่งที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Scholar และท่านค้นคว้าอย่างบังเกิด คือ มิได้ยึดมั่นหลงใหลในความรู้ที่ท่านค้นคว้าหามาได้ นอกจากนี้ปราชญ์ทั้งสองท่านยังได้แสดงทัศนะที่สะท้อนให้เห็นถึงความห่วงใยต่อสังคมไทย อย่างที่เรียกว่าเป็นครู ในความหมายของฝรั่งที่เรียกว่า นักปฏิรูป (reformer) ด้วยการให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่คนในสังคม

จากคุณค่า ประโยชน์ และลักษณะเด่นของหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาลักษณะการใช้ภาษาในจดหมายโต้ตอบระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กับพระยาอนุমানราชชน โดยใช้แนวคิดด้านภาษาระดับข้อความมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะภาษาในจดหมายโต้ตอบระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กับ พระยาอนุমানราชชน ในหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างของภาษาในการเริ่มต้นและการลงท้ายจดหมาย
2. การเชื่อมโยงความ
3. ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาการใช้ภาษาของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กับ พระยาอนุমানราชชน ครั้งนี้เป็นการศึกษาจากจดหมายโต้ตอบ จำนวน 437 ฉบับ ในหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ ดังรายละเอียดในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงจำนวนจดหมายโต้ตอบระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กับพระยาอนุমানราชชน ระหว่างปี พ.ศ. 2479-2486

เล่มที่	พุทธศักราช	จำนวนจดหมายของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์	จำนวนจดหมายของพระยาอนุমানราชชน
1	2479	34	23
	2480	24	20
2	2481	61	40
3	2482	52	44
4	2483	22	19
	2484	16	14
5	2484	15	10
	2485	20	14
	2486	4	5
รวม		248	189

2. ศึกษาเฉพาะลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ที่ทรงโต้ตอบกับพระยาอนุমানราชชนเท่านั้น จะไม่ศึกษาลายพระหัตถ์ที่ทรงมีโต้ตอบกับบุคคลอื่น
3. ศึกษาเฉพาะเนื้อหาสาระในจดหมายเท่านั้น ไม่ศึกษาส่วนที่เป็นบันทึกเพิ่มเติม
4. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาภาษาระดับข้อความ โดยแบ่งการศึกษาเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้

- 4.1 โครงสร้างของภาษาในการขึ้นต้นและการลงท้าย
- 4.2 การเชื่อมโยงความ ศึกษา 3 เรื่อง คือ
  - 4.2.1 การละ
  - 4.2.2 การอ้างถึง
  - 4.2.3 การใช้คำเชื่อม
- 4.3 ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง
5. ศึกษาเฉพาะลักษณะภาษาในระดับโครงสร้างผิวเท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. สํารวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาษาระดับข้อความ และการใช้ภาษาในสื่อประเภทต่าง ๆ
2. เก็บรวบรวมข้อมูลจดหมายโต้ตอบระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กับ พระยาอนุমানราชชน โดยคัดเลือกเฉพาะลายพระหัตถ์ที่ทรงมีโต้ตอบกับพระยาอนุমানราชชนเท่านั้น ส่วนที่ทรงมีโต้ตอบกับบุคคลอื่น และบันทึกแทรกของทั้งสองท่านนั้น จะไม่นำมาพิจารณา
3. วิเคราะห์ข้อมูลลักษณะการใช้ภาษาที่ปรากฏในจดหมายโต้ตอบระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กับพระยาอนุমানราชชน โดยแยกประเด็นการวิเคราะห์ดังนี้
  - 3.1 โครงสร้างของภาษาการขึ้นต้นและการลงท้ายจดหมาย ใช้แนวคิดของ ชลธิชา บำรุงรักษ์ (2539)
  - 3.2 การเชื่อมโยงความ ใช้แนวคิดของ ฮาลลiday และฮาซาน (Halliday & Hasan, 1976) เดอโบกรองด์ และเดรสเลย์ (de Beaugrande & Dressle, 1994) และชลธิชา บำรุงรักษ์ (2539)
  - 3.3 ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง ใช้แนวคิดของชลธิชา บำรุงรักษ์
4. หาความถี่และคำนวณหาค่าร้อยละของข้อมูลทั้ง 3 ด้าน
5. นำเสนอผลการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบลักษณะภาษาระดับข้อความที่ปรากฏในจดหมายโต้ตอบระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กับ พระยาอนุমানราชชน ในหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ
2. เป็นแนวทางในการศึกษาภาษาระดับข้อความในสื่ออื่น
3. เป็นแนวทางการศึกษาภาษาในสื่ออื่นด้วยวิธีการทางภาษาศาสตร์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ภาษาระดับข้อความ หมายถึง ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารที่ร้อยเรียงต่อเนื่องกัน เป็นข้อความที่มีโครงสร้างสูงกว่าประโยค ภาษาในระดับข้อความจะมีกลไกทางภาษาที่แสดงความสัมพันธ์ในลักษณะต่าง ๆ กัน

2. การเริ่มต้นจดหมาย หมายถึง คำหรือวลีที่ใช้ในการขึ้นต้นลายพระหัตถ์ หรือจดหมายกราบทูล
3. การลงท้ายจดหมาย หมายถึง คำหรือวลีที่ใช้ในการลงท้ายลายพระหัตถ์หรือจดหมายกราบทูล
4. การเชื่อมโยงความ หมายถึง วิธีการแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายของข้อความที่เกี่ยวข้องกัน โดยใช้หน่วยทางภาษาที่แตกต่างกัน
5. การอ้างถึง หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์ของรูปภาพาษาที่เกิดจากรูปภาพาษาหนึ่งไม่มีความหมายเป็นอิสระในตัวเอง แต่ต้องอาศัยรูปภาพาษาอื่นที่อยู่ในรูปคำหรือวลี เพื่อการตีความ หรืออ้างถึงความหมาย
6. การใช้คำเชื่อม หมายถึง วิธีการเชื่อมโยงความเพื่อแสดงความสัมพันธ์ของเหตุการณ์โดยใช้คำเชื่อม
7. การละ หมายถึง วิธีการแสดงความสัมพันธ์ของหน่วยในภาษาที่เกิดจากการแทนที่รูปภาพาษาหนึ่งด้วยการละ
8. การเปลี่ยนหัวเรื่อง หมายถึง วิธีการแสดงการเปลี่ยนเรื่องในการสื่อสาร จากใจความสำคัญของเรื่องหนึ่งไปเป็นใจความสำคัญของอีกเรื่องหนึ่ง โดยอาจมีตัวกำหนดการเปลี่ยนเรื่องหรืออาจไม่มีตัวกำหนดการเปลี่ยนเรื่องก็ได้
9. ลายพระหัตถ์ หมายถึง จดหมายที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงมีถึงพระยาอนุমানราชชน
10. จดหมายกราบทูล หมายถึง จดหมายที่พระยาอนุমানราชชนกราบทูลสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

___ หมายถึง ข้อความที่ผู้วิจัยละออกไปเนื่องจากข้อความยาวเกินไป เมื่อละจะไม่มีผลต่อการสื่อความหมาย หรือเป็นข้อความที่ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผู้วิจัยกำลังกล่าวถึง ไม่ว่า ___ จะอยู่ข้างหน้าหรือท้ายข้อความก็ตาม

(:) หมายถึง การอ้างอิงลายพระหัตถ์หรือจดหมายกราบทูลที่ใช้ในงานวิจัย เช่น (1 : 54-55) หมายถึง ลายพระหัตถ์ในหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่างๆ เล่ม 1 หน้า 54-55

○ หมายถึง การละคำ หรือ วลี

|| หมายถึง การเปลี่ยนหัวเรื่อง

_ หมายถึง คำหรือข้อความที่แสดงการเชื่อมโยงความ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยกำลังกล่าวถึง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาลักษณะการใช้ภาษาที่ปรากฏในจดหมายโต้ตอบระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระอนุสรญาณวฑฺฒศกักับพระยาอนุমানราชชนในหนังสือบันทึกเรื่องความรูต่าง ๆ จำนวน 5 เล่ม จดหมายโต้ตอบรวมทั้งสิ้นจำนวน 437 ฉบับ การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์ โดยใช้แนวคิดที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ภาษาระดับข้อความ (discourse analysis) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและประมวลแนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ภาษาระดับข้อความ และลักษณะการใช้ภาษาในสื่อประเภทต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องภาษาระดับข้อความ (discourse)
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาระดับข้อความ
  - 2.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาพูดและภาษาเขียน
  - 2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องการใช้คำขึ้นต้นจดหมาย
  - 2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงความ
  - 2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนหัวเรื่อง
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษา

1. แนวคิดเรื่องภาษาระดับข้อความ (discourse)

ภาษาระดับข้อความ (discourse) เป็นแนวความคิดที่แพร่หลายในหลายสาขาวิชาทั้งด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวารสารศาสตร์ ในสาขาวิชาภาษาศาสตร์คำศัพท์ discourse มีศัพท์บัญญัติ ภาษาไทยที่ใช้แตกต่างกันออกไป คือ นักวิชาการบางคนใช้ว่า วจนะ ปริเฉท ภาษาระดับข้อความ วากรรม และศัพท์บัญญัติของราชบัณฑิตยสถาน คือ สัมพันธสาร ในงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้ คำศัพท์บัญญัติภาษาไทยว่า ภาษาระดับข้อความ เพื่อสื่อความหมายถึง discourse ในสาขาวิชาภาษาศาสตร์

นักภาษาศาสตร์หลายท่านได้ให้นิยามคำว่า discourse ไว้ดังนี้

ฮาลลิเดย์และฮาซาน (Halliday and Hasan, 1976) กล่าวว่า ภาษาระดับข้อความ เป็นหน่วยภาษาในระดับเหนือประโยค เช่น ย่อหน้า หรือหน่วยที่ใหญ่กว่านั้น เช่น บทในหนังสือ (episode) ถ้อยคำในภาษาระดับข้อความมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกัน

ชิฟฟริน (Schiffirin, 1987) กล่าวว่า ภาษาระดับข้อความมีคุณสมบัติสำคัญ 3 ประการ คือ รูปแสดง การสื่อความหมายและวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร รูปแสดงและการสื่อความหมาย เกิดจากการเรียงลำดับของหน่วยในภาษา เช่น ประโยค ถ้อยคำ ส่วนวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร นั้นเกิดจากลักษณะของการใช้ ภาษาในการสื่อสารที่มีปฏิสัมพันธ์กับสังคม

บราวน์และยูล (Brown and Yule, 1987) อธิบายว่า การวิเคราะห์ภาษาระดับข้อความ เป็นการวิเคราะห์ภาษาตามการใช้ เราไม่สามารถศึกษารูปภาษาโดยไม่ศึกษาวัตถุประสงค์หรือ หน้าที่ของรูปภาษาที่ถูกลำเอียงมาใช้ในกิจกรรมทางสังคมของมนุษย์

พิณทิพย์ ทวยเจริญ (2543) อธิบายว่า สัมพันธสาร หมายถึง ข้อความทางภาษาที่ มนุษย์ใช้ในการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อาจแสดงในลักษณะสัมพันธสารจากการพูด (spoken discourse) และสัมพันธสารจากการเขียน (written discourse) ก็ได้การวิเคราะห์สัมพันธสารหรือ discourse analysis เป็นการศึกษาการใช้ภาษาในสถานการณ์หรือในวงการใช้ที่หลากหลายน เช่น งาน เลี้ยง ธุรกิจซื้อขาย การพูดคุยประจำวัน การเรียนการสอน การสัมภาษณ์ การบรรยายกีฬา การ สัมมนา รายการแข่งขันในโทรทัศน์หรือการพูดคุยของนักจัดรายการวิทยุ เป็นต้น

ความเป็นมาของการศึกษาภาษาระดับข้อความ

พิณทิพย์ ทวยเจริญ (2543) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของการวิเคราะห์ภาษาระดับที่มี หน่วยวิเคราะห์สูงกว่าประโยค โดยพิจารณาว่าประโยคไม่ใช่หน่วยที่ใหญ่ที่สุดสำหรับการ วิเคราะห์ภาษา แต่ควรมีการวิเคราะห์ที่แสดงการใช้ภาษาขณะมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคลต่าง ๆ ใน บริบทและสถานการณ์ที่หลากหลายออกไปสรุปได้ดังนี้

นับตั้งแต่กลางคริสต์ทศวรรษ 1960's เป็นต้นมา มีความตื่นตัวในการศึกษาภาษาอีก แนวหนึ่งที่ยั่งยืนแนวคิดออกไปจากหลักการด้านนัยอุดมคติ (idealization) และนัยนามธรรม (abstraction) ซึ่งใช้เป็นหลักทั่วไปในการวิเคราะห์ภาษาตามทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ที่กระทำเรื่อย มา โดยนักภาษาศาสตร์กลุ่มหนึ่งได้เห็นความสำคัญของการใช้ภาษาตามสภาวะความเป็นจริงใน บริบทต่าง ๆ และศึกษากันอย่างแพร่หลายมากขึ้น โดยเฉพาะช่วงทศวรรษ 1970's ทั้งนี้เกิดจาก การพิจารณาเห็นข้อด้อยของกลุ่มโครงสร้างรุ่นแรก อาทิแนวคิดของเดอซอซูร์ และบลูมฟิลด์ รวมทั้งเห็นข้อด้อยของกลุ่มปฏิวรรตของชอมสกี ข้อด้อยต่าง ๆ ที่พบสืบเนื่องมาจากการศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับภาษาของบุคคลในหลายวงการ ได้แก่ กลุ่มนักมานุษยวิทยาที่เน้นชาติพันธุ์วิทยา กลุ่มสังคมวิทยา กลุ่มศึกษาวิธีการด้านชาติพันธุ์วิทยา กลุ่มนักปรัชญา ฯลฯ กลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้ มีความเห็นพ้องกันว่าการศึกษาภาษาตามแนวของกลุ่มโครงสร้างรุ่นแรกและกลุ่มปฏิวรรตนั้นเป็น การศึกษาที่ใช้ข้อมูลจำกัด อีกทั้งมีวิธีการศึกษาที่ไม่ครอบคลุม และไม่เป็นจริงตามสภาวะการใช้ ภาษาโดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะนักภาษาศาสตร์ในกลุ่มเหล่านี้ ไม่สนใจการใช้ภาษาในบริบท การ

วิเคราะห์การใช้ภาษาในสังคมตามสถานะความเป็นจริงนั้นได้มีการศึกษาว่ามีการใช้ภาษาในลักษณะใดบ้าง ในสังคมหนึ่ง ๆ เช่น การศึกษาการแปรทางภาษา การเปลี่ยนแปลงสถานะของภาษา ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงบทบาทและหน้าที่ของภาษาในสังคมต่างวัฒนธรรม ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการพิจารณาหารูปแบบที่เป็นระบบเพื่ออธิบายการใช้ภาษาลักษณะดังกล่าว การวิเคราะห์การใช้ภาษาของผู้ใช้ภาษากระทำได้หลายแนว เช่น การวิเคราะห์สัมพันธสาร (discourse analysis) การวิเคราะห์แนวปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics)

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า ภาษาระดับข้อความ เป็นหน่วยทางภาษาระดับที่สูงกว่าประโยค มีองค์ประกอบที่สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ใช้ในการสื่อสารระหว่างมนุษย์ ภาษาระดับข้อความอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ภาษาระดับข้อความประเภทการพูด และภาษาระดับข้อความประเภทการเขียน ในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์จดหมายโต้ตอบที่จัดเป็นภาษาระดับข้อความประเภทการเขียน

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาระดับข้อความ

2.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาพูดและภาษาเขียน

ชลธิชา บำรุงรักษ์ (2544) กล่าวถึงลักษณะความแตกต่างของภาษาพูดและภาษาเขียนไว้ดังนี้

1. ภาษาพูดอาจประกอบด้วยโครงสร้างประโยคที่สมบูรณ์ กล่าวคือ ประกอบด้วยภาคประธาน (subject) และภาคแสดง (predicate) และประโยคที่ไม่สมบูรณ์ ส่วนภาษาเขียนมีโครงสร้างประโยคที่สมบูรณ์ มีทั้งภาคประธานและภาคแสดงอย่างครบถ้วน
2. การเรียงลำดับประโยคในภาษาเขียน มักอยู่ในโครงสร้างนามวลี (noun phrase) + กริยาวลี (verb phrase) ส่วนภาษาพูดมีการเรียงลำดับโครงสร้างที่เป็น นามวลี + กริยาวลี และ หัวเรื่องที่กล่าวถึง (topic) + สิ่งที่กล่าวถึงเกี่ยวกับหัวเรื่องนั้น (comment)
3. สุญนามวลี (empty noun phrase) ปรากฏในภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียน
4. ภาษาเขียนส่วนใหญ่มีการใช้รูปประโยคที่ซับซ้อนกว่าภาษาพูด มีประโยคความซ้อนและส่วนขยายเป็นจำนวนมาก
5. โดยทั่วไปประโยคส่วนใหญ่เป็นภาษาพูดและภาษาเขียนในภาษาไทยเป็นประโยค (active voice) ประโยคกรรม (passive voice) ปรากฏน้อย
6. ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนพบการซ้ำมาก การซ้ำถือเป็นลักษณะสำคัญของภาษาไทย แต่พบในภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียน

7. ภาษาพูดมีการใช้คำเชื่อมน้อยกว่าภาษาเขียน ส่วนภาษาเขียนมีการใช้คำเชื่อมอย่างสม่ำเสมอเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างประโยคหรือข้อความอย่างต่อเนื่อง

8. ภาษาเขียนมีการใช้คำหลัก (lexical / content word) ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายชัดเจนเป็นอิสระในตัวเองและอยู่ในหมวดคำเปิดมากกว่าภาษาพูด

9. ภาษาเขียนมีการเรียบเรียงประโยคและข้อความอย่างต่อเนื่องสมบูรณ์ ขณะที่ในภาษาพูดบางครั้งผู้พูดพูดไม่ต่อเนื่อง และใช้ส่วนกั้นคำพูด (pre-fabricated filler)

10. ในภาษาเขียน เนื่องจากผู้เขียนและผู้อ่านมีความห่างไกลทางด้านพื้นที่ ในการกล่าวถึงสิ่งใดผู้เขียนจึงต้องใช้คำที่มีความหมายแน่นอนชัดเจนไม่กำกวม ในขณะที่ภาษาพูดผู้พูดอาจใช้รูปภาษาที่ไม่มีความชัดเจน

11. หน่วยเสริมท้ายแสดงความสุภาพ เช่น ค่ะ ครับ ปรากฏในภาษาพูดเป็นส่วนใหญ่ ในภาษาเขียนพบลักษณะนี้น้อย

สุภาณี เขียรเจริญ (Tiencharoen 1987 อ้างถึงใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2541 : 166-170) ศึกษาความแตกต่างของภาษาที่สื่อโดยการพูด กับภาษาที่สื่อโดยการเขียนของไทย โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เปรียบเทียบภาษาพูดกับภาษาเขียนตามแนวภาษาศาสตร์ และภาษาศาสตร์สังคม ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้มาจากวิชาภาษา 6 อย่าง ที่สื่อกันโดยการเขียน 3 อย่าง คือ จดหมายส่วนตัว การเขียนทางวิชาการ และบทความจากนิตยสาร และที่สื่อโดยการพูด 3 อย่าง ได้แก่ บทสนทนา การบรรยายทางวิชาการ และข้อความจากวิทยุโทรทัศน์ ผลการวิเคราะห์ในทุกลักษณะภาษา ผู้วิจัยไม่อาจสรุปได้ว่าลักษณะภาษากลุ่มใดเป็นภาษาพูดโดยเด็ดขาด และเป็นภาษาเขียนโดยเด็ดขาด เพราะมีความขัดแย้งเกิดขึ้น กล่าวคือ ลักษณะที่ไม่ใช่ลักษณะของภาษาพูดกลับปรากฏในการบรรยาย การปรากฏที่ไม่สม่ำเสมอ หรือลึกลับกันของลักษณะต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยเสนอทางออกใหม่ คือ แทนที่จะแบ่งภาษาออกเป็นภาษาพูดกับภาษาเขียน ก็อาจจะแบ่งเป็นภาษาเน้นการสื่อความ (information – focused text type) ได้แก่ บทวิทยุ โทรทัศน์ การบรรยาย บทความในนิตยสารและบทความวิชาการ ส่วนอีกชนิดหนึ่ง ได้แก่ ภาษานับการเข้าร่วมของผู้พูด (involvement – focused text type) ได้แก่ บทสนทนา และจดหมายส่วนตัว

สุภา ชดเชย (Chodchoey 1988, อ้างถึงใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2541 : 170-172) ชี้ให้เห็นสัมพันธสาร (discourse) การพูดและสัมพันธสารการเขียนในภาษาไทยอย่างชัดเจน โดยเก็บข้อมูลแยกออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. สัมพันธสารการพูด เก็บจากบทคัดตอน 4 หน้าจากคำบรรยายเรื่องการพิมพ์ และการออกแบบเครื่องพิมพ์โดยอาจารย์ผู้ชาย 4 คน การบรรยายของแต่ละคนยาวประมาณ 2 ชั่วโมง ผู้วิจัยเลือกเอาเฉพาะหน้าแรกของคำบรรยายที่ถอดออกมาจากเทปเพื่อใช้ในการวิเคราะห์

2. สัมพันธสารการเขียน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการให้นักศึกษามหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 3 จำนวน 50 คน แก่ไข เพิ่มเติม หรือเขียนใหม่ บทคัดตอนที่ถอดมาจากเทป เพื่อให้เป็นการเขียน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้เปรียบเทียบบทความทั้ง 2 แบบ และวิเคราะห์ลักษณะต่าง ๆ

ผลการศึกษา พบว่า ลักษณะ 3 ประการที่ทำให้สัมพันธสารการพูด แตกต่างจากสัมพันธสารการเขียน คือ

1. การพูดซ้ำ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 ประเภทซ้ำคำ หรือหน่วยคำ

ตัวอย่าง

ความนึก ความคิด

ตำหรับ ตำรา

การซ้ำคำหรือหน่วยคำเช่นนี้ไม่เหมาะกับวจนลีลาแบบเขียน จะใช้ในสัมพันธสารการพูดเท่านั้น เพราะการซ้ำทำให้เกิดเสียงคล่องจอง ทำให้รื่นหู และการพูดทำให้ผู้พูดมีช่วงเวลาคิดขณะเดียวกันทำให้ผู้ฟังมีเวลาจับใจความมากขึ้น

1.2 ประเภทการซ้ำความหรือรูปโครงสร้างพบมากในการพูด

ตัวอย่าง

จำนวนมาก ๆ หลาย ๆ อัน

หลาย ๆ เป็นการซ้ำความ กับ มาก ๆ

2. การใช้ prefabricated fillers ซึ่งหมายถึง คำหรือวลีที่บอกกว่าผู้พูดไม่จบการพูด ลักษณะดังกล่าวนี้พบในภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียน

ตัวอย่าง

บัตร อะไรต่ออะไรเต็มไปหมดเลย

3. การใช้คำลงท้ายชนิดต่าง ๆ การใช้คำลงท้ายเป็นสัมพันธสารการพูด พบน้อยในสัมพันธสาร คำลงท้ายเหล่านี้มีหน้าที่มากกว่าเพียงแสดงความสุภาพ อาจเป็นเครื่องหมายของการผลัดการพูด

ตัวอย่าง

เราผลิตหนังสือหนึ่งเล่ม นะครับ

ฮาลลiday (Halliday : 1989) ได้แบ่งวัตถุประสงค์ของภาษาเขียนที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็น 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อการกระทำ (primarily for action) เช่น ป้ายต่าง ๆ บนถนน จลากรบิน ผลิตภัณฑ์ จลากรอาหาร คำแนะนำ แผนที่ หรือใบเสร็จ เป็นต้น และเพื่อติดต่อกับสังคม (for social contact) เช่น จดหมาย ไปรษณีย์บัตร และบัตรอวยพรต่าง ๆ เป็นต้น

2. เพื่อให้ข้อมูล (primarily for information) เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ตำรา โฆษณา รายงาน หนังสือแนะนำสถานที่ หรืองานเขียนสารคดีท่องเที่ยว (travel literature) เป็นต้น

3. เพื่อความบันเทิง (primarily for entertainment) เช่น การ์ตูน หนังสือ ขำขัน เกม กวีนิพนธ์ ละคร และนิยาย เป็นต้น

ฮาลลิเดย์ ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างภาษาพูดและภาษาเขียน 3 ประการ ดังนี้

1. การเขียนไม่ได้รวมความหมายที่แฝงไว้ในภาษาพูดทั้งหมด และการเขียนจะไม่มี สัทสัมพันธ์ เช่น ระดับเสียง ความดัง จังหวะ หรือการเน้นพยางค์ ซึ่งจะช่วยในเรื่องของการตีความจากอวัจนลักษณ์ (paralinguistic) และในทำนองเดียวกันภาษาพูดมิได้แสดงประโยคย่อหน้า หรืออัญประกาศ (direct quotation) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงการกล่าวอ้างคำพูด

2. การพูด และการเขียนใช้ในบริบทที่ต่างกัน และจุดประสงค์ที่ต่างกัน

3. การเขียนสร้างโลกและสรรพสิ่งต่าง ๆ ส่วนการพูดนั้นสร้างโลกของเหตุการณ์

จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวถึง ภาษาพูดและภาษาเขียนข้างต้น สรุปได้ว่า ลักษณะของภาษาพูดและลักษณะของภาษาเขียนมีความแตกต่างกัน แม้ว่าในบางกรณีมีงานวิจัยที่พบว่าไม่สามารถที่จะแยกได้อย่างเด็ดขาดว่าลักษณะใดเป็นลักษณะของภาษาพูด ลักษณะใดเป็นลักษณะของภาษาเขียน

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องการใช้คำขึ้นต้นจดหมาย

ดีคิน (Deakin : 1979 อ้างถึงใน ชนินทร วิริยะพันธ์, 2533 : 10-12) กล่าวถึง การใช้คำขึ้นต้นจดหมาย (salutation) ในภาษาอังกฤษว่าโดยทั่ว ๆ ไป แล้วถ้าเขียนจดหมายถึงเพื่อนมักใช้คำขึ้นต้นจดหมายที่มีโครงสร้าง คือ Dear + ชื่อต้น (first name) + ชื่อเล่น (nickname) หรือ ชื่อ ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันระหว่างบุคคล 2 คน เช่น Dear Andrew, Dear Johnny

ในกรณีที่ความสัมพันธ์สนิทสนมกันมากยิ่งขึ้น เช่น จากการเป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียน โดยทั่ว ๆ ไป จนคุ้นเคยสนิทสนมมากยิ่งขึ้นกลายเป็นเพื่อนสนิท คำขึ้นต้นจดหมายที่ใช้ก็มีลักษณะที่เปลี่ยนไปที่สามารถสะท้อนความสัมพันธ์แบบเพื่อนสนิทมากยิ่งขึ้นไปตามลำดับ ซึ่งรูปแบบคำขึ้นต้นจดหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในลักษณะต่าง ๆ นี้ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่แสดงลักษณะความสัมพันธ์แบบทั่ว ๆ ไป (quite coolly) จนเพิ่มความสัมพันธ์แบบใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น (warmer and warmer) ดังต่อไปนี้

Dear Elizabeth → My Dear Elizabeth → Dearest Elizabeth →
 My Dearest Elizabeth → My Dearest → Darling Elizabeth →
 My Darling Elizabeth → My Darling Elizabeth → My very own Darling

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้กล่าวสรุปถึงการใช้รูปแบบต่าง ๆ ของคำขึ้นต้นจดหมายในภาษาอังกฤษโดยทั่ว ๆ ไปว่า เมื่อเขียนจดหมายถึงบุคคลที่ไม่รู้จักควรหลีกเลี่ยงการใช้รูปแบบคำขึ้นต้นจดหมายที่มีคำว่า “Dear” ตามด้วยนามสกุล (surname) เช่น “Dear Watson” “Dear Deakin” นอกจากนี้ผู้เขียนมีสถานภาพสูงกว่า หรืออย่างน้อยที่สุดทัดเทียมกันกับผู้ที่ตนเขียนถึง และไม่ว่าในกรณีใด ๆ ก็ตามผู้หญิงไม่สมควรเลือกใช้รูปแบบของคำขึ้นต้นจดหมายในลักษณะนี้รวมถึงกรณีที่ถูกศิษย์เลือกใช้รูปแบบคำขึ้นต้นจดหมายรูปแบบนี้กับอาจารย์เพราะแสดงถึงความไม่ให้เกียรติไม่ให้ความเคารพ

ชนินทร วิริยะพันธ์ (2533) ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง รูปแบบคำขึ้นต้นจดหมายส่วนตัวในภาษาไทย : การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์สังคม โดยเก็บข้อมูลจากนักเรียน นิสิต และคณาจารย์ในคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยใช้แบบสอบถามซึ่งกำหนดกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามหรือผู้เขียนจดหมายออกเป็น 4 กลุ่มอายุที่แตกต่างกัน คือ 1. ผู้เขียนจดหมายที่มีอายุระหว่าง 10-15 ปี 2. ผู้เขียนจดหมายที่มีอายุระหว่าง 20-25 ปี 3. ผู้เขียนที่มีอายุระหว่าง 30-35 ปี 4. ผู้เขียนที่มีอายุระหว่าง 40-45 ปี ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบคำขึ้นต้นจดหมายส่วนตัวมีการแปรตามปัจจัยทางสังคม 2 ประการ คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เขียนและผู้ที่ตนเขียนถึง เช่น เมื่อเขียนถึงพ่อ ใช้ว่า “กราบเท้าคุณพ่อที่เคารพ” แต่ใช้ “อ้อยที่รัก” เมื่อเขียนถึงเพื่อน ผลการวิเคราะห์พบว่า รูปแบบคำขึ้นต้นจดหมายส่วนตัวที่ใช้เมื่อเขียนถึงบุคคลในกลุ่มที่เป็นผู้ใหญ่แตกต่างกันระหว่างรูปแบบที่ใช้เมื่อเขียนถึงญาติที่มีอาวุโสน้อย กล่าวคือ เมื่อเขียนถึงญาติที่มีอาวุโสมากรูปแบบคำขึ้นต้นจดหมายส่วนตัวที่ใช้มากที่สุด ได้แก่ คำแสดงความเคารพ + คำเรียกขาน แต่เมื่อเขียนถึงญาติที่มีอาวุโสน้อย รูปแบบที่ใช้มากที่สุด ได้แก่ รูปแบบ คำเรียกขาน และคำทักทาย + คำเรียกขาน นอกจากนี้จากการนำเรื่องความสนิทและความไม่สนิทที่ผู้เขียนมีกับผู้ที่ตนเขียนถึงในบทบาทต่าง ๆ เข้ามาพิจารณาความแตกต่างของการใช้รูปแบบคำขึ้นต้นจดหมายส่วนตัวนั้น ผู้วิจัยพบว่าความสนิทและความไม่สนิทที่ผู้เขียนมีต่อผู้เขียนถึง ไม่มีอิทธิพลที่ทำให้เห็นถึงการเลือกใช้รูปแบบ คำขึ้นต้นจดหมายส่วนตัวรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งโดยเฉพาะ ยกเว้นในความสัมพันธ์กับน้ำและครู

2. อายุของผู้เขียน การใช้รูปแบบคำขึ้นต้นจดหมายส่วนตัวของผู้เขียน 4 กลุ่มอายุ เมื่อเขียนถึงผู้ที่ตนเขียนถึงในบทบาทความสัมพันธ์แบบต่าง ๆ โดยทั่ว ๆ ไป ไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาในส่วนที่เป็นรูปแบบใหญ่ คือ ใช้คำเรียกขาน คำแสดงความคารวะ + คำเรียกขาน คำทักทาย + คำเรียกขาน แต่เมื่อพิจารณาในระดับของรูปแบบย่อยพบว่า ผู้เขียนที่มีอายุ 10-15 ปี มีการใช้คำขึ้นต้นแตกต่างออกไปจากผู้เขียนกลุ่มอื่น ๆ อีก 3 กลุ่ม เช่น มีการใช้คำยืมในภาษาอังกฤษ เช่น คำทักทายว่า “Hi” “Hello” คำแสดงความคารวะว่า “Dear” หรือ “To” ตลอดจนการใช้คำทักทายในภาษาไทยที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น “หวัดดี” “ไง” “เป็นไง”

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ารูปแบบการใช้คำขึ้นต้นจดหมาย มีความหลากหลายขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคม อาทิ วัย เพศ ฐานะ ความสนิทสนมของผู้สื่อสาร การเลือกรูปแบบคำขึ้นต้นจดหมายผู้ใช้ต้องคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าว นอกจากนี้การเลือกรูปแบบ คำขึ้นต้นจดหมายยังอาจทราบถึงลีลาเฉพาะบุคคล (style) ได้อีกด้วย

2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงความ

ฮาลลiday และฮาซัน (Halliday and Hasan, 1976) กล่าวถึง การเชื่อมโยงความในข้อความ (text) ในภาษาอังกฤษในหนังสือ “Cohesion in English” ว่าภาษาระดับข้อความ (discourse) ประกอบด้วยประโยคที่เรียงต่อเนื่องกันตั้งแต่ 2 ประโยคขึ้นไปจะสัมพันธ์กันทางความหมายโดยมีกลไกทางภาษาที่เรียกว่าการเชื่อมโยงความ (cohesion) แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประโยคเหล่านั้น โดยการเชื่อมโยงความจะเกิดขึ้นเมื่อการตีความรูปภาพาหนึ่งต้องอาศัยรูปภาพาอื่นหรือบริบทภาษา Halliday and Hasan แบ่งลักษณะการเชื่อมโยงความออกเป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. การเชื่อมโยงความทางความหมาย (semantic cohesion) เป็นลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมายว่าหมายถึงสิ่งเดียวกันกับรูปภาพาที่ถูกอ้างถึง (reference) รูปภาพาที่ใช้ในการอ้างถึงสิ่งเดียวกันมี 3 ชนิด คือ บุรุษสรรพนาม (personal reference) สรรพนามชี้เฉพาะ (demonstrative reference) และสรรพนามเปรียบเทียบ (comparative reference)

ตัวอย่าง

John has moved to a new house.

He had it built last year.

บุรุษสรรพนาม he อ้างถึงค่านามชี้เฉพาะ John และ it อ้างถึงนามวลี a new house

2. การเชื่อมโยงความทางไวยากรณ์ (grammatical cohesion) เป็นลักษณะความสัมพันธ์ทางรูปแบบโครงสร้างของไวยากรณ์ภาษาโดยการแทนรูปเดิม (substitution) หรือการละ (ellipsis) ซึ่งเป็นการแทนโดยไม่ปรากฏรูป ทั้งการแทนรูปเดิมและการละสามารถแทนรูปเดิมและละได้ทั้งหน่วยนาม หน่วยกริยา และหน่วยประโยค

ตัวอย่าง

John brought some carnation and Catherine $\emptyset$ some sweet peas.

$\emptyset$ เป็นการละคำกริยา brought

3. การเชื่อมโยงความทางศัพท์ (lexical cohesion) เป็นความสัมพันธ์ทางความหมายของคำศัพท์ โดยการใช้คำเดิมที่กล่าวถึงไปแล้ว เรียกว่า การซ้ำ (reiteration) ซึ่งมีทั้งการซ้ำคำเดิม การใช้คำพ้องความหมาย และการใช้คำเข้ากลุ่ม (hyponym) หรือการใช้คำที่เข้าชุดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เรียกว่า การใช้คำเข้าชุดกัน (collocation)

ตัวอย่าง

boy – child, boy – girl, etc.

4. การต่อเนื่องทางความหมาย (semantic connection) เป็นความสัมพันธ์ของประโยคที่เรียงต่อเนื่องกัน โดยใช้คำเชื่อมประเภทต่าง ๆ เช่น คล้อยตามกัน (additive) ขัดแย้งกัน (adversative) เป็นเหตุเป็นผลกัน (causal) หรือการแสดงลำดับเวลา (temporal) เป็นต้น

ตัวอย่าง

She failed. However, she's tried her best.

However เป็นคำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง

เดอ โบกรองด์และเดรสเลอร์ (de Beaugrande & Dressler, 1994) กล่าวถึงการเชื่อมโยงความไว้ในหนังสือ "Introduction to Text Linguistics" โดยแบ่งประเภทของการเชื่อมโยงความออกเป็น 8 ประเภท ได้แก่

1. การปรากฏซ้ำ (recurrence) คือ การใช้หน่วยภาษาเดิม โดยจะมีทั้งการซ้ำในระดับคำ วลี และประโยค
2. การปรากฏซ้ำบางส่วน (partial recurrence) คือ การใช้ส่วนประกอบของรูปคำพื้นฐานเหมือนกันแต่มีการเปลี่ยนประเภทของคำหรือหมวดคำ
3. การซ้ำโครงสร้าง (parallelism) คือ การใช้รูปแบบโครงสร้างเหมือนกัน แต่ใช้เนื้อหาหรือรูปภาษาต่างกัน
4. การซ้ำความหมาย (paraphrase) คือ การปรากฏซ้ำในด้านเนื้อหาหรือความหมาย แต่ใช้รูปภาษาต่างกัน

5. รูปแทน (pro-form) คือ การแทนที่หน่วยภาษาที่มีความหมายหรือเนื้อหาชัดเจน บรรจบอยู่ด้วยรูปภาษาที่ไม่มีมีความหมายหรือเนื้อหาชัดเจนเป็นอิสระในตัวเอง แบ่งเป็น 2 ชนิด ได้แก่ รูปแทนตาม (anaphora) และรูปแทนนำ (cataphora) โดยสามารถใช้เป็นรูปแทนนามหรือ นามวลี (pronoun) รูปแทนกริยา (proverb) รูปแทนส่วนขยาย (pro-modifier) และรูปแทนอนุพากย์ (pro-clause)

6. สุนทรูป (ellipsis) คือ การไม่ปรากฏรูปอนุพากย์ หรือประโยค เมื่อประโยคหรืออนุพากย์มีส่วนประกอบทางโครงสร้างร่วมกัน การจะปรากฏโครงสร้างสุนทรูปได้นั้นจะต้องมีการปรากฏของโครงสร้างที่สมบูรณ์ก่อน

7. กาลและลักษณะการ (tense and aspect) คือ การใช้ลักษณะภาษาในรูปผิวเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่ปรากฏในเนื้อความที่กล่าวถึง

8. การเชื่อม (junction) คือ เครื่องมือที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์หรือสถานการณ์ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

8.1 การเชื่อมแบบคล้องตาม (conjunction) เป็นการเชื่อมสิ่งที่มีสถานะตัดเทียมกัน อาจเกิดภายในประโยค ระหว่างประโยค หรือระหว่างถ้อยคำที่ไม่สมบูรณ์ก็ได้

8.2 การเชื่อมแบบให้เลือก (disjunction) เกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ต้องเลือก หรือเมื่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ปรากฏในเนื้อความสามารถเป็นจริงได้เพียงอย่าง เดียว

8.3 การเชื่อมแบบขัดแย้ง (contrajunction) ใช้เชื่อมเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ไม่คล้องตามไปในทิศทางเดียวกัน อาจแตกต่างกันหรือตรงข้ามกัน

8.4 การเชื่อมอนุพากย์ย่อย (subordination) เป็นการเชื่อมอนุพากย์ย่อยที่แสดงด้วยลักษณะภาษาหลายลักษณะ แบ่งออกเป็น 4 ชนิด ดังนี้

8.4.1 การเชื่อมแสดงเหตุผล

8.4.2 การเชื่อมแสดงสาเหตุ

8.4.3 การเชื่อมแสดงเวลา

8.4.4 การเชื่อมแสดงเงื่อนไข

สมทรง บุรุษพัฒน์ (2537) กล่าวถึงการเชื่อมโยงความหรือวณะสัมพันธ์ว่าเป็นลักษณะสำคัญของวณะที่ทำให้ข้อความในวณะเดียวกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การเชื่อมโยงความจะเกิดขึ้นเมื่อข้อความตอนใดตอนหนึ่งต้องอ้างอิงข้อความอื่น จึงจะเกิดความเข้าใจในข้อความนั้น การเชื่อมโยงความจำแนกออกได้เป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. การเชื่อมโยงความค้ำโครงสร้างของวจนะ (cohesion through discourse structure) การเชื่อมโยงความชนคนี้เกิดขึ้นเพราะส่วนต่าง ๆ ของวจนะจะประกอบเข้าด้วยกันโดยใจความสำคัญเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน องค์ประกอบทางความหมายของวจนะเป็นส่วนที่ช่วยให้ว่าสิ่งที่กำลังอ่านหรือฟังเป็นการนำเรื่องหรือเน้นตอนใดของเรื่อง

2. การเชื่อมโยงความที่เป็นแก่น (theme cohesion) การเชื่อมโยงความที่เป็นแก่นมายถึงข้อความที่แสดงในกรยวาลีของมุขยประโยค ข้อความที่เป็นแก่นเมื่อเรียงร้อยกันเข้าเกิดการเชื่อมโยงความ เพราะการตีความจะขึ้นอยู่กัข้อความที่นำมาข้างหน้า

3. การเชื่อมโยงความประเภทอ้างอิง (cohesion through reference) การเชื่อมโยงวามประเภทอ้างอิงเกิดขึ้นเมื่อมีหน่วยในภาษาที่ไม่สามารถตีความหมายได้จากตัวของมันเองต้องอ้างอิงจากที่อื่น และการอ้างอิงนี้จะต้องเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือจะต้องอ้างอิงถึงเดียวกันต่อเนื่องกัน การอ้างอิงมี 3 ชนิด ได้แก่ การอ้างอิงที่จำแนกตามบุรุษ การอ้างอิงบ่งชี้และการอ้างอิงเชิงเปรียบเทียบ

4. การเชื่อมโยงความโดยการแทนที่และการละข้อความ (cohesion through substitution and ellipsis)

การเชื่อมโยงความโดยการแทนที่ที่เกิดขึ้นเมื่อมีการแทนที่ข้อความหนึ่งด้วยข้อความข้อความหนึ่งเพื่อไม่ให้ต้องกล่าวซ้ำคำต่อคำ การตีความข้อความที่เข้าไปแทนที่นั้นจะขึ้นอยู่กัข้อความที่นำมาข้างหน้า

การเชื่อมโยงความโดยการละข้อความเป็นการแทนที่แบบหนึ่ง แต่แทนด้วยรูปศูนย์ (substitution by zero) ในการละข้อความนี้ข้อมูลไม่ได้หายไป แต่สามารถจะตีความข้อมูลที่ละไว้ได้จากข้อความที่นำมาข้างหน้า การละไว้ในฐานที่เข้าใจ

5. การเชื่อมโยงความโดยใช้การเชื่อมต่อข้อความ (cohesion by conjunction-linkage) เชื่อมโยงข้อความชนคนี้จำแนกออกได้เป็น การเชื่อมต่อที่มีรูปภาษาบ่งบอกชัดเจน การเชื่อมโยงที่ไม่มีรูปภาษาบ่งบอกชัดเจน และการจัดกลุ่มข้อความ

6. การเชื่อมโยงความโดยใช้ศัพท์ (cohesion through lexical items-vocabulary) เชื่อมโยงความโดยใช้คำศัพท์อาจจะเป็นการกล่าวซ้ำคำศัพท์บางคำหรืออาจจะใช้คำที่มีบหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน หรืออาจใช้คำศัพท์ที่อยู่ในแวดวงความหมายเดียวกัน

7. การเชื่อมโยงความโดยใช้กลไกที่นอกเหนือจากรูปภาษา (pragmatic cohesion) เป็นการเชื่อมโยงความที่อยู่นอกเหนือจากบริบทที่ขึ้นอยู่กัรูปภาษา แต่ขึ้นอยู่กัองค์ประกอบที่นอกเหนือรูปภาษา เช่น ข้อมูลที่ผู้พูดและผู้ฟังมีร่วมกัน

ชลธิชา บำรุงรักษ์ (2539) กล่าวว่า การเชื่อมโยงความในข้อเขียนภาษาไทยว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การอ้างอิง (reference) หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาพโดยที่การตีความรูปภาพหนึ่ง (คือ รูปแทน) ต้องอาศัยหรืออ้างอิงอีกรูปภาพหนึ่ง (คือ รูปหลัก) ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นความสัมพันธ์แบบตาม (anaphoric relation) เป็นส่วนมาก การอ้างอิงในข้อเขียนภาษาไทยแบ่งเป็น 3 ชนิด คือ รูปแทนหน่วยนามหรือนามวลี รูปแทนอนุภาคหรือประโยค และรูปแทนข้อความ

2. การใช้คำเชื่อม (conjunction) การใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ปรากฏในประโยคหรือข้อความที่อยู่ต่อเนื่องหรือใกล้เคียงกันนั้นมี 19 ลักษณะ คือ

2.1 ความสัมพันธ์แบบคล้ายตาม เป็นการเชื่อมโยงความที่แสดงว่าเหตุการณ์หรือสถานการณ์ ในประโยคหรือข้อความอยู่ต่อเนื่องกัน เป็นไปในทำนองเดียวกัน เป็นเรื่องเดียวกัน มีความต่อเนื่องกัน คำเชื่อมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ และ ก็ แล้ว นอกจากนี้

2.2 ความสัมพันธ์แบบขัดแย้ง เป็นการเชื่อมโยงความที่แสดงว่าประโยคหรือข้อความที่สัมพันธ์กันนั้นมีความแตกต่างกัน ขัดแย้งหรือไม่เป็นไปทำนองเดียวกัน คำเชื่อมที่ใช้มาก ได้แก่ แต่ แต่.....ก็ แม้ว่า.....แต่ อย่างไรก็ตาม

2.3 ความสัมพันธ์แบบเงื่อนไข ปรากฏในกรณีที่เหตุการณ์หนึ่งจะเกิดหรือไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของอีกเหตุการณ์หนึ่ง คำเชื่อมที่ใช้โดยมาก ได้แก่ ถ้า ถ้าหาก หากว่า แม้

2.4 ความสัมพันธ์แบบให้เลือก เป็นการแสดงการเชื่อมโยงที่ให้เลือกรูปแบบใดอย่างหนึ่ง คำเชื่อมที่พบมากที่สุด คือ หรือ

2.5 ความสัมพันธ์แบบแสดงเหตุ เป็นการเชื่อมโยงความระหว่างประโยคหรือข้อความเพื่อแสดงว่าเหตุการณ์หรือสถานการณ์หนึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดอีกเหตุการณ์หรือสถานการณ์หนึ่ง คำเชื่อมประเภทนี้ ได้แก่ เพราะ เนื่องจาก ก็เพราะ

2.6 ความสัมพันธ์แบบแสดงผล เป็นการเชื่อมโยงเพื่อแสดงว่าประโยคหรือข้อความที่มีคำเชื่อมประเภทนี้ เป็นผลของเหตุการณ์ในอีกประโยคหรือในอีกข้อความหนึ่ง คำเชื่อมประเภทนี้ ได้แก่ จึง ก็

2.7 ความสัมพันธ์แบบขยายความ เป็นการเชื่อมโยงความที่ขยายคำ วลี ประโยค หรือข้อความที่นำมาข้างหน้า ประโยคที่มีการเชื่อมโยงความลักษณะนี้มีโครงสร้างค่อนข้างซับซ้อน คำเชื่อมที่ใช้ ได้แก่ ที่ ซึ่ง อัน

2.8 ความสัมพันธ์แบบแจกแจงรายละเอียด เป็นการแสดงรายละเอียดหรือระบุให้ชัดเจนแน่นอนลงไป เช่น การให้ความหมาย การระบุส่วนปลีกย่อยหรือรายละเอียด คำเชื่อมที่ใช้ได้แก่ ก็คือ คือ หมายถึง กล่าวคือ ได้แก่

2.9 ความสัมพันธ์แบบแสดงตัวอย่าง เป็นการเชื่อมโยงที่เสนอตัวอย่างของเรื่องหรือสิ่งที่นำมาข้างหน้า คำเชื่อมที่ใช้ประเภทนี้ ได้แก่ เช่น อาทิเช่น อาทิ อย่าง อย่างเช่น และอาจลงท้ายด้วย เป็นต้น

2.10 ความสัมพันธ์แบบตัดตอนหรือแยกส่วน เป็นการแสดงการเชื่อมโยงความ โดยการใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงว่าประโยคหรือข้อความที่ตามมาเป็นส่วนหนึ่งหรือเรื่องที่แยกออกจากประโยคหรือข้อความที่ปรากฏนำมาข้างหน้า ซึ่งอาจเป็นการกล่าวถึงเรื่องใหม่ หรือเป็นการเปลี่ยนไปกล่าวถึงบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่นที่เกี่ยวข้องกัน คำเชื่อมที่แสดงการเชื่อมโยงความลักษณะนี้ ได้แก่ ส่วน สำหรับ นอกจากนี้ ทางด้าน อนึ่ง

2.11 ความสัมพันธ์แบบตัดตอนหรือแยกส่วน เป็นการแสดงการเชื่อมโยงความโดย ใช้การใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงว่าประโยคหรือข้อความที่ตามมาเป็นส่วนหรือเรื่องที่แยกออกจากประโยคหรือข้อความที่ปรากฏนำมาข้างหน้า ซึ่งอาจเป็นการกล่าวถึงเรื่องใหม่ หรือเป็นการเปลี่ยนไปกล่าวถึงบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่นที่เกี่ยวข้องกัน คำเชื่อมที่แสดงการเชื่อมโยงความลักษณะนี้ ได้แก่ ส่วน สำหรับ นอกจากนี้ ทางด้าน อนึ่ง

2.12 ความสัมพันธ์แบบแสดงวัตถุประสงค์ เป็นการใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงว่า วลี ประโยค หรือข้อความที่ปรากฏหลังคำเชื่อมเป็นวัตถุประสงค์ของส่วนที่นำมาข้างหน้า คำเชื่อมที่ใช้คือ เพื่อ ก็เพื่อ เพื่อให้ ให้

2.13 ความสัมพันธ์แบบแสดงวิธีการหรือกระบวนการเป็นการเชื่อมโยงที่ใช้คำเชื่อม เพื่อแสดงถึงวิธีการ หรือกระบวนการในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง คำเชื่อมประเภทนี้ คือ โดย

2.14 ความสัมพันธ์แบบจุดเริ่มต้น แสดงจุดตั้งต้นหรือพื้นฐานของเหตุการณ์หนึ่ง คำเชื่อมที่ใช้ ได้แก่ จาก ตั้งแต่

2.15 ความสัมพันธ์แบบแสดงจุดสิ้นสุด เป็นการบอกให้ทราบถึงจุดสิ้นสุดหรือจุดสุดท้ายของเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง คำเชื่อมที่พบ คือ จน จนถึง จนกระทั่ง จนในที่สุด

2.16 ความสัมพันธ์แบบแสดงลำดับขั้นตอน เป็นการเสนอขั้นตอนของการ ดำเนินการหรือตามเวลาอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจมีการเริ่มต้นด้วย ก่อนอื่น หรือ เริ่ม และมีการเรียง ลำดับโดยใช้คำเชื่อมแล้ว แล้วถึง หรือ เมื่อ.....แล้ว หรืออาจเรียงลำดับเป็น ภาค ช่วง ตอน

2.17 ความสัมพันธ์แสดงการเปรียบเทียบ เป็นการเปรียบเทียบระหว่างเหตุการณ์หรือเรื่องราวระหว่างประโยคหรือข้อความ คำเชื่อมที่ใช้ ได้แก่ เท่ากับว่า เหมือนเช่นที่ เหมือนกับ เช่นเดียวกับ ดูเหมือนว่า

2.18 ความสัมพันธ์แสดงการกล่าวถึงคำพูด ความคิด หรือข้อเท็จจริง เป็นการเชื่อมโยงความที่แสดงคำพูดหรือข้อความที่กล่าวถึงคำเชื่อมที่ใช้ คือ ว่า

2.19 ความสัมพันธ์แบบสรุปความ เป็นการเชื่อมโยงความโดยใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงการสรุปใจความ หรือสาระสำคัญของเรื่องทีกล่าวมาแล้ว คำเชื่อมที่พบได้แก่ ดังนั้น ฉะนั้น

3. การซ้ำ (repetition) เป็นการเชื่อมโยงความชนิดหนึ่ง การซ้ำในภาษาเขียน มี 3 ชนิด ได้แก่

3.1 การซ้ำรูป เกิดจากการที่บางส่วนของข้อความมีรูปลักษณ์เหมือนกันพบในระดับคำ วลีหรือกลุ่มคำ

3.2 การซ้ำความ คือ การใช้รูปลักษณ์ใหม่ที่ความหมายยังคงเดิมหรือใกล้เคียงกับรูปลักษณ์ที่กล่าวนำมา พบการซ้ำความทั้งในระดับคำ ระดับวลีหรือกลุ่มคำ ระดับประโยคหรืออนุภาค

3.3 การซ้ำโครงสร้าง คือ การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษาที่ปรากฏในโครงสร้างภาษาที่เหมือนกัน อาจเป็นวลี หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของประโยคก็ได้

ชัชวดี ศรีลัมพ์ (Chatchawadee Sormlump : 1983 อ้างถึงใน ทศนีย์ เจริญพร, 2534 : 31) ศึกษากลไกการเชื่อมโยงตัวละครกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องเล่าในภาษาไทย ในวิทยานิพนธ์เรื่อง "A Participant Analysis in Thai Narrative Discourse" ผลการศึกษาพบว่า กลไกทางภาษาที่ใช้อ้างอิงตัวละครที่กล่าวถึงไปแล้วมี 2 ประเภท คือ การอ้างอิงโดยการปรากฏรูปเป็นการใช้นามวลี สรรพนามวลี วลีขยาย วลีที่แสดงความเป็นเจ้าของและคำแสดงกลุ่มในการอ้างอิงตัวละครที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว การอ้างอิงโดยไม่ปรากฏหรือการละ โดยการละนี้สามารถเกิดติดต่อกันเป็นลูกโซ่ และจะสิ้นสุดเมื่อมีการแนะนำตัวละครตัวใหม่ขึ้น และตัวละครตัวเดิมนั้นหมดบทบาทไป

ตัวอย่าง

แต่ก่อนยังมีมานพคนหนึ่ง

⊗ เกิดในครอบครัวที่ยากจน

วันวัน ⊗ ก็ได้แต่นั่งฝันเพื่อง

⊗ คิดแต่จะรวยเร็วเร็ว

⊗ อ้างถึงนามวลี มานพคนหนึ่ง โดยไม่ปรากฏรูป

จากตัวอย่างนี้แสดงการอ้างถึง มานพคนหนึ่งโดยการละ

ยาใจ ชูวิชา (Yajai Chuwicha : 1986 อ้างถึงใน ทศนีย์ เจริญพร, 2534 : 32) ศึกษา ลักษณะการเชื่อมโยงความที่ปรากฏในเรื่องเล่าในภาษาไทยกลาง 2 ประเภท คือ นิทานและเรื่องราวของผู้เล่าเอง (First-Person Narratives) ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “Cohesion in Thai” ผลการศึกษาพบลักษณะการเชื่อมโยง 3 ลักษณะ คือ การเชื่อมโยงตัวละคร การเชื่อมโยงภายในย่อหน้า และการเชื่อมโยงระหว่างย่อหน้า โดยได้สรุปว่า ในการเชื่อมโยงตัวละครนั้นเป็นการอ้างถึงตัวละครในเรื่อง หลังจากที่ได้กล่าวถึงตัวละครนั้นไปแล้ว โดยการใช้รูปภาษา เช่น คำสรรพนาม คำนามทั่วไป เป็นต้น หรือการไม่ปรากฏรูปภาษาที่ใช้ในการอ้างถึง นอกจากนี้ยังมีการใช้คำที่สัมพันธ์กันในการอ้างถึงตัวละคร อาทิ การใช้คำเพื่อความหมาย เช่น สามมี-ภรรยา เป็นต้น

การเชื่อมโยงความภายในย่อหน้าเป็นการแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างประโยคที่อยู่ภายในย่อหน้าเดียวกัน โดยการใช้คำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างประโยคที่อยู่ภายในย่อหน้าเดียวกันในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์แบบแสดงเหตุผล ความสัมพันธ์แบบแสดงลำดับเหตุการณ์ ความสัมพันธ์แบบแสดงเวลา ความสัมพันธ์แบบแสดงเงื่อนไข และความสัมพันธ์แบบแสดงความคล้อยตามกัน และการใช้คำบ่งชี้ในการอ้างถึงนามวลีที่กล่าวถึงไปแล้ว เช่น นี้ นั้น นั่น เป็นต้น การใช้นามวลีแทนข้อความที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว เช่น เช่นนี้ อย่างนั้น เป็นต้น

การเชื่อมโยงระหว่างย่อหน้านั้นมีกลไกในการเชื่อมโยงความ 2 ประเภท คือ การใช้คำแสดงขอบเขตของย่อหน้า เช่น ฝ่าย เป็นต้น และการซ้ำโครงสร้างเป็นการเชื่อมโยงโดยส่วนต้นหรือส่วนท้ายของย่อหน้าที่จะมีโครงสร้างทางไวยากรณ์ซ้ำกับส่วนต้นของย่อหน้าถัดมา

ประภาพร มณีโรจน์ (2529) ศึกษาเงื่อนไขการใช้รูปแทนคำนามที่แสดงการเชื่อมโยงความ ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การใช้รูปแทนคำนามเพื่อบอกความต่อเนื่องในข้อเขียนภาษาไทย” โดยศึกษาเฉพาะรูปภาษาที่ใช้แทนคำนามเพื่อแสดงการเชื่อมโยงความ 4 ประเภท คือ รูปแทนประเภทอรุปรูป รูปแทนประเภทซ้ำรูป รูปแทนประเภทบ่งชี้ และรูปแทนประเภทคำสรรพนาม โดยศึกษาจากบทความ 10 บทความในวารสารศิลปวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่ารูปแทนประเภทอรุปรูปมีปรากฏมากที่สุดร้อยละ 49.68 รองลงมา ได้แก่ รูปแทนประเภทซ้ำรูปร้อยละ 32.04 รูปแทนประเภทบ่งชี้ร้อยละ 12.18 รูปแทนประเภทคำสรรพนามปรากฏน้อยที่สุดร้อยละ 5.90 ตามลำดับ

พูนสุข นาวิก (2533) ศึกษาเรื่อง “การเชื่อมโยงความในภาษาระดับข้อความในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่” โดยศึกษาลักษณะการเชื่อมโยงความโดยการแทน การเชื่อมโยงความโดยการอ้างถึงนามวลี และการเชื่อมโยงความโดยใช้คำเชื่อม ศึกษาข้อมูลจากเรื่องเล่า การแสดงกระบวนการหรือวิธีการ การพูดเพื่อโน้มน้าวให้ผู้ฟังปฏิบัติตามและการอธิบายหรือบรรยายผลการศึกษาสรุปว่า รูปภาษาที่ใช้แทนมี 4 ประเภท คือ รูปแทนนามวลี รูปแทนกริยาวลี รูปแทนประโยค และรูปแทนข้อความ ลักษณะความสัมพันธ์ของรูปแทนเหล่านี้กับหน่วยภาษาที่ถูกแทนมี 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์แบบตาม เป็นความสัมพันธ์ที่รูปแทนปรากฏในประโยคที่อยู่ตามหลังประโยคที่มีหน่วยภาษาที่ถูกแทน และความสัมพันธ์แบบนำ เป็นความสัมพันธ์ที่รูปแทนปรากฏในประโยคที่อยู่หน้าประโยคที่มีหน่วยภาษาที่ถูกแทนที่

การเชื่อมโยงความโดยการอ้างถึงมีรูปภาษาที่ใช้อ้างถึงนามวลีถึง 5 ประเภท คือ นามวลี คำรูป นามวลีข้อความหมาย นามวลีและรูป นามวลีบ่งชี้ สรรพนาม ลักษณะความสัมพันธ์ของรูปภาษาที่ใช้อ้างถึงนามวลีกับนามวลีที่ถูกอ้างถึงมี 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์แบบความเน้น เป็นความสัมพันธ์ที่รูปภาษาที่ใช้อ้างถึงนามวลีที่ปรากฏในประโยคที่อยู่ตามหลังประโยคที่มีนามวลีที่ถูกอ้างถึง และความสัมพันธ์แบบนำ

การเชื่อมโยงความโดยใช้คำเชื่อมจากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ของคำเชื่อมแบ่งได้ 8 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์ที่แสดงการกล่าวรวมหรือการคล้อยตาม การขัดแย้งหรือตรงกันข้าม การให้เหตุและผล การเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง การแสดงเงื่อนไข ตำแหน่งของคำเชื่อมที่ปรากฏ คือ ตำแหน่งต้นประโยค ตำแหน่งต้นและกลางประโยค และตำแหน่งท้ายประโยค

ทัศนีย์ เจริญพร (2534) ศึกษาทฤษฎีการเชื่อมโยงความในภาษาระดับข้อความ ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ลักษณะกลไกทางภาษาที่ใช้เชื่อมโยงความในภาษาระดับข้อความในศิลาจารึกอีสานที่มีอายุช่วงพุทธศักราช 1893-2466” โดยศึกษาลักษณะการเชื่อมโยงความในภาษาระดับข้อความในศิลาจารึกอีสาน 2 ลักษณะ คือ การเชื่อมโยงความโดยการอ้างถึงและการเชื่อมโยงความโดยใช้คำเชื่อม ผลการศึกษาสรุปว่า การเชื่อมโยงความโดยการอ้างถึงมีการอ้างถึงโดยอาศัยรูปภาษาซึ่งอาจจะปรากฏหรือไม่ปรากฏรูปภาษาก็ได้ และการอ้างถึงโดยอาศัยความหมายของคำ เช่น การข้อความหมาย การใช้คำที่สัมพันธ์กัน เป็นต้น ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษาที่ใช้อ้างถึงกับรูปภาษาเดิมที่ถูกอ้างถึงมี 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์แบบตาม ซึ่งรูปภาษาที่ใช้อ้างถึงจะปรากฏตามหลังรูปภาษาเดิมที่ถูกอ้างถึง

ผลการศึกษากการเชื่อมโยงความโดยใช้คำเชื่อมพบว่า มีการใช้คำเชื่อมโดยการปรากฏรูปคำเชื่อมและการไม่ปรากฏรูปคำเชื่อม ความสัมพันธ์ของการเชื่อมโยงความโดยการปรากฏรูปคำเชื่อมมี 9 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์แบบเงื่อนไข ความสัมพันธ์แบบการแสดงเหตุความ

สัมพันธ์แบบการแสดงผล ความสัมพันธ์แบบคล้อยตามกัน ความสัมพันธ์แบบการแสดงความขัดแย้งกัน ความสัมพันธ์แบบแสดงลำดับเหตุการณ์ ความสัมพันธ์แบบการแสดงความสัมพันธ์แบบการแสดงวัตถุประสงค์ และความสัมพันธ์แบบขยายความ ส่วนการเชื่อมโยงความโดยไม่ปรากฏรูปคำเชื่อมนั้น ไม่มีความสัมพันธ์แบบการแสดงความสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกันกับการเชื่อมโยงความโดยการปรากฏรูปคำเชื่อม คำเชื่อมที่ปรากฏในประโยคอาจจะปรากฏในตำแหน่งหน้าประโยคเชื่อม ตำแหน่งกลางประโยคเชื่อม ตำแหน่งท้ายประโยคเชื่อม หรือตำแหน่งขนาบประโยคก็ได้

สุภาพร งามประดิษฐ์ (2539) ศึกษาเรื่อง “การเชื่อมโยงความในรายงานข่าวทางโทรทัศน์ : ข่าวอ่านกับข่าวสดแบบไม่มีบท” โดยศึกษาลักษณะกลไกทางภาษาที่ใช้เชื่อมโยงความในการรายงานข่าวอ่านและข่าวสดแบบไม่มีบททางโทรทัศน์ จากการรายงานข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 5 7 และ 9 ผลการศึกษาพบว่าข่าวอ่านและข่าวสดใช้กลไกการเชื่อมโยงความที่เหมือนกัน 4 ประเภท คือ การเชื่อมโยงความโดยการอ้างอิง การเชื่อมโยงความทางรูปแบบ การเชื่อมโยงความทางคำศัพท์ และการเชื่อมโยงความด้วยการใช้คำเชื่อม ความแตกต่างในการใช้กลไกดังกล่าวอยู่ที่ความถี่ในการใช้ ภาษาที่ใช้ในข่าวอ่านมีลักษณะของภาษาเขียนมากกว่าในข่าวสด ส่วนภาษาที่ใช้ในการรายงานข่าวสดมีลักษณะของภาษาพูดมากกว่าภาษาในข่าวอ่าน ผลการศึกษาพบว่า การเชื่อมโยงความโดยการอ้างอิงมีลักษณะการใช้คำอ้างอิงถึงบุคคล คำเรียกญาติ คำบอกชื่อตำแหน่ง คำบอกชื่ออาชีพ และคำสมญานาม จากการเปรียบเทียบการใช้คำอ้างอิงที่แสดงความยกย่องต่อผู้ถูกกล่าวถึงมากกว่าในข่าวสด คำบอกตำแหน่งนั้นพบในข่าวสดมากกว่า

อัจฉรากร กัลยาจิตรีโกศล (2543) ศึกษาลักษณะกลไกทางภาษาที่ใช้เชื่อมโยงความในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ลักษณะการเชื่อมโยงความในกลอนนิราศของสุนทรภู่” โดยศึกษาจากนิราศเมืองแกลงและนิราศเมืองเพชร ผลการศึกษาพบว่า กลอนนิราศของสุนทรภู่ทั้ง 2 เรื่องมีลักษณะการเชื่อมโยงความ 5 ประเภท คือ การเชื่อมโยงความโดยการอ้างอิง การเชื่อมโยงความด้วยการซ้ำ การเชื่อมโยงความโดยการละ การเชื่อมโยงความโดยการใช้อ้างอิง และ การเชื่อมโยงความโดยการใช้อ้างอิง

กรรณิกา จักรกรอง (2544) ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์การเชื่อมโยงความในกลอนบทละครนอกเรื่องไกรทอง เรื่องคาวิ และเรื่องสังข์ศิลป์ชัย” ผลการศึกษาพบว่า กลไกการเชื่อมโยงความในวรรณกรรมร้อยกรอง 3 เรื่อง มี 5 ประเภท ได้แก่ การเชื่อมโยงความโดยการอ้างอิง การเชื่อมโยงความโดยการใช้อ้างอิง การเชื่อมโยงความโดยการซ้ำ การเชื่อมโยงความโดยการละ และการเชื่อมโยงความโดยการใช้อ้างอิง

การเชื่อมโยงความ โดยการซ้ำเสียงเป็นลักษณะเด่นของกลอนบทละคร ซึ่งเป็นการสื่อสารด้วยการฟัง การซ้ำเสียงทำให้บทกลอนมีความไพเราะมากยิ่งขึ้น นอกจากเสียงพยัญชนะต้นแล้วยังรวมไปถึงเสียงพยัญชนะสะกดและสระด้วย

การเชื่อมโยงความโดยการอ้างถึง เป็นลักษณะที่สำคัญที่ใช้ในการนำเสนอเรื่องราวโดยการเล่าเรื่อง กลอนบทละครจำเป็นต้องอาศัยกลไกการเชื่อมโยงความโดยการอ้างถึงตัวละครหรือสิ่งที่กล่าวถึงไปแล้ว เพื่อให้เนื้อเรื่องหรือตัวละครมีความสัมพันธ์กัน

การเชื่อมโยงความโดยการละประธานเป็นลักษณะเด่นของกลอนบทละครซึ่งช่วยทำให้การดำเนินเรื่องมีความกระชับรวดเร็ว โดยไม่ต้องกล่าวซ้ำประธานหลายครั้ง ลักษณะของกลอนบทละครที่นำมาศึกษานี้ส่วนใหญ่จะขึ้นต้นด้วยคำกริยา ประธานจะถูกละไว้เพราะได้กล่าวถึงไปแล้ว

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นว่าการเชื่อมโยงความเป็นวิธีการแสดงความสัมพันธ์ของภาษาในระดับข้อความ ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างประโยคด้วยวิธีการที่แตกต่างกันออกไป เช่น การอ้างถึง การใช้คำเชื่อม การซ้ำ การละ เป็นต้น วิธีการเชื่อมโยงความเป็นวิธีการแสดงการโยงใยความสัมพันธ์ของหน่วยทางภาษาทั้งในระดับความหมายและระดับไวยากรณ์

2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนหัวข้อเรื่อง

ไรน์ฮาร์ท (Reinhart : 1982 อ้างถึงใน รุ่งรัตน์ พรรตน์กำจาย, 2544 : 14) ได้กล่าวถึง "topic" ว่าหมายถึง "ส่วนที่แสดงให้ทราบว่าประโยค หรือ ข้อความนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร" แยกได้เป็น 2 ระดับ คือ

1. sentence topic เป็นส่วนของประโยคซึ่งบอกให้ทราบว่าประโยคนั้นกล่าวถึงอะไร
2. discourse topic เป็นส่วนของข้อความซึ่งบอกให้ทราบว่าข้อความนั้นกล่าวถึงสิ่งใด ตัวอย่างต่อไปนี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะของ sentence topic และ discourse topic

Mr. Morgan is a careful researcher and a knowledgeable Semiticist, but his originality leaves something to be desired.

จากประโยคข้างต้น หัวเรื่องของประโยค หรือ Sentence Topic คือ การกล่าวถึง Mr. Morgan ส่วน Discourse Topic คือ การกล่าวถึง Mr. Morgan's scholarly ability

ไฮนส์ (Hinds : 1986 อ้างถึงใน รุ่งรัตน์ พรรตน์กำจาย, 2544 : 14) ได้กล่าวถึงลักษณะภาษาที่แสดงว่าสิ่งที่กำลังกล่าวถึงอยู่ในขอบเขตของหัวเรื่อง (topic boundary) ได้แก่ การใช้รูปแทน (pronominal form) คือ การเปลี่ยนนามวลีให้อยู่ในรูปของสรรพนาม เมื่อต้องการอ้างถึงคำนามคำเดิม เช่น

153531

495.918
๖๒๙๓
๓๐

1. AMY : I hear Mary is going to Tokyo. [Topic = Mary]
2. BETTY : Yes, she is, She's really excited.
3. AMY : She should be. Tokyo's a great place. Janet told me all about it.

[Topic = Janet]

4. BETTY : When did she talk to you?

She ในประโยคที่ 2 และ 3 หมายถึง Mary ส่วน she ในประโยคที่ 4 จะหมายถึง Janet

นอกจากนี้สิ่งที่แสดงว่าสิ่งที่กำลังกล่าวถึงอยู่ในขอบเขตของหัวเรื่องเดิมคือ การละ (ellipsis) ซึ่งในภาษาอังกฤษจะละจะเหมือนกับการใช้คำสรรพนาม กล่าวคือเมื่อเราสนทนากับผู้หนึ่ง เราไม่จำเป็นต้องเรียกชื่อของคน ๆ นั้น เช่น ผู้พูดเรียกคู่สนทนาโดยใช้คำสรรพนาม you เช่น HIWAKO กำลังสนทนากับ WAKO ซึ่งจากประโยคตัวอย่าง HIWAKO ใช้คำสรรพนาม you แทนการเรียกชื่อ WAKO

HIWAKO : Um, what language do you always use?

นอกจากนี้ยังมีเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวถึงการแสดงหัวเรื่อง และการเปลี่ยนหัวเรื่องในภาษาไทย ดังนี้

ชลธิชา บำรุงรักษ์ (2539) กล่าวถึงการใช้ลักษณะภาษาแสดงหัวเรื่อง (topic marker) และการแสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง (topic-shift marker) ที่ปรากฏในภาษาโคดไว้ดังนี้

หัวเรื่อง (topic) คือ ส่วนที่เป็นใจความสำคัญ และในแต่ละหัวเรื่องอาจมีการกล่าวถึงเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องกับหัวเรื่องเดิม เป็นรายละเอียดปลีกย่อยของหัวเรื่องใหญ่ เรียกว่า หัวเรื่องย่อย (sub-topic) และอาจมีรายละเอียดเกี่ยวกับหัวเรื่องย่อยแยกออกไปอีก เรียกว่า หัวเรื่องแยกย่อย (sub-subtopic) ซึ่งสัญญาณที่แสดงให้ทราบถึงหัวเรื่องและหัวเรื่องย่อยมีดังนี้

1. การแสดงหัวเรื่อง (topic marker) และหัวเรื่องย่อย (sub-topic marker)

1.1 การใช้นามวลี ซึ่งสามารถปรากฏในรูป सामान्यนามหรือวิ सामान्यนามก็ได้

1.2 การใช้ประโยค อาจอยู่ในรูปประโยคบอกเล่า ดังตัวอย่างการแสดงหัวเรื่องย่อย เช่น “ทีนี้ในเรื่องของการเลิกสัญญาเนี่ยจะ.....จะสรุปเป็น.....ประเด็นใหญ่ ๆ 3 ประเด็นนะฮะ.....” หรืออยู่ในรูปของประโยคคำถาม เช่น “คำเรียกงานคืออะไรคะ.....”

1.3 การใช้วลีแสดงวัน-เวลา เป็นเครื่องแสดงหัวเรื่องหรือหัวเรื่องย่อย เช่น “เมื่อคราวที่แล้วเราพูดถึงเรื่อง Ellipsis....”

1.4 การกล่าวถึงหัวเรื่องหรือหัวเรื่องย่อยโดยไม่มีลักษณะภาษาใด ๆ เป็นเครื่องแสดง เช่น “คนที่ขึ้นข้าราชการเมืองเนี่ยบอกว่ามีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย”

2. ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง (topic-shift marker) หรือหัวเรื่องย่อย (sub-topic shift marker)

2.1 การใช้รูปภาษาแสดงการตัดตอนหรือแยกส่วน เช่น อีกฝ่ายหนึ่ง ส่วนในเรื่อง สำหรับ พุดถึง เป็นต้น ดังตัวอย่างเช่น “คนที่ป็นข้าราชการการเมืองเนี่ยบอกว่ามีหน้าที่กำหนดนโยบาย...ก็บอกว่าจะปกครองแบบกระจายนะกระจายสามอย่าง กระจายโอกาส กระจายอำนาจนะ...กระจายรายได้ อะไรเหล่านี้ นั่นก็คือเป็นฝ่ายกำหนดนโยบาย อีกฝ่ายหนึ่งก็คือ...ข้าราชการประจำ ....นะชะ”

2.2 การใช้รูปภาษาแสดงการเรียงลำดับ จัดประเภท เช่น ประเภทแรก ประเภทที่สอง ทีนี้ ต่อไป เป็นต้น ดังตัวอย่างเช่น “ในคำพื้นฐานของภาษานี้จะมีอยู่เพียงพยางค์เดียวแล้วก็ไม่มีเสียงควบกล้ำ ด้วยคำพื้นฐานทั้งเจ็ดประเภทนี้คืออะไรบ้างนะคะ ประเภทแรกก็คือ คำเรียกเครือญาตินะคะ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ พี่ น้อง .... คำประเภทที่สองก็คือ คำที่ใช้เรียกส่วนต่างๆ ของร่างกาย ... หู ตา ปาก คอ ลิ้น แขน ขา...”

2.3 การใช้ส่วนค้นคำพูด (pre-fabricated filler) เป็นเครื่องหมายแสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องหรือหัวเรื่องย่อย เช่น “คำเรียกขานก็คือคำที่เราใช้...นะคะ เรียกคนที่เรารู้ด้วย...เมื่อใช้คำเรียกขาน ซึ่งคำเรียกขานนี้นักภาษาศาสตร์เชิงสังคมก็สนใจศึกษาเยอะพอสมควร ....นี่ เอ้อ... สุวดีนี่เรียน.....เรียนภาษาศาสตร์กับครูด้วยเปล่า...”

2.4 การเปลี่ยนหัวเรื่องโดยไม่มีเครื่องหมายแสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องใด ๆ แสดง เช่น “...นี่คือบทบาทของสื่อสังคม แต่นี่มันก็อินโนเวเตอร์เนี่ย จะลงมาหน่อยๆ เบาๆ หน่อย เพราะนำสังคมเนี่ยมันจะมากไป ภาษาไทยมันจะ...เวอร์ไปซังนิด เอาภาษาอังกฤษคำแปลตรงกัน นี่ก็คือหน้าที่ของสื่อ มีใครข้อใจมั๊ย.....เฮ้ เร็ว....”

รุ่งรัตน์ พรรตน์กำจาย (2544) ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การแสดงหัวเรื่องในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาลักษณะภาษาแสดงหัวเรื่องและลักษณะภาษาแสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ในวันที่ 4 ธันวาคม โดยเก็บข้อมูลจากหนังสือประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2531 ถึงปีพุทธศักราช 2539 รวมระยะเวลา 9 ปี

ผลการศึกษาพบว่าลักษณะภาษาที่ใช้แสดงหัวเรื่องและหัวเรื่องย่อยมี 3 ลักษณะ คือ

1. วลี พบการใช้วลีทั้งหมด 6 ประเภท คือ นามวลี กริยาวลี กาลวลี บุพบทวลี สถานวลี และวลีแสดงลำดับประเภท

2. ประโยค พบประโยคทั้งหมด 3 ประเภทที่ปรากฏเพื่อแสดงหัวเรื่องและหัวเรื่องย่อย คือ ประโยคบอกเล่า ประโยคคำถาม และประโยคขยายที่มีคำว่า ที่ อยู่ต้นประโยค

3. การใช้ลักษณะภาษาซ้อนกัน พบว่ามีลักษณะภาษาที่ปรากฏรวมกันเพียงลักษณะเดียว คือ คำเชื่อมแบบคล้องตามปรากฏร่วมกับกริยาวิเศษณ์ ซึ่งปรากฏเพื่อแสดงหัวเรื่องย่อยเท่านั้น ส่วนลักษณะภาษาแสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องและหัวเรื่องย่อยนั้น จากการศึกษาพบว่ามีลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง และหัวเรื่องย่อย 4 ลักษณะ คือ การใช้วลี การใช้คำเชื่อม การใช้ลักษณะภาษาซ้อนกัน และการไม่มีลักษณะภาษาใด ๆ แสดงการเปลี่ยนเรื่องพูด

การเปลี่ยนเรื่องพูดพบว่ามีทิศทางในการเปลี่ยน 2 ทิศทาง คือ การเปลี่ยนเรื่องพูดในแนวนอน (paratactic manner) และการเปลี่ยนเรื่องพูดในแนวตั้ง (hypotactic manner) นอกจากนี้ยังพบว่ามีการย้อนกลับไปพูดถึงเรื่องเดิมที่เคยกล่าวไปแล้ว โดยมี 3 ลักษณะ คือ การใช้วลี การใช้คำเชื่อม และการที่ไม่มีลักษณะภาษาใด ๆ แสดงในการย้อนกลับไปพูดถึงเรื่องเดิมที่เคยกล่าวไปแล้ว

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนหัวเรื่อง เป็นหน่วยทางภาษาที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนหัวเรื่องหรือหัวข้อในการสื่อสาร การเปลี่ยนหัวเรื่องหรือหัวข้อมีความสำคัญเนื่องจากการสื่อสารแต่ละครั้งมิได้มีการสื่อสารกันเพียงเรื่องเดียว แต่จะมีการเปลี่ยนหัวเรื่องอยู่เสมอ และการเปลี่ยนหัวเรื่องอาจแสดงด้วยรูปภาษาในหลายลักษณะด้วยกัน

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษา

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2529) เขียนบทความเรื่อง “ภาษาในหนังสือสามสมเด็จ” บทความดังกล่าวเป็นการศึกษาลักษณะการใช้ภาษาในการโต้ตอบจากลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระยาคำจารงราชานุภาพที่ทรงมีกับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ ญาณวโร) วัดเทพศิรินทราวาส และสมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี) วัดมหาธาตุ ตั้งแต่ พ.ศ. 2464 ถึงปี พ.ศ. 2486 นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์ลักษณะการใช้ภาษาของนายสุลักษณ์ ศิวลักษณ์ ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการพิมพ์หนังสือสามสมเด็จ ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะภาษาของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ และสมเด็จพระวันรัตมีความคล้ายคลึงกันมาก คือ

1. ในประโยคที่มีกรรม สองสมเด็จมักจะขึ้นต้นประโยคด้วยกรรม หรือเป็นการเรียงประโยคแบบ กรรม - ประธาน - กริยา กรรมซึ่งนำไปขึ้นต้นประโยคนั้นมีลักษณะพิเศษ คือ มักมีคำว่า “นั้น” หรือ “นี้” ซึ่งเป็นคำชี้เฉพาะ อยู่ข้างท้าย

เช่น

เรื่องกฐินหลวงนั้น เมื่อถึงคราวจำเป็น สมควรจะลดให้น้อยลง

2. สมเด็จพระสังฆราช 2 องค์ นิยมใช้รูปประโยคที่มีกร “จั่วหัวเรื่อง” ก่อน

เช่น

อธิบายหัวใจศาสนาข้อที่ 3 เรื่อง ประโยชน์ชาตินี้ ผู้ประพาดิตตามประโยชน์ชาตินี้

ข้อ 1 บริบูรณ์ย่อมเพียงพอ

3. โดยทั่วไปแล้วในการกล่าวข้อความหนึ่ง ๆ สมเด็จพระสังฆราช 2 องค์ไม่นิยมใช้ประธานขึ้นประโยคทุกครั้ง มักนิยมใช้ประธานในประโยคแรกและมักจะละประธานในประโยคต่อ ๆ ไป ซึ่งประธานอาจเป็นบุรุษที่หนึ่งหรือสองหรือสามก็ได้

การใช้ภาษาของสมเด็จพระสังฆราช กรมพระยาดำรงราชานุภาพมีลักษณะเด่น คือ

1. ทรงใช้ประโยคที่มีวลี “ด้วย” มากกว่าประโยคแบบอื่น

เช่น

แม้สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสก็ไม่โปรดด้วยเกรงว่าจะเพาะปลุกนิสัยของนักเรียนให้รู้ร่ำไป

2. ทรงใช้คำกริยาแสดงอดีตกาลในประโยคด้วย โดยทรงใช้คำว่า “เคย” หรือ “ได้” หรือทั้ง 2 คำนำหน้ากริยาเพื่อแสดงว่าเรื่องได้ผ่านไปแล้ว

ลักษณะการใช้ภาษาของนายสุลักษณ์ ศิวลักษณ์ มีลักษณะเด่น คือ

1. นิยมใช้ประโยคที่มี วลี ซึ่งขึ้นต้นด้วยคำว่า “การ” วลีดังกล่าวนี้อาจเป็นประธานหรือกรรมของประโยคก็ได้

เช่น

การเขียนประวัติศาสตร์ แม้จะให้บริสุทธิ์ยุติธรรมเพียงใดก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงการเข้าไปข้องและพัวพันกับการเมืองได้

2. รูปประโยคซึ่งมีความถี่ในการใช้ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันมากนัก คือ ประโยคที่มีวลีซึ่งนำหน้าด้วยคำว่า “โดย” โดยทั่วไปวลีดังกล่าวนี้ขยายข้อความที่นำมาข้างหน้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งกริยา

เช่น

เป็นการกระทำอย่างฉาบฉวยโดยปราศจากการสนับสนุนทางข้อเท็จจริง

3. ประโยคมีลักษณะยาวและซับซ้อนเพราะนอกจากจะใช้คำเชื่อม “ที่” “ซึ่ง” แล้ว ยังใช้รูปประโยคที่มีวลี “การ” และ “โดย” ด้วยความถี่ที่สูง

4. ในแต่ละย่อหน้าใช้คำเชื่อมมากและหลายระดับ

ยงยุทธ พุฒเนียด (2532) ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ลักษณะของภาษาที่ใช้ในการบรรยายข่าวกีฬาที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์และนิตยสารกีฬาภาษาไทย” ผู้วิจัยมีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของภาษาไทยที่ใช้ในการบรรยายข่าวกีฬา ซึ่งปรากฏในหนังสือพิมพ์ทั่วไปและนิตยสารกีฬาโดยเฉพาะ ผู้วิจัยใช้ข่าวกีฬาประมาณ 2,000 ชิ้น ผลการศึกษาพบว่า ผู้เขียนข่าวใช้กลวิธีหรือเทคนิคเฉพาะที่สำคัญ ๆ ซึ่งทำให้ข่าวกีฬามีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากภาษาปกติ คือ

1. เทคนิคด้านเสียง ได้แก่ การใช้คำเลียนเสียง การใช้คำแสดงเสียงของเหตุการณ์ การใช้คำคล้องจอง
2. เทคนิคด้านหน่วยคำ ได้แก่ การซ้ำคำ การซ้อนคำ การตัดคำให้สั้น
3. ด้านคำศัพท์ เช่น การใช้คำสแลง การใช้คำสมญานามและชื่อเล่น การใช้คำยืมจากภาษาต่างประเทศ การใช้คำที่มีความหมายบอกการเปรียบเทียบ
4. เทคนิคด้านรูปประโยค ได้แก่ การใช้ประโยคที่มีสกรรมกริยาแต่กรรมไม่ปรากฏ ประโยคที่ขึ้นด้วยกริยา การเรียงคำที่ไม่ปกติ การบอกจำนวนโดยไม่ใช้ลักษณะนาม และการใช้โครงสร้างที่เป็นที่ยอมรับว่าเป็นสำนวนต่างประเทศ

ศักดิ์สิทธิ์ ลิ้มกุลาคมน์ (2534) ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง กลวิธีการใช้คำในภาษาไทย ภาษานิตยสารไทย โดยเก็บข้อมูลโฆษณาทงโทรทัศน์ จำนวน 120 เรื่อง และโฆษณานิตยสาร จำนวน 120 เรื่อง ของสินค้าเดียวกัน ซึ่งเป็นโฆษณาสินค้าทั่ว ๆ ไป ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2530 - 31 ธันวาคม 2532 งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการใช้คำในภาษาไทยของไทย และเปรียบเทียบกลวิธีในสื่อ 2 ชนิดดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า ผู้เขียนคำโฆษณามีวิธีการใช้คำในภาษาโฆษณาต่าง ๆ กันหลายวิธี ได้แก่ การใช้คำสัมผัสมี 2 ชนิด คือ สัมผัสสระ สัมผัสพยัญชนะ มีผลทำให้ภาษาโฆษณาเป็นภาษาร้อยแก้วที่มีสัมผัส การซ้ำรูปคำ มี 3 ชนิด คือ ซ้ำทันที และซ้ำคำที่คั่นด้วยคำ ซ้ำคำที่คั่นด้วยการหยุด การใช้คำสแลงมี 2 ชนิด คือ สแลงแท้และสแลงไม่แท้ การใช้คำภาษาต่างประเทศ และการใช้คำที่มีความหมายไม่สอดคล้องกัน กลวิธีเหล่านี้ทำให้ภาษาโฆษณาน่าสนใจ และจดจำง่าย เพราะลักษณะพิเศษที่แตกต่างกันไปจากภาษาปกติ

การเปรียบเทียบกลวิธีเหล่านี้ในสื่อ 2 ชนิดดังกล่าว พบว่าไม่ว่าจะพิจารณาด้วยกลวิธีทุกชนิด หรือแยกพิจารณาทีละชนิดความถี่ในการใช้มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นการใช้คำต่างประเทศที่โฆษณานิตยสารใช้มากกว่า ทางโทรทัศน์ เพราะโฆษณาทงโทรทัศน์ถูกจำกัดการใช้คำภาษาต่างประเทศโดย กบว.

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า การใช้คำโฆษณาทางโทรทัศน์มิได้แปรตามประเภทของสินค้าที่โฆษณา แต่ในส่วนนิตยสารกลวิธีการใช้คำส่วนใหญ่ แปรตามประเภทของสินค้าที่โฆษณา ซึ่งได้แก่ สัมผัส การซ้ำรูป และการใช้คำภาษาต่างประเทศ ส่วนกลวิธีในนิตยสารที่ไม่แปรตามประเภทของสินค้า คือ การใช้คำสแลง และการใช้คำที่มีความหมายสอดคล้องกัน

กึ่งกาญจน์ เทพกาญจน (2535) ศึกษาเรื่อง “การใช้ภาษาในการตรวจรักษาโรคของอายุรแพทย์” งานวิจัยดังกล่าวเป็นงานวิจัยเชิงสำรวจทั่วไปที่มุ่งศึกษาภาษาที่อายุรแพทย์ใช้ในการตรวจรักษาโรค ในคลินิกอายุรกรรมทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์โครงสร้าง รูปแบบ และลักษณะของภาษาที่อายุรแพทย์ใช้ และหาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาของแพทย์ในสถานการณ์ดังกล่าว การเก็บข้อมูลใช้วิธีการอัดเสียงพูดของแพทย์ 6 คน ในขณะที่กำลังตรวจรักษาผู้ป่วยในคลินิกอายุรกรรมทั่วไป แขนงผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ลักษณะของภาษาที่ศึกษามี 2 ชนิดใหญ่ ๆ คือ โครงสร้างของภาษาแพทย์และลักษณะทางภาษาของแพทย์ ผู้วิจัยวิเคราะห์โครงสร้างของแพทย์โดยการวิเคราะห์หา หน่วยหน้าที่ของถ้อยคำในภาษาที่แพทย์ใช้ หน่วยหน้าที่นี้ คือ เจตนาของผู้พูดในการกล่าวถ้อยคำ ผลการศึกษาพบว่าหน่วยหน้าที่ในภาษาแพทย์ต่างกันไปตามชนิดของผู้ป่วยที่แพทย์ทำการตรวจรักษา หน่วยหน้าที่ที่พบจำแนกเป็น 2 ชนิดใหญ่ คือ หน่วยหน้าที่หลักและหน่วยหน้าที่เสริม หน่วยหน้าที่หลักมีบทบาทสำคัญและมีผลโดยตรงต่อการตรวจรักษา ส่วนหน่วยหน้าที่เสริมไม่มีบทบาทสำคัญและมีผลโดยตรงต่อการตรวจรักษา หน่วยหน้าที่ทั้งสองยังจำแนกย่อยลงไปอีก สำหรับลักษณะทางภาษาของภาษาแพทย์นั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ลักษณะของภาษาแพทย์ที่ทุกคนในกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วม และวิเคราะห์ลักษณะของภาษาแพทย์เฉพาะบุคคล ภาษาแพทย์มีลักษณะร่วมได้เพราะ 1. ภาษาแพทย์ถูกแสดงออกด้วยสื่อประเภทเดียวกัน คือ เสียงพูด 2. ภาษาแพทย์ถูกใช้ภายใต้สถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการเหมือนกัน 3. ผู้ใช้ภาษามีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันในการกล่าวถ้อยคำ ลักษณะของภาษาแพทย์เฉพาะบุคคลที่ทำการศึกษาได้แก่ การใช้สรรพนามบุรุษที่ 2 และการใช้คำสุภาพท้ายประโยค ลักษณะทั้ง 2 ประการนี้สะท้อนว่าภาษาแปรไปตามบุคคล และสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังด้วย

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2537) ศึกษาเรื่อง “ลักษณะภาษาไทยที่ใช้ผ่านสื่อมวลชนโทรทัศน์” โดยเก็บข้อมูลจากรายการโทรทัศน์ช่อง 3 5 7 และ 9 โดยอัดเทปมีความยาว 100 ชั่วโมง และอีกส่วนหนึ่งเป็นข้อมูลที่ได้มาจากการสังเกตการดูโทรทัศน์มาเป็นเวลานาน ผลการศึกษาพบว่า ภาษาในรายการโทรทัศน์มีลักษณะเด่นที่แตกต่างกันในลักษณะดังต่อไปนี้

1. ภาษาในรายการโฆษณา เป็นภาษาที่แสดงถึงความคิด สร้างสรรค์ด้านภาษา ความตั้งใจ และความพยายามในการใช้ภาษาที่ดึงดูดความสนใจ และสื่อความหมายที่ต้องการภายในระยะเวลาอันสั้น ภาษาในรายการนี้เน้นการสื่อความหมายที่ระดับคำและวลีมากกว่าที่ระดับข้อความ ภาษาในบทโฆษณานี้เป็นภาษาในรายการเดียวที่แสดงถึงความพิถีพิถันในการใช้ภาษาในด้านต่าง ๆ ทั้งคำ วลี และการออกเสียง และเป็นภาษาในรายการเดียวที่มีโอกาสพูดใหม่ได้ ถ้าพูดผิด เพราะบทโฆษณานี้เป็นการอัดเสียงล่วงหน้ามิใช่รายการสด เช่น การอ่านข่าว อย่างไรก็ตาม ก็ยังปรากฏว่ามีการออกเสียง “ร” และเสียง ควบกล้ำต่างไปจากภาษาเขียนในบทโฆษณาหลายบท

2. ภาษาในรายการข่าว จุดเด่นของภาษาในรายการนี้อยู่ที่ระดับข้อความเนื่องจากเป็นภาษาของการรายงานเรื่องราวและเหตุการณ์ภาษาในรายการนี้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษอย่างชัดเจนในแง่ของการเรียบเรียงและการลำดับความคิดและภาษาในรายการนี้ทำให้มองเห็นความแตกต่างในการเรียบเรียงความคิดแบบไทย ๆ กับการเรียบเรียงและลำดับความคิดแบบตะวันตก การรายงานข่าวแบบตะวันตกเริ่มต้นด้วยเนื้อหาที่สำคัญที่สุดของข่าว และตามมาด้วยรายละเอียดต่าง ๆ ของเนื้อหา ส่วนรายงานข่าวแบบไทยเรียบเรียงข่าวตามลำดับเวลาและไม่มีจุดเน้นความสำคัญของข่าว และการเรียบเรียงข่าวแบบตะวันตกใช้ คำเชื่อมประโยคหรือคำเชื่อมความมากกว่ารายงานข่าวแบบไทย ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของภาษาในรายการข่าว คือ ประโยคที่ใช้จะยาวและซับซ้อนมากกว่าประโยคของรายการใด ๆ เพราะบทประพันธ์และบทกรรมของประโยคมักมีบทขยาย และมักเป็นนามวลีที่ลดรูปมาจากประโยค ประโยคในรายการข่าวจึงมีนามวลีที่มีความหมายซ้อนแน่น

3. ภาษาในรายการศึกษาและสารคดี มีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษาในรายการข่าวมาก กล่าวคือเป็นภาษาที่เน้นระดับข้อความ เพราะเป็นการบรรยายถึงเรื่องราว นอกจากนี้การลำดับเรื่องของวิชาที่สอนและการบรรยายสารคดีความก็มี 2 แบบ คือ มีการลำดับเรื่องแบบตะวันตกและแบบไทย การใช้ภาษาในการบรรยายด้านการศึกษาและสารคดีใช้คำเชื่อมความในลักษณะเดียวกับภาษาข่าว รูปประโยคมีลักษณะยาวเพราะนามวลีซึ่งเป็นประธานหรือกรรมของประโยคมาจากประโยคที่ลดรูป และนามวลีมักมีบทขยายเป็นอนุประโยค

4. ภาษาในรายการบันเทิง เป็นภาษาที่แตกต่างไปจากภาษาในรายการอื่นทั้งหมด เพราะเป็นภาษาพูดที่มีการโต้ตอบกัน ประโยคที่ใช้ในรายการนี้สั้นกว่าประโยคที่ใช้ในรายการอื่น ๆ เพราะมีการละคำไว้ในฐานที่เข้าใจ ประธานของประโยคมักถูกละ นามวลีมักสั้นหรือถูกละ แต่มีกริยาวลีที่ยาว เพราะใช้คำกริยาเรียงต่อกันหลายหน่วย

สุธิดา สุนทรวิภาค (2537) ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง รูปภาษาที่แสดงทัศนคติในภาษาไทย โดยศึกษาจากบทความ 3 สาขา คือ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดูว่ามีรูปภาษาแบบใดบ้างและรูปภาษาเหล่านั้นมีความหมายอย่างไร ผลการศึกษาพบว่า ในบทความ ทั้ง 3 สาขา มีรูปภาษาที่แสดงทัศนคติในภาษาไทยทั้งหมด 41 รูป และเมื่อนำมาจำแนกตามคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์ พบว่า รูปภาษาที่แสดงทัศนคติในภาษาไทย ปรากฏเป็นคำ วลี และ อนุพากย์ ในอัตราความถี่ที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ยังพบว่ารูปภาษาที่แสดงทัศนคติปรากฏในตำแหน่งกลางประโยคมากที่สุด รองลงมาคือ ปรากฏในตำแหน่งต้นประโยค ส่วนตำแหน่งท้ายประโยคนั้นไม่พบในข้อมูล สำหรับการจำแนกคุณสมบัติทางอรรถศาสตร์พบว่ารูปภาษาที่แสดงทัศนคติในภาษาไทยสามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ 1. กลุ่มที่แสดงการแบ่งรับ แบ่งสู้ 2. กลุ่มที่แสดงความมั่นใจ 3. กลุ่มที่แสดงการวิพากษ์

วัชรพล บุพนิมิตร (2539) ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ดัชนีปริเฉทในบทสนทนาแบบกันเองของผู้พูดภาษาไทยกรุงเทพฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมดัชนีปริเฉท (discourse marker) ในการสนทนาแบบกันเองของผู้พูดภาษาไทยกรุงเทพฯ พร้อมทั้งศึกษาหน้าที่ในปริเฉทของดัชนีปริเฉทแต่ละดัชนี โดยใช้กรอบทฤษฎีของ Deborah Schiffrin ส่วนข้อมูลนั้นใช้บทสนทนาที่ผู้ร่วมสนทนาเป็นผู้พูดภาษาไทยกรุงเทพฯ มีความยาวทั้งสิ้นรวม 60 นาที 20 วินาที ผลการวิจัยพบดัชนีปริเฉทในข้อมูลทั้งสิ้น 61 ดัชนี แต่ละดัชนีประกอบด้วยรูปดัชนีมากกว่า 1 รูป แต่ละดัชนีอาจมีหลายรูปแบบ ดัชนีปริเฉทเหล่านี้นำมาจำแนกได้เป็น 5 กลุ่มใหญ่ ตามการแสดงหน้าที่หลักในระนาบ 5 ระนาบของปริเฉท

1. ดัชนีปริเฉทซึ่งทำหน้าที่หลักในระนาบของโครงสร้างเนื้อความ

ตัวอย่าง

แล้ว เป็นดัชนีปริเฉทแสดงการเชื่อมโยงความซึ่งมีเนื้อความเพิ่มเติม มีหน้าที่รองแสดงการดำเนินผลัด

ชำระ : ส่วนชำระนั้นก็คือผู้ที่ให้ความสุขกับประชาชนโดยแท้จริง (แล้ว)

จะยื่นหยัดหยังต่อไป, ตราบฟ้าดินสลาย

ในตัวอย่างนี้ ชำรงกำลังอธิบายความหมายของชื่อของตน และใช้แล้วเพื่อโยงความระหว่างหน่วยย่อยในผลัด โดยเนื้อความที่มาเพิ่มเติมนั้น ยังคงมีแก่นความเดิม คือ ชำรง

2. ดัชนีปริเฉทซึ่งทำหน้าที่หลักใน โครงสร้างผลัด

ตัวอย่าง

เข้า เป็นดัชนีปริเฉทในการดำเนินการผลัดต่อเพื่อจะกล่าวถึงเรื่องใหม่ในการสนทนา

พิธีกร : ตอนนี้ทั้งคู่กำลังทำอะไรกันบ้าง

เจนจิรา : ตอนนี้ก็, นอกจากเปิดบริษัท, [เอ่อ

พิธีกร : [เอ่อ, อ้า, โหนไล่แจ่งซี
เดี๋ยว, สองคนนี้เป็นอะไรกัน

เจนจิรา : เป็นเพื่อนกัน (หัวเราะ)

3. ดัชนีปริเฉทซึ่งทำหน้าที่หลักในระนาบโครงสร้างวัจนกรรม

ตัวอย่าง

นี้ เป็นดัชนีปริเฉทแสดงวัจนกรรมข้อเท็จจริง หน่วยย่อย

ในผลัดที่ปรากฏหน้า นี้ จะสื่อความอ้างอิงถึงข้อเท็จจริงซึ่งผู้ฟังยังไม่รู้หรือยังไม่ตระหนัก นี้ จะทำหน้าที่แสดงเจตนาของผู้พูดที่จะชี้แจงเรื่องดังกล่าวให้ผู้ฟังได้รู้หรือได้ตระหนัก

ตัวอย่างการใช้ นี้ เพื่อแสดงเจตนา ชี้แจงข้อเท็จจริงที่ผู้ฟังยังไม่รู้มาก่อน

กอล์ฟ : เห็นบ่อขอก, เดือนกำลังท้องนี้ [โกล้จะ [กลอดแล้ว

ปูก : [เหรอ

หนึ่ง : [แล้ว แล้ว

ไปวัดได้หรือนั่นนะ

กอล์ฟ : สงสัยคงไม่ไป

ขณะที่หนึ่ง ปูก กอล์ฟ กำลังคุยกันว่าตามปกติคนไม่สบายหรือคนคงไม่ดื่มก็จะถูกห้ามไม่ให้ไปร่วมงานศพ กอล์ฟก็กล่าวขึ้นมาว่าเดือน (ภรรยาของเพื่อนคนที่คุณแม่เพิ่งเสียชีวิต) กำลังตั้งครรภ์ เป็นการชี้แจงข้อเท็จจริงให้หนึ่งและปูก เพื่อที่ทั้งสองจะได้ทราบว่าเดือนอาจจะไม่ไปร่วมงานศพ

ตัวอย่างจากบทสนทนาี้แสดงให้เห็นว่าดัชนีปริเฉทนี้ทำหน้าที่แสดงวัจนกรรมชี้แจงข้อเท็จจริง ผู้ร่วมสนทนายังไม่รู้หรือรู้แล้วแต่ยังไม่ตรงนัก

4. ดัชนีปริเฉทซึ่งทำหน้าที่หลักในระนาบกรอบผู้ร่วมสนทนา

ตัวอย่าง

ครับ เป็นดัชนีปริเฉทแสดงการที่ผู้พูดพยายามรักษาความสุภาพในการสนทนาในบางบริบทของการใช้ อาจทำหน้าที่รองแสดงการรับผลัดด้วย มี 2 รูป คือ ครับ และครับผม เป็นรูปภาษาที่แสดงความสุภาพในการพูดของผู้พูดเพศชาย ซึ่งอาจมีความสนิทสนมกับผู้ฟังมากหรือน้อยก็ได้ อาจมีวัยที่สูงกว่าน้อยกว่าหรือใกล้เคียงกันก็ได้ แต่ผู้พูดจะคำนึงถึงการแสดงความสุภาพในการสนทนาเป็นหลัก

5. คำนีปริเฉทซึ่งทำหน้าที่หลักในระนาบสถานะของเนื้อหา

ตัวอย่าง

ละ เป็นคำนีปริเฉทแสดงสถานะของเนื้อหาที่ผู้พูดคาดว่าผู้ฟังนี่ก็อยู่หรือเป็นความรู้ที่กำลังใช้และมีหน้าที่รองแสดงวัจนกรรมย้ำความสนใจของผู้ฟัง

ตัวอย่าง การใช้ละ เป็นคำนีปริเฉทซึ่งทำหน้าที่หลักในระนาบสถานะของเนื้อหา

พิธีกร : ขาของแต่บ้านกันมาก่อนแล้วก็ไ้ไปอีก

เจนจิรา : แล้วก็, เกิดทะเลาะกัน ก็เลยเลิกไป

พิธีกร : เหอ แล้ว ปัจจุบันละ ทำธุรกิจอะไรด้วยกัน

เมืองคุ่ม : ตอนนี่เราทำ [เป็น

เจนจิรา : เปิดโปรตักชันแฮต

พิธีกรใช้ละ ในการถามขอข้อมูลซึ่งคาดว่าอยู่ในความนึกคิดของเจนจิราและเมืองคุ่มแล้ว ขณะเดียวกันก็แสดงเจตนาย้ำความสนใจของทั้งคู่ในเรื่องดังกล่าว

ปรีชา ช่างขวัญยืน (2540) ศึกษาเรื่อง รัชมวจนโวหารไทย โดยศึกษาจากปาฐกถาธรรม ที่ถอดเทปและนำมาตีพิมพ์เผยแพร่ของพระภิกษุ จำนวน 4 รูป คือ พระเทพเวที (ประยูร ปรยุตโต) พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) พระพยอม กัลยาโณ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ผลการศึกษาพบว่า พระแต่ละรูปมีลักษณะเด่นในการใช้ภาษาบรรยายธรรมะที่แตกต่างกัน คือ

1. พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) นิยมสร้างศัพท์และนิยามด้วยภาษาง่าย ๆ เป็นศัพท์ที่ยอมรับบ้าง วิพากษ์วิจารณ์กันบ้าง เช่น ภาษาคน ภาษาธรรม ศัพท์เหล่านี้ใช้ภาษาไทยง่าย ๆ มีความสามารถในการเชื่อมโยงธรรมะทุกเรื่องเข้าเป็นระบบ

2. พระเทพเวที (ประยูร ปรยุตโต) การใช้ภาษาของพระเทพเวที มีการเรียบเรียงเป็นอย่างดี ภาษาที่ใช้ในการปาฐกถาธรรม มีลักษณะเกือบเหมือนภาษาเขียน นอกจากนี้ธรรมะในแต่ละข้อที่ยกมาปาฐกถาสามารถค้นหาที่มาในคัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์อรรถกถาฎีกาได้ทั้งสิ้น และสามารถเชื่อมโยงไปถึงธรรมะข้ออื่นได้ มีความสามารถในการใช้คำศัพท์ทางพุทธศาสนาในการบรรยายธรรมะได้เป็นอย่างดี

3. พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) มีความสามารถในการใช้สาธกโวหาร คือ เล่าเรื่องและการพูดธรรมะด้วยภาษาพูดอย่างสามัญ ตัวอย่างที่ยกมาอธิบายประกอบใช้ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม ภาษาที่ใช้มีภาษาพูดปนอยู่มาก การยกพุทธพจน์ไม่มีการอ้างว่ามาจากที่ใดและการพูดที่มักขาดลำดับเรื่องที่รัดกุม บางครั้งก็ขยายจนไกลจากประเด็นเดิม

4. พระพยอมกัลยาโณ มีการใช้รัชมวัจฉาโวหารที่ทันสมัยและเข้าใจกับภาษาของคนวัยรุ่นและชาวบ้านทั่วไป บางครั้งใช้คำพูดที่รุนแรง นิยมใช้สาธกโวหารเช่นเดียวกับท่านปัญญานันทภิกขุ เนื้อหาที่สอนมักใช้เรื่องเกี่ยวกับปัญหาสังคมปัจจุบัน

ศุภธิดา เทียมสมบุญ (2541) ศึกษาเรื่อง “กลไกทางภาษาในการตอบคำถามของนักการเมืองไทยในการให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน” งานวิจัยดังกล่าวเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่เป็นบทสนทนาระหว่างนักการเมืองกับสื่อมวลชนซึ่งออกอากาศทางโทรทัศน์ โดยบันทึกเทปการสัมภาษณ์ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 9 ITV ไทยสกาย โดยเก็บจากการสัมภาษณ์ 20 ครั้ง แบ่งออกเป็น การสัมภาษณ์ที่มีการจัดเตรียม 10 ครั้ง และการสัมภาษณ์เฉพาะหน้า 10 ครั้ง งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นองค์ประกอบพื้นฐานของการสัมภาษณ์นักการเมือง คือ การถาม และการตอบที่มีลักษณะเป็นคู่ถ้อยคำ ในการสนทนา 2 ชนิด คือ แบบกระชับ และแบบยืดเยื้อ ผลของการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าคู่ถ้อยคำถาม-ตอบ แบบกระชับมีจำนวนมากที่สุดในทั้งสองสถานการณ์ของการสัมภาษณ์ ในการศึกษาลักษณะของการถามของผู้สื่อข่าวได้พบว่ามีการถามด้วยรูปประโยคคำถามและด้วยรูปประโยคบอกเล่า ในการศึกษาการตอบคำถามได้พบการตอบคำถาม 3 รูปแบบ คือ การตอบแบบเข้าเรื่องตรงประเด็น การตอบแบบเข้าเรื่องเฉียงประเด็น และตอบแบบนอกเรื่อง ในการตอบคำถามทุกรูปแบบ นักการเมืองใช้กลวิธีกลบเกลื่อนที่ละเมิดหลักการความร่วมมือในการสนทนาทั้ง 4 ประเภท คือ กลบเกลื่อนด้วยการละเมิดเงื่อนไขเชิงคุณภาพ เริงปริมาณ เริงความสอดคล้องและเชิงรูปแบบ ในภาพรวมของการวิเคราะห์พบว่าสถานการณ์การสัมภาษณ์มีอิทธิพลต่อลักษณะของการสัมภาษณ์เพียงเรื่องเดียว คือ รูปแบบของการตอบคำถาม ในสถานการณ์แบบเฉพาะหน้านักการเมืองตอบคำถามแบบเฉียงประเด็นมากกว่าในสถานการณ์แบบจัดเตรียม

กาญจนา เจริญเกียรติบวร (2543) ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับมุมมองในข่าววัดพระธรรมกายที่เสนอในหนังสือพิมพ์ไทย” วิทยานิพนธ์ดังกล่าวเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับมุมมองในข่าววัดพระธรรมกายที่เสนอในหนังสือพิมพ์ไทย โดยมีความคิดพื้นฐานที่ว่า ภาษาเป็นเครื่องมือสร้างภาพแทนความจริงการเลือกใช้รูปแบบทางภาษาหรือวิธีการทางภาษาอย่างใดอย่างหนึ่งมีผลต่อภาพแทนที่ได้ และเป็นการสื่อให้เห็นถึงทัศนคติและความคิดเห็นที่ผู้ใช้ภาษามีต่อสิ่งที่กำลังพูดหรือเขียนถึง ข้อมูลที่ใช้ศึกษามาจากหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน 5 ชื่อ คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด มติชน และสยามรัฐ โดยเลือกเก็บเฉพาะที่เป็นการรายงานข่าวในช่วงเดือนพฤษภาคม - กรกฎาคม 2542 จำนวนทั้งสิ้น 411 ข่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาว่า หนังสือพิมพ์มีกลวิธีทางภาษาแบบใดบ้างที่แฝงไว้ด้วยทัศนคติในด้านลบต่อวัดพระธรรมกาย และวิเคราะห์ประเด็นที่หนังสือพิมพ์มีมุมมองทางลบต่อวัดพระธรรมกาย ผลการ

ศึกษาพบว่ากลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการกล่าวถึงวัดพระธรรมกายในทางลบมีทั้งสิ้น 8 กลวิธี แบ่งออกเป็นกลวิธีทางความหมาย 4 กลวิธี ได้แก่ การให้สมญา การใช้ความเชื่อเบื้องต้นเป็นเครื่องมือ การใช้อุปสรรคและการเลือกใช้คำศัพท์และอีก 4 กลวิธีเป็นกลวิธีทางปริเฉท ได้แก่ การประเมินตามความเชื่อมั่น การตีความ การอ้างคำกล่าวบุคคลอื่น และการใส่เครื่องหมายและขนาดตัวอักษร กลวิธีทางภาษาดังกล่าวสื่อประเด็นทางลบต่อวัดพระธรรมกาย ทั้งสิ้น 7 ประเด็น ได้แก่ การฉ้อโกง การมีเล่ห์เหลี่ยม การเป็นกลุ่มความเชื่ออย่างอื่นที่เป็นภัยต่อพุทธศาสนา การทำทนายประมุขสงฆ์ การทำทนายอานาจรู การทำทนายพระมหากษัตริย์ และเรื่องชู้สาว โดยภาพรวมแล้วหนังสือพิมพ์เห็นว่าวัดพระธรรมกายเป็นกลุ่มคนที่เป็นอันตรายต่อทั้งสังคมและพุทธศาสนา วัดพระธรรมกายไม่เพียงทำลายหลักคำสอนเดิมในพุทธศาสนาแต่ยังชอบทำทนายสถาบันสำคัญ ๆ ในสังคมไทย ผลการศึกษาไม่เพียงทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับมุมมองทางลบที่หนังสือพิมพ์มีต่อวัดพระธรรมกาย แต่ยังชี้ให้เห็นว่าการใช้ภาษามีความเกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมเป็นอย่างยิ่ง และมีบทบาทในแง่จิตวิทยาแก่คนในสังคม.

ธีรนุช โชคสุวณิช (2543) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ภาษาของบทความแสดงความคิดเห็นในหนังสือพิมพ์ไทย (พ.ศ. 2536-2540)” วิทยานิพนธ์ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบองค์ประกอบ สติภาษาและกลวิธีการแสดงความคิดเห็นของบทความแสดงความคิดเห็นโดยใช้ข้อมูลจากบทความที่ตีพิมพ์ในหน้าบรรณาธิการและหน้าตรงข้ามหน้าบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ 6 ชื่อฉบับ คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ สยามรัฐ มติชน สยามโพสต์ กรุงเทพธุรกิจ จำนวน 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 ถึง พ.ศ. 2540 จำนวน 17,780 ฉบับ ผลการศึกษาพบว่าบทความแสดงความคิดเห็นมุ่งจะแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ปัญหาและวิกฤตการณ์อย่างน่าเชื่อถือเพื่อชักจูงใจให้ผู้อ่านคล้อยตาม บทความแสดงความคิดเห็นในหนังสือพิมพ์ไทย 2 รูปแบบ คือ บทความบรรณาธิการ และบทความประจำ มีองค์ประกอบ 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนนำ และเนื้อเรื่อง และองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนนำ เนื้อเรื่อง และส่วนสรุป มีวิธีการแสดงความคิดเห็นตามวัตถุประสงค์ร่วมกันในการแสดงความคิดเห็นเสนอแนะ ถัดด้านหรือโต้แย้งคัดค้าน และสนับสนุนหรือยกย่องสรรเสริญ บทความแสดงความคิดเห็น แต่ละรูปแบบมีลีลาาร่วมกันและลีลาเฉพาะกล่าวคือ ลีลาาร่วม ได้แก่ รูปแบบการนำเสนอ องค์ประกอบของบทความ ประเภทการแสดงความคิดเห็น และกลวิธีการแสดงความคิดเห็น อย่างไรก็ตาม บรรณาธิการและบทความประจำมีการใช้สติภาษาที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านการใช้คำ ประโยคและย่อหน้า ทำให้ลีลาภาษาของบรรณาธิการเป็นบทความแสดงความคิดเห็นที่เป็นทางการและละเอียดเยียน ทำให้เกิดความจริงจัง น่าเชื่อถือ และทำให้ผู้อ่านคล้อยตามเพราะบทความบรรณาธิการเป็นบทความแสดงความคิดเห็นที่เขียนในนามหนังสือพิมพ์ทั้งฉบับ แต่ลีลาภาษาของบทความประจำ

เป็นลีลาที่ไม่เป็นทางการและมีลักษณะภาษาพูด เพื่อให้เกิดความใกล้ชิดความเป็นกันเอง เหมือนผู้เขียนกำลังพูดคุยกับผู้อ่านเพื่อชักจูงใจให้คล้อยตามความคิดเห็นของผู้เขียนในที่สุด

��ชวดี ศรีลัมพ์ (2544) ศึกษาเรื่อง “การใช้ภาษาในห้องสนทนา” โดยศึกษาลักษณะการใช้ภาษาในห้องสนทนาทางอินเทอร์เน็ต พบว่า การใช้ภาษามีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลง 2 ประการ คือ ประการแรก เป็นการเปลี่ยนจากการสนทนาจริงเป็นการเขียนโดยผ่านคอมพิวเตอร์ ประการที่สอง เป็นการใช้ภาษาระดับข้อความที่มีลักษณะของการโต้ตอบกันไปมาระหว่างคู่สนทนา การใช้ภาษาในห้องสนทนาถูกกำหนดด้วยปัจจัยทางอินเทอร์เน็ต ที่ส่งผลให้มีลักษณะของการพูดด้วยการเขียน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะและกำลังขยายเวลามากขึ้นอย่างรวดเร็ว

การใช้ภาษาในห้องสนทนามีลักษณะดังนี้

1. การเปิดและปิดการสนทนา การเปิดการสนทนาใช้คำว่า “สวัสดี” เหมือนภาษาพูด แต่จะมีการพิมพ์ข้อมูลเลียนแบบการออกเสียงจริง ส่วนการปิดการสนทนาจะมีส่วนประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนก่อนปิดการสนทนา และส่วนปิดการสนทนา
2. การใช้ส่วนคั่นคำพูด ส่วนคั่นคำพูดเป็นลักษณะทางภาษาที่ผู้พูดใช้แทรกระหว่างคำวลี หรือประโยค ส่วนคั่นคำพูดที่พบในห้องสนทนา ได้แก่ ง่า / งะ, อืม, อือ, เดี
3. การเปลี่ยนหัวข้อในการสนทนา ในห้องสนทนา ได้แก่ การเปลี่ยนหัวข้อด้วยการใช้ประโยคคำถาม การเล่าความด้วยประโยคบอกเล่า การใช้คำหรือเครื่องหมายแสดงอารมณ์หรือความรู้สึก และการนำบทกวีเพลงหรือบทโฆษณามาสร้างเป็นหัวข้อใหม่ในการสนทนา
4. การแสดงความรู้สึกในการสนทนา ผู้ใช้ภาษาในห้องสนทนาจะมีวิธีการแสดงความรู้สึกด้วยการเปลี่ยนการสะกดคำ และการละบางส่วนของคำหรือละทิ้งคำที่แสดงความรู้สึก
5. การแสดงอารมณ์ความรู้สึก ผู้ใช้ภาษาในห้องสนทนามีวิธีการแสดงอารมณ์ความรู้สึก 2 ลักษณะ คือ ประการแรกใช้สัญลักษณ์ (emoticons) เช่น 55555 หมายถึง หัวเราะคัง ประการที่สองใช้การพิมพ์แบบพิเศษที่แตกต่างไปจากการพิมพ์คำหรือข้อความตามปกติ เช่น ซออาจพิมพ์เป็น ซอบบบบบบบ โดยพิมพ์ให้มี “บ” มากกว่า 1 ตัว
6. การใช้อักษรย่อ เนื่องจากการสนทนาในห้องสนทนาต้องการความเร็วในการพิมพ์ข้อความ จึงจำเป็นต้องใช้อักษรย่อมาก เพื่อประหยัดเวลาในการพิมพ์ และแทนข้อความที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเข้าใจร่วมกัน เช่น CU หมายถึง See you

ปรียา หิรัญประดิษฐ์ (2544) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์การใช้ภาษาไทยในเอกสารทางด้านธุรกิจการพิมพ์ โดยศึกษาจากเอกสาร 4 ประเภท คือ ตำราและหนังสือวิชาการด้านการพิมพ์วารสารที่เกี่ยวกับการพิมพ์ จดหมายข่าวของหน่วยงานด้านธุรกิจการพิมพ์ และเอกสารโฆษณา

ของบริษัทที่ทำธุรกิจด้านการพิมพ์ รวมเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ทุกประเภท 18 ชื่อ จำนวน 4,575 หน้า ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างของการเขียนเอกสารด้านธุรกิจการพิมพ์ มี 3 ลักษณะ คือ

1. โครงสร้างของตำราและเอกสารการสอนคล้ายคลึงกับหนังสือวิชาการ คือ มีส่วนนำ ส่วนเนื้อหาที่แบ่งเป็นบทหรือหัวข้อ มีภาพและแผนภูมิประกอบ ส่วนใหญ่ไม่มีบทบรรณานุกรม และภาคผนวก

2. โครงสร้างของวารสารและจดหมายข่าว ประกอบด้วย บทบรรณาธิการในส่วนนำ ส่วนเนื้อหาประกอบด้วยบทความ รายงาน ข้อมูล เทคนิคเกี่ยวกับเครื่องจักร ข่าวและโฆษณา

3. โครงสร้างของเอกสารโฆษณา ประกอบด้วยพาดหัว รายละเอียด คำลงท้ายและภาพประกอบ

ลักษณะของการใช้ภาษาไทยในเอกสารด้านธุรกิจการพิมพ์ ได้แก่ ใช้ระดับภาษาหลากหลาย เช่น ตำราใช้ภาษาระดับทางการหนังสือวิชาการใช้ภาษาระดับกึ่งทางการ วารสาร จดหมายข่าว และโฆษณาใช้ภาษาระดับกึ่งทางการปนกับภาษาพูด ลักษณะการเขียนจะใช้การบรรยาย อภิปราย การแปล และเรียบเรียง การเขียนเพื่อการปฏิบัติโดยระบุปัญหา สาเหตุ และวิธีแก้ไข การถ่ายทอดภาษาต่างประเทศใช้กับการทับศัพท์ ศัพท์บัญญัติ ศัพท์เทคนิค เนื้อหาส่วนใหญ่จะจัดเรียงอย่างเป็นระบบและมีภาพ แผนภูมิ ตารางประกอบ การตั้งชื่อบทความและพาดหัวข่าวใช้วิธีการหลากหลาย ข่าวมักเป็นข่าวสั้นและภาพประกอบข่าว ส่วนโฆษณามีภาพเป็นองค์ประกอบสำคัญ ใช้ภาษาที่เรียบง่ายหรือใช้ภาษาโน้มน้าวให้เห็นความสำคัญของสินค้า วรรคตอนที่ใช้มาก คือ วงเล็บ อัญประกาศ จุดภาค ทับ และยัติภังค์

ข้อบกพร่องในการใช้ภาษาไทยของเอกสารทางด้านธุรกิจการพิมพ์ทั้ง 4 กลุ่ม พบข้อบกพร่อง คือ ตัวสะกดการันต์บกพร่อง การใช้ภาษาต่างประเทศปะปนกับภาษาไทยอย่างมาก การใช้ภาษาต่างประเทศโดยไม่แปล การเขียนไม่คงที่ การใช้ภาษาไม่เหมาะสม การแปลเรียบเรียงไม่สละสลวย ผิดไวยากรณ์ เครื่องหมายวรรคตอนบกพร่อง การพิมพ์บกพร่อง ภาพและตารางบกพร่อง

ศศิวิมล พลิตาภรณ์ (2544) ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ลักษณะภาษาในพระราชนิพนธ์ประเภทสารคดีท่องเที่ยวในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะภาษาที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ พระราชนิพนธ์ เรื่อง ย่าแค้นมังกร ชมข่อมาลดี ปริศนาดวงดาว ไอรักคืออะไร มหัศจรรย์ทุกวัน ผลการศึกษาพบว่า

1. โครงสร้างภาษาในพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวฯ แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ โครงสร้างภายใน และโครงสร้างภายนอก พระราชนิพนธ์ทุกเล่มมีโครงสร้างภายใน ส่วนโครงสร้างภายนอกปรากฏเฉพาะในบางเล่มเท่านั้น

2. ลักษณะภาษาแสดงหัวเรื่อง พบ 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ (วัน) - วันที่ - เดือน - ปี ที่บันทึกเหตุการณ์ และการใช้ชื่อส่วนประกอบของโครงสร้างสารคดี ส่วนลักษณะภาษาแสดงหัวเรื่องย่อยมี 2 ลักษณะ ได้แก่ การเปลี่ยนหัวเรื่องย่อยโดยไม่มีตัวกำหนดการเปลี่ยนหัวเรื่อง และการเปลี่ยนหัวเรื่องย่อยโดยมีตัวกำหนดการเปลี่ยนหัวเรื่อง

3. การเชื่อมโยงความในพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวฯ ที่ศึกษามี 3 ลักษณะ ได้แก่ การเชื่อมโยงความโดยการอ้างถึง การเชื่อมโยงความโดยการซ้ำ และการเชื่อมโยงความโดยการใช้คำเชื่อม

4. การใช้เครื่องหมายและสัญลักษณ์ พบว่ามีการใช้ 3 ลักษณะ คือ การใช้เครื่องหมายนขลิขิต การใช้เครื่องหมายอัญประกาศ และการใช้ตัวอักษรเอน

จากงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ภาษาพบว่า มีการศึกษาการใช้ภาษาในทำเนียบภาษาประเภทต่างๆ คือ ภาษาโฆษณา ภาษาสื่อสารมวลชน ภาษาแพทย์ ภาษาเทศนา ภาษาที่ใช้ได้ตอบในจดหมาย ภาษาในการเขียนสารคดี ภาษาในวงการกีฬา ภาษาการเมือง ภาษาในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การศึกษามีระเบียบวิธีวิจัยใน 2 ลักษณะ คือ

1. การศึกษาโดยใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์ คือ ใช้การวิเคราะห์ภาษาระดับข้อความ การวิเคราะห์ตามแนวปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics) การวิเคราะห์ตามแนวภาษาศาสตร์สังคม และภาษาศาสตร์เชิงประวัติ การวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดด้านวัจนลีลา (stylistics)

2. การศึกษาโดยไม่ใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาลักษณะภาษาในจดหมายโต้ตอบระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์กับพระยาอนุমানราชชน ในหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ จากจดหมายจำนวน 437 ฉบับ โดยใช้แนวคิดของฮาลลiday และฮาซัน (Halliday & Hasan) เดอโบกรองด์และเดรสเลอร์ (de Beaugrande & Dressler) และชลธิชา บำรุงรักษ์ โดยศึกษาใน 3 ประเด็น คือ

1. โครงสร้างของภาษาในการขึ้นต้นและการลงท้าย
2. การเชื่อมโยงความ
3. ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง

บทที่ 3

ลักษณะภาษาของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ในหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่างๆ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์หลายพระหัตถ์จำนวน 248 ฉบับ ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ โดยใช้แนวคิดภาษาระดับข้อความของฮาลลiday และฮาซัน (Halliday & Hasan, 1976) เดอโบกรองด์ และเดรสเลอร์ (de Beaugrande Dressler, 1994) และชลธิชา บำรุงรักษ์ (2539) มาใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอในประเด็นสำคัญ 3 ประการ คือ โครงสร้างของภาษาในการขึ้นต้นและลงท้ายหลายพระหัตถ์ การเชื่อมโยงความ และลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. โครงสร้างของภาษาในการขึ้นต้นและการลงท้ายหลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏดังตาราง 2 ถึง ตาราง 3

ตาราง 2 ค่าร้อยละรูปแบบค่าขึ้นต้นลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ระหว่างปีพุทธศักราช 2479-2486

รูปแบบ คำขึ้นต้น ลายพระหัตถ์	ปีพุทธศักราช												รวม					
	2479	2480	2481	2482	2483	2484	2485	2486	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ						
1. พระยา	34	13.71	24	9.67	61	24.60	52	20.97	22	8.87	31	12.50	9	3.63	-	-	233	93.95
อนุমানราชชน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. นายช.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1.21	-	-	3	1.21
อนุมานราชชน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. นายชง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2.02	-	-	5	2.02
อนุมานราชชน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. นายชง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.40	-	-	1	0.40
อนุมานราชชน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
เสฐียรโกเศศ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. นายชง ส.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.40	4	1.62	5	2.02
อนุมานราชชน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. นายช.ส.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.40	-	-	1	0.40
อนุมานราชชน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	34	13.71	24	9.67	61	24.60	52	20.97	22	8.87	31	12.50	20	8.06	4	1.62	248	100.00

จากตาราง 2 แสดงว่าการใช้คำขึ้นต้นลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ที่ทรงมีถึงพระยาอนุমানราชชน นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2479-2486 พบว่า มีการใช้คำขึ้นต้นลายพระหัตถ์ที่มีโครงสร้าง บรรดาศักดิ์ + ราชทินนาม (พระยาอนุমানราชชน) มากที่สุดร้อยละ 93.95 รองลงมา คือ คำขึ้นต้นที่มีโครงสร้าง คำนำหน้า + ชื่อตัว - ราชทินนาม (นาย ขง อนุমানราชชน) และคำขึ้นต้นที่มีโครงสร้าง คำนำหน้า + ชื่อตัว - อักษรย่อของนามสกุล + ราชทินนาม (นาย ขง ส. อนุমানราชชน ส. ย่อมาจาก เสฐียรโกเศศ ซึ่งเป็นนามสกุลพระราชทาน) ในจำนวนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 2.02 คำขึ้นต้นที่มีโครงสร้าง คำนำหน้า - อักษรย่อของชื่อ + ราชทินนาม (นาย ข. อนุমানราชชน) ร้อยละ 1.21 ส่วนโครงสร้างการใช้คำขึ้นต้นลายพระหัตถ์ที่พบน้อยที่สุดมี 2 รูปแบบ คือ คำนำหน้า + ชื่อตัว - ราชทินนาม - นามสกุล (นาย ขง อนุমানราชชน เสฐียรโกเศศ) และคำนำหน้า + อักษรย่อของชื่อ - อักษรย่อของนามสกุล + ราชทินนาม (นาย ข. ส. อนุমানราชชน) ซึ่งพบในจำนวนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 0.40

1.2 โครงสร้างของภาษาแสดงการลงท้ายลายพระหัตถ์ ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ การใช้คำลงท้ายลายพระหัตถ์ ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ แสดงในตาราง 3

ตาราง 3 แสดงค่าร้อยละรูปแบบค่าลงท้ายโดยพระหัตถ์ ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ เจ้าฟ้ากนิษฐาธิราชานุประดิษฐมหิศวรางกูรฯ วรวัฑฒนา 2479-2486

รูปแบบ	ปีพุทธศักราช												รวม					
	2479	2480	2481	2482	2483	2484	2485	2486										
ค่าขึ้นต้น	2479	2480	2481	2482	2483	2484	2485	2486										
ลายพระหัตถ์	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ					
1. ไม่มีค่าลงท้าย	34	13.71	24	9.67	61	24.60	52	20.97	21	8.47	31	12.50	20	8.06	-	243	97.98	
จดหมาย																		
แต่ลงพระนาม																		
“นริศ”																		
2. ไม่มีค่าลงท้าย									1	0.40						4	1.62	
จดหมาย																		
และไม่ได้																		
ลงพระนาม																		
รวม	34	13.71	24	9.67	61	24.60	52	20.97	22	8.87	31	12.50	20	8.06	4	1.62	248	100.00

จากตาราง 3 การใช้คำลงท้ายในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ พบว่า โครงสร้างคำลงท้ายลายพระหัตถ์ที่ใช้มากที่สุด คือ การไม่มีคำลงท้ายลายพระหัตถ์แต่ลงพระนาม “นริศ” พบร้อยละ 97.98 และรองลงมาคือ โครงสร้างคำลงท้าย จดหมายที่ไม่มีคำลงท้ายและไม่ได้ลงพระนาม พบร้อยละ 2.02

2. การเชื่อมโยงความในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏดังตาราง 4 ถึง ตาราง 21

ตาราง 4 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความจำแนกตามประเภท ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ประเภทของการเชื่อมโยงความ	ความถี่	ร้อยละ
1. การละ	2,837	12.84
2. การอ้างถึง	6,500	29.43
3. การใช้คำเชื่อม	12,752	57.73
รวม	22,089	100.00

จากตาราง 4 แสดงว่าการเชื่อมโยงความในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57.73 รองลงมา คือ การเชื่อมโยงความประเภทการอ้างถึง ร้อยละ 29.43 และการเชื่อมโยงความประเภทการละ ร้อยละ 12.84 ตามลำดับ

การเชื่อมโยงความประเทการอ้างอิง ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ คังตาราง 6 ถึง ตาราง 8

ตาราง 6 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการอ้างอิงในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ประเทการอ้างอิง	ความถี่	ร้อยละ
1. บุรุษสรรพนาม	4,024	61.91
2. การชี้เฉพาะ	2,476	38.09
รวม	6,500	100.00

จากตาราง 6 แสดงว่า การเชื่อมโยงความประเทการอ้างอิงในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นการเชื่อมโยงความประเทการอ้างอิงด้วยการใช้บุรุษสรรพนามมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.91 และน้อยที่สุด คือ การเชื่อมโยงความประเทการอ้างอิงด้วยการชี้เฉพาะ คิดเป็นร้อยละ 38.09

ตาราง 7 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทร่างถึงด้วยบุรุษสรรพนาม
ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

บุรุษสรรพนาม	ความถี่	ร้อยละ
1. สรรพนามบุรุษที่ 1		
1.1 สรรพนามบุรุษที่ 1 เอกพจน์		
ฉัน	1,452	36.08
1.2 สรรพนามบุรุษที่ 1 พหูพจน์		
เรา	464	11.53
2. สรรพนามบุรุษที่ 2 เอกพจน์		
ท่าน	1,472	36.58
3. สรรพนามบุรุษที่ 3 เอกพจน์		
3.1 เขา	417	10.36
3.2 ท่าน	92	2.29
3.3 เธอ	54	1.34
3.4 มัน	42	1.04
3.5 แก	31	0.78
รวม	4,024	100.00

จากตาราง 7 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเภทร่างถึงด้วยบุรุษสรรพนาม ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นการเชื่อมโยงความประเภทร่างถึงด้วยสรรพนามบุรุษที่ 1 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.61 รองลงมา คือ สรรพนามบุรุษที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 36.58 และสรรพนามบุรุษที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 15.81 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาคำสรรพนามที่ใช้ในแต่ละประเภทพบว่า คำว่า “ท่าน” ในสรรพนามบุรุษที่ 2 เอกพจน์มีใช้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.58 และที่น้อยที่สุด คือ คำว่า “แก” ในสรรพนามบุรุษที่ 3 เอกพจน์ คิดเป็นร้อยละ 0.78

การเชื่อมโยงความประเภทร่างถึงด้วยบุรุษสรรพนามในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. เกณฑ์คำนี้ ฉัน เคยอ่านมาทีหนึ่งพอเขียนลงไปก็สับสนหุคคิดแปลว่าอะไร ตรวจ
ปทานุกรมบาลีก็ไม่ได้เรื่อง ไม่รู้จะเขียนอย่างไร.....

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 70)

2. ธงกระบี่ธนูนี้กว่าเป็นธงพระมหาอุปราชา เวลาไม่มีอุปราชก็เอามารวมไว้ในวังหลวง
ครั้งมีอุปราชขึ้นก็ไม่ยอมคืนกลับไป ในรูปเขมรฉลักก็มีธงเช่นเดียวกัน ธงรูปครุฑเป็นของ
พระราชธา ส่วนแม่ทัพอื่น ๆ เป็นรูปสิงเป็นพื้นคู่ก็สมกับของเรา

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2480)

(1 : 160)

3. เรื่องคำอุทานนั้น ท่านว่าถูกแล้ว จะนับเอาเป็นภาษาที่เดียวไม่ได้ ถึงนั้นพูดมาก็เพื่อ
เพียงให้ท่านรู้สึก ว่า อุทานที่ออกไปในที่อื่นมีความตั้งใจหมาย ก็มีอยู่บ้างเท่านั้น

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480)

(1 : 216)

4. สหาย มลาญออกเสียงว่า สหายะ ชะวาออกเสียงว่า สหายะ แต่เขาหมายถึง
บ่าว ไม่ใช่เพื่อน ชอบกลอยู่

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2480)

(1 : 112)

5. 7. ช่าง 10 หมู่ คำนี้เห็นจะไม่ใช้ความหมายว่าในบ้านในเมืองมีช่างอยู่ 10 อย่าง
อันชื่อต่าง ๆ ถ้าจะนับชื่อก็เห็นจะได้ไม่น้อยกว่า 108 อย่าง เข้าใจว่ากรมช่าง 10 หมู่ นั้น คือ
รวบรวมคนที่เป้นช่าง ตั้งขึ้นเป้นกรมช่าง แบ่งตามประเภทวิชาคนที่รวบรวมเข้าไว้ได้เป้น 10 หมู่
ด้วยกันเท่านั้นเอง ในกฎหมายมีบอกไว้เพียง 9 หมู่ ตกไปหมู่หนึ่ง จึงทำให้ท่านไปนับเอากรมทำ
ลู่ว่าเป็นช่าง.....

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 6)

6. ท่านว่าในภาษาเขมรและมลาญไม่ปรากฏคำใช้ซึ่งเรียกว่าเจ๊ก แต่ฉันจะบอกท่านว่า
ทางชะวามีคำใช้เรียก เจ๊ก หรือ อันเจ๊ก ใช้ในที่ตะโกน เรียก มีเรื่องอันเกี่ยวแก่เรื่องนี้ ฉันตะโกน
เรียกคนใช้ว่า เด็ก แต่มันไม่ได้ยิน ลูกหญิงปลื้มจิตร จึงช่วยตะโกนต่อ แต่ขอเปลี่ยนคำเสียเรียก
ว่า เจ๊ก ท่านใดนั้นคนใช้ก็วิ่งมาหา.....

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2480)

(1 : 258)

7. สักลาด ท่านควรจะเข้าใจว่าคำนั้นเราหมายถึงว่าเป็นผ้าขาวด้วยขนสัตว์ ไม่ได้รู้สึกไปถึงสีของมันด้วย หลังคาสี หมายความว่า หลังคาติดด้วยผ้าสี.....

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2480)

(1 : 150)

8. คำจิ้มก้อง ทำให้สอสุดใจสงสัยจะแปลว่าอะไร ครั้นพบพระเจนจันอักษรจึงถามดู ได้ความว่า จิ้ม แปลว่าให้ ก้องแปลว่าของก้านัด ซ้ำแกลงได้อธิบายให้ฟังอีก ว่าถ้าแกลงของอะไร มาให้ฉัน ก็เรียกว่าจิ้มก้อง.....

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 134)

ตาราง 8 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะ ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

การชี้เฉพาะ	ความถี่	ร้อยละ
1. นี้	57	2.30
2. นี้	321	12.95
3. นั้น	126	5.09
4. นั้น	1,602	64.70
5. เช่นนี้	17	0.69
6. เช่นนั้น	124	5.01
7. อย่างนี้	18	0.73
8. อย่างนั้น	46	1.85
9. เหล่านี้	40	1.62
10. เหล่านั้น	26	1.05
11. คั้งนี้	39	1.58
12. ต่อไปนี้	40	1.62
13. ที่นั่น	20	0.81
รวม	2,476	100.00

จากตาราง 8 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเทการอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะ ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ใช้คำ “นั้น” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64.70 และน้อยที่สุด คือ คำ “เช่นนี้” คิดเป็นร้อยละ 0.69

การเชื่อมโยงความประเทการอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะในลายพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ___ เมื่อพระองค์เสด็จไปเที่ยวทางปักข์ได้ ได้ทรงฟังเขาพูดสำเนียงสูงต่ำ ไม่เหมือนกับชาวกรุงเทพฯ แต่เมื่อเขาเขียนหนังสือมาถวายก็เห็นเขาใช้ไม้เอก ไม้โท ถูกดี ทรงสงสัย ตรัสถามเขาว่าเขาใช้ไม้เอกไม้โทถูกถ้วนั้นเขาสงเกตอะไร เพราะเสียงของเขาพูดไม่ตรงกับไม้เอกโท เขากราบทูลว่าจำไว้เท่านั้นเอง ว่าที่กรุงเทพฯ ใช้คำนั้นมีไม้อย่างนั้น นี่เป็นข้อปรากฏว่าไม้เอกไม้โทเป็นของใช้ได้แต่แก่ชาวกรุงเทพฯ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 50)

2. เหตุด้วยหาเรื่องได้ใหม่แล้ว จึงได้ส่งเรื่องเก่าซึ่งท่านจัดหาไปให้เลิกคืนมาบัดนี้พร้อมด้วยความขอบใจท่านเป็นอันมาก พงสวदारพระร่วงนั้น ฉันคิดเห็นว่าเป็นหนังสือซึ่งคัดข้อความจากคัมภีร์จุลยุทธการวงศ์ มาแต่งขึ้นไม่ใช่คัมภีร์จุลยุทธการวงศ์ คัดข้อความจากพงสวदारพระร่วง ละดับที่ท่านพบนี้ไปแต่ง ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2479)

(1 : 17)

3. ___ ท่านให้ตัวอย่างว่าในพระราชพงสวदारเขียน Wungyi เป็นหฺวุ่นยี คือว่าฮัดเอาตัวหลังตัวอย่างที่พูดออกชื่อว่า อแซหฺวุ่นยี ก็มีนั้นก็คำเดียวกันแต่ฮัดเอาตัวหน้า ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 131)

4. 3 มนต์ ในปรุพแก่เป็น มนตร์ ทุกแห่ง ในปทานุกรมกระทรวงธรรมการก็มีอยู่ทั้งสองอย่าง จะเขียนอย่างไรก็ได้ไม่เป็นผิด แต่ฉันพิจารณาเห็นว่ามนต์ กับมนตร์ นั้นมีความหมายต่างกัน ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 28)

5. ข้อที่ท่านถามถึงเชือกพันใหม่ของกระทรวงคลัง ซึ่งใช้ใส่พานเชิญไปให้เจ้าภาชี นายอากร เพื่อการเร่งเงินนั้น ฉันไม่เคยทราบว่ามีอยู่เลยทั้งไม่เคยได้ยินเรื่อง เช่นนี้มาด้วยซ้ำ
(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2479)

(1 : 141)

6. สีกุหร่า รู้อยู่แล้วว่าเป็นเสียงแขก แต่ทำให้ตื่นใจ ที่กลายเป็นตัวหมาก ไม่ใช่สิ ฉันเชื่อว่าถูกต้องตามที่ท่านค้นพบ คำแขกที่ได้มาเรามากเข้าใจเคลื่อนคลาดไปเช่นนั้นเนื่อง ๆ
(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 49)

7. ทิศอีสาน ชื่อทิศอย่างนี้ ไม่มีในบาติ มีแต่ทางสี่กษัตริย์เขียนอีสาน เป็นชื่อเทวดา ___
(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 28)

8. เรื่องร้องรำ ท่านจะให้ฉันพูดเพื่อไป ไม่เข้าทางที่ท่านต้องการจะมีประโยชน์อะไร มีแต่เสียเวลา ถ้าท่านต้องการอะไร ตั้งข้อถามไปฉันยินดีจะตอบตามรู้ตามเห็น อย่างนั้นจะเป็นดีกว่าอย่างอื่นหมด ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2480)

(1 : 203)

9. ตามที่ท่านพยายามสืบถามคนพะม่า หากคำที่ถูกแท้นั้นแปลทางอินเดียอยู่แล้ว แต่จะทำอย่างไรแก่คำที่สืบมาได้นั้น จะเขียนลงตามสำเนาหนังสือพะม่า หรือว่าเขียนตามสำเนียงอ่านของพะม่า แล้วก็จะผิดกันไปไกลกับหนังสือฝรั่ง จะแก้ผูกหนังสือฝรั่งเสียใหม่ให้ตรงกับภาษาพะม่า หรือว่าจะตัดหนังสือฝรั่งทิ้งเสียทีเดียว และคำอันถูกแท้ก็สืบมาไม่ได้หมดทุกคำ แล้วจะอย่างไรแก่คำที่สืบมาไม่ได้ ถ้าที่สืบได้ก็แก้ที่สืบไม่ได้ก็คงไว้ตามเดิม คงจะเห็นต่าง ๆ ด้วยเสียงต่างกันเป็นคนละภาษา เหล่านี้เป็นข้อที่ควรพิเคราะห์ว่าจะทำอย่างไรดีทั้งนั้น

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 111)

10. รอยประทับตราต่าง ๆ ซึ่งท่านส่งไปให้ดูคราวนี้ ต้องที่ฉันจะพูดอะไรไม่ได้เลย เพราะไม่มีความรู้อะไรในพระตราเหล่านี้ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2482)

(3 : 93)

11. พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าประดิษฐวรการ ผู้ซึ่งได้ควบคุมช่าง 10 หมู่ เมื่อรัชกาลที่ 5 ได้แต่งโคลงบอกชื่อหมู่ช่าง ซึ่งท่านได้ควบคุมขึ้นไว้ มีดังนี้
เขียน, กระจาย, แกะ, หุ่นปั้น, ช่างไม้, ปูน, รัก, บุษ, ฮา, กิ่ง, หล่อ, ไม้สูง, สลัก
(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2479)

(1:6)

12. ต่อไปนี้จะอธิบายถึงตะกอนคึกค้ำบรรพ์ สืบมาแต่เล่นคอนเสิด ซึ่งในระยะแรกเจ้าพระยาเทเวศร์ ท่านจัดเล่นอยู่ก่อน ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2480)

(1:264)

13. ___ เรือรูปสัตว์ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ แต่ได้ไปเหนรูปจำหลักที่พระนครวัดมีรูปเรือไชย เรือรูปสัตว์อยู่ที่นั่น ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2454)

(1:194)

การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อม ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ดังตาราง 9 ถึง ตาราง 21

ตาราง 9 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความจำแนกตามประเภทการใช้คำเชื่อม ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ประเภทการใช้คำเชื่อม	ความถี่	ร้อยละ
1. แบบคล้อยตามหรือเพิ่มเติมข้อมูล	1,183	9.29
2. แบบขัดแย้ง	1,406	11.03
3. แบบเงื่อนไข	852	6.68
4. แบบให้เลือก	515	4.04
5. แบบขยายความ	3,844	30.14
6. แบบแสดงเหตุ	880	6.90
7. แบบแสดงผล	2,093	16.41
8. แสดงวัตถุประสงค์	313	2.45
9. แสดงลำดับเหตุการณ์	716	5.61
10. แสดงตัวอย่าง	506	3.97
11. แบบเปรียบเทียบ	312	2.45
12. แบบสิ้นสุด	64	0.50
13. แบบสรุปความ	68	0.53
รวม	12,752	100.00

จากตาราง 9 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อม ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบขยายความมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.14 และน้อยที่สุด คือ การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบสิ้นสุด คิดเป็นร้อยละ 0.50

ตาราง 10 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบคล้อยตาม หรือเพิ่มเติมข้อมูล ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

คำเชื่อมแบบคล้อยตามหรือเพิ่มเติมข้อมูล	ความถี่	ร้อยละ
1. และ	541	45.73
2. กับ	285	24.09
3. ทั้ง	126	10.65
4. ทั้ง.....ก็	32	2.70
5. ทั้ง.....และ	24	2.03
6. นอกจากนี้	44	3.72
7. อีก	54	4.56
8. ตลอดจน	6	0.51
9. ซ้ำ	25	2.11
10. พร้อมทั้ง	3	0.25
11. ประกอบกับ	9	0.77
12. ก็มี	24	2.03
13. ก็ดี	2	0.17
14. ก็ได้	8	0.68
รวม	1,183	100.00

จากตาราง 10 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบคล้อยตาม หรือแบบเพิ่มเติมข้อมูลของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ใช้คำว่า “และ” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.73 และน้อยที่สุดคือคำ “ก็ดี” คิดเป็นร้อยละ 0.17

การเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบคล้อยตามหรือเพิ่มเติมข้อมูล ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. 4 เสื้อเสนาภาค เสื้ออย่างนี้บอกได้ เดิมเปนเสื้อตีพิมพ์ตีสลับนเปนลาย มีสีแดงเหมือนน้ำหมากมากกว่าสีอื่น ที่คอและข้อมือเปนลายสิงห์ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2479)

2. 5 แม้นักบวชแม่มิคนใช้ปนเปเป็นคำเดียวกัน แต่ฉันเห็นว่าเป็นคนละคำไกลกัน
มาก ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 29)

3. ที่นี้ถึงบทที่ฉันจะออกความเห็น ฉันเห็นว่าควรจะเคารพต่อท่านผู้แต่งต้นฉบับ
ภาษาฝรั่ง ทั้งควรจะเคารพต่อสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 111)

4. Lazuwerti ในภาษาเปอร์เซีย หมายถึง พลอยขึ้นการเวก (สีฟ้า) ทำเอาฉันหัวปัก
เพราะเรารู้กันอยู่แล้วว่า พลอยไพฑูรย์นั้นเป็นสีน้ำผึ้งมีสายผ่านกลาง ทั้งกลอนก็มีอยู่ว่า สักวาฬ
สายไพฑูรย์ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2480)

(1 : 261)

5. คำซ้ำหลวง ซึ่งท่านถามไปนั้น ตามคำแปลซึ่งท่านเขียนให้ไปก็เปนถูกต้องตามที่
เห็นอยู่ ทั้งที่แปลไว้เดิมและที่ขอแก้ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2481)

(2 : 110)

6. สำหรับเจ้าพระยามีมาลาเส้าสูง ไม่มีขนนก สำหรับเจ้านายและพระเจ้าแผ่นดิน
มีพระมาลาเส้าสูง ปักขนนกตั้ง กับพระมาลาเส้าสะเทิน รูปร่างดีกว่าเส้าสูง ปักขนนกนอน
นอกจากนี้ยังมีอีกอย่างหนึ่งสำหรับพระเจ้าแผ่นดิน

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 5)

7. ศาลอีกคำหนึ่ง เช่น ศาลธำรงความและศาลเจ้า กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์เคยตรัส
ทักว่าเขียนผิด ด้วยเข้าใจว่าเป็นคำย่นมาจากศาลา

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2479)

(1 : 138)

8. ___ บรรดาหนังสือที่ใกล้บ้านเราล้วนแต่ไม่มีคำ ฟ ด้วยกันทั้งนั้น ตลอดจนถึง
กรีกซึ่งไกลมาก ก็ใช้ ph เปนตัว ฟ จนทำให้เกิดสงสัยว่าตัว ฟ มาแต่ไหน

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2484)

(5 : 49)

9. 2 คำนำ ขึ้นต้นกล่าวถึงหม่อมเจ้าอุปถัมภ์เสนา แฉงความประสงค์อาจทำให้คนอ่านสงสัยว่า หม่อมเจ้าอุปถัมภ์เสนาเกี่ยวข้องกับอะไรจึงเข้ามาวุ่นเหินควรจะให้ไขความให้แจ่มแจ้งว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าทรงเอาเป็นพระภาระตรัสใช้ให้หม่อมเจ้าอุปถัมภ์เสนาทำการแทนพระองค์ นอกจากได้ความเข้าใจชัดเจนแล้ว ข้าเป็นเกียรติยศแก่พระองค์เจ้าอรพินทุ์ปรากฏไปอีกด้วย

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 99)

10. หนังสือของท่าน ลงวันที่ 2 กรกฎาคม ส่งคำเงินและ ฮกเกี้ยน ไหลล่า เรียกชื่อปีกับคำไหลล่า เรียกชื่อสัตว์ประจำปี ไปให้พร้อมทั้งสมุดกล่าวถึงวิธีทำศพภาค 2 ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2483)

(4 : 51)

11. สันตอชิน ฉันคิดเห็นเหมือนกันว่าควรจะเป็นปลัดทูลฉลองแล้วก็มาตรงกับที่พระยาอินทรมนตรี Mye nan คำนี้สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพสันนิษฐานว่า มาแต่คำเมรุ ประกอบด้วยคำ คุย ของพะม่า ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 132)

12. ฝ้านุ่งหทัยฉันก็เคยเห็น เป็นฝ้ายลายเรด ๆ นี้เอง ที่มีลายเชิงด้วยก็มี ไม่มีก็มี

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 26)

13. ___ เรื่องในหนังสือนี้เป็นหลายเรื่องล้วนแต่เป็นเรื่องซึ่งมีกล่าวถึงพระบรมราชานุสรณ์ธรรมราชทั้งนั้น คงจะเป็นของหนังสือนั้น ไปพบหนังสืออะไร ซึ่งมีกล่าวถึงพระบรมราชานุสรณ์ธรรมราชเข้าก็คัดเอามารวมไว้ดู จะได้เก็บความตามสมควร แต่งขึ้นเป็นตำนานพระบรมราชานุสรณ์แล้ว หรือไม่ได้แต่งก็ดี ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 66)

14. ___ ที่เรียกว่า ตาตระกำไหม นั้นเป็นเรียกอย่างถ้วน ถ้วนก็ไม่มีผิด เพราะคำว่าระกำนั้น เป็นเขียนเป็นจิมทาด้วยสีก็ได้ ระกำไหม แสดงว่าระกำด้วยไหม

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 70)

ตาราง 11 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบขัดแย้ง
ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

คำเชื่อมแบบขัดแย้ง	ความถี่	ร้อยละ
1.แต่	1,172	83.36
2.แต่.....ก็	179	12.73
3.เว้นแต่	50	3.56
4.นอกนั้น	5	0.36
รวม	1,406	100.00

จากตาราง 11 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบขัดแย้ง ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ใช้คำ “แต่” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 83.36 และน้อยที่สุดคือ คำ “นอกนั้น” คิดเป็นร้อยละ 0.36

การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบขัดแย้งในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ในการที่ท่านคิดจะเอาพระคำรัสสมเด็จพระยาตำรง เรื่อง รูปสัมฤทธิ์ ลงต่อท้ายพระราชนิพนธ์นั้นดี แต่สงสัยอยู่ว่าพระองค์ท่านจะเติมพระทัยให้ลงหรือไม่ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 37)

2. ดีแล้วที่ได้ทราบความตกลงของราชบัณฑิต ว่าดึกษันนารี จะเรียกว่าพจนานุกรม แต่นี้ต่อไปฉันจะเรียกดึกษันนารีว่าพจนานุกรม เว้นแต่จะบับที่เขาตั้งชื่อ เรียกไว้เป็นอย่างอื่น

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 95)

3. ความเข้าใจของท่านในเรื่อง อินทร์พรหม นั้นถูกแล้ว เว้นแต่ คำว่ามอญ นั้นเป็นคำของคนเขลาเรียก ไม่เคยเขียนลงเปนหนังสือ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 83)

4. ถ้ายกเว้นเสียงไทยถิ่นอีสานและถิ่นพายัพแล้ว คำไม่มีวรรณในไทย นอกนั้นก็ตกอยู่
ในเสียง เอ อว เอ ไอย เอียว ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 91)

ตาราง 12 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทกการใช้คำเชื่อมแบบเงื่อนไข
ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

คำเชื่อมแบบเงื่อนไข	ความถี่	ร้อยละ
1. ถ้า	249	29.23
2. ถ้า.....ก็	372	43.66
3. แม้	30	3.52
4. แม้.....ก็	141	16.55
5. หาก	40	4.69
6. หาก.....ก็	20	2.35
รวม	852	100.00

จากตาราง 12 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเทกการใช้คำเชื่อมแบบเงื่อนไข ในลาย
พระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ใช้คำ “ถ้า.....ก็” มากที่สุดคิดเป็น
ร้อยละ 43.66 และน้อยที่สุด คือ คำ “หาก.....ก็” คิดเป็นร้อยละ 2.35

การเชื่อมโยงความประเทกการใช้คำเชื่อมแบบเงื่อนไขในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระ
เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ภายหลังมีผ้าทำอย่างใหม่ เออกระดาดทองพันเส้นใหม่ทอกับไหมสีเปนลาย
เหมือนแพรลายทอง ถ้าทำมาแต่อินเดียเรียกว่า โหมคเทศ ถ้าทำมาแต่ญี่ปุ่นเรียกโหมค
ญี่ปุ่น ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 51)

2. ___ เช่น สรรพพานิช เขาเขียนไว้แล้วโดยตั้งใจให้เป็นสรรพพ่อค้า ยังมีคนเห็นว่าผิด คิดแก้เป็นสรรพพานิช พ่อค้าทุกสิ่งไปได้ ถ้าได้แต่เสียงมาแล้วก็สุด ที่จะเขียนเป็นอักษรให้ ถูกได้

(ลายพระหัตถ์ถึงวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 75)

3. ฉันจะอธิบายเหตุที่ขอให้ท่านช่วยตรวจให้ท่านทราบ ด้วยเกิดความคิดเห็นขึ้นว่า ตัวชนผูกสับคัสนั้นไม่ไหว ทำให้หนักให้กิด เกิดขัดข้องแก่ข้าง ที่จะชนชิงชัยไม่ได้คล้องแคล้ว แม้ไปชนกับข้างศัตรู ซึ่งไม่ได้ผูกสับคัสนั้น จะต้องแพ้ศัตรูเป็นแน่

(ลายพระหัตถ์ถึงไม่วันที่ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2480)

(1 : 151)

4. ตัวโรมันซึ่งบอกภาษาพะม่าก็ลงไปสำหรับไว้สอบ ดูไม่จำเป็นจะต้องเขียนเสียง พะม่าเป็นหนังสือไทยกำกับไว้ด้วยเลย แม้จะเขียนไว้ก็เห็นว่าจะไม่มีประโยชน์อะไร

(ลายพระหัตถ์ถึงวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 132)

5. ___ ในที่นี้จะแสดงแต่เดินคำเดียว หากจะให้หนักกลอนกว่ารูป เขาเป็นอย่างไร จึงเขียนมาให้ยาวมาก ___

(ลายพระหัตถ์ถึงวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2484)

(5 : 63)

6. เรื่องคำกร่อนของท่านนั้นดีมาก หากจะไม่ถูกก็เขียนเข้าไปที่เดียวเป็นทางนำ พิจารณา

(ลายพระหัตถ์ถึงวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2480)

(1 : 177)

ตาราง 13 ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบขยายความ
ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

คำเชื่อมแบบขยายความ	ความถี่	ร้อยละ
1. ที่	634	16.49
2. ซึ่ง	805	20.94
3. อัน	230	5.98
4. ว่า	1,252	32.58
5. โดย	110	2.86
6. ตามที่	147	3.82
7. ดังที่	3	0.08
8. คือ	421	10.95
9. หมายถึง	93	2.42
10. หมายความว่า	138	3.59
11. ที่ว่า	11	0.29
รวม	3,844	100.00

จากตาราง 13 แสดงว่า การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบขยายความ ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ใช้คำ “ว่า” มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 32.58 และน้อยที่สุดคือ คำ “ดังที่” คิดเป็นร้อยละ 0.08

การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบขยายความในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ขอบใจท่านเปนอันมาก ที่ส่งคำแต่งเรื่องประเพณีทำศพไปให้อ่านฉันขอเอาไว้อ่านก่อน แล้วจะส่งคืนมาให้ท่านในภายหลัง

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 84)

2. _____ ละเอียดฉันได้เห็นสมุดสวดพระธรรมของครั้งกรุงเก่า ซึ่งมีเขียนรูปภาพกับหนังสือปนกัน _____

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 7)

3. คำว่า กลิ่น นั้นหมายถึง ดอกไม้อันมีกลิ่นหอม ภู นั้นหมายถึง พวงอุษะห้อย ___
(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 53)

4. ___ ขอให้ท่านเลือกคู่ต้นจะบับที่ใกล้ที่สุด เช่น ราชกิจจานุเบกษา กับ นึกได้ว่า
กรมพระสมมตอมรพันธุ์ทรงเก็บประกาศต่าง ๆ รวมตีพิมพ์ไว้ก็มี ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 76-77)

5. ___ เช่น พระยาวิเชียรคีรี (ชม ลุง เจ้าพระยาศรีธรรมราชมนตรี) เรียกเงินว่า เฮิน
เรียก เจ้กว่าแจกจนได้ชื่อเป็นฉายาว่า ตาแจก ที่จริงควรจะรู้คำที่เขาเรื่อง ฮังว่าเป้น จัง โดยเทียบกับ
กับคำพระยาวิเชียรคีรีพูด ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2485)

(5 : 172)

6. ___ ตามที่ได้ยินเรื่องนิทาน จากปากผู้ใหญ่เล่าให้ฟังบ้าง เก็บจากหนังสือดกหล่น
เช่น หนังสือถวายคนเป็นข้าพระซึ่งมักหาได้ตามวัดเป็นต้นบ้าง ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 57)

7. บัดนี้ได้รับลายพระหัตถ์ตอบตรัสชี้แจงถึงฝ่าเมือง สุหรัด ดังที่ฉันทัดมาให้
ท่านทราบต่อไปนี้

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 90)

8. 1. เสนาธิปัตร-บัตร อะไรจะถูก และหมายความว่าอย่างไรก็ไม่ทราบ ได้ค้น
ปทานุกรมสังกฤตศาสตร์อื่น แต่พอเอ๋ยไปเห็นศัพท์ เสนาธิปัตรเข้าซึ่งเขาแปลว่า ที่บัญชาการทัพ
ทำให้นึกว่ากลางที่จะเป็นศัพท์นี้เอง หากฟังกันเคลื่อนคลาดเรียกผิดไป สันนิษฐานว่าเดิมจะเป็นร่วม
ขาว กั้นจอมพล คือ พระเจ้าแผ่นดินให้เป็นที่สังเกตหมายได้กระมัง

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 71)

9. 1. ในปกหน้าแก้พระพุทธรักษา เป็น พ.ศ. เพราะสกเป็นพระนามพระเจ้าแผ่นดิน พระราชวงศ์หนึ่งในอินเดีย มหาศักราชหมายถึงปี ที่พระเจ้าสกองค์ใหญ่ล่วงไปแล้ว จุลศักราช หมายถึง ปีที่พระเจ้าสกองค์เล็กล่วงไปแล้ว ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 99)

10. ___ มนต์เป็นภาษาบาลีทางพระพุทธศาสนา หมายความว่า สารายพระพุทธรจน ส่วนมนตร์ เป็น ภาษาสันสกฤต ทางไสยศาสตร์ หมายความว่า อ้อนวอนพระผู้เป็นเจ้า ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 28)

11. เรื่องไวยากรณ์ อยากจะหักฝรั่งนิดเดียว ที่ว่าภาษาจีนไม่มีไวยากรณ์นั้นถูกโดย นัยหนึ่ง ที่ยังไม่มีใครทำขึ้น สืบมาถึงภาษาไทยถ้าทำขึ้นก็มี ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2480)

(1 : 203)

ตาราง 14 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบแสดง เหตุในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

คำเชื่อมแบบแสดงเหตุ	ความถี่	ร้อยละ
1. เพราะ	596	67.73
2. ด้วย	284	32.27
รวม	880	100.00

จากตาราง 14 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบแสดงเหตุ ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ใช้คำ “เพราะ” มากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 67.73 และน้อยที่สุด คือ คำ “ด้วย” คิดเป็นร้อยละ 32.27

การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบแสดงเหตุในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. 5. เลขหมายหน้ากระดาษ เอาไว้ทางมุมซ้ายกระดาษ ดึกว่าแอนไว้กลาง เพราะเมื่อ
ดูสารบาญแล้วไปหาเลขหมายหน้าง่าย ไม่ต้องกางสมุดออกกว้างใหญ่ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 38)

2. ในการทำสารบาญ ท่านเกรงจะขัดข้องทำไม่ได้ ด้วยมีงบประมาณค่าตีพิมพ์ไว้เพียง
250 บาทนั้น ท่านรู้งบประมาณโดยทางใด ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 35)

ตาราง 15 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบแสดงผล
ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

คำเชื่อมแบบแสดงผล	ความถี่	ร้อยละ
1. จึง	627	29.96
2. ก็	1,325	63.30
3. ทำให้	141	6.74
รวม	2,093	100.00

จากตาราง 15 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบแสดงผล ในลาย
พระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ใช้คำ “ก็” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ
63.30 และน้อยที่สุด คือ คำ “ทำให้” คิดเป็นร้อยละ 6.74

การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแสดงผลในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้า
กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. แงงใด เห็นแน่ใจว่าเป็นคำเขมร เพราะคำใด นั้นภาษาเขมรแปลว่า มือ จึงเปิด
พจนานุกรมภาษาเขมรดู ได้คำแปลไกลไปเป็น แงงว่าชน ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 140)

2. ___ เมืองเสียมราฐเขมรเขาเขียนเสียมราบ อ่าน เสียมเรียบ เขาว่าไทยแก้เป็น เสียมราฐนี่ก็จะจริง เมื่อฉันขงหนุ่มก็เห็นในราชการใช้ว่า เสียมราบ เขาจะหมายความว่าอะไร ไม่ทราบ แต่เราคงคิดว่าเขาหมายถึงไทยแพ้เขาราบจึงเปลี่ยนเสียมเป็นเสียมราฐ (คือ สยามรัฐ) ออกจะไม่มีมูล ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2482)

(3 : 10-11)

3. ___ ฉันออกจะถือเป่าย้ำหัวเห็ด ว่าถ้าเป็นคำพูดแล้วจะเปลี่ยนไปอย่างไรก็ตามที่ แต่ถ้าชื่อเข้าแล้วเปลี่ยนไม่ได้ ต้องเขียนไปตามเดิม เพราะกลางชื่อก็ไม่ใช่ผิด ไปแต่ตัวหนังสือผิดเสียงไปเสียงด้วยทีเดียว

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2484)

(5 : 11)

4. ___ ท่านก็ค้นได้ประกาศ รศ. 114 (พ.ศ. 2428) มามีความปรากฏชัดอยู่แล้วว่า พระราชทาน ทรงบุษบกตามประทีปไปก่อน แล้วพระราชทานตราพระเพลิงทรงรมาด เปลี่ยนไปที่หลัง ทำให้ปรากฏขึ้นอีกด้วยว่าตรานารายณ์ทรงปืนกับตรามัดสยวดารนั้น ก็ พระราชทานไปเปลี่ยนที่หลังเหมือนกัน

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 83)

5. ต่อไปนี้จะบอกถึงความรู้สึกที่เห็นแปลก ท่านพูดถึงคำอุทาน ทำให้ฉันนึกขึ้นมาได้ กรมหมื่นวรวฒนสุภากรเคยตรัสทักว่า คำอุทาน อันไม่เป็นภาษาอะไรนั้น แต่กลางคำก็มี ความหมาย ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480)

(1 : 209)

6. 14. โรคแม่ซื้อ ตามแพทย์ศาสตร์ซึ่งแนะนำให้แก่ (หน้า 66) ให้เอาดินสอพอง ฟากน้ำปั้นเป็นแม่อุ้มลูก ทำให้สลดใจที่ได้เคยเห็นตุ๊กตาเคลือบปั้นเป็นแม่อุ้มลูกอย่างที่ว่านี้ ___

(ลายพระหัตถ์ไม่ลงวันที่ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2483)

(4 : 30)

ตาราง 16 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมเพื่อแสดง
วัตถุประสงค์ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

คำเชื่อมเพื่อแสดงวัตถุประสงค์	ความถี่	ร้อยละ
1. เพื่อ	190	60.70
2. สำหรับ	123	39.30
รวม	313	100.00

จากตาราง 16 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงวัตถุประสงค์
ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ใช้คำว่า “เพื่อ” มากที่สุด คิดเป็น
ร้อยละ 60.70 และน้อยที่สุดคือ คำ “สำหรับ” คิดเป็นร้อยละ 39.30

การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงวัตถุประสงค์ในลายพระหัตถ์
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. รูปมังกرنั้น ไม่ได้คิดโดยอาศัยชื่อโบราณคดี หรือราชบัณฑิต แต่อย่างไรเลย เป็น
พระราชลัญจกรเก่าอันไม่มีที่ใช้แล้ว จึงโปรดพระราชทานโดยพระกรุณา เพื่อเปนเกียรติยศ เท่า
นั้น

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2481)

(1 : 144)

2. ___ และขอให้ช่วยค้นค่าเงินหลวงซึ่งเรียกชื่อ ปี ค่าขอทั้งนั้นท่านยังไม่ได้บอก
เข้าใจว่ายังไม่พร้อม ที่มีหนังสือไปให้คราวนี้ก็เพื่อจะส่งสมุดเรื่องวิธีทำศพ ภาค 2 ไปให้แล้วค้น
อะไรเรื่องชื่อปีได้ก็บอกไปด้วย เพื่อให้ได้ทราบพลางเท่านั้น ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2483)

(4 : 51)

3. อันพระราชลัญจกรรูปมังกกร ซึ่งโปรดพระราชทานบัณฑิตยสถานนั้น จะสร้างขึ้น
ครั้งไร และสำหรับใช้ในการสิ่งไรหาทราบไม่ แต่สังเกตรูปมังกกรเห็นเก่ามาก ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2481)

(2 : 143)

4. พระที่นั่งในเมืองพะม่า เหนือมีแห่งครอบครัวรอบนอกใกล้หลังคา ฉันคิดว่า
สำหรับคนอุ้มเอาหมอน้ำขึ้นไป ใช้ในการดับไฟเหมือนกัน

(ลายพระหัตถ์ไม่ลงวัน เดือน ปี)

(5 : 259)

ตาราง 17 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงลำดับ
เหตุการณ์ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

คำเชื่อมเพื่อแสดงลำดับเหตุการณ์	ความถี่	ร้อยละ
1. เมื่อ	137	19.13
2. เมื่อ .....ก็	102	14.25
3. แล้ว	428	59.78
4. แล้ว.....ก็	32	4.47
5. ครั้น	8	1.12
6. ครั้น.....ก็	9	1.25
รวม	716	100.00

จากตาราง 17 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงลำดับ
เหตุการณ์ ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ใช้คำ “แล้ว” มากที่
สุด คิดเป็นร้อยละ 59.78 และน้อยที่สุดคือคำ “ครั้น” คิดเป็นร้อยละ 1.12

การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแสดงลำดับเหตุการณ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรม
พระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. หอกมลายูซึ่งส่งเป็นส่วยมากก็มี เรียกว่า หอกคอตองเถลิงทอง หรือ หอกทอทอง
เถลิงทอง อะไรก็ไม่ทราบแน่ เพราะเปนแต่ได้ยินอ่านฟังไม่ชัด ไม่ได้เห็นหนังสือเหมือนกัน
แต่เชื่อเอาว่าอย่างแรกถูก เพราะเปนภาษาคนและเป็นภาษาไทย เข้าใจว่าชื่อโดยปกติจะเรียกว่า
หอกคอตอง เมื่อเอาทองหุ้มคอเข้าจริง ๆ จึงใช้คำเถลิงทองต่อเข้า

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2481)

(2 : 30)

2. ฉันก็ได้อ่านแต่ชื่อ เนื้อเพลงนั้นไม่ได้ พวกปี่พาทย์มักไม่ได้เพลงมโหรี ฉันเป็นพวกปี่พาทย์ ก็พลอยไม่ได้ด้วย (ที่ใช้คำว่าได้ในที่นี้เป็นภาษาปี่พาทย์ หมายความว่าทำเพลงนั้นได้) เมื่อรัชกาลที่ 6 ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2484)

(5 : 37)

3. ___ เมื่อจับเอาจะบบั้วตัวเขียนหลายจะบบั้วมาสอบกันดู ลางจะบบั้วเรื่องก็สับกัน เมื่อเรื่องสับกัน ศักราชที่จดไว้ก็ต้องคลาดเคลื่อนจะเรียงลำดับกันไม่ได้ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 61)

4. ___ ตราประทับขาดประจำตำแหน่งวังหน้าของเราแต่ก่อน ก็เป็นรูปพระลักษมณ์ทรงหนุมาน พาให้เชื่อว่ากระบี่ชูชกเป็นธงวังหน้า เมื่อยุคไม่มีวังหน้าก็ยกมารวมวังหลวง ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 71)

5. ___ ท่านจะเห็นได้ว่ากรมต่าง ๆ ย่อมมีกรมขวาและกรมซ้าย กรมขวาเดินแห่ขวา กรมซ้ายเดินแห่ซ้าย แล้วมีที่หมายในเครื่องแต่งตัวผิดกัน ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 78)

6. คำซ้ำหรือคำซ้อน คิดว่ามาแต่การที่กวีปรุง แต่งให้ฟังดี แล้วคนจำเอามาพูดตามอีกต่อหนึ่ง

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2483)

(4 : 14)

7. ___ การใส่คะแนนการภาวนา ที่แรกก็นับนิ้วมือก่อน ครั้นเห็นยุ่งยากกวเวียน จึงหาคะแนนมาใส่แล้วจะไม่ให้คะแนนพลัดหายไปก็เจาะร้อยเสียบนพวง ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2483)

(3 : 16)

8. ___ ทั้งช่างไม้สูงและช่างไม้ เดิมจะอยู่ที่อื่น แล้วยกมารวมที่หลังก็เปนได้ หรือจะนับรวมอยู่ในช่างหุ่นก็อาจเปนได้ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 6)

9. ___ ชื่อวังจันทร์ (จันทร์) เท่าที่รู้เป็นชื่อวังที่พิษณุโลกประทับอยู่ที่วังนั้น
ครั้นยกเข้ามาอยู่ในกรุง สร้างวังใหม่ประทับอยู่ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 176)

10. คำจังกอบ พบมาแต่ก่อนก็ผ่าน ๆ ไป จนกระทั่งเห็นเอาใช้ที่หัวหิน จึงสอู้ใจขึ้น
ครั้นไปเฝ้าเยี่ยมกรมพระนราธิป ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 136)

11. คำกระเบื้องหน้าจัวของท่านคืนก็ ฉันก็เคยคิดมาแล้ว เหมือนกันไม่เห็นเหมือน
หน้าจัวที่ตรงไหนเลย ครั้นมาทราบความตามที่ท่านค้นพบลองแปลดูก็ได้ความ

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2481)

(2 : 98)

12. ___ อันเพลงปี่พาทย์นั้นได้อธิบายให้ฟังแล้ว ว่าแต่ก่อนเป็นเพลงเรื่อง มีแต่
ชื่อเรื่อง ครั้นตัดเอาท่อนใดท่อนหนึ่งไปใช้อะไรเป็นพิเศษ ก็ตั้งชื่อเป็นพิเศษเหมือนกัน ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 332)

ตาราง 18 ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบแสดง
ตัวอย่างในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

คำเชื่อมแบบแสดงตัวอย่าง	ความถี่	ร้อยละ
1. เช่น	464	91.70
2. ได้แก่	42	8.30
รวม	506	100.00

จากตาราง 18 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบแสดงตัวอย่างใน
ลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ใช้คำ “เช่น” มากที่สุด คิดเป็น
ร้อยละ 91.70 และน้อยที่สุดคือคำ “ได้แก่” คิดเป็นร้อยละ 8.30

การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบแสดงตัวอย่างในลายพระหัตถ์ของ
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ___ คำ คงกะพันและคำชาติรี ฉันก็อยากรู้เหมือนกัน แต่ก็ไม่รู้ทางที่ท่าน
สันนิษฐานเข้าที่มาก ตัว ส เปน ฉ นั้นไม่ประหลาดเลย ตัวอย่างมีลงไป เช่น สลาก เปน ฉลาก
ลิมพลี เปน ฉิมพลี ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 49)

2. บรรคานี้ที่จะเป็นนักปราชญ์บัณฑิตขึ้น ด้วยคิดเห็นว่าเป็นคำเดียวกับประ เช่น ประจุ
บรรจุ เป็นต้น แต่ฉันเกรงจะหลงคำ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2482)

(3 : 10)

3. ___ ทางเขมรเขาอ่าน ขา ลากข้างเปน เตียบ ฉันยังไม่เคยเห็นเขาเขียนหนังสือ
คำ ทาบ นั้นก็ได้แก่ ทับ ของเรานั้นเอง ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2483)

(4 : 95)

4. ___ จนทำให้ฉันเข้าใจว่า เตียว แปลว่า มัด โดยเทียบกับห่อขนมก็มีที่เรียกว่า
เตียว ก็เป็นเครื่องผูกมัดเหมือนกัน แต่ท่านว่าเดิน ฉันก็เห็น ได้แก่ เตียว คือ เตียวไปเตียว
มา ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2484)

(5 : 64)

ตาราง 19 ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบเปรียบเทียบ
ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

คำเชื่อมแบบเปรียบเทียบ	ความถี่	ร้อยละ
1. เหมือน	107	34.29
2. อย่าง	45	14.42
3. คู่จ	27	8.66
4. คล้าย	27	8.66
5. กั๊บ	65	20.83
6. กว่า	41	13.14
รวม	312	100.00

จากตาราง 19 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบเปรียบเทียบ ใน
ลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ใช้คำ “เหมือน” มากที่สุด คิดเป็น
ร้อยละ 34.29 และน้อยที่สุดคือ คำ “ดุจ” และ “คล้าย” คิดเป็นร้อยละ 8.66

การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบเปรียบเทียบในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระ
เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ___ คำว่า ประสูติ นั้นแปลคำชาวบ้าน เรียก แม้ประสูตินั้นจะมีชื่อว่า อะไรอยู่
ก็ตามที่ เหมือนกับ ประสูติที่ลงแม่น้ำ จะมีชื่อว่าอะไรก็เรียกว่าประสูติน้ำ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 105-106)

2. ___ ถ้าหากเรียกว่า รัศมีพระเจ้าจะดีกว่านั้นมาก แต่ที่เรียกว่าอุณาโลม ก็โดย
ประสงค์จะให้แปลของอยู่ที่หน้าผาก เหมือนกับ ตาที่สาม ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 165)

3. ___ การสรวลมงคลแฝด ควรจะล่ามสายสัญญาณไปหาพระตั้งแต่เวลาสวดมนต์
อย่าง ฟังสวด โคนจุก แต่ที่แต่งงานกันเดี๋ยวนี้สรวลมงคลแฝดเปล่า ๆ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2483)

(4 : 82)

4. ___ เขาว่ารูปพระเจ้าจะต้องตั้งไว้แต่บนที่บูชา เหนวักกล่าวชอบ พวกที่เอา
พระพุทธรูปตั้งหัวกระโค้นั้นแปลอย่างฝรั่ง โดยไม่ได้คิดไตร่ตรอง ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2485)

(5 : 109)

5. ___ ความหมายสำคัญในคำนี้อยู่ที่ กบ คือ ตัดไม้แหลมคุดปากกบเข้าปากกบ
ให้เลียไป เมื่อเลียไปรอบตัวจึงได้เรียกว่า วงกบ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2482)

(3 : 266)

6. 3. หมวกทรงประพาส เห็นรูปอินเดียนมี ทั้งฝรั่งก็ดูเหมือนมีด้วยเหมือนกัน แต่ปกคอ
ปกหูเขาทำลูกโซ่เกี่ยวกันแปลแผ่นคุดผ้า เพื่อกันอาวุธของเราทำด้วยผ้า ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 9)

7. ___ ส่วนรูปเรื่อนั้นจำได้คล้ายคลึงคลว่าคล้ายเรือไชย คือ หัวท้ายยกขึ้น
พื้นน้ำ ท้ายมีเคียวบางขึ้นไป อย่างท้ายเรือไชย

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2484)

(3 : 194)

8. ___ ส่วนกาถ้างท้าย ซึ่งมหาจำจว่า อักษรไทยฝ่ายเหนือนั้นดูก็คล้ายหนังสือ
ขอม อ่านได้แต่สำสรา เขียนติดกัน ขยับจะอ่านไม่ออก ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2484)

(5 : 35)

9. ___ คือ ถ้าคำประกาศนั้นไขข้อต่อความในพระราชนิพนธ์ให้เข้าใจกว้างออกไป
เช่นเดียวกับรูปทองสัมฤทธิ์แล้วจึงควรลง ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 57)

10. ขอบใจท่านที่แนะนำให้เห็นคำชอกเปนพวกเดียวกับจรรอก ตรอก ชุง พวกเดียวกับ
จรรลุง จลุง ตลุง ตัว ต กับตัว ส สับกันอยู่เสมอ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2481)

(2 : 109)

11. ตราสั่งเรายังรู้ไม่ได้แน่ว่ามีมาแต่อะไร ท่านเดาว่า ตราสางเปนไกล่ดีที่สุคไกล่กว่า
ตรากระสันมากทีเดียว

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2482)

(3 : 123)

12. ___ คำไตรมิตต์ก็หมายเอาสามจีน จะถูกบังคับให้เปลี่ยนหรือเปลี่ยนไว้เปน
การเพื่อรับ ก็ไม่ทราบแต่ถ้าจะเปลี่ยนแล้ว เห็นว่าเปลี่ยนเปนวัดสามไทยจะดีกว่า ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2485)

(5 : 147)

ตาราง 20 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบสิ้นสุด
ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

คำเชื่อมแบบสิ้นสุด	ความถี่	ร้อยละ
1. จน	59	92.19
2. ในที่สุด	5	7.81
รวม	64	100.00

จากตาราง 20 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบสิ้นสุด ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ใช้คำ “จน” มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 92.19 และน้อยที่สุด คือคำ “ในที่สุด” คิดเป็นร้อยละ 7.81

การใช้คำเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบสิ้นสุด ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ___ ส่วนวิชาโรงเรียนนั้น เป็นวิชาของทาส สำหรับบำเรอความสุขให้แก่นาย คนพลเรือนย่อมเกลียดกลัว จนมีคำสอนว่า อย่าตีกลองแขกพาให้ใจแตก มันไม่เป็นผล ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2480)

(1 : 229)

2. คำคู่ที่เราไม่เข้าใจแล้วมาเข้าใจขึ้นทีหลัง เป็นด้วยต่างภาษานั้นถูกทีเดียว เช่น ตากแดดตากนายน แต่แรกก็ไม่เข้าใจคำท้าย จนพระพรหมมุนีท่านบอกให้ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 50)

3. ___ พระแสงจักรเป็นจักราวุธทำกันอยู่เป็นสองอย่างที่เป็นพื้นเลื้อยอย่างเลื้อยวงเดือนก็มี ที่เป็นคมเกลี้ยงดูฉาบก็มี ก่อนจะทำเป็นอย่างใดคงจะอะอะกันมาก ในที่สุดก็ทำเหล็กเป็นวงกลมเกลี้ยงดูฉาบ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2484)

(4 : 175)

4. ___ คนใบ้ที่ฉลาดอันได้ฝึกหัดด้วยดีแล้ว มีความสามารถที่จะสนทนากับคนดีได้ แต่จะได้ยินเสียงคนดีพูดก็หาไม่ สักเกตแต่ปากหุบหิมิบก็เข้าใจ อ่านหนังสือในใจหรืออ่านดัง ๆ ให้คนดีฟังก็ได้ เขียนหนังสือก็ได้ คิดพิมพ์ก็ได้ ในที่สุดไปปรับจ่างเปนเสมียนตามห้างก็มี ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 226)

ตาราง 21 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบสรูปความ ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

คำเชื่อมแบบสรูปความ	ความถี่	ร้อยละ
1. ดังนั้น	9	13.24
2. เพราะฉะนั้น	59	86.76
รวม	68	100.00

จากตาราง 21 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบสรูปความ ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ใช้คำ “เพราะฉะนั้น” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 86.76 และน้อยที่สุดคือคำ “ดังนั้น” คิดเป็นร้อยละ 13.24

การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบสรูปความในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ผ้าบังหลังของญี่ปุ่นซึ่งท่านอธิบายนอนั้น เปนอนุญาตไม่เปนนูนนิฟอม เมื่อเร็ว ๆ นี้ ฉันได้ไปเหนผ้านั้นเข้าอย่างใกล้ชิด ๆ เปนผ้าสามแถบบังหลังและบังข้างด้วย ที่เปนดังนั้นก็ใกล้ชิด หมวกทรงประพาสเข้าไปอีกมาก

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2485)

(5 : 171)

2. เมืองพระบางที่นครสวรรค์ เปนชื่อจริง เมืองหลวงพระบางที่แม่น้ำโขงเปนชื่อเกีเหตุใดจึงว่าดังนั้น ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 58)

3. ____ แต่ให้วิตกที่ท่านจะไกลไปจากหนังสือต่าง ๆ อันเป็นการเล่นของท่าน แต่ในการที่ฉันเขียนอะไรไปให้ท่านนั้นก็เป็นการส่วนตัว ไม่ใช่ส่วนหอสมุด เพราะฉะนั้น ท่านจะไปอยู่ที่ไหน ๆ ก็คงได้รับหนังสือของฉันตามเคยเหมือนกัน

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484)

(5 : 83)

4. ท่านกับฉันเขียนหนังสือแสดงความรู้ความเห็นแก่กันนั้นเป็นทางที่พอใจฉันอย่างยิ่ง เพราะฉันนี้กว่าฉันเป็นนักเรียน ต้องการเรียนให้รู้อะไรมาออกไปเสมอ เพราะฉะนั้นฉันจึงบอกท่านว่า ฉันไม่เป็นศาสตรา ____

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 75)

3. ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปรากฏดังตาราง 22 ถึงตาราง 24

การเปลี่ยนหัวเรื่องในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ดังตาราง 22

ตาราง 22 ความถี่และค่าร้อยละของภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ลักษณะของภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง	ความถี่	ร้อยละ
1. การใช้คำ	33	4.82
2. การใช้วลี	448	65.40
3. การใช้ตัวเลข	204	29.78
รวม	685	100.00

จากตาราง 22 แสดงว่าในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ มีลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้วลีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.40 รองลงมา ได้แก่ การใช้ตัวเลขคิดเป็นร้อยละ 29.78 และน้อยที่สุด คือ การใช้คำ คิดเป็นร้อยละ 4.82

การเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้คำในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ดังตาราง 23

ตาราง 23 ความถี่และค่าร้อยละของภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้คำ
ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ลักษณะของภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้คำ	ความถี่	ร้อยละ
1. คำบอกความขัดแย้ง		
ส่วน	1	3.03
2. คำบอกการเพิ่มเติม		
2.1 อีกข้อหนึ่ง	2	6.06
2.2 อนึ่ง	12	36.36
3. คำบอกเหตุ		
ถ้า	1	3.03
4. คำบอกลำดับ		
ข้อที่	17	51.52
รวม	33	100.00

จากตาราง 23 แสดงว่าในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ มีลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้คำบอกลำดับ คือ คำว่า “ข้อที่” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.52 รองลงมา คือ การใช้คำบอกการเพิ่มเติม คิดเป็นร้อยละ 42.42 โดยใช้คำว่า “อนึ่ง” คิดเป็นร้อยละ 36.36 คำว่า “อีกข้อหนึ่ง” ร้อยละ 6.06 และน้อยที่สุด คือ การใช้คำบอกความขัดแย้ง คำว่า “ส่วน” คิดเป็นร้อยละ 3.03

ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ มีลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้คำปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ขอบใจท่านที่บอกให้ทราบในหลักอักษร อันยอมให้ไปตามลักษณะฐาน เช่น ตัว ง ใช้ไปในความงอ แม่กบแม่กม ใช้ไปในความอูบอิมอมอม ซึ่งฉันไม่เคยคิดไปถึง ดีมาก

|| ส่วนที่ท่านเอาคำตัก ของจีนมาปรับกับคำตักทุกข์นั้นฉันเห็นขัดข้องเพราะคำตักเป็นคำไทย หมายความว่า ร่วงหล่น หลุด พลัด คำทุกข์ เป็นคำบาลี จะเอาปรับเข้ากับคำตัก หาได้ไม่ ถ้าจะเอาคำตักปรับกับคำตักนั้นปรับได้ไม่ขัดข้อง

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480)

2. ตราในปี่ ซึ่งส่งคืนมาให้ท่านคราวหลังนั้น มีดวงหนึ่งซึ่งจดว่าตราไม้ศยาวตาล
ที่เขียนดั่งนั้นผิด แต่ฉันหาได้จดทักมาไม่ว่าเขียนผิดเป็นแต่จชื่อที่ถูกมาให้ข้างทำยว่า
ตราไม้ศยาวตาล ___

|| อีกข้อหนึ่ง ท่านปรึษาไปกับการที่จะให้ช่างเขียนลอกตราต่าง ๆ ออกเป็นแบบ
ท่านพูดไปคราวก่อนทีหนึ่งแล้ว แต่ฉันลืมข้ามไปเสียไม่ได้ตอบ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 55)

3. Bento คำญี่ปุ่นตรงกับ ปิ่นโต คำปิ่นโตที่จะเป็นจีน ท่านช่วยสอบดูด้วย

|| อนึ่ง บทสรรเสริญพระบารมีที่ฉันบอกว่าแต่งให้ละคอนดึกคำบรรพ์รื่องนั้น นั้น
เป็นครั้งที่ 3 มาแล้ว ครั้งแรกแต่งให้ทหารรื่องเล่นคอนเสริด ถวายที่ตึกยุทธนาธิการ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2484)

(5 : 32)

4. จะบอกรายงานในการที่ฉันไปชวาเที่ยวนี้ ได้พบอักษรซึ่งคล้ายกับโอมของเราเข้าที่
มิวเซียมเมืองเดนปาซา (Denpasar) ในเกาะบาหลีที่นั่นมีตุ๊กตาชายเปลือยกายตัวหนึ่ง ___

|| อนึ่ง ฉันหาหนังสือ รามเกียรติ์ ได้จากร้านขายหนังสือเก่ามาเล่ม 1 ใหญ่ถนัดใจ
ตีพิมพ์เป็นอักษรโรมัน มีรูปปลักที่ปรึมบ้านัน และที่ปะเนดาร์ัน แล้วมีรูปภาพปลักหนัง ทั้ง
หนังสือก็มีโคเตชัน กลอนเก่าอยู่มาก ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2481)

(2 : 66)

5. ปะหนันเราเข้าใจว่าเป็นชื่อจำเพาะดอกคำเจียก แต่ทางชวาใช้กว้างออกไปเป็น
ชนิดไม้ เช่น คำเจียก การเกด เตย อะไรเป็นลักษณะเดียวกันนี้เรียกว่า ปะหนันทั้งสิ้น

|| อนึ่งที่ตลาดมีข้าวปัดขาย เขาเรียกว่า กะปัด ทำเอาตื่นเต้นแล้วพวกเราที่อยู่บ้านดุง
บอกว่า ข้าวบุหรี ก็เรียก กงบูลิ คำเหล่านี้เข้ามาถึงเมืองไทย กะกลายเป็น ข้าว เช่นเดียวกับ
กาแฟ ก็เป็นข้าวเผ

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2480)

(1 : 171)

6. 2. คนหาบเครื่องมือมาเที่ยวเร่รับจ้างเชื่อมโลหะด้วยตะกั่วร้อน เขาเรียกการเชื่อม
นั้นว่าบัดกรี มาตรงกับคำที่เราใช้เข้าถนัดทีเดียว เขกจะจำคำของเราไปใช้ หรือว่าเราจำเอาคำเขก
มาใช้ อย่างไรไม่ทราบ

|| อนึ่งฉันได้เคยบอกแก่ท่านถึงเสื่อกระเชาของเราว่าทำด้วยหนังหุ้มผ้า ภายหลังมาคิดว่าบอกเท่านั้นท่านจะไม่เข้าใจกระจ่างพอ ตั้งใจจะบอกไข ให้กระจ่างแต่ลืมเสีย เพิ่งนึกขึ้นได้เพื่อจะไม่ให้ลืมอีกจึงเขียนบอกแถมมาเสียดด้วย ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2480)

(1 : 173)

7. คำว่า จามร ควรจะเป็นเสี้ยนจามรี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ตรัสแล้วว่า เจ้าแขกทางอินเดียเขามีคนถือเสี้ยนจามรีเคียงข้างพระที่นั่ง และไม่ใช่ถือไปเฉย ๆ มีการกระทุ้งกระแทกขึ้นลง ให้ชนเหยียบพยายด้วย ส่วนจามรของเรากลายเป็นพัดยอดแหลมสองลอนไป ___

|| ถ้าจะสระตะกำ กลิ้งพรหม ซึ่งมาในกฎมณเฑียรบาล ก็มีทางลงที่ท่านจะได้เคยเห็น ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 78-79)

8. ได้รับหนังสือของท่านลงวันที่ 7 ธันวาคม คัดสำเนาหนังสือลงวันที่ 26 ตุลาคม ซึ่งมีข้อถามถึงเพลงและปีพาทย์ไปให้ ขอบใจท่านเป็นอันมาก แต่ที่สุดก็ค้นต้นหนังสือได้ ไม่หาได้เขียนตอบมาให้แล้ว

|| ข้อที่ท่านปรารภถึงคำ ดวนกุ แปลว่า เจ้ากู ท่านแปลกใจที่คำมะลายู มอญ เขมรไทย มีคำซึ่งแปลว่า เจ้ากู ใช้เหมือนกัน ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2480)

(1 : 254)

9. คำพูดข้อมไม่เหมือนกับหนังสือ จึงมีคำยกย่องว่าคนนั้นคนนี้เขารู้หนังสือดี นั้นแปลว่าอะไร แปลว่าคนรู้หนังสือ เขาอาจจะเอาคำอะไรแซกเข้าไปให้ความชัดขึ้นได้ ___

|| ข้อที่ท่านปรารภถึง ธาตุ ในภาษาไทย ให้ตัวอย่างเช่นคำ น้ำตา และคนใช้นั้น ฉันคิดว่าลงที่จะมาทางจีน ด้วยได้ยิน ผู้รู้เขาว่าหนังสือจีนนั้น ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2483)

(4 : 113)

10. รวัด กลัวจะเป็นคำเดียวกับ รังวัด หรือราววัด ซึ่งหมายถึง วัดที่คืน นั่นก็แปลว่าตรวจสอบเหมือนกัน แม้คำ เสียรังวัด นั่นก็เป็นการวัดที่คืน ว่าควรจะต้องเสียหรือไม่ต้องเสียเหมือนกัน ตกเป็นตรวจดูเหมือนกัน ___

|| ข้อที่ท่านพูดถึงเขียนหนังสืออย่างแก่นั้นจับใจเป็นอย่างยิ่ง คำในนิรุกติศาสตร์ที่ว่าไม่
ควรลากเอาไปแต่งตัวอย่างเดิมนั้น ฉันเห็นถูกต้องที่สุด ---

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2484)

(5:9)

การเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้อวลี ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา
นริศรานุวัดติวงศ์ ดังตาราง 24

ตาราง 24 ความถี่และค่าร้อยละของภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้อวลี
ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

บุรุษสรรพนาม	ความถี่	ร้อยละ
1. นามวลี		
1.1 คำว่า	201	44.87
1.2 เรื่อง	126	28.13
2. กริยาวลี		
มี	12	2.68
3. กาลวลี		
3.1 เมื่อ	5	1.12
3.2 เมื่อวันที่	2	0.45
3.3 เมื่อเร็วๆ นี้	2	0.45
3.4 ต่อไปนี้	8	1.79
3.5 คราวนี้	8	1.79
3.6 ที่นี้	1	0.22
4. บุพบทวลี		
4.1 ใน	32	7.14
4.2 ตามที่	9	2.01
4.3 กับ	5	1.12
4.4 ที่	31	6.92
รวม	448	100.00

จากตาราง 24 แสดงว่าในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ มีลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้นามวลีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72.99 รองลงมา คือ บุพบทวลี คิดเป็นร้อยละ 17.19 กาลวลี ร้อยละ 5.80 และน้อยที่สุด คือ การใช้กริยาวลี คิดเป็นร้อยละ 2.68 เมื่อพิจารณาในรายการคำที่ปรากฏในวลีแต่ละประเภท พบว่า การใช้นามวลี คือ “คำว่า” มากที่สุด ร้อยละ 44.87 รองลงมาคือ นามวลีคำว่า “เรื่อง” ร้อยละ 28.13 และน้อยที่สุด คือ การใช้กาลวลี คำว่า “ที่นี่” คิดเป็นร้อยละ 0.22

ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ มีลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้วลีปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ท่านแปลคำ เถอด เปนเหอด นั้นถูกทีเดียว ฉันทึกได้แล้ว เคยไปได้ยินพระท่าน สวคมนตรีที่วัดในเมืองชลท่านสวด พุทธัง ธัมมัง สังฆัง นึกชอบใจเสียอะไรเลย เห็นว่าท่าน อาจารย์ผู้สอนมีปัญญามาก ตัว ถ ก็คือ ต+ห จึงเดือนไปเปน เหอดได้ค้อย่าง

|| คำว่า ซาติท่านเข้าใจความหมายของฉันทคลาดอยู่ ฉันทไม่ได้หมายจะให้ลอยหลังไป ใช้ตามเดิม ฉันทบอกว่าฉันทไม่เข้าใจเท่านั้น จะใช้ถึงตระกูลพวกค้อยก็เอา ---

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2480)

(1 : 197)

2. ข้อที่ท่านปรารภถึงคำ ดวนฎ แปลว่า เจ้าฎ ท่านแปลกใจที่คำมะลาญ มอญ เขมร ไทย มีคำซึ่งแปลว่า เจ้าฎใช้เหมือนกัน ฉันทจะบอกพระคำริของสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนคร สวรรคตพรพินิต ให้ท่านทราบได้โปรดประทานพระคำริว่า สิ่งใด ๆ ในภาษาหากว่ามาเหมือนกัน เข้าจะต้องพิจารณาไปเปนสามทาง ---

|| คำว่า พลาย ท่านเคยบอกก่อนนี้ว่าเปนภาษามอญ บัดนี้ท่านพบภาษาทมิฬ จะว่า มอญเอาอย่างทมิฬมาก็ยังว่าไม่ถนัด ควรแต่ตราไว้พิจารณาต่อไปก่อน

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2480)

(1 : 254)

3. ท่านสอบได้ความว่า เถก เปนภาษาอาหรับ แปลว่า หัวหน้ำก็คิดแล้ว คำ เจ๊ะ ของ มลายูแม้ว่ามาทาง เถกก็จะใกล้เคียงมาทางแขก เล็ก เจ็บบ เจ็ก มากทีเดียว ใกล้ทั้งความติดต่อใน ภาษา และใกล้ทั้งความหมายด้วย

|| คำไสย ท่านคิดว่าอาจมาแต่คำ ไสว ได้นั้นก็เข้าที่อยู่ แต่นึกหาตัวอย่างคำ ไสว ที่เข้ามาสู่ภาษาไม่พบ แม้พราหมณ์พวกไสวเราก็ใช้คำเป็นพราหมณ์ผิวเวท ไม่ได้ใช้คำ ไสว ถ้าหากว่า คำ ไสย จะเป็นเสยฺย ในภาษาบาลีจะเป็นอย่างไร ___

(ลายพระหัตถ์ถึงวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2480)

(1 : 269)

4. คำศักดิ์สิทธิ์ ควรจะมีภาษาไทย นึก ๆ ก็นึกได้ว่ามีในเรื่องพระลอชื่อว่า แรง คือ ลองแต่ลำพอดี พอแรงผีแรงคน คูก็เฉียดไป แต่คิดว่าคำเข็ด ___

|| สิ่ง ในภาษาเขมรก็มี ฝรั่งเศสแปลไว้ว่า นอน คำไทยก็มีว่า องค้อสันยแดหวาวราฤทธิ์ สิ่งสถิตอยู่ในไสลหลวง จะเอาความว่านอนอยู่ที่เขาใหญ่อย่างฝรั่งเศสแปลภาษาเขมรก็ไปได้เหมือนกัน

|| คำว่า เพลงนี้มาแต่อะไรก็เป็นยากที่จะตัดสิน แต่เป็นแน่ว่าหมายถึง เสียง คำต่าง ๆ ซึ่งท่านเก็บมาเปรียบเทียบไว้ก็เข้าที่ที่อยู่ ฉะนั้นได้ลองพิจารณาก็เอายุติลงเป็นแน่ไม่ได้ ___

(ลายพระหัตถ์ถึงวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2481)

(2 : 1)

5. เรื่องศัพท์แสงนั้นเต็มที เริ่มคิดก็ดูว่าเข้าที่ แต่ครั้งคิดหนักเข้าก็กลายเป็นเหลวไหล ล้มละลายไป

|| คำ ซา นั้นค้นหามาคิดเมื่อคราวก่อนพบมาก แต่คิดไม่ได้ก็ปล่อยเพริศเข้าป่าไม้ ตามจับได้ กำลังวังชา กลับมาคำหนึ่ง ท่านจับเด็กขามาได้คำหนึ่ง ชื่อหัวหมื่นมหาดเล็กวังหน้ามีว่า จมื่นมหาดเล็ก จมื่นเด็กชาย ___

|| คำคึกคักบรรพ์ฉันเคยค้นมาทีหนึ่งแล้ว ไม่ได้เรื่อง ท่านมาคิดขึ้นได้ว่า คึกเป็นลิก ก็ทำให้ฉันมีความคิดคึกออกไปได้ว่า คึกเป็นลิกได้ทำไม คำจะเป็นถ้าไม่ได้ ___

(ลายพระหัตถ์ถึงวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 224-225)

6. คำว่า สวนที่ไขว่มีรั้วล้อมนั้น เห็นจะเป็นคำไขว่ของประเทศที่พื้นที่ทำรั้วล้อมกันอยู่ที่ไขว่มีท้องร่วง ก็เห็นจะเป็นแต่ในประเทศที่มีพื้นที่ราบต่ำเพื่อแบ่งน้ำพุน โลกให้ต้นไม้อยู่ ___

|| คำว่า ไร่ มีคำว่า ไม้ไผ่ แผลงไผ่ อยู่ท่านควรพิจารณาดูว่าจะเป็นคำเดียวกันหรือมิใช่ ถ้าเป็นคำเดียวกัน ไม้ หมายถึง ต้นไม้ใหญ่ ซึ่งมีเนื้อทำอะไรได้คอกกระมัง ___

(ลายพระหัตถ์ถึงวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2482)

(3 : 203-204)

7. คาค กับ เกี้ยว ท่านสอบได้เป็นมีความหมายว่าผูกเหมือนกันประกอบทั้งคำอื่น
อีกด้วย ฉันก็พอใจแล้ว แต่คำ คาค ไม่เป็นไปในความหมายว่าดี

|| อนาคต ท่านวินิจฉัยว่าเป็นของ ท่านวินิจฉัยว่าเป็นของเรียงของลาด ฉันก็พอใจแล้ว
เหมือนกัน ทั้งทำให้สมนึกเข้าด้วยว่า อนาคตปีพารย์ นั้นได้ชื่อมาแต่ อนาคตเรื่อง ___

|| คำ กลาโหม ซึ่งฉันว่าตั้งขึ้นในแผ่นดิน พระบรมไตรโลกนาถนั้น ก็ว่าไปตามที่
พบหนังสือครั้งนั้น แต่หนังสือนั้นจะเก็บความมาแต่ไหนอีกต่อหนึ่ง หรือใครจะเติมอะไรเข้าอีกที่
หลัง ___

|| ชื่อ มหาทวีปในไตรภูมิ นั้นน่าสงสัย ชื่อ อุตตรกฐ แปลว่า เหนือกฐ นั้นก็อันหนึ่ง
แล้ว ข้ามิบุพพิเทห์ แปลว่า ตะวันออกแห่งวิเทห์ ___

(ลายพระหัตถ์ถึงวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2482)

(3 : 301)

8. ท่านค้นคำมคในมคลูก แปลว่า ห่อหุ้มลูก มาได้นั้นดีมาก เพราะเป็นคำที่แปลไม่
ออกอยู่แล้ว เหมือนคำฮ้วน และ กุน ทางบาลีที่ศัพท์ จะแปลว่า มคลูกกระมัง ___

|| สีข้าง มาแต่ ซี่ข้าง คือ ซี่โครงแน่ แต่คำ ซี่ ก็ที่จะผิด จะเป็นซี่กระมัง เช่น ฟัน
สองซี่ หรือ สองซี่ก

|| คำ รักแร้ คิดไม่เหน เพราะจับหลักไม่ได้

|| คำผาก ดูระจัดกระจาย แต่อย่างไรก็ดี ผาก ผาก ผาก เป็นอันเดียวกันได้ ไม่ขัด
ข้อง ___

(ลายพระหัตถ์ถึงวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2484)

(4 : 151)

9. ที่แรกจะบอกความแน่เสียก่อน ว่าคนซึ่งเป็นพวกเดียวกันแต่ย้ายถิ่นไป ภาษาก็
ต้องเปลี่ยนไป ไปเอาอย่างคนบ้านโกลันนั้นเป็นที่ตั้ง

|| คำซอ จับ ถำนำ หมายความว่าร้องทั้งหมด เข้าใจดีแล้ว คำก็คือ พุดจาตัดจากคำ
ถำนำ นั่นเอง ___

|| คำ ความ คาม ซึ่งท่านคิดเห็นว่าเป็น ความ คำ นั้นดีเต็มทีทนายผู้คอยความ
ในสมุทโฆษ นั้นฉันก็เห็นและจำได้ แต่เป็นเพียงสคุดใจ ___

|| คำว่า ญวน ฉันคิดหมายถึง ชาวพ่ายัพ นั้น อาศรัยเอาเหตุอะไรหลายอย่าง แต่ก่อน
เคยได้ยินว่า คำ ญวน นั้นมาแต่โยนก ___

|| คำ แสน ที่เข้ามาสู่ชื่อนั้น เดิมทีก็หมายถึง คุณคนสิบหมื่นจริงมีนายร้อยหัวพันหัวหมื่นแปดพันอยู่ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2484)

(5 : 48-49)

10. คำว่า ซาติ ท่านเข้าใจความหมายของฉันทลาคอยู่ ฉันไม่ได้หมายจะให้ล่อยหลังไปใช้ตามเดิม ฉันบอกว่าฉันไม่เข้าใจเท่านั้น จะใช้ถึงตระกูลถึงพวกค้ายก็เอา แต่คำตระกูลหรือพวกนั้น จะตีวงเพียงไร ที่นับว่าเป็นตระกูลหนึ่งหรือพวกหนึ่ง ซึ่ง จะ นับ ว่าเป็นชาติหนึ่ง ไม่เข้าใจที่ตรงนี้

|| เรื่องคำชื่อนี้ถูกตามที่ท่านอธิบายอยู่มากแต่กลางคำ เมื่อประชุมบัณฑิต ว่ากันเข้าก็ จะมีความเห็นแตกต่างกันไป

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2480)

(1 : 197)

11. เรื่องเขื่อนเพชร ท่านให้ความเห็นในคำว่า ชันท์ ชันท์ ฉันเห็นด้วยตามความเห็นท่านทุกประการ เป็นอันหมายถึงเขตแน่นอน ลางทีคำเดิมจะเป็นเขื่อนชัน แล้วพวกชานาญบาลีลากเอาไป ฉันยังจำคำประชดของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ได้ว่าพบคำเข้าตั้ง ก็ต้องเปิดดิกชันนารีบาลี ___

|| เรื่องไวยากรณ์ อยากจะทักฝรั่งนิดเดียว ที่ว่าภาษาจีนไม่มีไวยากรณ์นั้นถูกโดยนัยหนึ่ง ที่ยังไม่มีใครทำขึ้น สืบมาถึงภาษาไทย ถ้าทำขึ้นก็มี ไม่ทำก็ไม่มี ไวยากรณ์เป็นของทำขึ้นแต่ภาษา ไม่ใช่ภาษาทำขึ้นแต่ไวยากรณ์

|| เรื่องรื่องรำ ท่านจะให้ฉันพูดเพื่อไป ไม่เข้าทางที่ท่านต้องการ จะมีประโยชน์อะไร มีแต่เสียเวลา ถ้าท่านต้องการอะไร ตั้งข้อถามไป ฉันยินดีจะตอบตามรู้ตามเห็น อย่างนั้นจะเป็นดีกว่าอย่างอื่นหมด ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2480)

(1 : 203)

12. ผิดไม่ได้ทำขึ้นเป็นคู่สูงต่ำกับ ห ทำขึ้นสำหรับเขียนตัว อ จากคน พูดเพี้ยน เช่น เรียก พระอิฐ ว่าพวกหฐี หรือ เอช เปน เฮช เพื่อให้ปรากฏว่า เปน คำเคลื่อนมาจากตัว อ จึงขีดใส่ตัว อ เข้า ___

|| เรื่องร้องรำ เมื่อจะเขียนตอบคำถามของท่านก็บังเกิดความเห็นขึ้นอย่างหนึ่ง ท่านไม่มีความรู้ในทางร้องรำ แต่ถูกเกณฑ์ให้แต่งพูดถึงการร้องรำ ท่านจึงมาถามฉัน ด้วยท่านเชื่อว่าฉันรู้
๑1 ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480)

(1 : 211)

13. บง กับ เบ็ง เป็นคำเดียวกัน แล้วเลื่อนไป (บ เป็น ม ดู ขงเบ้ง ขงเหมง) เป็น เบ็ง และมอง คำใด ๆ ในพวกเหล่านี้ก็หมายความว่าเอาไปจรดกับรูป ชื่อว่าคู้ทั้งนั้น แต่ดูสถานใดหรือคู้ด้วยมีเจตนาอย่างไร นั้นเป็นลักษณะที่ต่อออกไปอีกทีหนึ่ง ___

|| เรื่อง ประทัด อยู่ข้างประหลาด ฉันทราบมาทางชะวาเขาเรียกประตະชั้น ฉียดคำไทยเข้าไปมาก นี้กว่าคงจะเพี้ยนมาแต่ภาษาจีน จึงสอบถามพวกจีนเพื่อให้รู้คำเดิมแน่ก็ไกลไปไหน ๆ แต่จิวเรียก ฟังเผียว ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2481)

(2 : 39)

14. คำอย่า อยู่ อยาก อย่าง ฉันสงสัยมานานแล้ว ว่าทำไมจึงนำด้วย ตัว อ จำเพาะแต่สี่คำเท่านั้น ท่านอธิบายเปิดตาให้เข้าใจได้ว่าเป็นอักษรกล้ำ คีมาก ไม้มีวน 20 คำ ก็สงสัยเหมือนกัน

|| เรื่องระดับเสียงสูงต่ำ นั้น ฉันได้ทราบจากหลวงราชนิริวมล เป็นเด็กอยู่ที่บ้านฉันก่อน แล้วไปทำการอยู่ที่โคราช เขามาพูดให้ฟังว่าชาวเมืองนั้นเสียงสับกันกับเรา ถ้าเราต่ำเขาก็สูง ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 65)

15. ฉันแต่งหนังสือถึงท่าน จะให้ความเห็นเรื่องตราอักษรจีน เหตุด้วยรู้เรื่องก้องเมืองจีนมาพอที่จะเดาเรื่องต่อไปได้ แต่ยังไม่ทันให้คิดพิมพ์ลูกชายเข้าใจก็เอาหนังสือของท่าน ___

|| เรื่องก้องเมืองจีนในสมุด ชุมนุมพระบรมราชาธิบาย ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2456 ก็มี อยู่ที่หน้า 59 เป็นต้นไป ประกอบสำเนาเรื่อง ก้องเมืองจีน ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2482)

(3 : 125)

16. คำ ปสาน ของเขมรอาจเป็นคำมลายูได้ คำเขมรกับคำมลายูมีพ้องกันมากไม่ทราบว่าเป็นด้วยเหตุใด

|| เรื่อง โบก โบสถ์ เขียนอย่างไรนั้น ได้ฟังที่ท่าน ฉันทา ไม่ประสงค์จะรู้แล้ว การเขียนหนังสือเพียงจะมาก็ักเขียนเอาเป็นพิภคอัตรากันขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง ___

|| เรื่องระดับเสียงฉันเห็นไม่สำคัญ ถมไปที่ภาษาเขาไม่มีระดับเสียง มีคำที่เสียงเหมือนกัน แต่มีความหมายต่างกันอยู่มาก ย่อมจะสังเกตได้ในคำที่ประกอบความ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2482)

(3 : 202)

17. คำหนึ่งซึ่งมีในกุมารบรรพว่า ตั้งเข็มส่องกล้องสลัด โดยกำหนดชนิดคะแนนหมายในที่นี้ถือเอากล้องสลัดเป็นกล้องส่อง แต่เคยทราบวากล้องสลัดนั้นเป็นอาวุธ ___

|| เรื่องชื่อต่าง ๆ ที่เป็นชื่อโดยจำเพาะนั้น ขอให้ท่านระวัง ลางที่พวกช่างซึ่งท่านเข้าใจว่าเขารู้ แต่เขาไม่รู้พอก็ได้ เครื่องข้อฟ้าใบระกา ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2484)

(4 : 212)

18. พระ ฉันท ก็คิดว่าตั้งใจจะผสมตัวให้เป็น ฟ้านั่นเอง เทียบเอาเจ้าพระขวัญ ซึ่งควรจะเป็น เจ้าฟ้าขวัญ ที่เขียนพระยาคิดว่า หลงมาแต่พญาที่คิด เอา วร เป็นพระ กลัวจะหลงไปมาก

|| เรื่องเสียงสั้นยาว ฉันเห็นว่าป็นด้วยพูด ลางพวกก็พูดสั้น ลางพวกก็พูดยาว แล้วก็ยอมเปลี่ยนไปได้ตามคราวตามแห่ง หนังสือก็เขียนไปตามเสียง ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2484)

(5 : 65)

19. หนังสือลงวันที่ 12 กรกฎาคม ได้รับแล้ว คำ ผู้หญิงเรือหรือจริงเรือนั้นได้ยินมาก แต่คำผู้ชายพายเรือนั้นได้ยินน้อย ได้ยินแต่คำผู้ชายพายเรือมาก คิดว่าเลียนมาจาก ผู้หญิงเรือ นั้นเอง ___

|| เรื่องคำ ฉันทก็มีข้องใจ หยู่อย่างหนึ่ง คือ เมื่อชมพระจันทร์ใช้คำว่า สกาว หมายถึงเป็นขาว ถ้าหมายถึงสีขาวควรจะเป็นกสะ กลับตรงกันข้ามแต่สกาว ก็มี ในเรื่องพระลอ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2486)

(5 : 273)

20. พระนามรัชฎาธิราช ฉันคิดว่าหมายถึง รัฐ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระราชดำริเช่นนั้น ตรชนกพระราชหฤทัยว่าเขียนคลาดเคลื่อนเป็นครั้งบาติครั้ง สักกุต ___

|| มีคำบุบสลายซึ่งสบตาฉันอยู่อีก 2 คำ คือ มนุสารตยาธิในหน้า 22 กับ เทวสุวาน หน้าเท่าไรไม่ได้จดไว้ อยู่ตอนท้ายซึ่งกล่าวถึงพราหมณ์ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 101)

21. ในเรื่องนั้นทั้งเรื่อง มีคำจับใจอยู่คำหนึ่งซึ่งใช้เรียกมนุษย์วานร จับใจไปทางลัด ที่ฉันเคยเห็นคนจำพวกหนึ่ง ซึ่งฉันอยากจะเรียกว่าอะไรอย่างหนึ่งแต่นึกไม่ออก ___

|| มีคำที่ชวนจะให้ท่านคิดอยู่คำหนึ่ง เดียวนี้ใช้คำว่าดูเป็นมองกันโดยมาก ฉันสงสัยว่า ผิด มองจะต้องเป็นดูลอดช่องอะไรไป เช่น ถ้ามองหรือช่องหน้าต่าง ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2481)

(2 : 35)

22. ข้อปฏิสังขรณ์ ในเรื่อง สานชำระความ ของท่านนั้นดีมากได้หลักฐานมาทีเดียว ที่ฉันบอกมาก่อนเป็นแต่เพียงสันนิษฐานเทียบเคียงอันเป็นหลักฐานที่อ่อนแออยู่

|| มีโบสถ์อยู่อีกคำหนึ่ง ซึ่งแต่ก่อนเขียนคือ ๆ เป็นโบค ที่มาเขียนชกย้ายเป็นโบสถ์ เห็นจะเป็นคำ พระอุโบสถ พาไปที่จริงเรียกว่าพระอุโบสถ คู่ก็หาถูกไม่ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2482)

(3 : 178)

23. จะขอโมนาคำในหนังสือ ซึ่งแจกในงานพระศพของพระองค์เจ้าพร้อมที่เรียกว่า เรื่องแหลมอินโดจีนสมัยโบราณ นั้นถูกใจยิ่งนัก ด้วยไม่เรียกตามแพะเซนว่า แหลมทอง สงสัยอยู่นิดเดียวว่าควรจะเรียกว่า แหลมอินโทจีนหรืออย่างไร ___

|| มีข้อกังขาเกิดขึ้นอย่างหนึ่ง ด้วยเรื่องลูกประคำ มูลมาแต่ได้เห็นข่าวในหนังสือพิมพ์ บางกอกไทมส์ ว่าคาไลลามาซึ่งอภิเษกใหม่ประทานของแก่เมืองจีน ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2483)

(4 : 3)

24. ประเพณีของเราเดิมใส่ศพกันด้วยหีบ มาเป็นโกศที่หลังหีบแน่นอน เหนพยานได้ที่ท่านเคยหักคารางเผาศพซึ่งเป็นสี่เหลี่ยมแต่มี 6 เสานั้นก็อย่างหนึ่ง กับพระศพพระพุทธเจ้า อันจัดว่าเป็นสูงสุด ___

|| มีคนออกความเห็น ว่าที่ทำพระนอนกันมาแต่ก่อนนั้น เขาตั้งใจทำพระพุทธรเจ้าปางเข้านิพพาน เห็นคล้ายกับเขาเต็มตัว แต่มาสงสัยว่าทำพระนอนแล้วจึงต้องเข่นทำกันองค์ใหญ่ๆ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2483)

(4 : 143-144)

25. นึกถึงคำในเรื่อง ร สับกับ ล เช่น นาปรัง กับ นาปลั่งขึ้นได้อีก คือ พระแกล พระแกลด พระกลด อย่างไรก็ตามก็ไม่ว่าบ ต้องขอคำตัดสินของท่าน

|| มีคนเขาติฉันว่าเขียนตามแบบปทานุกรมกระทรวงธรรมการทำไม เพราะไม่ใช่หนังสือราชการ ฉันตอบว่าต้องหัดตัวไว้ เพราะไม่มีเสมียนจะช่วย ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2485)

(5 : 151)

26. ฉัพพรรณรังษี ฉันเคยสับสน เพราะจะต้องเขียนรัศมีพระเจ้าอยู่หัว จะมีเรื่องสนุก บาลี ว่า นิล ปิต โลหิต โอทาด มณูชฎฐ ปภุสสุร คูพจนานุกรม จิลเคอส์ แล้วก็ไม่พอใจ ___

|| เมื่อวันที่ 13 เดือนนี้ นายพีช มาหาลาไปจังหวัด ระนอง สนทนากันเรื่องก็ดำเนินไปถึงพลับพลาจตุรมุข ได้ความว่าที่เขาพูดนั้น ตั้งใจอ้างถึง พลับพลาจตุรมุขที่วังจันทร์เกษม ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2482)

(3 : 208)

27. พัดก็ปิด ปิดก็พัด ขนนก เข้าผูกเปนก่าก็เปน ขุงปิด ถ้าผูกแผก็เปนพัด ลงกันได้ วิ ที่จะมาแต่วิชนี

|| เมื่อกลับจากปีนัง เห็นสถานีรถไฟที่เมืองไทยมีชื่อว่า สุโขทัยปะตานีมาโดนเข้ากับเมืองตานีหรือปัตตานีของเรา จึงตอบไปก็ได้รับความว่าเป็นภาษามะลายู ตานีแปลว่า นา ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2484)

(4 : 196)

28. ไปวัดไตรมิตร เห็นทหารญี่ปุ่นใส่หมวกหนีบมีผ้าปกหลัง รู้ได้ว่าไม่ใช่ยูนิฟอม เพราะมีแต่กลางคน เห็นได้ว่าต้องการจะให้บังหลัง ก็มาเข้ารอยเดียวกับหมวกทรงประพาสของเรา ___

|| เมื่อวันที่ 7 มีนาคม ได้รับหนังสือของท่านซึ่งลงวันที่ 5 อ่านจับใจมาก

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2485)

(5 : 145)

29. ทูต นั้นเข้าใจว่า แต่ก่อนแต่งเป็นพิเศษชั่วคราว แล้วทำไมจึงมีประจำเกิดขึ้น
ครั้งไร หวังว่าท่านจะค้นบอกให้ทราบได้ เข้าใจว่าเป็นธรรมเนียมซึ่งเกิดขึ้นไม่นานนัก ___

|| เมื่อเร็ว ๆ นี้อ่านหนังสือพิมพ์ เขาลงเรื่องโรงทำยาว่า ทำยาอะไรได้บ้าง ในนั้นมียา
คินิน แต่มีหนังสือต่อในวงเล็บว่า คินิน ดูปนจะชักให้ถูกแต่สงสัยว่าคำอังกฤษจะมีตัวควิเปล่า ๆ
อยู่หรือไม่ และถ้าคล้ายกับตัวจะพาให้เป็นตัวควคงขึ้นหรือไม่ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2485)

(5 : 176)

30. ส่วนที่ท่านเอาคำ ตัก ของจีนมาปรับกับคำตักทุกข์ นั้นฉันเห็นขัดข้อง เพราะคำ
ตัก เป็นคำไทย หมายความว่า ร่วง หล่น หลุด พัด คำทุกข์ เป็นคำบาลี จะเอาปรับเข้ากับคำ
ตัก หาได้ไม่ ถ้าจะเอาคำตัก ปรับคำตักนั้นปรับได้ไม่ขัดข้อง

|| ต่อไปนี้จะบอกถึงความรู้สึกที่เห็นแปลก ท่านพูดถึงคำอุทาน ทำให้ฉันนึกขึ้นมาได้
กรมหมื่นวรวังวนสุภกรเคยตรัสทักว่า คำอุทาน ไม่เป็นภาษาอะไรนั้น แต่บางคำก็มีความหมาย
เช่น ออ อ้อ แสดงว่ารู้ ว่าเข้าใจ เอ เอ๊ะ แสดงว่าสงสัย เออ แสดงว่าถูก อ้าว แสดงว่าผิด

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480)

(1 : 209)

31. คำว่า เพลงนี้ มาแต่อะไรก็เป็นตกที่จะตัดสิน แต่เป็นแน่ว่า หมายถึง เสียง คำ
ต่าง ๆ ซึ่งท่านเก็บมาเปรียบเทียบไว้ก็เข้าที่ที่อยู่ ฉันได้ลองพิจารณาก็เอาชุดลงเป็นแน่ไม่ได้ แต่การ
พิจารณาก็ออกสนุก ___

|| ต่อไปนี้ จะตอบคำถามเรื่องเครื่องบังหน้ากันศัสตราวุธ เรามีใช้อยู่เวลานี้สามอย่าง
คือ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2481)

(2 : 2)

32. 5. ตรามังกรหก เป็นรูปมังกรจีนหน้าอัด วางทำตามแบบเช่นทำกัน อยู่ที่ผ้าหน้า
โต๊ะหรือในถ้วยชามจะนั้น ทำให้โจษกันว่าทำไมจึงเรียกมังกรหกไม่เห็นหกคะเมนกันแท้ที่ตรง
ไหน ___

|| คราวนี้จะออกความเห็นเรื่อง คำหลวง ฉันเกิดมาก็ได้เห็นหนังสือ มหาชาติคำหลวง
ฉบับที่เขาอ่านสวดกันในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามเป็นครั้งแรก มหาชาติคำหลวง
เป็นอย่างไร ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 149)

33. ที่แรกจะต้องพรรณนาถึงข้อขัดข้องในเบื้องต้น ด้วยสำเนียงของชาติต่าง ๆ นั้นเป็นไปอย่างพิลึกเหลือล้น จะยกตัวอย่างที่รู้แน่ก่อน เช่น คำ มาศ เรารู้กันดีว่าเป็นภาษาเขมร แปลว่าทอง เขมรเขาเขียน มาส (เพราะมี ส ตัวเดียว) แต่เขาอ่านว่า เมียะ ___

|| คราวนี้จะกล่าวถึงหนังสือ กฎมณเฑียรบาลพะม่า เป็นหนังสือซึ่งฝรั่งสืบสวนเอามาแต่งขึ้นเป็นหนังสือฝรั่ง สำหรับให้ฝรั่งอ่าน สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงพบเข้า จึงทรงแปลออกเป็นหนังสือภาษาไทย

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 110)

34. 5. พระมาลาเส็นสะเทิน เขาว่ามาแต่ฝรั่ง เป็นหมวกครึ่งพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งเมืองฝรั่งเศส

6. พระมาลาเบียง เห็นเหมือนกับเครื่องเกาะญี่ปุ่น

|| ที่นี้จะความในเรื่องช่าง ตามปกติการปกครองเมืองย่อมจัดเป็นจุดศกมภ์ คือ กระจหวงเวียง วัง คลัง นา กระจหวงโคมิก็จะต้องทำ สิ่งซึ่งต้องประกอบด้วยฝีมือช่าง ก็ต้องหาช่างชนิดที่ต้องการให้มารวบรวมตั้งไว้เป็นกรมช่างในกระจหวงนั้นเพื่อใช้ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 10)

35. ข้อแรกขอแสดงความชอบใจที่ท่านจงใจให้พรปีใหม่ ขอรับพรด้วยความยินดีรู้สึก ว่าท่านมีน้ำใจอันตั้งอยู่ด้วยอารี จึงมีความสมรรถจิตต์อธิฐาน ท่านจงใจให้พรอย่างไร ขอให้ท่านได้รับสิ่งที่ดีเช่นนั้นด้วยเหมือนกัน

|| ที่นี้จะบอกคำซึ่งฉันเข้าใจว่าเป็นเช่นนั้น เจริญ เป็นคำเขมร เขาใช้ประกอบกับคำอื่นอันสังเกตได้ว่าหมายความว่ามาก เช่น เจริญอายุ เจริญยศ เจริญศักดิ์ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2483)

(4 : 1)

36. (2) ยานัคู้ ไม่รู้คำ นตุฎ จึงเปิดดูพจนานุกรม เหนเขาแปลไว้ให้ว่า จมูก ถ้าเขียน ยานัคู้ และถือว่าเป็นขาจมูกแล้ว ถ้าพูดกลับเป็นนัคู้ยากี่ก็จะไม่เป็นภาษา ___

|| ที่นี้จะพูดถึงคำคู่ เรามักคิดปาก ไม่ได้คิดถึงคำความ เช่น ช่วยก็ต้องมีเหลือ หนักก็ต้องมี หน่วง ลองก็ต้องมีทศ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2485)

(5 : 198)

37. ความคิดที่จะเปลี่ยนหนังสือใช้ ก ข เล็ก ฉันทนายว่าไม่ได้เพราะเราใช้ภาษาบาลี สักกฤต เป็นภาษาของเราอยู่มาก ข้าภาษาบาลีเราก็มารุงให้ร่ำเรียนกันอยู่นักหนา ต้องเลิกภาษา บาลี สักกฤตก่อน จึงจะเลิกวรรค ฎ ตามไปได้

|| ในหนังสือซึ่งฉันเขียนมาถึงท่าน จะบับก่อน สันนิษฐานคำทองตะกั่วเป็นทอง เทียมเห็นจะผิด ทองน้ำตะกั่ว หรือ น้ำตะโก นั้นแหละ เป็นแน่ว่าทองเทียม แต่ทองตะกั่วอื่นไม่มี คำว่า น้ำอยู่ในนั้นอาจเป็นทองชะนิคโคอันเป็นทองจริงก็ได้ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2480)

(1 : 160-161)

38. กาลนี้ได้ถูกขบเลิกเรื่องร้องรำให้แก่ท่านตามประสงค์ เดิมคิดว่าพูดไปตามชอบใจ จะเป็นการเพื่อเปลื้องจากประโยชน์ จึงขอให้ท่านเขียนเป็นคำถามแต่ครั้งท่านเขียนไปให้ พิจารณา ดูจะตอบจำเพาะคำถามกลัวจะไม่แจ้งกระจ่าง จึงเขียนอธิบายตามความเห็นเป็นเรื่องนำประกอบเข้า ด้วย ___

|| ในคำอธิบายเบื้องต้นแห่งเรื่องนี้ เอาคำที่พูดกันว่า ร้องรำทำเพลงมาตั้งเป็นกะทู้ ทำ เพลง หมายถึงการทำปี่พาทย์ เป็นอีกได้สำหรับกันครบถ้วนทีเดียว แม้ว่าคำอธิบายนั้น ท่านมี สงสัยอยู่ในข้อใดไม่เข้าใจแจ่มแจ้งก็ซักได้ ยินดีที่จะอธิบายไขให้แก่ท่านตรงที่สงสัยตามรู้ตามเห็น

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2480)

(1 : 229)

39. สมุดเรื่อง กำเนิดคน ซึ่งท่านมีเมตตาให้ไปได้อ่านจบแล้ว สนุกดี แต่ไม่มีความ เห็นอย่างไรจะให้ท่าน ด้วยเป็นเรื่องไม่เคยคิดและโดยมากไม่เคยรู้

|| ในเรื่องนี้ทั้งเรื่องมีคำจับใจอยู่คำหนึ่ง ซึ่งใช้เรียกว่า มนุษย์วานร จับใจไปทางลัด ที่ ฉันเคยเห็นคนจำพวกหนึ่ง ซึ่งฉันอยากจะเรียกว่าอะไรอย่างหนึ่งแต่นี้ก็ไม่ออก ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2481)

(2 : 35)

40. คำริะ นั้นก็เขียนเดินตามแบบ สักกฤตเหมือนกัน วิสัญชนิไม่ใช่สระอะ เป็น หมายคำหนักเท่านั้น เขียนคำริะก็มีเขียนอย่างนั้นก็ไม่ผิด เพราะแบบสักกฤตเอาวิสัญชนิเป็นตัว ห ก็ได้ มีคำมากที่เขมรเขาลงวิสัญชนิแต่เราไม่ลง ___

|| ในการที่เอาไม้ไค้คู่ หมายถึงเสียงสั้น เทียบได้ไ้ไปหมดไม่ว่าที่ไหนเป็นวิธีใหม่ แต่ก่อนดูเหมือนจะมีแต่คำเดียวเท่านั้น แม้บัญญัติเช่นนั้นก็ไม่ทำไปได้จริง เช่น แพะ ก็ไม่เห็นมีใครเขียน แพ้

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 269)

41. ที่ฉันว่าพนักงานต่าง ๆ มีอยู่มากกว่า 12 นั้น ก็เช่น พนักงานน้ำสรง พนักงานพระแสง พนักงานนมัสการ เป็นต้น และอื่นอีกในการพยัขัไม้้นก็จำแนกไปไม่หมด

|| ในคำขัไม้้ที่ว่า เท่านั้น แผล เท่านั้นี่แผล ฉันก็อ่าน ค สะกด ผ มาก่อนแล้ว ก็ไม่ได้ตรวจตราอะไร จนกระทั่งมีคนเดาว่าหมายถึง แผลเสียง จึงเกิดสงสัยขึ้น ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 235)

42. ขอบใจท่านเป็นอีกมาก ที่จัดการช่วยให้ได้รับสมุด ประชุมจารึกภาคที่ 2 ในนามของหอสมุดแห่งชาติ ตามประสงค์ โดยไม่ต้องใช้ราคา แต่ถึงแม้ต้องใช้ก็ไม่รังเกียจอย่างไรเลย เป็นการบำรุงหอสมุด

|| ในการปรุ้งหลังคา ไม่ว่าหลังคาอะไรเขาซ่อมปรุ้งกับพื้นดินก่อนทั้งนั้น เสร็จแล้วจึงยกขึ้นปรับกับที่ เขาไม่ได้ปรุ้งกันบนที่สูงมิได้ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2482)

(3 : 281)

43. ที่นี้จะบอกคำซึ่งฉันเข้าใจว่าเป็นเช่นนั้น เจริญ เป็นคำเขมร เขาใช้ประกอบกับคำอื่นอันสังเกตได้ว่า หมายความว่ามาก เช่น เจริญอายุ เจริญยศ เจริญศักดิ์ ___

|| ในการเขียนไม้้ตรีของท่าน ผิดอยู่นิดเดียวที่ท่านไม่ได้ บอกให้ฉันเข้าใจเสียว่า ท่านเขียนด้วยประสงค้อย่างไรเท่านั้น ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2483)

(4 : 1)

44. ใจคนเรานี้ชอบกล กลับไปกลับมาได้ สังเกตตัวเรา ลางคำก็เขียนเปลี่ยนไปตามที่รู้มาใหม่ แล้วกลับเขียนไปตามที่รู้มาก่อนก็ได้ ลางคนไม่ยอมเขียนอย่างใหม่เลย ___

|| ในเรื่อง 7 วัน ฉันได้สติเป็นความรู้จากที่ท่านกั้ดพระนิพนธ์ของสมเด็จพระยาจักรีญาวโรรส ไปไว้้นแล้ว ว่าในอินเดียก็ใช้ 7 วัน แต่เขาเรียกวันที่ 1 ที่ 2 ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2483)

(4 : 121)

45. การตอบหนังสือนั้นควรสังเกตเรื่อง ถ้าเป็นเรื่องธุระร้อน ก็ต้องตอบโดยเร็ว ถ้าเป็นเรื่องธุระเย็นจะตอบช้าไปก็ได้ ไม่เห็นเป็นไรเลย ___

|| ในการที่ท่านเข้าเป็นกรรมการวางระเบียบชื่อบุคคลนั้น ได้เห็นหนังสือพิมพ์เขาลงแล้ว ยังนึกหนักแน่นว่าจะทำอะไรกัน เพราะคำของเราออกจะไม่มี ปุงลึงค์ อิดถิลึงค์ หรือมีก็น้อย ___

(ลายพระหัตถ์ถึงวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2484)

(4 : 228)

46. จะกล่าวถึงเรื่องชื่ออันต้องการอยู่จำเพาะหน้า ที่เป็นชื่อพยางค์เดียว เช่น มี มา สาสี นั้นเป็นชั้นเก่า ถัดมาก็ต้องการเป็นคำกล้ำ เช่น สวัสดิ์ แสว: เป็นต้น ___

|| ในเรื่องไว้ทุกข์ จะบอกให้ท่านทราบ ว่าการที่สับสนไปต่าง ๆ นั้นก็เป็นด้วยอายุเหมือนกัน ย่อมแก่กันไปตามคราว ภายหลังคราวหนึ่งสัปดาห์ก็เข้าเป็นสัไว้ทุกข์ ___

(ลายพระหัตถ์ถึงวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2484)

(4 : 229)

47. จะบอกให้ทราบในเรื่องพระชัยต่อไปว่าในรัชกาลที่ 5 ได้ทรงสร้างอีกครั้งหนึ่ง เป็นองค์ขนาดเล็ก หล่อด้วยทองคำ ไม่ถือตาลปัตร เป็นแต่มีองค์ที่ถือตาลปัตร ___

|| ในเรื่อง บริด นึกถึงภาษาไทยก็นึกถึงได้ทางหนึ่ง ว่าครั้งหนึ่งตามเสด็จไปทะเล มีฝรั่งครุฑหารปืนใหญ่ไปนั่งกินข้าวอยู่ด้วย ___

(ลายพระหัตถ์ถึงวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2484)

(5 : 96)

48. รูปพระศรีอารีย์ ข้างจีนทำเป็นตุ๊กตาทองพลูจริง แต่เคยเห็นรูปพระศรีอารีย์ทางอินเดียเขาทำเป็นรูปพระเจ้า ปนอยู่ในดอกบัวซึ่งยังไม่บาน ___

|| ในการค้นหาอะไรถ้าตั้งใจแล้วไม่พบ ไม่ตั้งใจจึงพบ นั้นเป็นธรรมดา แต่ที่พบแล้วตามหาไม่ได้ว่าอยู่ที่ไหน นั้นเป็นเจ็บปวดกว่าอะไรหมด

(ลายพระหัตถ์ถึงวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2485)

(5 : 110)

49. ขอบใจท่านเมื่อได้ทราบแน่อีกครั้ง ว่าท่านส่งหนังสือเรื่อง ขุนช้างขุนแผน กับเรื่องภูมิฐานกรุงศรีอยุธยา ไปให้ด้วยความเมตตา

|| ตามที่ท่านได้ส่งร่างหนังสือซึ่งท่านเรียบเรียงเรื่องทำศพไปให้ดูฉันจะสารภาพว่าตั้งใจแต่ที่จะเรียนข้อที่ยังไม่รู้ให้รู้ กับข้อที่เห็นเคลื่อนคลาดก็ทัก ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 244)

50. ทร ทำไมเราอ่านเปนเสียง ซ ฉันไม่เข้าใจจนทุกวันนี้ เพื่อนประเทศที่อยู่ใกล้เคียงกันก็ไม่เห็นมีใครเขาอ่านเปน ว เช่น ทรง ทรวง เขมร เขาก็อ่านว่า ตรง ตรง ___

|| ตามที่สอบคำ เจริญ ได้ความว่าเขมรเขียนสกค น นั้นถูกแล้ว ทางเรากับทางเขมรใช้ตัวผิดกันมีลมไป เช่น โปรด เราสกคด้วยตัว ค แต่ทางเขมรเขาเขียนสกคด้วย ส ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2483)

(4 : 14)

51. โดยหนังสือลงวันที่ 26 มีนาคม ท่านลงหนังสือซึ่งคิดจะเอาเป็นต้นฉบับตีพิมพ์แจกในงานศพ หม่อมหวน จักรพันธุ์ 2 เล่ม กับเพิ่ม 1 ไปให้ฉัน ___

|| ตามที่ฉันคิดก็เห็นว่าต้นฉบับจะต้องเป็นไป 3 ทาง คือ (1) เรื่องเมืองเพชรบุรี เพราะผู้ตายเกิดที่นั่น (2) เรื่องเจ้าพระยาสุรพันธ์เพราะเปนพ่อผู้ตาย กับ (3) เรื่องสมเด็จพระจักรพรรดิพงษ์ เพราะเปนเสด็จพ่อของกรมหมื่นอนุวัฒน์

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2484)

(4 : 214)

52. พูดถึงชาวปากใต้ พวกนั้นเขานัดตัดคำมาก เป็นต้นว่า เรียกเก็บ เท่านั้น ก็แปลว่า ตาเล็บเก็บ คำนั้นก็คือ เตเลกราฟ อย่างเดียวกับท่านคิดคำ เรือเด

|| ตามที่ฉันถามท่านถึงสิ้นอหาม ก็เพราะท่านถามถึงบโทนไปเห็นคำ สามนอแห่ ใกล้เคียงกับ บโทนแห่ จึงย้อนถามกลับมา ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2485)

(5 : 193)

53. ผิดกันไปนิดเดียว ที่ท่านแปลคำ อชฌาวาสุต เปนปกครองท่าน อ้างตัวอย่าง อคาริ อชฌาวสติ ว่าปกครองเรือน หรือปฐวี อชฌาวสติ ว่าปกครองแผ่นดิน ___

|| กับตราหงส์พิมาน และ พระครุฑพาทย์ องค์ซึ่งทำเปลี่ยนพระตราอามแผ่นดินนั้นก็ไม่พ้นสงสัย ด้วยมีเหตุอะไรหลายอย่าง ซึ่งทำให้สัญญาในใจว่าได้เขียนถวายแต่ในรัชกาลที่ 5 ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2482)

(3 : 95)

54. คำแสลง (slang) เช่น กู โก้ ถก ทิ้ง และอะไรต่างๆ เห็นไม่ควนใช้ในการแต่งหมุดนั้น ด้วยคำแสลง มักเป็นคำของเจ้านาย ซึ่งไม่ควนใช้ตาม และบางคำฉันก็ไม่รู้ ถ้าใช้ผิดไปก็อาการหนัก

|| กับคำ เน้น และฮ้า ก็ไม่ควรใช้ในการแต่งหนังสือเหมือนกันคุณเปนว่าคนแก่กัด้วยเหงือก ไม่น่ารักเลย

(ลายพระหัตถ์ไม่ลงวันที่ เดือนกันยายน พ.ศ. 2486)

(5 : 274)

55. ฉันไปเที่ยวชวหา ได้รู้อะไรอย่างกว้างออกไป ทำให้คิดถึงจึงเขียนหนังสือมาบอก แม้ว่าเราจะเขาไปบอกเมื่อกลับมา ก็เกรงว่าจะหลงลืมไปเสีย

|| ที่ตลาดบันคุณมีห่อใบตองขาย เขาบอกว่าบุหงารำไป ได้ยัันรู้ลึกซึ้งมทราบดี ด้วยคำนี้มีในเรื่องอิเหนา ซ้อมมาแก้ออกดู ในนั้นมีกลีบคำเจียกกับดอกไม้ทั้งดอก ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2480)

(1 : 171)

56. มังกร ลักษณะที่ทำกันก็เข้ารูปเปนจรเข้อยู่แล้ว ฉันได้เห็นหนังสืออะไร เจ็บใจเหลือเกิน จำไม่ได้. เปนหนังสือฝรั่ง เขาว่ามังกรทำกันมีหน้าเปน 3 อย่าง เปนข้างอย่างหนึ่ง เปนแพะอย่างหนึ่ง แล้วเปนอะไรอีกอย่างหนึ่งจำไม่ได้ ___

|| ที่ฉันว่าตเข้เปนตัวเข้ นั้น เปนแต่คิดเดา อย่าพ้อถือเอาว่าเปนถูกแน่ จเข้ จระเข้ ก็มาจากตเข้ นั้นเอง เปลี่ยน ต เปน จ แม้ตะกวด ฉันเคยได้ยัันเรียกกันว่า จะกวดก็มี

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2481)

(2 : 14)

57. คำหงส์พบในภาษาจีน เรียก ฮองก็มิ เช่น ในเรื่อง สามก๊ก เรียกว่า อาจารย์ฮกหลง ฮองซุ ว่าหมายถึง มังกรกับหงส์ จะเปนภาษาจีนอะไรก็ไม่ทราบ

|| ที่ว่าพระพุทเจ้าไม่มีผ้าพาดเปนพระชินะนั้นเห็นจะถูก เพราะพระชินะแก้ผ้า พระพุทธรูปของเราที่ทำเตรียมผ้าไว้พ้อเห็นเปนว่าครองผ้าฉันก็สงสัยว่าจะแก้ไขมาจากรูปพระชินะ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2481)

(2 : 101)

58. พลับพลาจตุรมุขหรือท่อมุขเดี่ยวนี้ พระยาโบราณราชธานินทร์เป็นผู้ทำ เข้าใจว่าประกอบกับพระดำริสมเด็จพระยาดำรง ซึ่งเวลานั้นทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยอยู่ด้วย เห็นจะหวังให้แทนปราซึ่งเคยต้องปลุก ___

|| ที่เรียกว่า พระราชสัญญากรมมังกเรนแก้ว นั้นสนิทกว่าเรียกมังกเรคาบแก้ว เพราะดวงแก้วไม่ได้อยู่ในระหว่างปาก ซึ่งควรจะใช้คำว่า คาบ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2482)

(3 : 122)

59. พระนารายณ์ถืออะไรบ้าง ฉันทเคยคลั่งมาแต่ก่อนคราวหนึ่งแล้ว ที่ว่าสี่มือถือสังข์จักรครุฑาธรณี คำครุณี แปลตามศัพท์ก็จำแผ่นดิน ถือไม่ได้ เพื่อนเขาเห็นว่าจะหมายความว่า คทาเท่านั้นเอง เป็นคทาธร ___

|| ที่นายก็แปลชื่อ สุรางคนางค์ ยานี ฉบัง นั้นก็เป็นการเล่นแปลชื่อ อย่างเขาเล่นกันมาแล้วแต่คึกคียบรรพ์ เช่น แปลชื่อเมืองลำปาง แพร่ น่าน เป็นต้น ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2483)

(4 : 98)

—60. ตามที่เข้าใจกันว่าขุนช้างหัวล้านเหม่งนั้น เป็นด้วยละคอน หรือยี่เก เสถารำ พาไปไม่ได้สังเกตหนังสือว่าคนแต่งคิดอย่างไร ที่ละคอน ยี่เก เสถารำ ___

|| ที่ฉันเรียกว่า ไม้ขุมปิด ก็แปลว่าเคยได้ยินมาอย่างนั้น นึกใจต่อไปก็พบว่าเคยได้ยินมา 4 อย่าง คือ ไม้ขุมปิดขุม ไม้ขุมกวาด ไม้กวาด ไม้กราด ขอบใจท่านที่บอกให้ทราบคำ ขุมว่าเปนก้านใบไม้ชนิดหนึ่ง ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2484)

(4 : 204)

61. ถนนที่เดิมชื่อ สุรวงษ์ แล้วกลายเป็น สุรวงษ์ เป็นสุริยวงษ์ ฉันรู้ดีหมดแต่ไม่มีหน้าที่จะแก้คำให้ถูกได้ ถ้ากรมเทศบาล ซึ่งเขาเป็นหน้าที่เขาจะแก้ให้ถูก ฉันก็พลอยดีใจด้วย

|| ที่ท่านกล่าวถึงเส้นลูกกะเดือก เป็นผลให้เปลี่ยนเสียงตัว g นั้นเป็นการละเอียดมาก ซึ่งฉันจะพูดด้วยไม่ไหว ได้สังเกตมาแต่หลาย ๆ ว่า พระที่สวดภาณยักษ์ ท่านแกลิ่งเอาหางเสียงออกทางจุมก ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2485)

(5 : 148)

การเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้ตัวเลข ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้ตัวเลขมีความถี่ 204 คิดเป็นร้อยละ 29.78 ดังปรากฏตัวอย่างต่อไปนี้

1. 1. ข้อที่ว่าหนังสือนั้น ควรจะเรียกว่าพระราชวิจารณ์หรือพระบรมราชาธิบาย ฉันได้ยกคำทั้งสองขึ้นตราชกิดแล้ว รู้สึกว่าพระราชวิจารณ์นั้นเบากว่า เป็นทางทรงแสดงกระแสพระราชดำริ อันว่าจะถูกก็ได้ผิดก็ได้ไม่มีโทษ ___

|| 2. ท่านจะลงพูดโนตอธิบาย ว่าหัวข้อกับพระเจดีย์เดียวกันอยู่ที่ไหนนั้นลงได้ ไม่มีการตำสูงอยู่ในนั้นเลย เพราะไม่ได้กระทบทำความได้เสียแก่พระราชดำรัส บอกคนให้รู้ตำแหน่งสิ่งของไปทางหนึ่ง ต่างหากเท่านั้น

|| 3. ขอบใจท่าน ที่บอกชื่อเมืองสะอูเลาให้ทราบ แต่ก็ได้เพียงรู้ตราไว้ ฉันไปเที่ยวเมืองกาญจนดิษรุม่าเมื่อเร็ว ๆ นี้ ได้เอาใจใส่สืบเมืองเก่าอยู่เหมือนกัน ได้ความว่าเมืองท่าทองได้ย้ายถึง 4 ครั้ง ___

|| 4. ในการที่พราหมณ์อุ้มพระเจ้าแผ่นดินขึ้นภัทรพิฐุนั้นฉันจะลองภาคคะเนให้ท่านฟัง อภิเชก แปลว่ารดน้ำ หมายถึงการให้ ดูแต่พระเวสสันดรเถิด ให้ลูกให้เมียก็รดน้ำให้ชุกและพระอินทร์ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 35-37)

2. 1. คำดำ ๆ แดง ๆ ฉันเห็นปนพหูพจน์เหมือนกัน หมายความว่าคำหลายแห่ง แดงหลายแห่ง ที่ฉันไม่ได้บอกความเห็นมาว่า พหูพจน์ควรจะเรียกว่าอย่างไรนั้น เพราะไม่ทราบ ว่าไวยากรณ์ไทยเขาเรียกว่าอะไร ___

|| 2. คำเดิม กับ เดิม อันใกล้กันมากนั้น ฉันก็คิดหาคำเปลี่ยนแทนได้เป็นเดิมกับเสริม แต่เห็นไม่ดี จึงชวนให้ใช้เดิม กับ ยืด ส่วนเสริมนั้นดูเปน ควรจะใช้ในคำอย่างอื่น ___

|| 3. บนบาน ลนลาน แทรกแซง ดูเปน คำซ้อน

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 271)

3. 13. การมัดศพของเรา เพื่อกันคันโลงแตกแน่ เพราะเทียบได้จากศพที่จะเอาไปฝัง เขาไม่มัด เปนแต่เอาผ้าขาวห่อเท่านั้น ในการที่เอาเชือกมัดลอดออกมาออกโลง ก็เพื่อผูกผ้าโยงให้พระบังสกุล จะได้แน่นเข้าไปถึงตัว

14. คำตราสัง ฉันเคยคิดแปลสระระตะให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ตราสังขาร ตรา หมายถึงความว่าผูกมัดจริง นึกเทียบเอาคำ รัตรึง ตรึงตรา ___

15. เรื่องแต่งศพนั่ง อ่านหนังสือซึ่งท่านแต่งไว้ แม้มีตัวอย่างอยู่หลายแห่งก็จริง แต่
เป็นประเทศที่ไกล และเก่าเต็มที คงจะไม่มาถึงเมืองเราได้ ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 101)

4. 1. นิยม (หน้า 4) คำนี้เคยทราบว่าเป็นว่า เทียง แต่ที่ใช้กันอยู่เดี๋ยวนี้ เคลื่อนไป
เป็นว่า ชอบ ที่ใช้ในหนังสือนี้เป็นว่า เชื้อถือ ฉันไม่ได้ทักเพื่อให้แก้ ทักเพื่อเตือนใจให้รู้
เท่านั้น ___

|| 2. การที่ตั้งครรภ์แล้วฝัน และทำนาย (หน้า 5) นั้น เป็นคดีของการแต่งหนังสือ
ไม่ใช่คดีของคนธรรมดา ___

|| 3. แสดงให้เห็นภาพครั้งโบราณ (หน้า 8) รังเกียจคำภพด้วยภาษาข้างเขียนของ
เรา ถ้าพูดว่า ภาพ แล้วก็หมายถึงรูปตัวก็ คู่กับ กาก หมายถึง รูปตัวแล้ว

— || 4. ที่ว่าแพ่ห้อง (หน้า 10) อยากกินอะไรที่ไม่ใช่อาหาร ฉันไม่สู้เชื่อว่าอยากกิน
จริงๆ เป็นแต่พูดว่าอยากกิน แล้วกินด้วยปรารถนา จะให้ลูกคิดเท่านั้น ___

(ลายพระหัตถ์ไม่ลงวันที่ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2483)

(4 : 26-27)

5. 1. กอ ข้อ ของเรานั้นไม่ใช่ของเรา ไปยืมเอาของสังสกฤตเขามาใช้ เมื่อใช้ภาษา
ของเราไม่ทั่วไปได้ ก็ต้องแก้ต้องเติม

|| 2. ในหลักศิลาขุนรามคำแหงมีวรรณยุกต์แต่ไม้เอกไม้โท ไม้เอก แปลว่า ไม้อันเดียว
เขียนขีดเดียว ไม้โทแปลว่า ไม้สองอัน เขียนสองขีด และก็เขียนกำกับเป็นตีนกา ___

|| 3. อักษรสามหมู่กับวรรณยุกต์นั้นเป็นของประกอบกัน จะแยกออกเสียจากกันไม่ได้
จะอย่างไรก็ดี แต่เห็นได้ว่าเป็นของทำขึ้นในกรุงเทพฯ และเป็นเสียงชาวบางกอก ___

(ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2485)

(5 : 143)

บทที่ 4

ลักษณะภาษาของพระยาอนุมานราชชน ในหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่างๆ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จดหมายกราบทูล จำนวน 189 ฉบับ ของพระยาอนุมานราชชน โดยใช้แนวคิดด้านภาษาระดับข้อความของฮาลลiday และฮาซัน (Halliday & Hasan, 1976) เคอโบกรองด์ และเครสเลอร์ (de Beaugrande & Dressler, 1994) และชวลิตา บำรุงรักษ์ (2539) มาใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอในประเด็นสำคัญ 3 ประการ คือ โครงสร้างของภาษาในการขึ้นต้นและการลงท้ายจดหมาย การเชื่อมโยงความ และลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

—1. โครงสร้างของภาษาในการขึ้นต้นและการลงท้ายจดหมายกราบทูลของพระยาอนุมานราชชน ปรากฏดังตาราง 25 ถึง ตาราง 26

ตาราง 25 ค่าร้อยละรูปแบบคำขึ้นต้นจดหมายกราบทูลของพระยานุমানราชชน ระหว่างปีพุทธศักราช 2479-2486

รูปแบบคำขึ้นต้น	ปีพุทธศักราช											รวม						
	2479	2480	2481	2482	2483	2484	2485	2486	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ							
จดหมายกราบทูล	11	5.82	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	5.82				
1. ขอบพระทาน กราบทูล สมเด็จ พระเจ้าบรมวงศ์ เธอเจ้าฟ้ากรมพระ นริศรานุวัดติวงศ์ ทราบใต้ฝ่าพระบาท	4	2.12	17	8.99	40	21.16	44	23.28	19	10.05	24	12.70	7	3.70	-	155	82.01	
2. ขอบพระทาน กราบทูลทรงทราบ ใต้ฝ่าพระบาท	8	4.23	3	1.59	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	5.82	
3. ขอบพระทาน กราบทูลขอทราบ ใต้ฝ่าพระบาท	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	6.35	
4. ขอบพระทาน กราบทูลขอทราบ ใต้ฝ่าพระบาท	23	12.17	20	10.58	40	21.16	44	23.28	19	10.05	24	12.70	14	7.40	5	2.66	189	100.00
รวม																		

จากตาราง 25 แสดงว่าการใช้คำขึ้นต้นจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชนที่
 กราบทูลสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2479-2486 มีการใช้
 โครงสร้างแบบ กริยาวลี + กริยาวลีที่มี 'ทรง' นำหน้า + สรรพนาม (ขอประทานกราบทูล + ทรง
 ทราบได้ฝ่าพระบาท) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 82.01 รองลงมาคือ โครงสร้างแบบกริยาวลี +
 กริยาวลี ที่มีรูปแปรของการเขียน 'ขงซาบ' นำหน้า + สรรพนาม (ขอประทานกราบทูลขงซาบได้
 ฝ่าพระบาท) คิดเป็นร้อยละ 6.35 และโครงสร้างคำขึ้นต้นจดหมายที่พบน้อยที่สุด มี 2 รูปแบบ
 คือ โครงสร้าง กริยาวลี + พระอิสริยยศ + กริยาวลี ที่ไม่มีทรงนำหน้า (ขอประทานกราบทูล
 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทราบได้ฝ่าพระบาท) และ
 โครงสร้างแบบกริยาวลี + กริยาวลีที่ไม่มีทรงนำหน้า (ขอประทานกราบทูลทราบได้ฝ่าพระบาท)
 ซึ่งพบเป็นจำนวนที่เท่ากัน คือ คิดเป็นร้อยละ 5.82

ตาราง 26 ค่าร้อยละรูปแบบค่าคงที่ายจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ระหว่างปีพุทธศักราช 2479-2486

รูปแบบ	ปีพุทธศักราช													รวม		
	2479	2480	2481	2482	2483	2484	2485	2486								
จดหมายกราบทูล	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ		
1. การมีควรวัดแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ	14	7.41	3	1.59	4	2.12	5	2.65	-	1	0.53	3	1.59	-	30	15.87
2. การมีควรวัดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ	1	0.53	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.53
3. การมีควรวัดแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ	8	4.23	17	8.99	36	19.04	39	20.63	19	10.05	23	12.17	3	1.59	145	76.72
ข้าพระพุทธเจ้าพระยาอนุমানราชชน ขอประทานกราบทูล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศราวุธดิวงษ์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	4.23	5	2.65
4. ความมีความเต็มที่จะโปรดเกล้าฯ	23	12.17	20	10.58	40	21.16	44	23.28	19	10.05	24	12.70	14	7.41	5	2.65
รวม															189	100.00

จากตาราง 26 แสดงว่าการใช้คำลงท้ายจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2479-2486 มีการใช้วลีกรรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ ข้าพระพุทธเจ้าพระยาอนุমানราชชน ขอประทานกราบทูล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วงศ์มกุฎมหาราช ประทับใจเป็นร้อยละ 76.72 รองลงมาคือ กรรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ คิดเป็นร้อยละ 15.87 ควนมิกวนแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ คิดเป็นร้อยละ 6.88 ตามลำดับและคำลงท้ายที่พบใช้น้อยที่สุด คือ กรรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ คิดเป็นร้อยละ 0.53

2. การเชื่อมโยงความในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ปรากฏดัง

ตาราง 27 ถึงตาราง 44

ตาราง 27 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความจำแนกตามประเภท ในจดหมาย
— กราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

ประเภทของการเชื่อมโยงความ	ความถี่	ร้อยละ
การละ	1,278	6.74
การอ้างถึง	4,039	21.28
การใช้คำเชื่อม	13,657	71.98
รวม	18,974	100.00

จากตาราง 27 แสดงว่าการเชื่อมโยงความในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน เป็นการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.98 รองลงมา คือ การเชื่อมโยงความประเภทการอ้างถึง คิดเป็นร้อยละ 21.28 และการเชื่อมโยงความประเภทการละ คิดเป็นร้อยละ 6.74 ตามลำดับ

การเชื่อมโยงความประเทการละ ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

ดั่งตาราง 28

ตาราง 28 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการละ ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

ประเทการละ	ความถี่	ร้อยละ
1. การละประธาน	1,090	85.29
2. การละกรรม	188	14.71
รวม	1,278	100.00

จากตาราง 28 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเทการละ ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน เป็นประเทการละประธานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 85.29 และน้อยที่สุดคือ การเชื่อมโยงความประเทการละกรรม คิดเป็นร้อยละ 14.71

การเชื่อมโยงความประเทการละที่ปรากฏในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างการเชื่อมโยงประเทการละประธาน

1. ข้าพระพุทธเจ้าได้รับใส่เกล้าฯ พิจารณาแล้ว $\emptyset$ เห็นพ้องในกระแสพระดำริที่ตรัส เพราะตามหลักนิรุกติศาสตร์ให้ไว้ว่า ตัวหนังสือนี้เป็นแต่เครื่องหมายแทนคำพูด ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2483)

(4 : 44)

2. ในโอกาสที่ข้าพระพุทธเจ้าค้นหาคำในปะทานุกรมภาษามลายู และภาษาฮินดูสตานี $\emptyset$ ได้พบคำต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับเครื่องเสื่อผ้าของแขก ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 46)

ตัวอย่างการเชื่อมโยงความประเทการละกรรม

3. คำว่าเหง้า ข้าพระพุทธเจ้ายังค้นไม่พบในภาษาไทยถิ่นอื่น คงพบ $\emptyset$ แต่ในภาษาจีน ชาวกวางตุ้ง เหง้า แปลว่า รากไม้ที่เป็นศิรยะ เช่น เหง้า บัว ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 86)

4. ประเด็น ข้ำพระพุทธรเจ้าจนด้วยเกล้าฯ ได้สอบถาม $\emptyset$ และค้นหา $\emptyset$ ก็ยังไม่ได้
ความ ---

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2484)

(5 : 54)

การเชื่อมโยงความประเภทการอ้างถึง ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน
คังตาราง 29 ถึง ตาราง 31

ตาราง 29 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการอ้างถึง ในจดหมายกราบทูล
ของพระยาอนุমানราชชน

ประเภทการอ้างถึง	ความถี่	ร้อยละ
1. บุรุษสรรพนาม	2,616	64.77
2. การชี้เฉพาะ	1,423	35.23
รวม	4,039	100.00

จากตาราง 29 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเภทการอ้างถึง ในจดหมายกราบทูลของ
พระยาอนุমানราชชน เป็นประเภทการอ้างถึงด้วยการใช้บุรุษสรรพนามมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ
64.77 และน้อยที่สุด คือ ประเภทการอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะ คิดเป็นร้อยละ 35.23

ตาราง 30 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการอ้างถึงด้วยบุรุษสรรพนาม
ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

บุรุษสรรพนาม	ความถี่	ร้อยละ
1. สรรพนามบุรุษที่ 1		
ข้ำพระพุทธรเจ้า	2,527	96.60
2. สรรพนามบุรุษที่ 3		
2.1 เขา	65	2.48
2.2 แก	6	0.23
2.3 ท่าน	13	0.50
2.4 มัน	5	0.19
รวม	2,616	100.00

จากตาราง 30 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเทการอ้างถึงด้วยบรรพนาม ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน เป็นการเชื่อมโยงความประเทการอ้างถึง ด้วยบรรพนามบุรุษที่ 1 คำว่า “ข้าพระพุทธเจ้า” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 96.60 และน้อยที่สุด คือ การเชื่อมโยงความประเทการอ้างถึงด้วย บรรพนามบุรุษที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 3.40 และพบว่าบรรพนามบุรุษที่ 3 ที่ใช้มากที่สุด คือ คำว่า “เขา” คิดเป็นร้อยละ 2.48 และน้อยที่สุดคือคำว่า “มัน” คิดเป็นร้อยละ 0.19

การเชื่อมโยงความประเทการอ้างถึงด้วยบรรพนามในจดหมายกราบทูล ของพระยาอนุমানราชชน ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างการเชื่อมโยงความประเทการอ้างถึงด้วยบรรพนามบุรุษที่ 1

1. เรื่องบัตร และบายศรี ที่ทรงพระเมตตาประทานมากระทำให้ข้าพระพุทธเจ้าเข้าใจเรื่องได้ตลอด เป็นพระเดชพระคุณแก่ข้าพระพุทธเจ้าล้นเกล้าฯ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2482)

(3 : 223)

2. ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 29 สิงหาคม ทรงพระเมตตาตรัสประทานเรื่องเพลงสรรเสริญพระบารมีแก่ข้าพระพุทธเจ้านั้น เป็นพระเดชพระคุณล้นเกล้าฯ หาที่สุดมิได้ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2484)

(5 : 29)

ตัวอย่างการเชื่อมโยงความประเทการอ้างถึงด้วยบรรพนามบุรุษที่ 3

3. ___ เขาบอกว่าเวลาฝรั่งต่อฝรั่งพูดกันพูดกันเป็นปกติ ผู้ที่ไม่คุ้นเคยต่อภาษานั้นก็ฟังไม่ออก อย่างเดียวกับที่เขาฟังคนไทยพูดกันก็ไม่ออกเช่นกัน ต่อเมื่อชินกันไปนาน ๆ จึงจะเข้าใจ เขาว่าไม่ใช่แต่ภาษา ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 136)

4. ___ เมื่อเร็ว ๆ นี้ ข้าพระพุทธเจ้าได้พบพระราชครูจะมีสร้อยว่าวามเทพหรืออย่างไร ข้าพระพุทธเจ้าจำไม่ได้ ได้ถามถ้าเรื่องนี้ก็ได้รับคำตอบว่าบริกรรมในพิธีมี โอมะกะชะ ๆ เหมือนกัน แต่เหตุที่ใช้ แก่ไม่ทราบ

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2483)

(4 : 22)

5. ___ คำอธิบายนี้ได้มาจากที่พระสารศาสดร์พลันท์ (เยรีนี) อธิบายไว้ในหนังสือ จูพากันต์มังกด แต่ข้าพระพุทธเจ้าเคยพบคำที่พระสารศาสดร์ฯ อธิบายผิดไว้ในหนังสือเล่มนั้น ก็มี คำกระลาบาท กรรมการ ชำระปทานุกรมหรืออธิบายจากอื่นไม่ได้จึงได้อาศัย คำอธิบายของแกไป พลังก่อน

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2484)

(5 : 5)

6. ___ เรื่องเจ้าพระยาสุรพันธ์ เมื่อคราวงานศพของท่าน ไว้ตีพิมพ์ เรื่อง ประพาสต้น หนังสือเรื่องนี้ต่อมาได้พิมพ์ซ้ำอีกหลายครั้ง ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2484)

(4 : 4)

7. ___ ท่านเจ้าคุณสุเมธมณี เจ้าอาวาสวัดชนะสงครามว่าเป็นภาษามอญที่คล้ายคลึง คำว่า ฮาพมาฏ นั้น ท่านว่านึกไม่ได้ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2481)

(2 : 19)

9. ___ ในตำราบาลีจึงอธิบายว่าพยัญชนะไม่มีเสียงในตัวของมันต้องอาศัยเสียงสระ เข้าช่วยจึงจะออกเสียงได้ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2485)

(5 : 137)

ตาราง 31 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะ
ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

การชี้เฉพาะ	ความถี่	ร้อยละ
1. นี้	10	0.70
2. นี่	752	52.85
3. นั้น	3	0.22
4. นั้น	289	20.31
5. เช่นนี้	37	2.60
6. เช่นนั้น	50	3.51
7. อย่างนี้	54	3.79
8. อย่างนั้น	14	0.98
9. เหล่านี้	137	9.63
10. เหล่านั้น	21	1.48
11. คัจฉนี้	50	3.51
12. ต่อไปนี้	6	0.42
รวม	1,423	100.00

จากตาราง 31 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเทการอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะ
ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ใช้คำ “นี้” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.85 และ
น้อยที่สุด คือ คำ “นั้น” คิดเป็นร้อยละ 0.22

การเชื่อมโยงความประเทการอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะในจดหมายกราบทูลของพระยา
อนุমানราชชน ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ___ ในที่ซึ่งสมมติว่ามีผีร้ายสิงอยู่ปากก็ร้องเฮ็ดอึง และตีเกราะเคาะไม้หรือสิ่ง
ต่าง ๆ ชูส้าทับให้ตั้งสนั่นหวั่นไหว เพื่อขับไล่ให้ผีหนีไป ถ้าเป็นพวกอยู่ใกล้น้ำทะเล ก็สมมติได้
ค้อนผีให้ลงน้ำไป พวกที่อยู่คอนก็ใช้วิธีต้อนลงหลุม แล้วกลบเลย นี่เป็นวิธีอย่างหนึ่งที่หนึ่ง ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2481)

2. ___ มีผู้อธิบายกันว่าที่เดิม อ เพื่อไม่ให้หลงผิด อ่านเป็นมีไป เพราะมือกับมี
รูปคล้ายกันมาก นี่ก็เป็นแต่สันนิษฐานเท่านั้น ___
(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2484)
(5 : 56)
3. ___ เรื่องต้นเค้าวันที่ 7 ข้าพระพุทธเจ้าค้นพบหนังสืออังกฤษที่ว่าด้วยเรื่องนี้
จึงได้แปลข้อความในนั้นทำเป็นบันทึกต่างหาก ___
(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2483)
(4 : 107)
4. ___ เป็นชวากุ้งเว้งตะเพิงพัก แง่ชะงักเงื่อมชะง่อนล้วนก้อนหิน บ้างใสสด
หยดข้อยเหมือนพลอยนิล บ้างเหมือนกลิ้งภูร้อยห้อยเรียงราย
ความตามที่กราบทูลมานี้ ภูกลิ้งก็คงเป็นพวงมาลัยหรือพวงดอกไม้ชนิดหนึ่ง ___
(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2479)
(1 : 48)
5. ___ ข้าพระพุทธเจ้าเห็นรูปคล้ายเลข 6 ก็ดีใจ ชักถามต่อไปว่านั่นอะไร เขาอธิบาย
ว่า หมายความว่าถึงรัศมีของโอม ___
(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2481)
(2 : 162)
6. ___ กรรมการกลางท่านเห็นว่า จะเป็นกรอบด้านนอกที่ติดต่อกับผนัง แต่
ข้าพระพุทธเจ้าไม่เห็นด้วย เพราะนั่นไม่เกี่ยวกับบานประตู ___
(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2482)
(3 : 263)
7. ___ การเขียนพระนามพระองค์อรพินทุ์เพ็ญภาคนั้น นับแต่วันที่ข้าพระพุทธเจ้า
ได้รับลายพระหัตถ์ทรงแนะนำให้เขียนตามลายเซ็นของพระองค์ท่าน ___
(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)
(1 : 78)
8. ___ เพราะในสมัยโบราณแถบช่องแคบมลายู หรือเสลลัดมลายู ย่อมเป็น
ที่อยู่ของโจรชาวมะลายู คอยตีปล้นเรือสำเภา และเรือใบที่ผ่านไปมาทางช่องทะเลนี้ คำว่า เสลลัด
หรือ สลัด ซึ่งแปลว่าช่องแคบ จึงคิดมาเป็นชื่อของโจรแถบนั้น
(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2484)
(4 : 208)

9. ___ ข้าพระพุทธเจ้า จึงซักถามต่อไปว่าที่เรียกเมืองท่าแขกแปลว่าอะไร เขาตอบว่า เป็นท่าที่พวกแขกขึ้นลง ซึ่งเป็นคำอธิบายอย่างเดาที่ข้าพระพุทธเจ้าซักถามเช่นนี้ เพราะเฉลี่ยวถึง คำว่า แขก กับ แทรก ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2482)

(3 : 13)

10. ___ บัดนี้ข้าพระพุทธเจ้าได้สอบถามดูได้ความว่าผ้าลายรุ่นเก่าเป็นสีม่วงและม่วง เจือแดงทั้งนั้น และผ้าตัวอย่างที่มีอยู่ในพิพิธภัณฑ์ก็เป็นเช่นนั้น โดยมาก ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2479)

(1 : 139)

11. คำว่ากระบือ ในภาษาตระกูลขวมลาญ ข้าพระพุทธเจ้าพบเรียกอย่างนี้ทุกแห่ง ลางที จะเป็นคำในภาษาตระกูลนี้ ส่วนในภาษาตระกูล มอญ - เขมร ก็มีเรียกกระบือ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2483)

(4 : 65)

12. เรื่องคำแผลงของเขมร เช่น จอเป็นจันอง ข้าพระพุทธเจ้าเคยถามมหาอำมาตย์ว่า ทำไมจึงต้องใส่เสียง อัมมะ จะใช้เป็น อัน เช่น จอเป็น จันนอง บ้างไม่ได้หรือ และทำไมต้องมีเสียง น ด้วย จอเป็นจันองไม่ได้ หรือ ก็ตอบได้ว่าแต่ว่า เคยใช้กันมาอย่างนั้น ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2484)

(5 : 55)

13. ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกในพระเดชพระคุณเป็นล้นเกล้าฯ ที่ได้ทรงพระเมตตาประทาน ตัวอย่างผ้าต่าง ๆ มาให้ข้าพระพุทธเจ้าได้เห็นตัวจริงประกอบกับคำอธิบายที่ทรงอธิบายไว้แล้ว เวลานี้ข้าพระพุทธเจ้าเข้าใจเรื่องผ้าเหล่านี้ได้ชัดเจนขึ้น

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 65)

14. ___ ข้าพระพุทธเจ้าพบในภาษาสัสสกฤตมีแปลก อยู่คำหนึ่ง ฝรั่งอธิบายว่าโคตร ความหมายเดิมแปลว่า คอกงัว ยังใช้ความนี้อยู่ในพระเวทที่จะหมายความถึงคนอยู่ในตระกูลเดียวกัน ก็เพราะคนเหล่านี้เป็นพวกเดียวกัน ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 160)

15. ข้าพระพุทธเจ้าได้รับใส่เกล้าฯ ตรวจสอบคำ ดู และมองว่าจะมีความหมายผิดกัน
อย่างไร บ้าง คงได้ผลดังนี้

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2481)

(2 : 36)

16. ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานทราบเกล้าฯ คำต่อไปนี้ด้วย
พระแก้วพาท พระเสมาริบัติ

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 66)

การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อม ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমান
ราชชน ดังตาราง 32 ถึง ตาราง 44

ตาราง 32 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความ จำแนกตามประเภทการใช้คำเชื่อม
ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

ประเภทการใช้คำเชื่อม	ความถี่	ร้อยละ
1. แบบคล้ายตามหรือเพิ่มเติมข้อมูล	2,280	16.69
2. แบบขัดแย้ง	946	6.93
3. แบบเงื่อนไข	776	5.68
4. แบบให้เลือก	778	5.70
5. แบบขยายความ	3,893	28.51
6. แบบแสดงเหตุ	894	6.55
7. แบบแสดงผล	1,872	13.71
8. แสดงวัตถุประสงค์	269	1.97
9. แสดงลำดับเหตุการณ์	639	4.68
10. แสดงตัวอย่าง	665	4.87
11. แบบเปรียบเทียบ	479	3.51
12. แบบสิ้นสุด	74	0.54
13. แบบสรุปความ	92	0.67
รวม	13,657	100.00

จากตาราง 32 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อม ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน เป็นการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบขยายความมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.51 และน้อยที่สุด คือ การเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบสั้นสุด คิดเป็นร้อยละ 0.54

ตาราง 33 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบคล้อยตาม หรือเพิ่มเติมข้อมูล ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

คำเชื่อมแบบคล้อยตามหรือเพิ่มเติมข้อมูล	ความถี่	ร้อยละ
1. และ	1,733	76.01
2. กับ	215	9.43
3. ทั้ง	67	2.94
4. ทั้ง...ก็	14	0.61
5. ทั้ง...และ	37	1.62
6. นอกจากนี้	97	4.25
7. อีก	48	2.11
8. ตลอดจน	34	1.49
9. ซ้ำ	6	0.26
10. พร้อมทั้ง	9	0.39
11. ประกอบกับ	8	0.35
12. ก็มี	12	0.54
รวม	2,280	100.00

จากตาราง 33 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบคล้อยตาม หรือเพิ่มเติมข้อมูล ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ใช้คำ “และ” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.01 และน้อยที่สุด คือ คำ “ซ้ำ” คิดเป็นร้อยละ 0.26

การเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบคล้อยตาม หรือเพิ่มเติมข้อมูลในจดหมายกราบทูล ของพระยาอนุমানราชชน ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ข้าพระพุทธเจ้าได้รับลายพระหัตถ์ ลงวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2479 ทรงพระเมตตา
 ประทานความเห็นด้วยเรื่องคำประกาศกรมพระราชวังบวรสถานมงคลทิวังคต และคำประกาศ
 เฉลิมพระปรมาภิไธยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 59)

2. ___ ข้าพระพุทธเจ้าไปสังเกตดูพระแสงหอกกับพระแสงทวนที่เขาจัดตั้งไว้ใน
 ราชพิพิธภัณฑร์ ซึ่งจะเปิดในเร็ว ๆ นี้ เห็นผิดกัน ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2483)

(4 : 22)

3. ___ ที่ประทานคำแปลคำตรัสว่า สว่างแจ้ง ตรงกับแจ้งความนั่นเอง จับใจ
 ข้าพระพุทธเจ้าอย่างยิ่ง ข้าพระพุทธเจ้าคิดไปไม่ถึงว่า เป็นคำเดียวกันทั้งเป็นทางให้ข้าพระพุทธเจ้า
 นึกเลยไปถึงคำจรัส ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2481)

(2 : 114)

4. คำจรัทิก และมีริฐ ข้าพระพุทธเจ้าค้นหา และตั้งสอบถามใคร ๆ ก็ยังไม่ได้ความ
 จรัทิกนั้นถ้าเทียบเสียงตามหลักโฟเนติกก็เป็นจรัทิกได้ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2485)

(5 : 220)

5. ___ แต่คำ คอย ภู และเขา ทั้งสามคำนี้ น่าจะเป็นคำไทยทั้งหมด เพราะไทยย่อย
 มีทั้ง ภู และคอย ไทยโพมีทั้งเขาและภู ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2482)

(3 : 190-191)

6. ___ ที่ประทานคำเชื่อว่าชาวปักข์ได้ยังใช้เรียกกันอยู่ และทรงสันนิษฐานว่าจะเป็น
 คำไทยนั้น ข้าพระพุทธเจ้าเห็นพ้องในกระแสพระดำริ นอกจาก จระเข้ เรียกว่า เข้ แล้ว ชาว
 ปักข์ได้ยังเรียก ตะเฒ่า ว่า เข้ เหมือนกัน ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2481)

(1 : 11)

7. คำว่า แคน สอบถามชาวอิสาน ก็อ้ออึ้ง ซี้แจงอย่างไร ไม่รับรองว่า เห็นจะแปล คำ เพราะ ข้าแวงงา ต้องคำเสียก่อนแล้วจึงสลัดงา ยังมีคำอยู่อีกคำหนึ่ง คือ ปลาร้า ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 132)

8. ___ ข้าพระพุทธเจ้าค้นหาที่มาของคำ บโทน และ สัตโทน ในภาษามลายู และมอญ ตลอดจนภาษา ในอินเดีย ก็ไม่ได้วิ้วเวว เป็นอันจนด้วยเกล้าฯ

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2485)

(5 : 183)

9. ___ พวกดาหลังเหล่านั้น รู้เรื่องราวรายละเอียดเพียงบางตอน คนหนึ่ง ๆ ก็รู้แต่ตอนหนึ่ง ๆ เวลาเล่น หนังกี่เล่นได้แต่ตอนที่ชำนาญเท่านั้น ข้ายังแก้ไขเพิ่มเติม เอาตามความคิดความอ่าน ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 184)

10. ___ ข้าพระพุทธเจ้าคิดด้วยเกล้าฯ ว่า จะเสนอนกรมศิลปากร ขอให้ช่างเขียนเขียนจำลองดวงตราเหล่านี้ขึ้นไว้ พร้อมทั้งคำอธิบาย เก็บเป็นหลักฐานไว้ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2482)

(3 : 51)

11. เรื่องที่มาของฉพวรรณรังสี ข้าพระพุทธเจ้าได้ความรู้มาจากนายเฟโรจีว่า แสงสว่างของดวงอาทิตย์ นั้น ประกอบด้วย รัศมีเป็นสีต่าง ๆ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2486)

(5 : 255)

12. ___ และในพิธีที่ทำนี้ ประชาชนแสดงการร่าเริงเลี้ยงดูกัน ก่อนเวลาขับไล่ ก็มี ภายหลังเวลาขับไล่ ก็มี ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 63)

ตาราง 34 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบขัดแย้ง
ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

คำเชื่อมแบบขัดแย้ง	ความถี่	ร้อยละ
1. แต่	839	88.69
2. แต่....ก็	80	8.46
3. เว้นแต่	17	1.80
4. นอกนั้น	10	1.05
รวม	946	100.00

จากตาราง 34 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบขัดแย้ง ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ใช้คำ “แต่” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 88.69 และน้อยที่สุด คือ คำ “นอกนั้น” คิดเป็นร้อยละ 1.05

การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบขัดแย้งในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ___ ข้าพระพุทธเจ้าคั่นดูในภาษาไทยใหญ่ ในคำว่าสอน ก็ไม่มีคำแปลอย่างอื่น แต่ไปพบคำว่า สั่ง เข้าอีกคำหนึ่ง ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2483)

(4 : 21)

2. เสียงของคำที่มีพยัญชนะอนุนาสิก ง น ม มักเคลื่อนที่ได้ง่าย คำ เช่น สั่งสกฤต เขียนเป็น สั่งสกฤต สันสกฤต ก็มีแต่เมื่อข้าพระพุทธเจ้าฟังพราหมณ์ ป.ส. ศาสตรี ออกเสียงก็ เป็น สันสกฤต ไป

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2482)

(3 : 12)

3. ___ ข้าพระพุทธเจ้าตรวจดูลายพระราชลัญจกร และตราต่าง ๆ ก็หันหน้าไปทางขวาทั้งนั้น เว้นแต่ ตราพระมหาเทพทรงพระนนทิการ เป็นต้น หันหน้ามาทางซ้าย ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2484)

(4 : 226)

4. ถ้ายกเว้นเสียงไทยอีสานและถิ่นพายัพแล้ว คำไม้้วนในไทยนอกนั้นก็ตกอยู่ในเสียง เออ เอว เอา ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 91)

ตาราง 35 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบเงื่อนไข
ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

คำเชื่อมแบบเงื่อนไข	ความถี่	ร้อยละ
1. ถ้า	181	23.32
2. ถ้า....ก็	399	51.42
3. แม้	19	2.45
4. แม้.....ก็	39	5.03
5. หาก	133	17.14
6. หาก.....ก็	5	0.64
รวม	776	100.00

จากตาราง 35 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบเงื่อนไข ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ใช้คำ “ถ้า....ก็” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.42 และน้อยที่สุด คือ คำ “หาก...ก็” คิดเป็นร้อยละ 0.64

การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบเงื่อนไขในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ___ ถ้าถูกไต่เป็นเสื่อก็กัทหาลแล้วจะมีรูปร่างและสีสมอย่างไร เชื่อด้วยเกล้าฯ ว่าในรูปภาพ ของเกล้าฯมี ซึ่งข้าพระพุทธเจ้ายังไม่มีโอกาสค้นหา

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 45)

2. ___ แต่เวลาวางนี้แปลก ถ้ามีเวลาวางมากเช่นในวันหยุดก็ไม่ใช้เวลาวางเขียนหนังสือได้นัก เพราะใช้เป็นเวลาวางเสีย ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2484)

(5 : 56)

3. คำ แง อาจเป็นคำพะมา แต่ข้าพระพุทธเจ้ายังรวนเรใจ เพราะแง น่าจะเป็นคำตั้ง จากเสียงร้อง จึงยากที่จะวินิจฉัย เพราะอาจพ้องกัน ได้ทั้งเสียงและความ แม้จะเป็นคนละครดลูก ภาษา ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 70)

4. ___ ส่วนคำที่เคยเขียนในไทยมาแล้วนมนาน แม้จะรู้ได้ แน่ว่ามาจากคำในภาษาอื่น เช่น สักกฤต และเขียนไม่ตรงกับรูปของคำเดิม ก็ไม่ควรเปลี่ยนเป็นเขียนตามรูปคำเดิมที่แท้จริง

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2484)

(5 : 7)

5. ___ เมื่อคราวที่ข้าพระพุทธเจ้าค้นหาคำแปลของคำเวียงจันทน์ ก็สงสัยถึงคำ หลวงพระบางด้วย หากสืบสวนไปไม่ตลอด จึงได้ระงับไว้ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2482)

(3 : 38)

6. ___ ข้าพระพุทธเจ้าเกิดสงสัยว่าลางทีจะมาจาก คำฮ้ายลาว หากมีเสียงมาใกล้เคียง โดยบังเอิญ คำว่า ละว้า หรือลัวะ ก็แปลก ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2481)

(2 : 219)

ตาราง 36 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบขยายความ
ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

คำเชื่อมแบบขยายความ	ความถี่	ร้อยละ
1. ที่	772	19.83
2. ซึ่ง	961	24.69
3. อัน	35	0.90
4. ว่า	1,265	32.48
5. โดย	175	4.50
6. ตามที่	85	2.18
7. ดังที่	24	0.62
8. คือ	425	10.92
9. หมายถึง	35	0.90
10. หมายความว่า	116	2.98
รวม	3,893	100.00

จากตาราง 36 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบขยายความ ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ใช้คำ “ว่า” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.48 และน้อยที่สุด คือ คำ “ดังที่” คิดเป็นร้อยละ 0.62

การเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบขยายความในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ___ ข้าพระพุทธเจ้าได้เคยค้นคว้า เกณ และทับใน ภาษาไทยพวกอื่น ก็ไม่ปรากฏว่า สองคำนี้ ที่มีความหมายว่า เกณฑ์ และทัพ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 66)

2. ___ คิดด้วยเกล้า ภาษาไทยใช้เอาคำใดคที่มีเพิ่มเติมในตัวมาผสมกันให้เกิดความหมายต่างออกไป เมื่อมาได้คำในภาษาตระกูล มอญ-เขมร และตระกูลชวามลายู ซึ่งมีวิธีมีเสียงสำหรับเติมหน้ากลางหลัง ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484)

(5 : 85)

3. ___ ข้าพระพุทธเจ้าคั้นคู่อธิบายคำว่า อูรณา ในคติมหายาน อธิบายว่า อูรณา เป็นชน ขาว ขมวด ประคิษฐาน อยู่ระหว่างพระชนง พระพุทธเจ้า อันเป็นลักษณะของมหาบุรุษ (จดหมายกราบทูลลงวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 162)

4. เรื่อง เมืองพัทลุง ซึ่งเกี่ยวกับตะบองหาย ข้าพระพุทธเจ้าเคยพบในพงศาวดารเขมร ว่า กษัตริย์เขมรครั้งโบราณองค์หนึ่ง จะเป็นพระเทวศัสตราวุธหรือกษัตริย์พระองค์ใด ข้าพระพุทธเจ้าจำไม่ได้ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2482)

(3 : 13)

5. ขนนกการเวก นกการเวก ตามหนังสือเก่าก็ว่าเป็นนกในป่าหิมพานต์ ไม่มีใครเห็นตัว เพียงแต่กล่าวว่าร่องเสียงหวานเพราะ ที่จะได้ขนมมา กล่าวกัน ว่าต้องทำพิธีโดยทำรางร้านไว้บนยอดไม้ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 68)

6. ___ พระเจนจินอักษรจำได้และได้กราบทูลถวายไว้ คือ

แต่ฮั่ว   รัชกาลที่ 1

แต่ฮอก   รัชกาลที่ 2

แต่เหมง   รัชกาลที่ 3

แต่ฮูด   รัชกาลที่ 4

ตามที่พระเจนจินอักษรจดถวายนี้ ข้าพระพุทธเจ้าเกรงพระเจนจินอักษรอาจหลงลืมก็ได้ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2484)

(3 : 45)

7. อนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าฯ ว่า จะนำประกาศในการกรมพระราชวังบวรสถานมงคลทิวกศ และคำประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธย สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ซึ่งที่มีประกาศอยู่ในหนังสือราชกิจจานุเบกษา ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 56)

8. ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานถวายคำไทยที่ใช้กันอยู่ทางพายัพและอีสาน ซึ่งมีความแปลกออกไปจากที่เข้าใจกันในกรุงเทพฯ คือ

ถ่ายเสือ - เปลี่ยนเสือ

ใช้หลวง - ใช้ใหญ่

มันแกว - มันเทศ

บาด - แผล

เสียชีวิต - ตาย

คนคีน - คนเก่า

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2481)

(2 : 57)

9. ___ ค่านข้าง ทางภาคอีสาน หมายถึง แคนที่ข้างอยู่ ถ้าเทียบกับคำว่า ดิน แคน ค่าน ก็มีเสียง และความหมายใกล้เคียงกันมาก ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2482)

(3 : 181)

10. ข้าพระพุทธเจ้าทราบเกล้าฯ ว่า ดวงตราประจำตำแหน่งเสนาบดี กระทรวงโยธาธิการ ~~เป็น~~ตราพระรามทรงรถ จะหมายความว่า พระรามทรงรถไปตามทาง เพราะกระทรวงโยธาฯ เกี่ยวกับการตัดถนนด้วย หรือประการไร ขอประทานทราบเกล้าฯ ด้วย

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483)

(4 : 132)

11. ___ ส่วนคนที่ใช้คนอื่นทำงาน ไทยใหญ่เรียกว่า พ่อเลี้ยง ทางไทยใหญ่ที่อยู่ใกล้พรมแดนจีน มีคำว่า พ่อเลี้ยง หมายความว่าเพื่อน ไทยขาวพ่อเลี้ยงใช้ว่าพ่อเลี้ยงเหมือนกัน ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2485)

(5 : 232-233)

ตาราง 37 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบแสดงเหตุในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

คำเชื่อมแบบแสดงเหตุ	ความถี่	ร้อยละ
1. เพราะ	839	93.85
2. ด้วย	55	6.15
รวม	894	100.00

จากตาราง 37 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเทภการใช้คำเชื่อมแบบแสดงเหตุ ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ใช้คำ “เพราะ” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 93.85 และน้อยที่สุด คือ คำ “ด้วย” คิดเป็นร้อยละ 6.15

การเชื่อมโยงความประเทภการใช้คำเชื่อมแบบแสดงเหตุในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ข้าพระพุทธเจ้าถวายคำอบลายพระหัตถ์ ยังขาดอยู่อีกหลายข้อ เพราะข้าพระพุทธเจ้ากำลังสอบสวนค้นคว้าต่อไป เพราะได้แนวทางจากข้อความที่ตรัสไว้ในลายพระหัตถ์

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484)

(3 : 75)

2. ___ ในหนังสือ เรื่องนั้นมีข้อความมั่ว ๆ ด้วยเป็นส่วนนวนโบราณและเกี่ยวเนื่องมาถึงเมือง เพชรบุรีด้วย ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 35)

ตาราง 38 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทภการใช้คำเชื่อมแบบแสดงผล ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

คำเชื่อมแบบแสดงผล	ความถี่	ร้อยละ
1. จึง	589	31.46
2. ก็	1,150	61.44
3. ทำให้	133	7.10
รวม	1,872	100.00

จากตาราง 38 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเทภการใช้คำเชื่อมแบบแสดงผล ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ใช้คำ “ก็” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.44 และน้อยที่สุด คือ คำ “ทำให้” คิดเป็นร้อยละ 7.10

การเชื่อมโยงความประเทภการใช้คำเชื่อมแบบแสดงผลในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ___ ถ้าจะมีรูปเขียนวางเก้าชั้น ไปสมัยกรุงศรีอยุธยา ก็คงจะไม่ใช่เป็นของเก่ามาแต่ก่อนข้าพระพุทธเจ้าหมคปัญญา ค้นหาไม่ได้จึงลงผูกศัพท์เงินในเสียงแต่จิวหรือฮกเกี้ยนให้เข้าเรื่อง กับทวารบาล ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2481)

(1 : 24-25)

2. ___ ถ้าคำแขก มาจาก แทรก ก็นับว่า แปลก ที่มาเกี่ยวข้องกับข้าวโคตรบอง ข้าพระพุทธเจ้าได้สอบสวนต่อไป ก็พบข้อความในตำนานทางภาคอีสาน อ้างถึงข้าวโคตรบองหลายแห่ง ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2482)

(3 : 13)

3. ___ ที่มีผู้เห็นว่าถ้ำซ่อนคำ กำขับ เข้ากับ กำซา ทำให้ความอ่อนลง เห็นด้วยเกล้าฯ ว่าความเดิมจะมีความหมายเท่ากันเพราะคงเป็นคำซ้ำ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 85)

ตาราง 39 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงวัตถุประสงค์ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

คำเชื่อมเพื่อแสดงวัตถุประสงค์	ความถี่	ร้อยละ
1. เพื่อ	188	69.89
2. สำหรับ	81	30.11
รวม	269	100.00

จากตาราง 39 แสดงว่า การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงวัตถุประสงค์ ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ใช้คำ “เพื่อ” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.89 และน้อยที่สุด คือ คำ “สำหรับ” คิดเป็นร้อยละ 30.11

การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงวัตถุประสงค์ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ___ นับว่าลายพระหัตถ์ฉบับนี้มีคุณค่าแห่งความรู้เป็นที่สุด ข้าพระพุทธเจ้าอ่านลายพระหัตถ์ซ้ำหลายหน เพื่อไม่ให้ลืม และใช้เป็นแนวทางพิจารณาค้นคว้าต่อไป

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2482)

(3 : 110)

2. ที่ศาสตราจารย์ปลัดเลว่า ภาษาไทยไม่มีประโยค อนุประโยคและวลิตายตัว เพราะภาษาไทยไม่มีคำจะเพาะสำหรับเชื่อมคำในประโยค เช่น คำ which, that ของอังกฤษ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2483)

(4 : 126)

ตาราง 40 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความ ประเภทการใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงลำดับเหตุการณ์ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

คำเชื่อมเพื่อแสดงลำดับเหตุการณ์	ความถี่	ร้อยละ
1. เมื่อ	195	30.52
2. เมื่อ....ก็	170	26.60
3. แล้ว	246	38.50
4. แล้ว....ก็	11	1.72
5. ครั้น	8	1.25
6. ครั้น....ก็	9	1.41
รวม	639	100.00

จากตาราง 40 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงลำดับเหตุการณ์ ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ใช้คำ “แล้ว” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.50 และน้อยที่สุด คือ คำ “ครั้น” คิดเป็นร้อยละ 1.25

การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแสดงลำดับเหตุการณ์ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุमानราชชน ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ___ เขากล่าวว่าในสมัยโบราณมีประเพณีสืบทอดกันมา คือ เจ้าผู้ครองแคว้นเมวาร์ เมื่อขึ้นครองแคว้นใหม่ ๆ ต้องยกทัพหรือไปรบหรือไปตีชิงบ้านเมืองของศัตรู ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2484)

(5 : 16)

2. ___ ในพระราชพงศาวดารระบับทรงชำระในรัชกาลที่ 1 ระบับจุลศักราช 1157 ซึ่งเจ้าหน้าที่ในหอสมุดเข้าใจว่าเป็นลายมือในสมัยนั้น เมื่อถึงคำว่า เกณฑ์ทัพ ก็ เขียนว่า เกณฑ์ ทุกแห่ง ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 65)

3. ___ ซึ่งสมมติว่าเป็นผู้รับช่วงเอาโรคภัยไว้ในตน แล้วก็จับไล่สัตว์หรือคนที่ สมมติ เป็นตัวโรคให้ออกจากถิ่นไปเสียหรือสูงขึ้นไป ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 63)

4. ข้อแปลกในภาษาไทยอีกอย่างหนึ่ง คือ ใช้คำใดคำหนึ่งเป็นตัวตั้งอย่างธาตุ แล้วเอาคำอื่นเข้าประกอบคล้ายลงอุปสรรคปัจจัย ก็เกิดคำเป็นพวก ๆ ขึ้น ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2483)

(4 : 111)

5. ___ เห็นด้วยเกล้าฯ ว่า อาการของยี่งป็นมีอยู่หลายคน คือ ยกป็นขึ้นเล็งแล้ว ลั่นไกลปล่อยให้ลูกเลื่อนแล่นไปสู่ที่หมาย กิริยารวมทั้งหมดนี้เป็นยี่ง กรันสอบคันดูในภาษาไทย ต่าง ๆ พบคำยี่งในไทยใหญ่ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2486)

(5 : 270)

6. ___ ข้าพระพุทธเจ้ามารู้สึกด้วยเกล้าฯ ว่า เมื่อได้อ่านเรื่องอะไรแล้ว ถ้ายังไม่ได้ เขียนขึ้นไว้ ความจำก็อยู่เท่าที่อ่าน และลำดับเรื่องไม่ได้ ต่อเมื่อเขียนขึ้น เกิดความจำเป็นต้องค้น ต้องนึก กรันเขียนเสร็จแล้วก็ทวนเรื่องนั้น ได้หมดจดคิดว่า เมื่อยังไม่ได้เขียนขึ้นไว้ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2483)

(4 : 25)

ตาราง 41 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทภการใช้คำเชื่อมแบบแสดงตัวอย่าง
ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

คำเชื่อมแบบแสดงตัวอย่าง	ความถี่	ร้อยละ
1. เช่น	644	96.84
2. ได้แก่	21	3.16
รวม	665	100.00

จากตาราง 41 แสดงว่า การเชื่อมโยงความประเทภการใช้คำเชื่อมแบบแสดงตัวอย่าง
ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ใช้คำ “เช่น” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 96.84 และ
น้อยที่สุด คือ คำ “ได้แก่” คิดเป็นร้อยละ 3.16

—การเชื่อมโยงความประเทภการใช้คำเชื่อมแบบแสดงตัวอย่าง ในจดหมายกราบทูลของ
พระยาอนุমানราชชน ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ___ คำที่กล่าวนี้จะต้องเป็นคำที่ชาติต่าง ๆ ต้องมีคำใช้มาแต่เดิม เช่น คำที่เนื่อง
ด้วยชื่อต่าง ๆ ของร่างกาย ชื่อเครือญาติ เช่น พ่อแม่ พี่ ป้า น้ำ อา เป็นต้น ชื่อสิ่งธรรมชาติ เช่น
ดิน น้ำ ลม ไฟ ชื่อที่เกี่ยวกับลักษณะอาการสามัญ เช่น กิน เดิน นั่ง นอน ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484)

(5 : 72)

2. ___ พวกตาด ในทางรูปภาษาฝรั่ง แบ่งออกเป็น 3 พวก คือ 1. ฟินแลนด์
แลปแลนด์ เอสโทเนีย ฮังการี ฯลฯ 2. ตาดตะวันตก ได้แก่ ฮัน ตุรกี มงคล ฯลฯ และ 3. ตาด
ตะวันออก ได้แก่ แมนจู เกาหลี ญี่ปุ่น ฯลฯ

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2482)

(3 : 294)

ตาราง 42 ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบเปรียบเทียบ
ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

คำเชื่อมแบบเปรียบเทียบ	ความถี่	ร้อยละ
1. เหมือน	35	7.31
2. อย่าง	54	11.27
3. คล้าย	69	14.41
4. กับ	273	56.99
5. กว่า	48	10.02
รวม	479	100.00

จากตาราง 42 แสดงว่า การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบเปรียบเทียบ ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ใช้คำ “กับ” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.99 และน้อยที่สุดคือ คำ “เหมือน” คิดเป็นร้อยละ 7.31

การเชื่อมคยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบเปรียบเทียบในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ___ พอเขียนจบก็ได้ความรู้เข้าลำดับติดต่อกัน ไม่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ เหมือนเมื่อยังไม่ได้เขียนได้แปล ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2484)

(4 : 166)

2. คำสัสดกฤต ไม่สู้ปรากฏว่ามคำตัวสกดตัวเดียวเหมือนไทย ต้องมีตัวตาม เช่น ยุคติ นิรุกติ อักนี คิดด้วยเกล้าฯ ว่า จะอ่านให้เป็นเสียงอุบอยู่คั้งในแม่ กก กค กม อย่างไทยไม่ได้ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484)

(5 : 88)

3. ___ ข้าพระพุทธเจ้าเคยเห็นผ้าที่ใช้ห่อคัมภีร์ บางทีก็มีลักษณะคล้ายกับผ้ากุศราตนี้ และคงจะเป็นผ้าแขกอินเดียที่มีเข้ามาจากต่างประเทศเป็นสามัญ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 92)

4. ___ ในภาษาอาหรับมีคำว่า จี หรือ เง แปลว่าบุตรคนเล็กที่สุด ความได้กับลูกแห่ง
คือ ลูกเล็กที่สุด และจี แปลว่า กวาง ตรงกับภาษาจีน ซึ่งคงจะตั้งตามเสียงร้องของกวาง ___
(จดหมายเหตุราบทูตลงวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 70-71)

5. ___ ที่หอพระสมุคมีบทพากย์รามเกียรติ์อยู่มากเล่ม ข้อความที่มีในนั้นบางแห่งผิด
กันกับเรื่องในรามเกียรติ์ มีคำใกล้เคียงไปทางอินเดีย คิดด้วยเกล้าๆ ว่าคำพากย์เหล่านี้ คงจะไม่ใช้เล่น
โขน น่าจะเป็นคำพากย์หนังใหญ่มากกว่า และความประสงค์จะฟังเรื่องจากคำพากย์มากกว่าดูเชิด
___

(จดหมายเหตุราบทูตลงวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2483)

(4 : 112)

ตาราง 43 ความถี่และค่าร้อยละของการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบสิ้นสุด
ในจดหมายเหตุราบทูตของพระยาอนุমানราชชน

คำเชื่อมแบบสิ้นสุด	ความถี่	ร้อยละ
1. จน	50	67.57
2. ในที่สุด	24	32.43
รวม	74	100.00

จากตาราง 43 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบสิ้นสุด ใน
จดหมายเหตุราบทูตของพระยาอนุমানราชชน ใช้คำ “จน” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 67.57 และ
น้อยที่สุด คือ คำ “ในที่สุด” คิดเป็นร้อยละ 32.43

การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบสิ้นสุดในจดหมายเหตุราบทูตของพระยา
อนุমানราชชน ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ___ ส่วนแม่นางโง่ ข้าพระพุทธเจ้า คำนวณจนาอนุกรมไทยใหญ่ มีคำว่า กุ้ง แปลว่า
มีลักษณะคิหรือชั่ว เป็นคำยกย่องให้เกียรติยศ และว่ามาจากบาลี ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าก็คิดไม่เห็นว่าจะ
จะเป็นบาลีได้อย่างไร จน ไปพบว่า กุ้งฝิ่น ว่า เป็นอมมุสเฝ้าพระสุเมรุ ___

(จดหมายเหตุราบทูตลงวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2486)

(5 : 250)

2. ___ ข้าพระพุทธเจ้าใส่เกล้าฯ ไว้แล้ว เพราะในการชำระปทานุกรม ก็ได้เคยมีการโต้เถียงกัน ถึงว่าคำไหนควรมีไม้ไต่คู้ คำไหนไม่ควรมีไม้ไต่คู้ ในที่สุด คงตกลงกันเพียงพิจารณาเป็นคำๆ ไป ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2479)

(1 : 44-45)

ตาราง 44 ความถี่และคำร้อยละของการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบสรุปความ ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

คำเชื่อมแบบสรุปความ	ความถี่	ร้อยละ
1. <u>คั้งนั้น</u>	3	3.26
2. <u>เพราะฉะนั้น</u>	89	96.74
รวม	92	100.00

จากตาราง 44 แสดงว่าการเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบสรุปความ ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ใช้คำ “เพราะฉะนั้น” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 96.74 และน้อยที่สุด คือ คำ “คั้งนั้น” คิดเป็นร้อยละ 3.26

การเชื่อมโยงความประเทการใช้คำเชื่อมแบบสรุปความในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ___ มีผู้เห็นกันว่าถ้ามนุษย์ประเทศไหนไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ในประเทศใด ก็มักเอาชื่อเมืองเดิมไปตั้งชื่อให้ เช่น นิวยอก ในประเทศสหปาลีรัฐอเมริกา ก็เป็นเพราะชาวเมืองยอก ในประเทศอังกฤษไปอยู่ก่อน จึงตั้งชื่อว่า คั้งนั้น ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2481)

(2 : 231)

2. คำว่า บุษบง บุษบัน ข้าพระพุทธเจ้าค้นดูในพจนานุกรมภาษา สังกฤต-อังกฤษ ในคำว่า ปุษกร หรือ โปกขร ในภาษาบาลี ซึ่งแปลว่า บัว มีแปลกที่ในวงเล็บแห่งหนึ่งเขียนว่า ปุษป และทำเครื่องหมายคำถามไว้ แสดงว่าผู้ทำพจนานุกรม สงสัยคำ ปุษกร ว่า จะมาแต่ ปุษป อยู่แล้ว เพราะฉะนั้น บุษบง บุษบัน น่าจะเป็นคำเพี้ยนกันมาจากอินเดียก็ได้ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 157)

3. ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমান
ราชชน ปรากฏดังตาราง 45 ถึง ตาราง 47

การเปลี่ยนหัวเรื่องในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ดังตาราง 45

ตาราง 45 ความถี่และค่าร้อยละของภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องในจดหมายกราบทูล
ของพระยาอนุমানราชชน

ลักษณะของภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง	ความถี่	ร้อยละ
1. การใช้คำ	23	4.40
2. การใช้วลี	411	78.58
3. การใช้ตัวเลข	89	17.02
รวม	523	100.00

จากตาราง 45 แสดงว่าในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน มีลักษณะภาษาที่
แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้วลีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 78.58 รองลงมา ได้แก่ การใช้
ตัวเลข คิดเป็นร้อยละ 17.02 และน้อยที่สุด คือ การใช้คำ คิดเป็นร้อยละ 4.40

การเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้คำ ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน
ดังตาราง 46

ตาราง 46 ความถี่และค่าร้อยละของภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้คำในจดหมาย
กราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

ลักษณะของภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้คำ	ความถี่	ร้อยละ
1. คำบอกความขัดแย้ง		
ส่วน	4	17.39
2. คำบอกการเพิ่มเติม		
2.1 ยังมี	1	4.34
2.2 อนึ่ง	16	69.54
3. คำบอกลำดับ		
ข้อที่	2	8.70
รวม	23	100.00

จากตาราง 46 แสดงว่า ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุมานราชชน มีลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้คำบอกการเพิ่มเติมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 73.91 โดยใช้คำว่า “อนึ่ง” คิดเป็นร้อยละ 69.54 และคำว่า “ยังมี” ร้อยละ 4.34 รองลงมา คือ คำบอกความขัดแย้ง โดยใช้คำว่า “ส่วน” คิดเป็นร้อยละ 17.39 และน้อยที่สุด คือ การใช้คำบอกลำดับ คำว่า “ข้อที่” คิดเป็นร้อยละ 8.70

ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุมานราชชน มีลักษณะภาษาแสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้คำ ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. การเขียนพระนามพระองค์เจ้าอรพินท์เพญภาคนั้น นับแต่วันที่ข้าพระพุทธเจ้าได้รับลายพระหัตถ์ ทรงแนะนำให้เขียนตามลายเซ็นของพระองค์ท่าน ข้าพระพุทธเจ้าก็ได้ตั้งใจว่าจะเขียนตามนั้น ถึงกับได้บอกเล่าพนักงานบางคนให้รับรู้ไว้แล้ว ___

|| ส่วนประกาศสองฉบับนั้น เมื่อก่อนที่จะส่งเจ้าหน้าที่คัด ข้าพระพุทธเจ้าก็ได้อ่านแล้ว แต่อ่านอย่างที่เราเรียกว่า เอาความ และพออ่านไปถึงพระปรมาภิไธยอันเป็นภาษามคร ก็ได้อ่านข้ามไปเสีย

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 78)

2. ประกาศ 2 ฉบับข้างบนนี้ ข้าพระพุทธเจ้าได้อ่านคู่อีกครั้งหนึ่ง เห็นด้วยเกล้าว่ามีความในบางแห่งเป็นทำนองไขข้อต่อความในพระราชนิพนธ์อยู่บ้าง ___

|| ส่วนเรื่องรูปทองสัมฤทธิ์ บัดนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้มีลายพระหัตถ์ประทานพระอนุญาตให้พิมพ์คำอธิบายเรื่อง ประวัติรูปสัมฤทธิ์ของพระองค์ท่าน ประกอบกับพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงนั้นได้ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479)

(1 : 59)

3. เมืองระนอง มีผู้สันนิษฐานว่า เป็นเมืองแร่นอง ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าฯ ว่าจะเป็นแปลตากเข้าความ พระศาสตราจารย์พลจันทร์ (ยรินี) ว่าเดิมเมืองระนองเรียกว่า ตะกั่วไทย ก็ไม่ได้หลักฐานอะไรไว้ ทั้งไม่ได้ แปลคำว่า ระนอง ___

|| ยังมีเมืองหลังสวนอีกเมืองหนึ่ง มักแปลกันว่าเพราะมีสวนผลไม้ไม่มาก แต่ความไม่สู้ได้กัน สมัยโบราณเมื่อพันกว่าปี มีเมืองหนึ่งอยู่ในแถบนี้ จีนเรียกชื่อ ลังยะลิว หรือ หลังง่เซ้า ส่วนนครศรีธรรมราช จีนเรียกว่า ดันม้าหลัง ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2482)

(3 : 213)

4. ที่ข้าพระพุทธเจ้ากล่าวกราบทูลมาโดยยี่ชยานี้ ก็โดยเชื่อด้วยเกล้าฯ ว่าแม้จะผิดพลาดหรือขาดเกินไปอย่างไร คงรับพระเมตตากรุณาและพระบารมีปกเกล้าฯ เป็นที่พึ่ง

|| หนึ่ง เมื่อวันเสาร์ที่แล้วมา ได้มีการชำระคำในปทานุกรมถึงคำว่า เชื้อนข้าพระพุทธเจ้า เสนอคำว่า เชื้อนเพชร โดยอธิบายตามที่ข้าพระพุทธเจ้าจดไว้ว่ากำแพงชั้นในภายในพระราชวัง มีขนาดเตี้ย

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2480)

(1 : 191)

5. ข้าพระพุทธเจ้าค้นพบในภาษามลายูอยู่คำหนึ่ง เขียนว่า Guna แปลว่า magic, phillre และว่ามาจากคำว่า guana ในภาษาเปอร์เซีย ข้าพระพุทธเจ้าสงสัยว่าคุณไสย ก็น่าจะเป็นคำเดียวกับ guna ในภาษามลายู คงจะเป็นคนละคำกับคุณในภาษาบาลี ซึ่งใช้แต่ในทางให้ประโยชน์อย่างเดียว ไม่ปรากฏว่าใช้ในทางถูกคุณ ส่วนคำว่าไสยในภาษสันสกฤต ก็ไม่มีใช้ในความนี้ คำที่ใกล้เคียงที่สุด ก็มี ไสว ซึ่งอาจเขียนเป็นไสพ และไสยก็ได้ ทั้งความหมายก็ได้กัน การจะผิดถูกสถานใด ขอพระบารมีปกเกล้าฯ เป็นที่พึ่ง

|| หนึ่งคำว่า เถก ก็ใช้นำชื่อ เช่น เถกอหัมัด ข้าพระพุทธเจ้าเข้าใจด้วยเกล้าฯ ว่าจะเป็นคำเดียวกับคำว่า sheik ในภาษาอาหรับ แปลว่า หัวหน้า

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2480)

(1 : 267-268)

6. อีกอย่างหนึ่งว่ามาจาก วิมาชะ อันเป็นชื่อของพระโพธิสัตว์องค์หนึ่งของมหายาน ตรงกับที่ประทานมา อย่างหลังนี้สนิทกว่า เพราะได้ทราบเกล้าฯ ว่าประสาทมิมายเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ---

|| หนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าพบคำในกฎหมายเก่าอยู่สามคำ คือ มายุมแปลง ในความว่าชายหญิงพากันไปก่อน ยังมีได้แต่งงานบริคณัน ท่านว่าให้ชายนั่นแต่ง มายุมแปลง ให้อ้วพ่อแม่แห่งหญิงนั้นโดยค่านับ คำว่ามาน่าจะเป็น คำเดียวกับ สมา หรือ ขมา เพราะบางแห่งก็เขียนอย่างนี้ ---

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2481)

(2 : 204-205)

7. ข้าพระพุทธเจ้าได้ทำบันทึกเรื่อง พระตรา ตามที่ทรงพระกรุณาโปรดประทาน ข้าพระพุทธเจ้าไว้ รวบรวมเฉพาะพระตราที่ทราบเรื่องได้แล้ว และจะได้ขอร้องช่างเขียนในกรม ศิลปากรจำลองลายพระตรา เหล่านี้ขึ้นไว้ด้วย ถ้าทำอย่างนี้ได้จะเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่แก่นักเรียน ___

|| อนึ่งทรงอธิบายเรื่องต่าง ๆ ที่โปรดประทานแก่ข้าพระพุทธเจ้า ย่อมเป็นความรู้อันหาค่ามิได้ ข้าพระพุทธเจ้าขอมารู้สึกทราบซึ่งในพระกรุณาธิคุณที่ทรงพระเมตตาแก่ข้าพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะ แต่เมื่อคำนึงถึงความรู้เหล่านี้ ข้าพระพุทธเจ้าได้ไว้เป็นความรู้เฉพาะตัว ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2482)

(3 : 24-25)

8. ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานถวายเรื่องลูกประคำมาพร้อมกับหนังสือฉบับหนึ่ง เจ้าหน้าที่ในกรมคลังคนหนึ่ง บอกแก่ข้าพระพุทธเจ้าว่าลูกประคำของหลวงมีหลายชนิด ทำด้วยทองคำ แก้ว หิน และยางไม้กาเยน ___

|| อนึ่ง คำว่า ตะไล ในคำว่า ตะไลตามะ ซึ่งเป็นชื่อตำแหน่งของหัวหน้าสงฆ์ ตามะ ในธิเบต แปลว่า กว้างขวางเหมือนอย่างทะเล ในภาษาดามงคลออกเสียงเป็น ตะเล เสียงและความหมายบังเอิญมาพ้องเข้ากับคำว่าทะเล อย่างแปลกประหลาด

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 2 พฤษภาคม 2483)

(4 : 13)

9. เรื่องแมลงผีเสื้อ มีผู้อธิบายให้ข้าพระพุทธเจ้าฟังว่า ทางอีสานถือว่าวิญญาณของคนตายสิงอยู่ในตัวสัตว์นั้น เปนคติคล้ายคลึงกับชาติต่าง ๆ ที่ว่าตัวเจตภูต เปนตัวมแสลง ทางพะม่าว่าตัวขวัญ คือ ตัวผีเสื้อ เช่นนี้เอง มแสลงชนิดนี้จึงได้ชื่อว่า ผีเสื้อ ดังที่เคยตรัสบอกแก่ข้าพระพุทธเจ้า ___

|| อนึ่ง คำว่า เบื่อ ในปทานุกรม ว่า เปนสัตว์ชนิดหนึ่งไม่มีลูกสบ้า แต่ตามความหมายนี้เข้ากันไม่ได้กับคำว่า เนื้อเบื่อนานแก่กล้า หลายพันธุ์ กับคำว่า มุกแกมเบื่อ ก็เปนอีกอย่างหนึ่ง ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 28 ตุลาคม 2485)

(5 : 223-224)

10. ในหนังสือเรื่องนี้อีกแห่ง กล่าวถึงเรื่องการฝังศพสมัยโบราณว่า เดิมเอาหินทับหรือถมดินเปนเนินยาวห่างขวางซุ้ม แล้วเปนเนินกลมยังเหลือต่อมา คือ รูปพระสถูปเนินกลมเปนคดของอินเดียตะวันออก เนิบริปูสี่เหลี่ยมหรือสี่ทิสเปนของอินเดียตะวันตก ---

|| อนึ่ง สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ตรัดถึงเรื่องจิตรกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามวัดต่าง ๆ

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 11 พฤศจิกายน 2486)

(5 : 267)

11. เกิดหมუნพูนสุข ก็เป็นความผิดของข้าพระพุทธเจ้า เพราะหมุนที่ทรงสันนิษฐานว่าหมุน เป็นถูกแน่ เพราะในภาษาจีน หมุน ในเสียงกวางตุ้งก็แปลว่า มาก สั้น

|| ข้อที่ตรัสว่าการคิดค้นหาความจริงที่ถูกต้องนั้นเป็นทางดำเนินเข้าไปหาความจริงเป็นภาษิตถูกที่สุด จับใจข้าพระพุทธเจ้าอย่างยิ่ง ข้าพระพุทธเจ้าแต่งเรื่องที่จะต้องเป็นแสดงความเห็น ก็ต้องคอยระวังเรื่องที่จะถูกหาเป็นมิฉะนั้นอยู่เสมอ ลางทีก็ต้องพูดเก้อเรื่องไปในตัว

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 28 พฤษภาคม พุทธศักราช 2483)

(4 : 23)

12. ยี่สานกับปสาน ถ้าเดิมเป็นคำเดียวกัน เสียง ป กับ ย ในคำหน้าจะเพี้ยนกันไม่ได้ คิดด้วยเกล้าฯ ว่า จะมีเหตุอะไรสักอย่างหนึ่งจึงทำให้เสียงเพี้ยนออกไปไกล ในภาษามลายู ได้คำว่า ปสาน มาจากเปอร์เซีย ก็ยังคงเสียงเป็น bazar อยู่

|| ข้อที่ทรงพระเมตตาทักท้วง คำอื่นในลายพระหัตถ์ จะนับลงวันที่ 31 ตุลาคม ข้าพระพุทธเจ้าได้แก้ไขตามนั้นทุกคำ

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 พฤศจิกายน 2482)

(3 : 186)

การเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้วลี ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

ดั่งตาราง 47

ตาราง 47 ความถี่และค่าร้อยละของภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้วลีในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

ลักษณะของภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้วลี	ความถี่	ร้อยละ
1. นามวลี		
1.1 คำว่า	81	19.71
1.2 เรื่อง	155	37.71
2. กริยาวลี		
มี	2	0.49
3. กาลวลี		
3.1 เมื่อ	4	0.97
3.2 เมื่อเร็ว ๆ นี้	5	1.22
3.3 วันนี้	2	0.49
3.4 วันที่	1	0.24
3.5 เวลานี้	2	0.49
3.6 ตอนนี้	1	0.24
3.7 ขณะนี้	1	0.24
4. บุพบทวลี		
4.1 ใน	47	11.44
4.2 ตาม (ที่)	6	1.46
4.3 ที่	104	25.30
รวม	411	100.00

จากตาราง 47 แสดงว่าในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน มีลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้นามวลีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57.42 รองลงมา คือ บุพบทวลี คิดเป็นร้อยละ 38.20 กาลวลี ร้อยละ 3.89 และน้อยที่สุด คือ กริยาวลี คิดเป็นร้อยละ 0.49 เมื่อพิจารณาในรายการคำที่ใช้ในวลีแต่ละประเภท พบว่า การใช้นามวลีคำว่า “เรื่อง” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.71 รองลงมา คือ นามวลี “คำว่า” คิดเป็นร้อยละ 19.71 และน้อยที่สุด คือ การใช้กาลวลี คำว่า “วันที่” “ตอนนี้” และ “ขณะนี้” คิดเป็นร้อยละ 0.24

ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน มีลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง โดยการใช้วลีปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. อนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าฯ ว่า จะนำประกาศในการกรมพระราชวังบวรสถานมงคลทิวงคต และคำประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธย สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ดังมีประกาศอยู่ในหนังสือราชกิจจานุเบกษา ต่อท้ายพระราชนิพนธ์ด้วย จำเป็นการสมควรหรือไม่ ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานพระกรุณาเพื่อทราบเกล้าฯ

|| คำว่า เวียดนาม ขอประทานทราบทูลว่า เวียดนามนี้ ข้าพระพุทธเจ้าได้เคยพบตัวอักษรจีนที่เขาเทียบเอาไว้ด้วย

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 24 ตุลาคม 2479)

(1 : 56)

2. คำ ปากกบ และเสด็จ ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยกับกระแสพระคำริ ข้าพระพุทธเจ้าได้ชี้แจงคำว่า เสดจ ที่ใช้ผิด ๆ กันอยู่ ให้แก่นักเรียนในมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ ที่ข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้สอนอยู่ ทราบไว้ดีแล้ว

|| คำว่า ซาติ เห็นด้วยเกล้าฯ ว่า จะแก้ไขเพื่อความเดิมที่ถูกต้องจริง น่าจะลำบาก เพราะในปทานุกรมเองก็แปลคำว่า ซาติ ว่าตระกูล พวกอยู่ด้วย ข้าพระพุทธเจ้าลองตรวจดูในเรื่อง อสุรยักษ และมารพิศกันอย่างไร

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 13 ตุลาคม 2480)

(1 : 187)

3. ข้าพระพุทธเจ้าได้รับลายพระหัตถ์ลงวันที่ 16 เดือนนี้ พระเดชพระคุณต้นเกล้าฯ หาที่สุดมิได้

|| คำว่า กระลาบาท ข้าพระพุทธเจ้าได้สอบถามสวามีสัตย์นันทบุรี ได้รับคำชี้แจงว่าเพี้ยนไปจากคำ กลาปัตร แปลว่า ไบตอง กลาเป็นภาษาเบงกาลี แปลว่า กล้วย ---

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 25 สิงหาคม 2485)

(5 : 13)

4. ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานถวายหนังสือ เรื่อง กำเนิดคน 1 เล่ม มาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้

|| เรื่องคำว่า แจก มาจากคำอะไร ข้าพระพุทธเจ้าได้สอบค้นดูในภาษาต่าง ๆ คงได้ความว่า พวกไทยใหญ่เรียกชาวไทยที่อยู่ตอนใต้ของจีนว่าไทยแจก คือไทยอื่น ---

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 8 มีนาคม 2480)

(1 : 256)

5. ข้าพระพุทธเจ้าได้รับลายพระหัตถ์ ลงวันที่ 13 เดือนนี้ มีพระเมตตาประทาน พระอธิบายข้อความต่าง ๆ เกี่ยวกับคำเก่า ซึ่งโดยมากเป็นความรู้ ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าได้ทราบเกล้าฯ เป็นครั้งแรก ทั้งนี้พระเดชพระคุณเกล้าฯ หาที่สุดมิได้

|| เรื่องคำซ้ำ ข้าพระพุทธเจ้านึกถึงคำซ้ำที่นอกจากหมายความเป็นพหูพจน์ หรือเน้นคำ ให้แรงขึ้นหรือเด่นขึ้น เช่น คำซ้ำที่ทำให้ความหมายเปลือง ___

|| เรื่องพระแสงอัญญาพานร เป็นด้วยความโง่เขลาของข้าพระพุทธเจ้า ที่เข้าใจผิดไปว่า เป็นพระแสงชุด 8 องค์ อย่างพระแสงอัญญาวรุ เมื่อข้าพระพุทธเจ้าได้ไปเห็น พระแสงอัญญาพานร บนพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน จึงได้ทราบเกล้าฯ ว่าเป็นชื่อพระแสงองค์เดียว ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 22 มีนาคม 2481)

(2 : 266)

6. อับปาง อับเฉา สองคำนี้ เห็นจะไม่ใช้คำไทย เพราะเมื่อแยกแปลแต่ละคำ ก็ไม่ได้ ความหมายไปในทางว่า เรือแตก เรือจม หรือเรือของหนัก ใช้ถ่วงเรือ อับปาง และอับเฉา จะเกี่ยวกับเรื่องเรือเดินทะเล ___

|| เรื่องคำว่า โหงพราย มีอยู่ในภาษาไทยใหญ่ พายัพและอีสานในไทยใหญ่ใช้ว่า หุง แปลงว่า to die a violent death-used in composition with ตาย อธิบายไว้เท่านี้ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 7 กรกฎาคม 2484)

(4 : 237)

7. ___ ในพระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เรื่อง ลิลิตราชาภิเษกทรงกล่าวไว้ในที่แห่งหนึ่งว่า

เชษฐฉัตรชัยเทิดตั้ง	เสมา ธิปีดิเอย
เกาวพ่าห์ศักดิ์สิทธิ์มหา	โชคไต้
โกศยศวตถมา	คมกนก ยันตรเอย
ขลังขังคฤระฉัตรใช้	เชิดชั้นบัญญัติ

ตามความในโคลงบทนี้ พระเกาวพาทและพระเสมาธิปีดิ มีห้าชั้นและทำด้วยแพรขาวลง เลขยันตรทอง ใช้เป็นฉัตรในสงคราม

|| มีท่านผู้หนึ่งสงสัยว่า กรรกรรมย์ จะเพี้ยนไปจากคำว่าอภิรม เพราะมีกองรักษา เครื่องสูงอยู่ในทำเนียบข้าราชการ และยังมีเครื่องสูง เช่น พระอภิรมชุมสายอยู่

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 พฤศจิกายน 2479)

(1 : 67)

8. เรื่องทำศพในทำนังของจีนและธิเบต คงสืบมาจากประเพณีของชาวฮินดู ที่ทำศพพวกนักบวชให้เป็นทำนัง ประเพณีนี้จะมาติดมาถึงเมืองไทยในเมืองจีน เพราะก่อนที่ไทยได้รับพุทธศาสนาจากนิกายใต้ คงจะได้คติพุทธศาสนาอย่างมหายานจากธิเบตหรือจีนมาบ้างแล้ว ___

|| มีผู้บอกข้าพระพุทธเจ้าว่า คำว่า ตัดหน้าฉาน ไม่จะเพาะใช้แต่ตัดหน้ากระบวนเสด็จเท่านั้น แม้น้ำพระบรมมหาราชวังก็เรียกว่าหน้าฉาน ได้ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 3 มกราคม 2482)

(3 : 271)

9. ข้าพระพุทธเจ้าได้ค้นหาคำแปลของพระสุพรรณราช ทางมะลายูและฮินดูสดานี้ ยังไม่พบ คิดด้วยเกล้าฯ ว่า สุพรรณในที่นี้น่าจะเพี้ยนมาจากคำใดคำหนึ่ง เพราะพระสุพรรณศรีก็เป็นกระโถนเหมือนกัน ถ้าศรี แปลว่า พลู สุพรรณก็ควรเป็นภาษาอะไรที่เกี่ยวกับเรื่องพลู ___

|| มีผู้บอกข้าพระพุทธเจ้าว่า เวลาพระเจ้าแผ่นดินเสด็จไปยทานมีไม้ไผ่หลายอย่างไม้เรียวยาวอัน ปลายบากไว้หน้อย สำหรับผูกเชือกห้อยลงมาเล็กน้อย ผูกไม้แหลม ๆ คล้ายไม้กัลล ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 มีนาคม 2484)

(4 : 192)

10. เรื่องถ้อยช้ายขวา ตามที่ทรงพระดำรินั้น ข้าพระพุทธเจ้าเชื่อว่าเดิมไทยถ้อยช้ายเน้ที่มาเปลี่ยนเป็นขวา เพราะเอาอย่างประเพณีข้างอริยกะที่การบวชนาคถ้อยช้ายเป็นใหญ่ ___

|| เมื่อวันจันทร์นี้ ข้าพระพุทธเจ้าไปในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาวิเชียรศิริ เห็นเขาทำฐานเผาขาวตามขนาดโลงไว้ช่องเผาตรงกลาง ไม่มีหลังคา ไม่มีดอกไม้ประดับ มีแต่หยวกประกอบตามขอบฐาน ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 29 มีนาคม 2482)

(3 : 340)

11. เรื่องบัตร และบายศรี ที่ทรงพระเมตตาประทานมา กระทำให้ข้าพระพุทธเจ้าเข้าใจเรื่องได้ตลอด เป็นพระเดชพระคุณแก่ข้าพระพุทธเจ้าล้วนเกล้าฯ ความขัดข้องในเรื่องที่ข้าพระพุทธเจ้ามีมาแต่เดิมในเรื่องเหล่านี้ก็หมดไป นับว่าข้าพระพุทธเจ้าได้รับความรู้อันมีค่ามากที่สุด เพราะเป็นแสงสว่างให้คิดค้นเรื่องต่อไปได้สะดวก

|| เมื่อ พ.ศ. 2474 ได้หนังสือ อภิธานภาษาลาวพวนซึ่งกระทรวงธรรมการรวบรวมตีพิมพ์มาแล้ว 1 ในนั้นมีคำว่า กรรม แปลว่า ถ้อมมันหญิงอยู่กรรมแปลว่า หญิงอยู่ไฟ ___
(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2482)

(3 : 223)

12. ที่ทรงพระเมตตาตรัสอธิบายถึงการเขียนภาพซ้ายขวา ข้าพระพุทธเจ้าทราบซึ่งในพระอธิบายโดยตลอดแล้ว พระเดชพระคุณสิ้นเกล้าฯ หาที่สุดมิได้

|| เมื่อข้าพระพุทธเจ้าถวายหนังสือ ลงวันที่ 7 ไปแล้ว พอรุ่งขึ้นในวันที่ 8 ผู้ที่เขารับปากไปสืบเรื่องคำว่า อับปาง และอับเฉามาหาข้าพระพุทธเจ้า และนำเอาตัวเงินมาให้ดู คือ คำว่า อับปาง ในภาษาจีน เรียกว่า ฮอบป้าง ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 11 กรกฎาคม 2484)

(4 : 233)

13. เรื่องฝ่ายทองล่องจวนเจตคติ ที่มีพระเมตตาประทานมา ข้าพระพุทธเจ้ารับใส่เกล้าฯ เป็นความรู้เพิ่มขึ้นอีกชั้นหนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าจะได้สืบสาวหาคำแปลในคำว่า จวน ต่อไป เชื้อด้วยเกล้าฯ จะเป็นคำมาจากอินเดีย หรือมลายู ___

|| เมื่อเร็ว ๆ นี้ นายลังกาค์ นำ ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 มาให้ข้าพระพุทธเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าพิจารณาดู พบคำที่แปลไม่ออกอยู่เป็นอันมาก แต่มีกลางคำที่พอจะเดาได้ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 มีนาคม 2481)

(2 : 259)

14. ข้าพระพุทธเจ้าออกจากพระคลังใน มาแวะที่พระปรัศว์ของของพระที่นั่งพิมานรัตยา ข้อที่ข้าพระพุทธเจ้าแปลกใจมากก็ทีพื้นปูด้วยแผ่นกระดานไม้สัก ไม่ได้ใส่กบ แต่ใช้ขวานตากเป็นรอยแหงนแวงไปทั้งนั้น ข้าพระพุทธเจ้าเคยได้ยินว่า พื้นเรือนโบราณห้ามใส่กบ ___

|| เมื่อเร็ว ๆ นี้ กรรมการปทานุกรม ชำระมาถึง คำ เฉพาะ เกิดมีความเห็นแตกต่างกัน กรรมการสองนายเห็นว่าควรเขียน เฉพาะเพราะมีคำเดิมในภาษาเขมรเป็นตัวซ้อน และโบราณก็เขียนเป็นเฉพาะหรือเฉพาะอยู่ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2482)

(3 : 64)

15. ข้าพระพุทธเจ้าได้รับลายพระหัตถ์ลงวันที่ 15 ประทานพระคำรัสในเรื่องคำมหาดและคำ ซา ที่ทรงอ่านพบ และเรื่อง คำนานพระธาตุนครศรีธรรมราช พระเดชพระคุณสิ้นเกล้าฯ หาที่สุดมิได้

|| เมื่อเร็ว ๆ นี้ ข้าพระพุทธเจ้าได้อ่านเรื่องวินิจฉัยคำว่า มหาดไทยในหนังสือพิมพ์ ประชาชาติ ว่า มหาด มาจากคำสัสกฤต ว่า มหัตถร แปลว่า ยิ่งใหญ่ หรืออย่างไร ข้าพระพุทธเจ้า จำไม่ได้ เพราะไม่ได้เอาใจใส่ด้วยยังไม่ผู้ลงเนื้อเห็นด้วย ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 21 กรกฎาคม 2482)

(3 : 67)

16. ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกเต็มตื่นในพระเมตตาปรานีเป็นล้นเกล้าฯ ที่ทรงพระกรุณา ประทานความรู้ต่าง ๆ แก่ข้าพระพุทธเจ้า ทั้งนี้เป็นพระเดชพระคุณแก่ข้าพระพุทธเจ้า ทั้งนี้เป็น พระเดชพระคุณแก่ข้าพระพุทธเจ้า เหลือที่จะกราบทูลให้ทรงทราบได้

|| วันนี้ข้าพระพุทธเจ้าอ่านเรื่องเบ็ดเตล็ดของอินเดียที่ฝรั่งรวบรวมไว้ย่อ ๆ เป็นอย่าง เอนไซโคลปิเดีย เรียกว่า Things Indian พบเขากล่าวถึงอาวุธ และเกราะของอินเดียแห่งหนึ่ง ว่า ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2482)

(3 : 310)

17. เมื่อข้าพระพุทธเจ้าค้นดูคำแปลของคำว่า เฒ่า หรือ เส่า ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษ พบคำเงินอีกคำหนึ่ง อ่านว่า เฒ่า หรือ เส่า เหมือนกันแปลไว้ว่า เป็นทุกข์ใจ ใกล้กับคำ เสวี่ มากที่สุด อาจจะเป็นคำเดียวกัน ___

|| วันนี้พระอาจารย์วาทกรรม (หม่อมแมคฟาแลน) นำพจนานุกรมไทย - อังกฤษ ที่เก่าทำมา 18 ปี เพิ่งสำเร็จเป็นหนังสือพันหน้า มาให้ข้าพระพุทธเจ้าเล่ม 1 ข้าพระพุทธเจ้าพลิกดูพบคำว่า อยู่ ในคำว่า กินอยู่ แปลเป็นภาษาอังกฤษไว้ว่า กินนอนอยู่ด้วย ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 11 กรกฎาคม 2484)

(4 : 233)

18. ไม่สำหรับต่อขาให้สูงเดินได้แก่งข้างอย่างที่ในอังกฤษ เรียกว่า stilts ทางพายักเรียก กงกัก ทางนครสวรรค์ และอีสานเรียกว่า ขาหย่างคิคด้วยเกล้าฯ ว่า ขาหย่างของเดิมอาจเป็นของ อย่างนี้

|| วันที่ 28 เมษายน เป็นวันมงคลคล้ายวันประสูติของใต้ฟ้าพระบาท ข้าพระพุทธเจ้า ไม่ทราบเกล้าฯ ว่า จะแสดงความรู้ปลาบปลื้มได้เพียงไร ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 26 เมษายน 2484)

(4 : 221)

19. ที่ข้าพระพุทธเจ้าลงไม้ตรีในคำมีอักษรต่ำ เป็นความผิดของข้าพระพุทธเจ้าโดยแท้ ข้าพระพุทธเจ้าประสงค์เพียงจะจดเสียงอักษรต่ำ ซึ่งมีเสียงผันเป็นสูงกว่าลงไม้โท เล็กน้อย ___

|| เวลาที่คำว่า note ในภาษาอังกฤษ มักถอดเป็นหนังสือไทยว่า โน้ต สอบถามก็ได้ ความว่ากระทรวงธรรมการบัญญัติไว้เช่นนั้น ข้าพระพุทธเจ้าเคยเขียนว่า โนต เมื่อเวลาตีพิมพ์มักถูกเติมไม้โทให้เสมอ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 29 มีนาคม 2482)

(3 : 338)

20. เมื่อข้าพระพุทธเจ้ามาอยู่กรมศิลปากรได้ใหม่ ๆ พระทวารภินิมิตมาเยี่ยม ข้าพระพุทธเจ้าจึงชักชวนพระทวารฯ ให้มาช่วยทำตำราช่างเขียนไทย พระทวารฯ ก็ยินดีและได้มาทำงานอยู่กับข้าพระพุทธเจ้าแล้ว ความประสงค์ของข้าพระพุทธเจ้า ต้องการจะฟื้นฟูวิชาช่างศิลป์ของไทย ให้เข้ากันได้กับศิลป์ของต่างประเทศ ___

|| เวลาที่ข้าพระพุทธเจ้าขอให้พระทวารฯ กำลังทำตำราช่างเขียนอยู่เพียงแต่พระทวารฯ เริ่มเขียนขึ้นไม่กี่ม้วนก็ยังไม่ค่อยดี ก็ยังทำให้ข้าพระพุทธเจ้าได้ความรู้และสนใจขึ้นอีกมาก ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 14 กันยายน 2485)

(5 : 206)

21. ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาและพระเมตตาเป็นล้นเกล้าฯ เมื่อได้อ่านลายพระหัตถ์ถึงวันที่ 3 เดือนนี้จบลงแล้ว ___

|| ต่อนี้ ข้าพระพุทธเจ้าจะขอประทานถวายความเห็นในเรื่องอักษรภาษาไทย ข้อที่ข้าพระพุทธเจ้าจะกราบทูลต่อไป ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 6 พฤศจิกายน 2480)

(1 : 219)

22. กรรมการชำระปทานุกรมติดคำว่า คำที่เชิงเรื่อน คั่นกันนักก็ไม่ได้ความขอพระบารมีปกเกล้าฯ เป็นที่พึง เพื่อทราบเกล้าฯ ความหมายแห่งคำนี้ด้วย

|| ขณะนี้เจ้าหน้าที่ราชพิพิธภัณฑ์กำลังจัดสิ่งของอยู่ที่ศาลาสหทัย ข้าพระพุทธเจ้าเห็นเขาวางเครื่องประดับหลังช้าง มีอยู่อย่างหนึ่งเขียนว่า กาญจนฉันทน์ สำหรับตั้งพระไชยหลังช้าง ข้าพระพุทธเจ้าแปลคำกาญจนฉันทน์ก็ไม่ได้ความ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 2 พฤษภาคม 2483)

(4 : 12)

23. เมื่อปรับคำแปลของคำว่า โมห ก็ตรงกับ หลง วังเวง ผิด ความลงกันได้หมด คิดด้วยเกล้าฯ ว่าโมห เป็นเครื่องสร้างหมองใจ เป็นต้นเหตุให้พาไปตกนรกได้ เพราะความผิดที่จะเป็นบาปจะเกิดขึ้นได้ก็มาจากการหลง ___

|| ในตำรานิรุกติศาสตร์ เปรียบความหมายของคำเหมือนเป่าที่มีใจกลางเป็นจุดคำว่าเป็นความหมายเดิมของคำ แต่ธรรมดาเป่าย่อมมีขอบเขตต์แผ่ออกไปโดยรวม จะเลยเขตต์ไปไม่ได้ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 7 กรกฎาคม 2484)

(4 : 240)

24. ลุงป้าหน้าอวอว ไทยทุกถิ่นเหมือนกัน มีผิดกันบ้างบางแห่งเล็กน้อย เช่น เดิมคำว่า พ่อและแม่ ลงไปเป็นพ่อลุง เป็นพ่อลุง แม่ป้า เป็นต้น ในไทยใหญ่เมียของลุงเรียก แม่นาง ไทยใหญ่เรียก อาวว่าอา ได้อย่างไทยกลาง ไทยนอกนั้นเป็น อาวทั้งหมด ___

|| ในไทยถิ่นต่าง ๆ คำว่า พ่อเลี้ยง แม่เลี้ยง และลูกเลี้ยง ใช้ต่าง ๆ กัน ทางพายัพ พ่อเลี้ยง แม่เลี้ยง ใช้ว่า พ่อน้ำ แม่น้ำ ส่วนคำว่า หมอยาหรือแพทย์ กลับเรียกว่า พ่อเลี้ยง ทางไทยใหญ่พ่อเลี้ยง เรียกว่า พ่ออ่อน หรือ พ่อสืบ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2485)

(5 : 232)

25. ตามที่กราบทูลมาข้างต้นนี้ การแต่งศพนั้นก็ดี การขนานนามใหม่แก่ผู้ตายก็ดี การแต่งเครื่องเสพก็ดี ธรรมเนียมคล้ายคลึงมาทางประเพณีไทย และเขมร เรื่องขนานนามใหม่ก็มีทำแต่เฉพาะพระเจ้าแผ่นดิน คิดด้วยเกล้าฯ ว่า ประเพณีจีนก็เป็นเช่นเดียวกัน ___

|| ในหนังสือเรื่องนี้อีกแห่งกล่าวถึงเรื่องการฝังศพสมัยโบราณว่า เดิมเอาหินทับหรือถมดิน เป็นเนินยาวอย่างสูงซุ้ม แล้วเป็นเนินกลมยังเหลือต่อมาก็คือ รูปพระสถูปเนินกลม เป็นคติของอินเดียตะวันออกเนินรูปสี่เหลี่ยมหรือสี่ทิศ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 11 พฤศจิกายน 2486)

(5 : 266)

26. เรื่องปรุ้งหลังคา เป็นความโง่เขลาของข้าพระพุทธเจ้า เมื่อได้อ่านพระอธิบายขึ้น ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้สติว่า วิธีปรุ้งเรือนจะต้องเป็นเช่นนั้นโดยธรรมดา

|| ตามพระอธิบายเรื่องเมรุ และโรงทิม ข้าพระพุทธเจ้ายึดถือเป็นแนวมาใคร่ครองคู ชื่อสำหรับเรียกที่เผาศพจะเป็นดังนี้ ที่เผาศพทั่วไป เรียกว่า เฌงตะกอน (ข้าพระพุทธเจ้าไม่พบคำ แปลของตะกอน) ถ้ามีหลังคาแบนเป็น ปราสาทศพ ถ้ามีหลังคาคลุมจะต่อปีกออกมามากหรือไม่กี่ตาม เป็นโรงทิม ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2482)

(3 : 288)

27. เรื่องตราจันทรมณฑล ซึ่งพระราชทานกระทรวงยุติธรรมไป ข้าพระพุทธเจ้าสืบ ได้ความว่า ทรงพระกรุณาโปรดให้ใช้ตรา พระศุลยพาท แทนตราจันทรมณฑล เมื่อใน รัชกาลที่ 6 ส่วนตรามหาสารทูลธวัช ข้าพระพุทธเจ้าหาตัวผู้ที่ข้าพระพุทธเจ้านี้กว่าจะไปสอบถาม ได้เรื่องราวยังไม่ได้ ___

|| ตามหนังสือของข้าพระพุทธเจ้าจะบับก่อน กราบทูลถึงคำแปลของคำว่า บาง ข้าพระพุทธเจ้าได้ค้นหาคำแปลต่อไป ที่กราบทูลว่า เมืองพระบางนั้นอาจมาจาก เมืองพ้อขุนบาง นั้น ความปรากฏในหลักศิลาจารึกกรุงสุโขทัย ที่อ้างถึงเมืองพระบางอยู่ 2 แห่ง ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2482)

(3 : 51-52)

28. เมื่อนำเอามาเรียงกันดู คงได้ความว่า กั้น คั่น คั่น กั้น มีความหมายไม่เหมือนกัน คำกั้นต้องเป็นกั้น ถ้าในไทยกลาง เป็น คั่น คำหนึ่งและกั้นคำหนึ่ง แต่ไทยกลางจะแยกอย่างนี้ ไม่ได้ ___

|| ที่ศรีสวัสดิ์มีผู้กราบทูลว่า กุหลาบเป็นภาษาเปอร์เซีย มาจากกุล กับ อาป แปลว่า น้ำกุลนั้นถูกต้อง พวกแขกซิก (มาจากสิกข์ หรือศิษย์) ตั้งชื่อตนว่า กุหลาบสิงห์ ก็เคยมี ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2485)

(5 : 126-127)

29. ข้าพระพุทธเจ้าได้รับลายพระหัตถ์ลงวันที่ 23 ธันวาคม ไว้แล้วที่ถวายตอบมาล่าช้า เพราะมีราชการเร่งร้อน พัวพันหยุดตลอดเวลา แต่อาศัยที่ประธานอภัยแก่ข้าพระพุทธเจ้าไว้ว่า ถ้า เป็นเรื่องไม่รีบร้อนจะกราบทูลมาลาช้าก็ได้ ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้ยึดพระเมตตา

|| ที่ศรีนครประทานชื่อวัดราชสิงขรว่าที่ถูกเป็นวัดลาดสิงขร จะทำให้ข้าพระพุทธเจ้าสิ้น ความสงสัย ซึ่งมีมานาน เพราะวัดนั้นก็เป้นวัดราสตร์ ไม่ใช่เป้นวัดหลวง หรือราชสิงขรจะหมาย ความว่า พูเขาใหญ่ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2486)

(5 : 249)

30. เสน่ห์เป็นทำตัวเองให้รัก สนวนยาแฝดเป็นเขาทำเราด้วย ข้าพระพุทธเจ้าคิดด้วยเกล้าฯ ว่า แยกความเสียดังนี้ดีมาก เพราะไม่ทำให้เข้าใจผิดในภาษา ข้าพระพุทธเจ้าค้นคว้าคำไทยใหญ่ พบคำแฝด แปลไว้ว่าบิออก ส่วนลูกแฝดเขาใช้ว่า ผาแฝ ผาแปลว่าเชื่อม ต่อให้รวมกัน

|| ที่ซงทักถึงคำ สนวนว่า ในเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ เป็นสวนปลูกต้นไม้ดอก ข้าพระพุทธเจ้าก็คิดได้ว่า สวนดอกไม้เป็นคำเกิดทีหลัง เดิมจะเป็นแต่สวนปลูกต้นไม้ลูก แล้วอาศัยหลักแนวเทียบ ---

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 25 มกราคม 2486)

(5 : 250-251)

การเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้ตัวเลข ในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง โดยการใช้ตัวเลขมีความถี่ 204 คิดเป็นร้อยละ 29.78 ดังปรากฏตัวอย่างต่อไปนี้

1. 4. ที่ทรงทักคำว่า ทรงฉลองพระกรน้อย คงจะตกคำว่าพระองค์ไปเสีย ข้าพระพุทธเจ้าได้สอบดูแล้ว เจ้าหน้าที่คัดตกคำว่า พระองค์ไปจริง ข้าพระพุทธเจ้าได้สั่งแก้แล้ว ส่วนคำว่า อีสานก็แก้เป็นอีสานด้วย

|| 5. มนต์ และ มนตร์ ที่ทรงเห็นว่าควรจะใช้ในที่มีความหมายต่างกัน ข้าพระพุทธเจ้าเห็นพ้องด้วยอย่างยิ่ง เพราะกระทำให้อาขามีคำใช้มากขึ้น

|| 6. เรื่อง ไม่ได้คู่ ที่ทรงพระกรุณาประทานความเห็นมา ข้าพระพุทธเจ้ารับใส่เกล้าฯ ไว้แล้ว เพราะในการชำระปทานุกรม ก็เคยได้มีการโต้เถียงกัน ถึงว่าคำไหนควรมีไม่ได้คู่ คำไหนไม่ควรมีไม่ได้คู่ ---

|| 7. บัณชुर ข้าพระพุทธเจ้าเคยค้นแล้ว ยังไม่พบที่มาสอบผู้รู้ภาษาเขมร ก็ว่าเป็นภาษาเขมร แต่ได้เสียงเข้าจริงก็แปลไม่ได้สนิทว่าเป็นภาษาเขมร คงอธิบายว่าเขมรก็ใช้เหมือนกัน

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 23 ตุลาคม 2479)

(1 : 44-45)

2. 1. คาบชะเลย ข้าพระพุทธเจ้าได้เห็นตัวอย่างในหอพิพิธภัณฑน์มีรูปคล้ายง้าวค้ำมสัน รู้สึกด้วยเกล้าฯ ว่า เป็นคาบใหญ่ผิดแปลกกว่าคาบธรรมดาสามัญ ข้าพระพุทธเจ้าคิดเห็นว่า คำชะเลย นอกจากมีความหมายว่า พวกข้าศึกซึ่งจับเอามาคงจะหมายความว่า แปลกพวกหรือผิดแบบแผน ---

|| 2. ที่ตรัสว่า มีผู้ออกความเห็นคำว่า ปืน จะเรียกตามเสียงที่ลั่นธนูไปดัง ปืน
ข้าพระพุทธเจ้าคิดด้วยเกล้าฯ ว่า น่าจะถูก ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2481)

(2 : 251)

3. 1. ชะมัด ข้าพระพุทธเจ้าใช้ด้วยหลงผิด ที่ถูกควรเป็น ชะงัด ชะมัด กงมีแต่ภาษา
ปาก สังเกตดูจะไปทางเก่งทางสามารถ รูปคำคล้ายกับสมรรถมาก ส่วน ชะงัด เป็นไปทางขลัง
ศักดิ์สิทธิ์

|| 2. เสียงหอมของพวกหอดเตนโตด ข้าพระพุทธเจ้าเห็นพ้องในพระวิจารณ์ ที่ตรัสว่า
จะเป็นสวดอะไรอย่างหนึ่ง

|| 3. หาปลาท พิมพ์ผิด ข้าพระพุทธเจ้าต้องการเขียนว่า หายลาท

|| 4. เรื่องแมว เป็นความรู้แก่ข้าพระพุทธเจ้ามาก แมวคราว ที่ถูกควร ควรจะเป็น
แมวเคราดังตรัส ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2482)

(3 : 110)

4. 9. คาถา ยนต์ สนต์ วิกลิงกล ข้าพระพุทธเจ้าสอบถามผู้รู้ เสกเป่าว่า วิกลิง ที่ถูก
เป็นวิกริง ดังตรัส และว่าใช้สำหรับชกยันตร์ได้ทุกได้ทุกอย่าง

|| 10. เรื่องมัดศพ ข้าพระพุทธเจ้าได้ความว่า ประเพณีชาวชนบทและชาวอีสาน
จะมัดเมื่อเวลาจะเผา ถ้าศพตายร้ายไม่มัด เวลายกศพลงเรือตอนนี้ยังไม่มัด คิดด้วยเกล้าฯ
ว่า การเผาศพชาวชนบท ย่อมทำกันในเร็ววัน ___

|| 11. ตราสัง ข้าพระพุทธเจ้านึกถึงคำ แมวเครา แมวคราว ว่าเสียงสั้นยาวถือเป็น
กำหนดแน่ไม่ได้ ถ้าเช่นนั้น สังอาจเป็น สาง ได้บ้างกระมัง เพราะสงก็แปลว่า ผี เหมือนสาง
ก็เหมือนกลืนผี ที่คิดมา ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2482)

(3 : 113)

5. 1. ข้าพระพุทธเจ้าได้ตรวจดูแล้ว ในใบจำหน่ายให้ชื่อว่า “เรื่องสมเด็จพระบรมศพ คือ
จดหมายเหตุงานพระเมรุครั้งกรุงเก่ากับพระราชวิจารณ์ของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง พิมพ์แจกใน
งานศพพระยาทวารวดีภิบาล (แจ่ม โรจนวิภาต) จางวางกรุงเก่า ___

|| 2. นกจีจี้ นักวิทยาศาสตร์ผู้หนึ่งบอกแก่ข้าพระพุทธเจ้าว่าเป็นนกขมิ้น ซึ่งเป็นนก
ขนาดเล็กกว่านกกระจอก ตัวลายท้องเหลือง คนละคระกูดกับนกขมิ้นเหลืองอ่อน ___

|| 3. ข้าพระพุทธเจ้า เขียน เรื่องแต่งงาน ถ้าตอนเปิดเตียบ นึกถึงรูปร่างเตียบไม่ออก เพราะได้เคยเห็นหนเดียนานมาแล้ว จึงวานช่างเขียนให้เขียนรูปให้ดู พร้อมทั้งรูปโต๊ะ โตก และ ตั้งด้วย ___

|| 4. เรื่องจัดขันหมาก มีหมาก 8 ผล พลุ 4 เียง พ้องกันหลายตำรา ที่เป็นจำนวนอื่นก็มีบ้าง พลุ นั้นตามที่ซื้อขายกันเรียง 8 ใบเป็น เรียง 1 สอบถามว่าทำไมเรียง 1 จึงไม่ใช่ 10 ใบ ก็ไม่มีใครทราบ ___

(จดหมายกราบทูลลงวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2483)

(4 : 73-74)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้ภาษาของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และพระยาอนุমানราชชน ในหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของภาษาในจดหมายโต้ตอบระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์กับพระยาอนุমানราชชน จำนวน 437 ฉบับ ในด้านโครงสร้างของภาษาในการขึ้นต้นและลงท้าย การเชื่อมโยงความ และลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยนำแนวคิดด้านภาษาระดับข้อความของฮาลลiday และฮาซัน (Halliday & Hasan, 1976) เดอโบกรองด์ และเดรสเลอร์ (de Beaugrande & Dressler, 1994) และชลธิชา บำรุงรักษ์ (2539) มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์การใช้ภาษาของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และพระยาอนุমানราชชน ใน 3 ประเด็นที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

1. โครงสร้างของภาษาในการขึ้นต้นและลงท้ายจดหมาย

1.1 โครงสร้างของภาษาในการขึ้นต้นและลงท้ายลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

1.1.1 โครงสร้างของภาษาในการขึ้นต้นลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผลการศึกษาพบว่า สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงใช้คำขึ้นต้นลายพระหัตถ์ 6 รูปแบบ ซึ่งรูปแบบคำขึ้นต้นลายพระหัตถ์ที่พบมากที่สุด คือ คำขึ้นต้นลายพระหัตถ์ที่มีโครงสร้าง บรรดาศักดิ์ + ราชทินนาม (พระยาอนุমানราชชน) คิดเป็นร้อยละ 93.95 รูปแบบคำขึ้นต้นลายพระหัตถ์ที่พบน้อยที่สุด มี 2 รูปแบบ คือ คำนำหน้า + ชื่อตัว + ราชทินนาม + นามสกุล (นาย ข อนุমানราชชน เสฐียรโกเศศ) และ คำนำหน้า + อักษรย่อของชื่อ + อักษรย่อของนามสกุล + ราชทินนาม (นาย ข. ส. อนุমানราชชน) ซึ่งพบในจำนวนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 0.40

1.1.2 โครงสร้างของภาษาในการลงท้ายลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผลการศึกษาพบว่า สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงใช้คำลงท้ายลายพระหัตถ์ 2 รูปแบบ รูปแบบคำลงท้ายลายพระหัตถ์ที่พบมากที่สุด คือ การไม่มีคำลงท้ายลายพระหัตถ์แต่ลงพระนาม “นริศ” พบร้อยละ 97.98 และรองลงมา คือ ไม่มีคำลงท้าย และไม่ได้ลงพระนาม พบร้อยละ 2.02

1.2 โครงสร้างของภาษาในการขึ้นต้นและลงท้ายจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

1.2.1 โครงสร้างของภาษาในการขึ้นต้นจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমান

ราชชน ผลการศึกษาพบว่า พระยาอนุমানราชชน ใช้คำขึ้นต้นจดหมายกราบทูล 4 รูปแบบ รูปแบบที่พบมากที่สุด คือ คำขึ้นต้นจดหมายที่มีโครงสร้างแบบกริยาวลี + กริยาวลี ที่มี “ทรง” นำหน้า + สรรพนาม (ขอประทานกราบทูล + ทรงทราบใต้ฝ่าพระบาท) คิดเป็นร้อยละ 82.01 รูปแบบคำขึ้นต้นจดหมายกราบทูลที่พบน้อยที่สุด มี 2 รูปแบบ คือ โครงสร้างแบบกริยาวลี + พระอิสริยยศ + กริยาวลี ที่ไม่มี “ทรง” นำหน้า (ขอประทานกราบทูลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงทราบใต้ฝ่าพระบาท) และโครงสร้างแบบกริยาวลี + กริยาวลี ที่ไม่มีทรงนำหน้า (ขอประทานกราบทูลทราบใต้ฝ่าพระบาท) พบเป็นจำนวนที่เท่ากัน คือ คิดเป็นร้อยละ 5.82

1.2.2 โครงสร้างของภาษาในการลงท้ายจดหมายกราบทูลของพระยาอนุमान

ราชชน ผลการศึกษาพบว่า พระยาอนุমানราชชนใช้รูปแบบคำลงท้ายจดหมายกราบทูล 4 รูปแบบ รูปแบบที่พบมากที่สุด คือ คำลงท้ายรูปแบบวลีซึ่งมีข้อความว่า “ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ ข้าพระพุทธเจ้าพระยาอนุমানราชชน ขอประทานกราบทูลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์” คิดเป็นร้อยละ 76.72 และคำลงท้ายจดหมายรูปแบบที่พบน้อยที่สุด คือ ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ คิดเป็นร้อยละ 0.53

2. การเชื่อมโยงความ

2.1 การเชื่อมโยงความในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผลการศึกษาพบว่า สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงใช้การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 57.73 รองลงมา คือ การเชื่อมโยงความประเภทการอ้างถึง คิดเป็นร้อยละ 29.43 และน้อยที่สุด คือ การเชื่อมโยงความประเภทการละ คิดเป็นร้อยละ 12.84

เมื่อพิจารณารายละเอียดของการเชื่อมโยงความแต่ละประเภท พบว่า การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบขยายความพบมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.14 และน้อยที่สุด คือ การใช้คำเชื่อมแบบสั้นสุด คิดเป็นร้อยละ 0.50 การเชื่อมโยงความประเภทการอ้างถึง พบว่า การอ้างถึงด้วยบุรุษสรรพนามพบมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.91 และน้อยที่สุด คือ การอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะ คิดเป็นร้อยละ 38.09 ส่วนการเชื่อมโยงความประเภทการละที่พบมากที่สุด คือ การละประธาน คิดเป็นร้อยละ 86.43 และน้อยที่สุด คือ การละกรรม คิดเป็นร้อยละ 13.57

2.2 การเชื่อมโยงความในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ผลการศึกษาพบว่า พระยาอนุমানราชชนใช้การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.98 รองลงมา คือ การเชื่อมโยงความประเภทการอ้างถึง คิดเป็นร้อยละ 21.28 และที่พบน้อยที่สุด คือ การเชื่อมโยงความประเภทการละ คิดเป็นร้อยละ 6.74

เมื่อพิจารณารายละเอียดของการเชื่อมโยงความแต่ละประเภทพบว่า การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบขยายความพบมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.51 น้อยที่สุด คือ การใช้คำเชื่อมแบบสั้นสุด คิดเป็นร้อยละ 0.54 การเชื่อมโยงความประเภทการอ้างถึง พบว่า การอ้างถึงด้วยการใช้บุรุษสรรพนามพบมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64.77 และน้อยที่สุด คือ การอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะ คิดเป็นร้อยละ 35.23 ส่วนการเชื่อมโยงความประเภทการละ ที่พบมากที่สุด คือ การละประธาน คิดเป็นร้อยละ 85.29 และน้อยที่สุด คือ การละกรรม คิดเป็นร้อยละ 14.71

3. ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง

3.1 ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผลการศึกษาพบว่า สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงใช้ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องมากที่สุด คือ การใช้วลี คิดเป็นร้อยละ 65.40 รองลงมา คือ การใช้ตัวเลข คิดเป็นร้อยละ 29.78 และน้อยที่สุด คือ การใช้คำ คิดเป็นร้อยละ 4.82

เมื่อพิจารณารายละเอียดของลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องในแต่ละประเภทการใช้วลีที่พบมากที่สุด คือ การใช้นามวลี คิดเป็นร้อยละ 72.99 น้อยที่สุด คือ กริยาวลี คิดเป็นร้อยละ 2.68 ส่วนลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้คำที่พบมากที่สุด คือ การใช้คำบอกลำดับ คิดเป็นร้อยละ 51.52 และน้อยที่สุด คือ การใช้คำบอกความขัดแย้ง คิดเป็นร้อยละ 3.03

3.2 ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องในจดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน ผลการศึกษาพบว่า พระยาอนุমানราชชนใช้ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องมากที่สุด คือ การใช้วลี คิดเป็นร้อยละ 78.58 รองลงมาคือ การใช้ตัวเลข คิดเป็นร้อยละ 17.02 และน้อยที่สุด คือ การใช้คำ คิดเป็นร้อยละ 4.40

เมื่อพิจารณารายละเอียดของลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องในแต่ละประเภทการใช้วลีที่พบมากที่สุด คือ การใช้นามวลี คิดเป็นร้อยละ 57.42 น้อยที่สุด คือ กริยาวลี คิดเป็นร้อยละ 0.49 ส่วนลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องโดยการใช้คำที่พบมากที่สุด คือ การใช้คำบอกการเพิ่มเติม คิดเป็นร้อยละ 73.91 และน้อยที่สุด คือ การใช้คำบอกลำดับ คิดเป็นร้อยละ 8.70

อภิปรายผล

1. โครงสร้างของภาษาในการขึ้นต้นและลงท้ายลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงใช้คำขึ้นต้นลายพระหัตถ์ที่มีโครงสร้าง บรรดาศักดิ์ + ราชทินนาม (พระยาอนุমানราชชน) มากที่สุด นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2479-2485 ทั้งนี้อาจจะมีสาเหตุมาจากการที่ทรงมีพระประสงค์ใช้คำขึ้นต้นลายพระหัตถ์ที่เป็นทางการ และเป็นที่น่าสังเกตว่านับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2485-2486 ทรงเปลี่ยนรูปแบบการใช้คำขึ้นต้นลายพระหัตถ์ที่มีโครงสร้างหลากหลาย เช่น โครงสร้างคำขึ้นต้นแบบคำนำหน้า + ชื่อตัว + ราชทินนาม + นามสกุล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทรงมีความคุ้นเคยกับพระยาอนุমানราชชนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้สังเกตได้จากคำขึ้นต้นลายพระหัตถ์ที่ทรงใช้และวิธีที่ทรงพระดำรัสถึงเรื่องต่าง ๆ ก็มีวิถึลีลาที่แสดงความสนิทสนมมากขึ้น (บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, 2506 : 79)

สำหรับคำลงท้ายลายพระหัตถ์มีลักษณะเด่น คือ ทรงไม่ใช้คำลงท้ายใด ๆ แต่จะทรงลงพระนามแทน ทั้งนี้อาจเนื่องจากพระองค์ท่านทรงดำรงพระอิสริยยศ เป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ (ชั้น 4) ซึ่งมีฐานันดรที่สูงกว่าพระยาอนุমানราชชน จึงมีต้องทรงใช้คำลงท้ายลายพระหัตถ์กับสามัญชน

พระยาอนุমানราชชน ใช้คำขึ้นต้นจดหมายกราบทูลที่มีโครงสร้าง แบบกริยาวิ + กริยาวิ ที่มี 'ทรง' นำหน้า + สรรพนาม (ขอประทานกราบทูลทรงทราบใต้ฝ่าพระบาท) มากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากโครงสร้างคำขึ้นต้นจดหมายกราบทูลดังกล่าวเป็นโครงสร้างที่ใช้กันอย่างเป็นการในสมัยนั้น สำหรับการใช้คำลงท้ายจดหมายกราบทูล พระยาอนุমানราชชน ใช้วลี "ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ ข้าพระพุทธเจ้าพระยาอนุমানราชชน ขอประทานกราบทูลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์"

ข้อสังเกตที่สำคัญ คือ ในปี พ.ศ. 2485-2486 ใช้คำขึ้นต้นและลงท้ายจดหมายกราบทูลที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านการสะกดการันต์ คือ ใช้วลี "ขอประทานกราบทูล ขงซาบ ใต้ฝ่าพระบาท" สำหรับการขึ้นต้นจดหมาย และใช้วลี "ควนมิควน แล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ" สำหรับการลงท้ายจดหมาย ซึ่งการสะกดการันต์ที่ถูกต้องของคำดังกล่าวคือ ทรงทราบ และ ควรมิควร ตามลำดับ ทั้งนี้สาเหตุของการสะกดการันต์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเนื่องจาก รัฐบาลไทยสมัยนั้น นำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ตั้ง "กัมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทย" ขึ้นดังมี "ประกาศของสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 29 พฤษภาคม 2485 เรื่อง การปรับปรุงตัวอักษรไทย" ความว่า

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี
เรื่อง การปรับปรุงตัวอักษรไทย

ด้วยรัฐบาลพิจารณาเห็นว่า ภาษาไทยย่อมเป็นเครื่องหมายแสดงวัฒนธรรมของชาติไทย สมควรมได้รับการบำรุงส่งเสริมให้แพร่หลายออกไปกว้างขวางยิ่งขึ้น ให้สมกับความเจริญก้าวหน้าของชาติ ซึ่งกำลังขยายตัวออกไปในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นจึงได้ตั้งกรมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทย ขึ้นคณะหนึ่ง ดังมีรายชื่อแจ้งอยู่ในประกาศตั้งกรมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทยนั้นแล้ว เพื่อรวมกันพิจารณาทหาทางปรับปรุงและส่งเสริมภาษาไทยให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น อันที่จริงภาษาไทยก็เป็นภาษาที่มีสำเนียงไพเราะสละสลวย และมีความกว้างขวางของภาษาสมกับเป็นสมบัติของชาติไทยที่มีวัฒนธรรมสูงอยู่แล้ว ยังขาดอยู่ก็แต่การส่งเสริมให้แพร่หลาย สมควรแก่ความสำคัญของภาษานั้น กรมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทยได้มีการประชุมกันเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2485 มีความเห็นในขั้นต้นว่า สมควรปรับปรุงตัวอักษรไทยให้กะทัดรัดเพื่อให้เล่าเรียนกันได้ ง่ายยิ่งขึ้น ได้พิจารณาเห็นว่าตัวสระและพยัญชนะของภาษาไทยมีอยู่หลายตัว ที่ซ้ำเสียงกันโดยไม่ จำเป็น ถ้าได้งดใช้เสียบ้างก็จะเป็นความสะดวกในการศึกษาเล่าเรียนภาษาไทยให้เป็นที่นิยมยิ่งขึ้น

___ (อิงอร สุพันธ์ุวัฒน์, 2527 : 667-668)

จากประกาศข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า รัฐบาลสมัยนั้น ได้มีการปรับเปลี่ยนอักษรวิธีของ ภาษาไทย โดยให้เหตุผลว่าเป็นความสะดวกในการศึกษาเล่าเรียน ทั้งนี้เพราะเห็นว่า ภาษาไทยมี ตัวพยัญชนะและสระหลายตำแหน่งที่มีเสียงซ้ำกัน จึงสมควรปรับปรุงวิธีการเขียนหนังสือไทย

หลักเกณฑ์ในการเขียนหนังสือไทยสรุปได้ดังที่อิงอร สุพันธ์ุวัฒน์ (2527 : 664-666) กล่าวไว้ดังนี้

1. การใช้พยัญชนะ เมื่อคัดพยัญชนะบางตัวออกแล้วให้ใช้พยัญชนะตัวอื่น ที่มีเสียง เหมือนกัน แทน คือ

ฌ	ใช้	ค	แทน	
ฉ	ใช้	ช	แทน	
ฉ	ใช้	ค	แทน	
ฉ	ใช้	ค	แทน	
ฐ	ใช้	ถ	แทน	
ฑ	ใช้	ค	แทน	ถ้าหาก ฑ นั้นออกเสียง ค
ฑ	ใช้	ท	แทน	ถ้าหาก ฑ นั้นออกเสียง ท

ฅ ใช้ ฐ แทน

ณ ใช้ ฌ แทน

พ ใช้ ฬ แทน

2. ตัว ฅ ใช้ตัว ฆ แทน แต่ในกรณีที่ต้องการเขียน คำ ภาษาบาลี หรือ สันสกฤต ให้ใช้ตัว ฅ ได้ แต่ต้องคัดเชิงออกจากรูป ฅ เช่น ผู้หญิงใช้ผู้หญิง วิญญาณ ใช้ วิญญาณ

3. ตัวกล้ำ ทร ที่ออกเสียง ษ ให้ใช้ตัว ษ เขียนแทน เช่น ทราบ เป็น ชาว

4. ตัว ฆ ที่มี อ นำให้เปลี่ยนเป็น ห นำเช่น อยู่ เป็น หู่

5. ใช้คำบาลีแทนสันสกฤต เช่น กัม แทน กรรม ยกเว้นว่ารูปบาลีและสันสกฤตมีความหมายต่างกันให้ใช้ทั้งสองคำ แต่ให้เปลี่ยนรูปการเขียนตามอักษรที่เหลืออยู่ เช่น มายา มารยา กติกา กริสติกา

6. ร หัน ในแม่กก กค กบ กม ยกเลิกใช้ไม้หันอากาศแทน เช่น อุปลัก วัธนา แต่ ร หัน ในแม่ กน ใช้ตามเดิม เช่น บรรพบุรุษ

7. ไม้ไต่คู้ ใช้เฉพาะกรณีที่ต้องการให้ออกเสียงสั้น ถ้าไม่ใช้อาจมีความหมายเป็นอย่างอื่น เช่น เม็ด เล็ก เย็บ ยกเว้นคำว่าเป็นไม่มีไม้ไต่คู้ เขียนว่า เปน

8. คำที่มีได้มาจากภาษาบาลีสันสกฤตให้เขียนตามระเบียบคำไทยให้เขียนตามเสียงเป็นหลัก เช่น บรรร เขียน บัน ควร เขียน ควน

9. คำที่มาจากบาลี ถ้าตัวสะกดมีอักษรซ้ำหรืออักษรซ้อนในกรณีตัวหลังไม่มีสระกำกับให้ตัดตัวสะกดตัวหน้าเสีย เช่น อัศภาพ ทูษ แต่ถ้าตัวหลังมีสระกำกับไม่ต้องตัดตัวสะกด เช่น อัคคี สัทธา

จากประกาศข้างต้น ที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงอักษรวิธีของภาษาไทยมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการเขียนหนังสือภาษาไทย ดังจะเห็นได้จากอักษรวิธีการเขียนคำขึ้นต้นและลงท้ายจดหมายของพระยาอนุমানราชชน นับตั้งแต่จดหมายฉบับลงวันที่ 16 กรกฎาคม 2485 เป็นต้นไป ส่วนการเปลี่ยนแปลงอักษรวิธีการเขียนคำขึ้นต้นและลงท้ายลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ นั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลง นอกจากในเนื้อหาของลายพระหัตถ์บางฉบับที่มีการเปลี่ยนแปลงการสะกดการันต์ดังปรากฏตัวอย่างในภาคผนวก

2. การเชื่อมโยงความ ทั้งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และพระยาอนุमानราชชน ใช้รูปแบบการเชื่อมโยงความที่เหมือนกัน คือ การเชื่อมโยงความประเภทการใช้คำเชื่อมแบบขยายความ ทั้งนี้อาจเนื่องจากเนื้อหาสาระในจดหมายได้ตอบ เป็นตัวกำหนดรูปแบบการใช้คำเชื่อมโยงความประเภทดังกล่าว เพราะในลายพระหัตถ์และจดหมายกราบทูลเกือบทั้งหมด

มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสันนิษฐานคำศัพท์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนการเล่าเรื่องที่มาจากตำนานการละครและคนตรีไทย ดังนั้นรูปแบบการเชื่อมโยงความจึงสอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหา ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของฮาลิเดย์ และฮาซัน (Haliday & Hasan, 1976) และแนวคิดของชลธิชา บำรุงรักษ์ (2539)

3. ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่อง ทั้งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และพระยาอนุমানราชชน ใช้ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องเหมือนกัน โดยการใช้นามวลี “คำว่า” และ “เรื่อง” ทั้งนี้สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาสาระในจดหมายโต้ตอบที่มีเนื้อหาเป็นการซักถามเกี่ยวกับที่มาของคำศัพท์ ความรู้เรื่องของวัฒนธรรมไทย ซึ่งในจดหมายแต่ละฉบับมีเนื้อหาที่แตกต่างกันออกไป และมีหลายหัวเรื่อง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของศศิวิมล พลิตาภรณ์ (2544) และรุ่งรัตน์ พรรัตน์กำจาย (2544)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาลักษณะภาษาในจดหมายโต้ตอบระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กับพระยาอนุমানราชชนในด้านวจนลีลา (stylistic)
2. ควรศึกษาลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องย่อยในจดหมายโต้ตอบระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์กับพระยาอนุমানราชชน
3. ควรศึกษาลักษณะภาษาในจดหมายโต้ตอบของผู้เขียนคนอื่นๆ อาทิ สาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ ซึ่งเป็นลายพระหัตถ์โต้ตอบระหว่างสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ ชั้น 4 เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ ชั้น 4 กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรรณิกา จักรกรอง. (2544). วิเคราะห์การเชื่อมโยงความในกลอนบทละครนอกเรื่องไกรทอง
ควาี และสังข์ศิลป์ชัย. ภาคนิพนธ์ สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กัลยา ดิงศภัทย์, ม.ร.ว. และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2531). การใช้คำเรียกขานในภาษาไทย
สมัยกรุงรัตนโกสินทร์. รายงานการวิจัย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา. (2535). การใช้ภาษาในการตรวจรักษาโรคของอายุรแพทย์. รายงาน
การวิจัย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา เจริญเกียรติบวร. (2543). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับมุมมองในข่าววัดพระธรรมกาย
ที่เสนอในหนังสือพิมพ์ไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขา
ภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2531). 100 ปี พระยาอนุমানราชชน.
กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- จันจิรา จิตตะวิริยะพงษ์. (2540). ถ้อยคำที่ใช้เป็นส่วนนวนในภาษาข่าวการเมืองในหนังสือพิมพ์
รายวัน พ.ศ. 2534-2538. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาไทย
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนินทร วิริยะพันธ์. (2533). รูปแบบคำขึ้นต้นจดหมายส่วนตัวในภาษาไทย : การศึกษาเชิง
ภาษาศาสตร์สังคม. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัชวดี ศรีลัมพ์. (2544). การใช้ภาษาในห้องสนทนา. ศิลปศาสตร์, 1(1), 77-92.
- ชลธิชา บำรุงรักษ์. (2539). การวิเคราะห์ภาษาระดับข้อความประเภทต่างๆ ในภาษาไทย.
ม.ป.ท. (อัคราเสนา).
- _____. (2544). การจัดประเภทภาษาระดับข้อความในภาษาไทย. ใน จินตนา ดำรงเลิศ
(บรรณาธิการ). วิชาญปัญญา. (หน้า 162-177). กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- ดวงจิตร จิตรพงศ์, ม.จ. (2521). พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.
ใน บันทึกเรื่องความรู้ต่างๆ (หน้า คำนำ, 1-34). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ทัศนีย์ เจริญพร. (2534). ถักยณะการเชื่อมโยงความในศิลาจารึกอีสานระหว่าง พ.ศ. 1893-2466.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ธีรนุช โชคสุวณิช. (2543). การศึกษาวิเคราะห์ภาษาของบทความแสดงความคิดเห็นในหนังสือพิมพ์ไทย (พ.ศ. 2536-2540). วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นริศรานู วัคคิวงค์, สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา. (2521). บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ เล่ม 1-5. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- นพรัตน์ คงมาลา. (2532). การใช้ภาษาในสารคดีของวณิช จรุงกิจอนันต์ ระหว่าง พ.ศ. 2520-2529. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บรรเจิด อินทุจันทร์ยัง. (2543). อันเนื่องมาจากคำว่า “ควรมีควรแล้วแต่จะโปรด”. *โลกประวัติศาสตร์*, 6(3), 55-56.
- บุญเหลือ เทพสุพรรณ, ม.ล. (2506). บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ. *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 1(1), 78-81.
- ประคอง นิมมานเหมินทร์. (2542). พระยาอนุমানราชชน. ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 15*. (หน้า 7301-7306). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ประภาพร มณีโรจน์. (2529). การใช้รูปแบบคำนามเพื่อบอกความต่อเนื่องในข้อเขียนภาษาไทย. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา ช่างขวัญอิน. (2540). *สัมมวจันโวหารไทย*. รายงานการวิจัย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียา หิรัญประดิษฐ์. (2544). การวิเคราะห์การใช้ภาษาไทยในเอกสารทางด้านธุรกิจการพิมพ์. รายงานการวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พิณทิพย์ ทวยเจริญ. (2543). *ภาพรวมของการศึกษาภาษาศาสตร์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พูนสุข นาวิก (2533). ลักษณะการเชื่อมโยงความในภาษาระดับข้อความในภาษาไทยถิ่นเหนือ จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ขงยุทธ พุพะเนียด. (2532). ลักษณะของภาษาที่ใช้ในการบรรยายข่าวกีฬาที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์และนิตยสารกีฬาภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- รุ่งรัตน์ พรรตน์ก้าฉาย. (2544). การแสดงหัวเรื่อง ใน พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัชรพล บุญนิมิตร. (2539). ดัชนีปริเภทในบทสนทนาแบบกันเองของผู้พูดภาษาไทยกรุงเทพ. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. (2529). ภาษาในหนังสือสามสมเด็จ. ธรรมศาสตร์, 15(1), 35-49.
- _____. (2537). ลักษณะภาษาไทยที่ใช้ผ่านสื่อมวลชนโทรทัศน์. รายงานการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.
- วีระ อินพันทัง. (2542). สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์. ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 7. (หน้า 2956-2961). กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ศักดิ์สิทธิ์ ลิ้มกุลาคมน์. (2534). กลวิธีการใช้คำในภาษาโฆษณาภาษาไทยทางโทรทัศน์และนิตยสารไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศศิวิมล พลิตาภรณ์. (2544). ลักษณะภาษาในพระราชนิพนธ์ประเภทสารคดีท่องเที่ยวในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศุภธิดา เทียมสมบุญณ์. (2541). กลไกทางภาษาในการตอบคำถามของนักการเมืองไทยในการให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภิดา สุนทรวิภาค. (2537). รูปแบบที่แสดงทัศนคติในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพร งามประดิษฐ์. (2539). การเชื่อมโยงความในรายงานข่าวทางโทรทัศน์ : ข่าวอ่านกับข่าวสดแบบไม่มีบท. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมชัย อนุমানราชชน, สมศรี สุกุมลนันท์ และมัลลิกา เวชชีวะ. (2535). พระยาอนุমানราชชนพ้อของลูก. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : ที.พี.พี.รึน จำกัด.
- สมทรง บุญพัฒน์. (2537). วจนะวิเคราะห์ การวิเคราะห์ภาษาระดับข้อความ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.

- อนุমানราชชน, พระยา. (2532). *อัตชีวประวัติพระยาอนุমানราชชนและสัมภาษณ์เสฐียรโกเศศ*
โดย ส.ศิริรักษ์. กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการจัดพิมพ์เอกสารเนื่องในวาระครบรอบ
100 ปี พระยาอนุমানราชชน.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2541). *ภาษาศาสตร์สังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจฉรากร กัลยาจิตรโกศล. (2543). *ลักษณะการเชื่อมโยงความในกลอนนิราศของสุนทรภู่*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อิงอร สุพันธุ์วิช. (2527). *วิวัฒนาการอักษรและอักษรวิธีไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Brown & Yule. (1987). *Discourse analysis*. London : Cambridge University Press.
- de Beaugrande, R. & Dressler, W. U. (1994). *Introduction to Text Linguistics*. (7th edition).
London : Longman.
- Halliday, M.A.K & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. London : Edward Arnold.
- Halliday M.A.K. (1989). *Spoken and Written Language*. (2nd edition). Hong Kong :
Oxford University Press.
- Schiffirin, D. (1987). *Discourse markers*. New York : Cambridge University Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
และ ประวัติศาสตราจารย์พระยาอนูমানราชชน

พระประวัติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ผู้วิยศึกษาระประวัติของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ จากคำนำของ หม่อมเจ้าหญิงดวงจิตร์ จิตรพงศ์ ในหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ เล่ม 2 (2521) และ สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 7 ของมูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย (2542) แล้ว นำมาประมวลและเรียบเรียงเป็นพระประวัติของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ มีพระนามเดิมว่าพระองค์เจ้าจิตรเจริญ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติที่ตำหนักในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่อังคาร ขึ้น 11 ค่ำ เดือน 6 ปีฉุน จุลศักราช 1225 เวลาเที่ยงคืนกับ 30 นาที ตรงกับวันที่ 28 เมษายน พุทธศักราช 2406 หม่อมเจ้าหญิงพรรณรายซึ่งต่อมาในรัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็นพระสัณห์พันชวงค์เธอ พระองค์เจ้าพรรณราย เป็นพระมารดา พระองค์เจ้าจิตรเจริญทรงมีพระเชษฐภคินีร่วมพระมารดาอีกพระองค์หนึ่ง คือ พระองค์เจ้าหญิงกรรณิกาแก้วซึ่งประสูติเมื่อพุทธศักราช 2398

ในปีพุทธศักราช 2411 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตขณะที่พระองค์เจ้าจิตรเจริญมีพระชันษา 5 ปี 6 เดือน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงชุบเลี้ยงต่อมา

พุทธศักราช 2415 พระองค์เจ้าจิตรเจริญได้ทรงเข้าศึกษาในโรงเรียนกะเด็ททหารมหาดเล็ก ซึ่งเป็นโรงเรียนที่โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นเพื่อเป็นสถานศึกษาสำหรับพระบรมวงศานุวงศ์และบุตรหลานข้าราชการ

พุทธศักราช 2419 ได้ทรงผนวชเป็นสามเณร ขณะมีพระชันษา 13 ปี ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วเสด็จไปจำพรรษาอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อทรงลาผนวชแล้วได้เริ่มศึกษาวิชาการสำหรับฆัตติยะ ที่วังสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาบารบปรปักษ์ วิชาที่ทรงศึกษาได้แก่ การขี่ม้า การใช้อาวุธต่าง ๆ โบราณราชประเพณี โบราณคดี พระองค์เจ้าจิตรเจริญทรงผนวชเป็นพระภิกษุในปีพุทธศักราช 2427 ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วเสด็จไปจำพรรษา ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ครั้นออกพรรษาได้แสดงพระประสงค์ที่จะทูลลาผนวชต่อจนความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทจึงมีพระบรมราชโองการให้ลาผนวชออกมาช่วยราชการ พระองค์เจ้าจิตรเจริญจึงทรงลาผนวชตามพระบรมราชโองการในวันรุ่งขึ้น

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์ ทรงรับราชการสนองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระมหากษัตริย์พระองค์อื่นในหลายตำแหน่งหลายกระทรวง นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2445 เมื่อแรกตั้งกระทรวงโยธา การได้ทรงเป็นเสนาบดีพระองค์แรก ต่อมาได้ทรงย้ายไปเป็นเสนาบดีกระทรวงพระคลัง เสนาบดีกระทรวงกลาโหม นอกจากนี้ยังทรงเคยเป็นผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ และเป็นผู้แทนเสนาบดีกระทรวงพระคลัง รวมทั้งทรงเคยดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารเรือด้วย และในปีพุทธศักราช 2448 ทรงย้ายไปเป็นเสนาบดีกระทรวงวัง

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์ ได้กราบถวายบังคมลาออกจากราชการในปีพุทธศักราช 2452 เนื่องจากประชวรด้วยโรคพระหทัยโต ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ทรงกลับเข้ารับราชการเป็นอธิบดีกรมในในปีพุทธศักราช 2468 และในปีพุทธศักราช 2469 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทรงรับตำแหน่งอุปนายกราชบัณฑิตยสภา ซึ่งได้ทรงพ้นจากตำแหน่งทั้งสองนี้ในปีพุทธศักราช 2475 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปีต่อมาทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในระหว่างที่เสด็จพระราชดำเนินไปรักษาพระองค์ ณ ต่างประเทศ และทรงพ้นจากตำแหน่งในปีพุทธศักราช 2477 เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ ในการนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เชิญต้นไม้เงินต้นไม้ทอง พระราชทานสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ ซึ่งนับเป็นเกียรติสูงสุดที่พระเจ้าแผ่นดินพึงพระราชทานแก่ผู้หนึ่งผู้ใดได้ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงรับ ราชการด้วยพระสติปัญญา ความรอบรู้ กอปรด้วยทัศนอันกว้างไกล จึงทรงได้รับพระราชทานพระมหากุณมาธิคุณเลื่อนพระอิสริยยศมาโดยลำดับดังนี้

ปีพุทธศักราช 2428 ทรงพระชันษา 22 ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนพระอิสริยยศขึ้นเป็นพระเจ้าน้อยยาเธอ ทรงกรม มีพระนามว่า “พระเจ้าน้อยยาเธอกรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์”

ปีพุทธศักราช 2430 ทรงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้สถาปนาขึ้นเป็น พระเจ้าน้อยยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์

ปีพุทธศักราช 2448 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนกรมขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้าน้อยยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์

ปีพุทธศักราช 2456 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนกรมขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

ปีพุทธศักราช 2488 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนกรมขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา มีพระนามตามพระสุพรรณบัฏว่า

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ มหามกุฏพงศนฤบาลินทรปรีมินทรานุชาธิเบนท์ อัฐเมนทรราชอัยกา สวามิภักคิสยามวิจิตร สรรพศิลป์สิทธิวิทย์ยาทร สรจित्रกรศุภโกศล ประพนธปรีชาชาญโบราณคดี สังคควาทิศวิจิตรวิจิตร มโหฬารศีลธยาไสรย พุทธาทิไตรยรัตนสรณานุวัตร ขัตติยเดชานุภาพพิตร

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงได้รับพระสมัญญานามจากพระบรมวงศานุวงศ์ว่า “นายช่างใหญ่แห่งกรุงสยาม” หรือที่บรรดาช่างผู้เป็นศิษย์เรียกพระองค์ว่า “สมเด็จพระครู” ความใฝ่พระทัยในงานช่างทรงแสดงออกนับตั้งแต่ทรงพระเยาว์ กล่าวคือในขณะที่ทรงพระเยาว์นั้นได้ทรงรับมอบหมายให้มีหน้าที่เลี้ยงพระฉันเวลาที่พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ทุกวัน หลังเสร็จสิ้นการประเคนตำรับแด่พระสงฆ์แล้วก็มักเสด็จไปแถววงปีพาทย์ที่ประโคมพระฉันอยู่ หรือมีขณะนั้นก็เสด็จเข้าวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทอดพระเนตรรูปเขียนตามพระระเบียง ครั้นเสด็จกลับถึงตำหนักก็ทรงเขียนรูปสิ่งทีจดจำมาโดยใช้ดินสอขาวเขียนลงบนบานตู้ซึ่งทาสีน้ำเงินด้วยสีน้ำมัน ต่อมาจึงทรงพุดสมุดไว้เล่มหนึ่งเพื่อเขียนรูป ส่วนการศึกษาทางช่างที่เป็นระบบนั้นทรงเริ่มเรียนรู้จากพระครูปั้น ซึ่งเป็นช่างเขียนขณะทรงผนวชเป็นสามเณรอยู่วัดบวรนิเวศวิหาร ภายหลังทรงลาผนวชได้ทรงศึกษากับนายสายผู้เป็นช่างฝีมือดีภายหลังเรียกกันว่าเจ้ากรมสาย ด้วยเป็นเจ้ากรมช่างเขียนในช่างสิบหมู่ และต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาจินดารังสรรค์

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงเวียนรับราชการหลายกระทรวงแต่ไม่ว่าจะทรงรับราชการกระทรวงใดก็ทรงมีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการช่างเสมอ อาทิเมื่อทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการนั้น ทรงมีอำนาจหน้าที่ควบคุมหน่วยงานหลายกรมกองทั้งงานด้านศิลปกรรม การโยธา การไปรษณีย์โทรเลข การรถไฟ งานของกระทรวงโยชานี้มีหน้าที่สำคัญในการออกแบบและดำเนินการก่อสร้างอาคารของกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ด้วยประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน และจากพื้นฐานวิชาช่างอันเยี่ยมยอดส่งผลให้พระองค์ท่านทรงมีผลงานด้านสถาปัตยกรรมอันโดดเด่น และเลื่องชื่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ ผลงานที่สะท้อนพระอัจฉริยภาพด้านนี้ ได้แก่ การออกแบบพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม พระอุโบสถวัดราชาธิวาสวิหาร พระอุโบสถวัดพระปฐมเจดีย์ รวมทั้งออกแบบภาพเขียนในวรรณคดี ภาพเขียนในตาปัตร พระราชลัญจกร ตราสัญลักษณ์ต่างๆ อีกทั้งยังทรงออกแบบพระเมรุและพระเมรุมาศ ซึ่งเป็นงานสถาปัตยกรรมเฉพาะคราวหลายคราว เช่น พระเมรุมาศสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พุทธศักราช 2463

นอกจากสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ จะทรงมีพระปรีชาญาณทางด้านศิลปะ การช่างแล้ว ยังทรงมีพระปรีชาสามารถทางด้านดนตรีและศิลปการละครอีกด้วย กล่าวคือ ในปีพุทธศักราช 2431 ขณะทรงรับหน้าที่จัดการเรื่องดนตรีถวายในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระนิพนธ์บทร้องรำพันถึงความงามของน้ำตกไทรโยค โดยอาศัยทำนองเพลงเขมรกล่อมลูกเป็นหลัก ภายหลังได้รับความนิยมแพร่หลายแม้กระทั่งปัจจุบันนี้ในนามเพลง “เขมรไทรโยค” นอกจากนี้ยังได้ทรงร่วมกับเจ้าพระยาเทเวศรวงศวิวัฒน์จัดทำ “ละครดึกดำบรรพ์” ขึ้นมาอีกด้วย

นอกจากพระปรีชาสามารถทางด้านศิลปะ การช่าง ดนตรี การละครแล้ว สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ยังทรงมีพระปรีชาสามารถในด้านอักษรศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี นิรุกติศาสตร์ เป็นอย่างยิ่งจึงจะเห็นจากหลักฐาน 2 เรื่อง คือ สารานุกรมและบันทึกความรู้เรื่องต่าง ๆ

สารานุกรม เป็นหนังสือที่รวบรวมจดหมายแหวหรือลายพระหัตถ์ได้ตอบ ระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ กับสมเด็จพระบรมราชาธิบดีที่ 5 กรมพระยาดำรงราชานุภาพที่มีต่อกันนับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2457 เป็นต้นมาจนถึงปีพุทธศักราช 2485 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปีพุทธศักราช 2475-2485 อันเป็นช่วงเวลาที่สมเด็จพระบรมราชาธิบดีที่ 5 กรมพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จออกไปประทับ ณ เกาะปีนัง เนื่องจากมรสุมทางการเมือง ตลอดระยะเวลา 10 ปี ปรากฏทั้งสองท่านได้มีลายพระหัตถ์ได้ตอบกันทุกสัปดาห์ ต่อมาเอกสารดังกล่าวได้เป็นเอกสารที่ทรงคุณค่าเป็นอย่างยิ่งทั้งในด้าน ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมราชประเพณี อักษรศาสตร์

เอกสารฉบับหนึ่งที่แสดงถึงพระปรีชาสามารถของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ หนังสือเรื่อง บันทึกความรู้เรื่องต่าง ๆ ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมลายพระหัตถ์และจดหมายได้ตอบของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์กับพระยาอนุমানราชชนนับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2479-2486 รวมจดหมายทั้งสิ้น 437 ฉบับ เอกสารดังกล่าวเป็นเอกสารที่รวบรวมความรู้ด้านไทยศึกษาอันทรงคุณค่า ทั้งในเรื่อง ศิลป ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ และที่สำคัญยิ่ง คือ ความรู้เรื่องนิรุกติศาสตร์ ที่แสดงออกถึงพระอัจฉริยภาพ ความรอบรู้ของ พระองค์ท่าน

นับแต่เดิมนั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ประทับอยู่ที่หอনিเพทพิทยา ในพระบรมมหาราชวัง ครั้นในปีพุทธศักราช 2426 เมื่อพระชันษา 20 ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานวังท่าพระเป็นที่ประทับ ครั้นเมื่อทรงพระประชวรด้วยโรคพระหทัยโตและหลอดลมอักเสบเรื้อรังได้ลงเสด็จไปประทับที่บ้านของเจ้าพระยาเทเวศรวงศวิวัฒน์ ที่คลองเตย ภายหลังจึงได้ทรงหาซื้อเรือยนต์มาปลูกตำหนักและ

ทรงเรียกว่า “บ้านปลายเนิน” ในระยะแรกทรงประทับเฉพาะช่วงฤดูร้อน ภายหลังจากจึงประทับประจำที่คลองเตย จนกระทั่งสิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พุทธศักราช 2490 เวลา 13.05 นาฬิกา พระชันษา 83 ปี 10 เดือน 12 วัน

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงเป็นปราชญ์ที่มีพระปรีชาสามารถในหลายสาขา ทั้งด้านสถาปัตยกรรม ศิลปะ คนตรี โบราณคดี ประวัติศาสตร์ จึงทรงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติทั้งในประเทศไทย และในระดับสากล ดังเช่นในปีพุทธศักราช 2506 อันเป็นวาระครบรอบร้อยปีแห่งวันประสูติ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโกจึงประกาศให้พระองค์เป็นบุคคลสำคัญของโลก

ประวัติศาสตร์อาจารย์พระยาอนุমানราชชน

ผู้วิจัยศึกษาประวัติพระยาอนุমানราชชนจากหนังสือ 100 ปี พระยาอนุমানราชชน ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2531) หนังสืออัตชีวประวัติพระยาอนุমানราชชน ของพระยาอนุমানราชชน (2532) หนังสือพระยาอนุমানราชชนพ่อของลูก ของสมจิต อนุมานราชชน (2535) และสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง เล่ม 15 (2542) แล้วนำมาประมวลและเรียบเรียงประวัติของพระยาอนุমানราชชนโดยมีรายละเอียดดังนี้

พระยาอนุমানราชชนเกิดเมื่อวันศุกร์ที่ 14 ธันวาคม พุทธศักราช 2531 ที่อำเภอยานนาวา กรุงเทพมหานคร เป็นบุตรคนแรกในจำนวน 7 คนของนายหลี่ หรือมะลิ และนางเสียะ ซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน มีชื่อเดิมเป็นภาษาจีนว่า หลีกวงหยง หลี่เป็นชื่อแซ่ กวงหยงเป็นชื่อตัว คำว่า กวง แปลว่า ความสว่าง ความรุ่งเรือง หยง แปลว่า ยั่งยืน มั่นคง ต่อมาเปลี่ยนมาใช้ชื่อไทยว่า ยง เมื่อเข้ารับราชการได้รับพระราชทานนามสกุลว่า “เสฐียรโกเศศ” ต่อมาได้ใช้ตามราชทินนามเป็น “อนุมานราชชน”

พระยาอนุमानราชชนเรียนหนังสือครั้งแรกกับบิดาเมื่ออายุได้ประมาณ 5-6 ขวบ เมื่ออายุ 9 ขวบ มารดาคำนำไปฝากเรียนที่โรงเรียน ซึ่งเดิมเป็นที่อยู่ของพระยานานาพิพิธภานี (โตบุญนาท) เรียนอยู่ประมาณ 2 ปีเศษ จึงย้ายไปเรียนที่โรงเรียนอัสสัมชัญ เมื่อปีพุทธศักราช 2442 ผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี โดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษ ขณะเรียนชั้นประถมปีที่ 1 สอบได้คะแนนดีเยี่ยม จึงได้เลื่อนชั้นเตรียมไปเรียนชั้นหนึ่งที่เรียกว่าสแตนดาร์ดวัน (Standard One) และสมัครสอบภาษาไทยประโยค 2 ที่โรงเรียนวัดเทพศิรินทราวาสได้ พระยาอนุमानราชชนสำเร็จการศึกษาชั้น 4 (Standard Four) เมื่อปีพุทธศักราช 2448 แล้วสมัครเป็นนักเรียนแพทย์ศิริราชพยาบาลตามคำแนะนำของขุนวิรัชเวชกิจผู้เป็นอา ได้ฝึกงานที่โสตศานาของรัฐบาลเป็นเวลา 2-3 เดือน โดยไม่ได้รับเบี้ยเลี้ยง จึงลาออกมาทำงานหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว พระยาอนุमानราชชนได้ทำงานเป็นเสมียนและพนักงานทั่วไปที่โรงแรมโอเรียนเต็ล ขณะทำงานมีโอกาสได้ฝึกสนทนาภาษาอังกฤษอยู่เสมอ และได้สมัครเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติมจากพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปฤษฎางค์และมิสเตอร์นอร์แมน แมกซ์เวล (Norman Maxwell)

พระยาอนุमानราชชนเริ่มรับราชการครั้งแรกในตำแหน่งเสมียนในกองภาษีขาออก กรมศุลกากร เมื่อพุทธศักราช 2447 แล้วโอนมาอยู่กองรายงานตำแหน่งเสมียนและเลขานุการมิสเตอร์นอร์แมน แมกซ์เวล (Mr. Norman Maxwell) ที่ปรึกษากรมศุลกากร ชาวอังกฤษ ปีพุทธศักราช 2456 เป็นปลัดกรม กองภาษีขาออก กรมศุลกากร พุทธศักราช 2463 เป็นหัวหน้า

เจ้าพนักงานรับเงินภาษีอากร และได้เลื่อนตำแหน่งเป็นผู้ช่วยอธิบดีในปีพุทธศักราช 2465 พระยาอนุমানราชชนนอกจากราชการฐานรับราชการนาน ตามนโยบายคุณสภาพในสมัยนั้น เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พุทธศักราช 2476

พระยาอนุমানราชชนกลับเข้ารับราชการอีกครั้งหนึ่งในตำแหน่งหัวหน้ากองศิลปวิทยา กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 1 เมษายน พุทธศักราช 2478 ต่อมาวันที่ 1 กรกฎาคม พุทธศักราช 2481 ได้มีประกาศพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการในกรมศิลปากรใหม่ กองศิลปวิทยาการและกองหอสมุดแห่งชาติรวมกัน แล้วเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นกองวรรณคดี และได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้พระยาอนุমানราชชนดำรงตำแหน่งหัวหน้ากอง เมื่อวันที่ 21 กันยายน พุทธศักราช 2481 ต่อมาวันที่ 23 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2482 ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยอธิบดีกรมศิลปากร วันที่ 10 มีนาคม พุทธศักราช 2485 โอนไปรับราชการสำนัก นายกรัฐมนตรี และได้เลื่อนเป็นข้าราชการชั้นพิเศษ ในตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญ วันที่ 10 สิงหาคม พุทธศักราช 2485 คณะรัฐมนตรีนำโดย จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้กราบบังคับ ทูลขอพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้มาดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร ตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากรนั้น พระยาอนุমানราชชนได้สร้างผลงานมีชื่อเสียงปรากฏ อยู่เป็นจำนวนมาก เช่น เป็นผู้ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งโรงเรียนศิลปากร แผนกช่างขึ้นเป็น มหาวิทยาลัยศิลปากร ตามคำบัญชาของจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี จึงถือว่าพระยาอนุমানราชชนเป็นผู้ให้กำเนิดมหาวิทยาลัยแห่งนี้

พระยาอนุমানราชชนเป็นปราชญ์ผู้มีความรู้ด้านไทยศึกษาในหลายแขนง ในปีพุทธศักราช 2474 ได้รับเชิญจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ไปสอนวิชานฤคติศาสตร์และวรรณคดีเปรียบเทียบแก่นิสิตคณะอักษรศาสตร์ สอนวิชามานุษยวิทยาวัฒนธรรมและประเพณีแก่นิสิตคณะรัฐศาสตร์และคณะครุศาสตร์ เป็นอาจารย์พิเศษที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน

นอกจากงานประจำที่กรมศิลปากร และสอนหนังสือตามสถาบันต่าง ๆ แล้ว พระยาอนุমানราชชนยังได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการพิเศษอีกหลายตำแหน่ง เช่น รักษาการในตำแหน่ง นายราชบัณฑิตยสถาน ประธานกรรมการทำอักษรานุกรมภูมิศาสตร์ ประธานกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย ประธานกรรมการชำระพจนานุกรมฉบับใหม่ กรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี นายกสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ นายกสมาคมวารสารสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นต้น

พระยาอนุমানราชชนเป็นปราชญ์ผู้ทรงภูมิความรู้มากมายและเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนตลอดเวลา ดังปรากฏชัดในผลงานด้านงานเขียนที่มีมากมาย ซึ่งจากการรวบรวมของคณะอนุกรรมการจัดงาน 100 ปี พระยาอนุমানราชชน สามารถแบ่งงานเขียนออกได้เป็น 13 หมวด คือ หมวดวรรณคดี หมวดวัฒนธรรม หมวดภาษา หมวดศาสนา-ความเชื่อ หมวดขนบธรรมเนียมและประเพณี หมวดศิลปะและการบันเทิง หมวดชีววิทยา-สัตววิทยา หมวดประวัติศาสตร์-โบราณคดี หมวดเบ็ดเตล็ด-ความรู้ทั่วไป หมวดชีวประวัติ หมวดเรื่องแปล หมวดสุภาษิต และหมวดนิทาน-นิยาย จากผลงานทั้งหมด 13 หมวด มีจำนวนไม่ต่ำกว่า 200 เรื่องนับเป็นผลงานที่ผลิตออกมาอย่างสม่ำเสมอตราบนานวาระสุดท้ายแห่งชีวิต พระยาอนุমানราชชนใช้นามปากกาในการผลิตงานเขียนหลายนามปากกา เช่น พระยาอนุমানราชชน ส.ก. นามานุรักษ์ เสฐียรโกเศศ การม พ.ศ. ___ (เติมเลข พ.ศ. ที่เขียน) งานประพันธ์มีทั้งที่ประพันธ์คนเดียวและประพันธ์ร่วมกับพระสารประเสริฐ ซึ่งใช้นามปากกาว่า นาคะประทีป

พระยาอนุমানราชชนเป็นบุคคลสำคัญยิ่งในฐานะเป็นผู้บุกเบิกการศึกษา และชี้ให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นผู้บัญญัติคำว่า "คติชาวบ้าน" ขึ้นใช้ เพื่อให้ตรงกับคำว่า Folklore ในภาษาอังกฤษ และได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการศึกษาคติชาวบ้านหลายครั้งในงานเขียนเรื่องต่าง ๆ ว่า การศึกษาคติชาวบ้านประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นนิทาน ตำนาน ภาษิต การละเล่น หรือเพลงพื้นบ้าน จะช่วยให้เข้าใจเรื่องราวของชีวิตความเป็นอยู่ ความคิดความเชื่อ และความรู้สึกของประชาชนคนไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันได้

ด้วยเหตุที่พระยาอนุমানราชชนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในด้านอักษรศาสตร์และวิชาการหลายแขนง จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์พิเศษจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้รับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยศิลปากร และได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่าง ๆ มากมาย ที่ท่านพอใจมากที่สุด คือ ดุษฎีมาลาเข็มศิลปวิทยาและเหรียญบรมราชาภิเษก รัชกาลปัจจุบัน

พระยาอนุমানราชชนมิเพียงเป็นปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่และเป็นที่ยอมรับเฉพาะคนไทยเท่านั้น ชาวต่างประเทศเองก็ยอมรับในความรู้ความสามารถของท่านด้วย ดังเช่นที่ ศาสตราจารย์วิลเลียม เจ เก็ดนีย์ นักภาษาศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาได้กล่าวสดุดีพระยาอนุমানราชชนไว้ความว่า

“พระยาอนุমানราชชนอยู่ในสถานะหรือที่ถูกได้สร้างตัวเองขึ้นจนอยู่ในสถานะที่ไม่เหมือนใคร โดยเฉพาะก็ในด้านวิชาศิลปวิทยาการของไทย ทั้งนี้ก็เพราะท่านไม่ได้รับการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัย แต่วิชาความรู้ของท่านทำให้อาจารย์รุ่นหลังและนิสิตนักศึกษาพากันสยบแทบเท้าของท่าน และยกย่องท่านว่าเป็นศาสตราจารย์ชั้นยอดเยี่ยมคนหนึ่ง อันพึงได้รับความเคารพสักการะ ถ้าสืบสาวกันขึ้นไปแล้ว ท่านผู้นี้ก็มีได้มีเชื้อสายเป็นไทยแท้ แต่จะมีใครอีกเล่าที่อุทิศตนให้แก่ประเทศไทย ประวัติศาสตร์ วรรณคดี และภาษาไทย ยิ่งไปกว่าพระยาอนุমানราชชน”

พระยาอนุমানราชชนถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พุทธศักราช 2512 ณ โรงพยาบาลศิริราช ด้วยอาการเส้นโลหิตในสมองแตก รวมอายุได้ 80 ปี 6 เดือน

พระยาอนุমানราชชนได้รับการประกาศยกย่องจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้เป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมระดับโลก ประจำปีพุทธศักราช 2531 ในโอกาสครบรอบ 100 ปีเกิด เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พุทธศักราช 2531

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างสายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

และ จดหมายกราบทูลของพระยาอนุমানราชชน

(สำเนา)

กรมศิลปากร

วันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2479

ขอประทานกราบทูล ทรงทราบได้ฝ่าพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานตอบลายพระหัตถ์ถึงวันที่ 29 ธันวาคม เรื่องผ้าต่าง ๆ

(1) ผ้าขี้มหวาด ที่ข้าพระพุทธเจ้ายังไม่แน่ใจในคำว่า ขามะหวาด ก็เพราะทราบเกล้า ว่า ผ้าขี้มหวาดไม่ใช่จะมีแต่สีมะหวาดเท่านั้น ย่อมมีสีอื่น ๆ ด้วย บัดนี้ข้าพระพุทธเจ้าได้สอบถามดู ได้ความว่าผ้าลายรุ่นเก่าเป็นสีม่วงและม่วงเจือแดงทั้งนั้น และผ้าตัวอย่างที่มีอยู่ในพิพิธภัณฑสถานก็เป็นอย่างนั้นโดยมาก เป็นอันแน่นขันอีกในการสันนิษฐานคำ ขี้มหวาด ว่ามาจากขามะหวาด ที่ประทานคำอธิบายถึงเรื่อง ขา นั้น ข้าพระพุทธเจ้าตั้งใจด้วยได้ความรู้ขึ้นอีก แต่เดิมเข้าใจเสียว่า น้ำตาลทองอย่างเดียว มิได้เจือยว่ำสิ่งอื่นที่ละลายน้ำสำหรับเขียนภาพก็เรียกว่า น้ำยา เหมือนกัน

(2) ผ้าขาวม้า ข้าพระพุทธเจ้าจะได้เก็บคำว่า หักกะม้า ในภาษาญี่ปุ่นไว้ เพื่อเป็นทาง สอบสวนต่อไป

(3) ที่ทรงพระกรุณาประทานเรื่องแบบมุงผ้าเกี่ยวเกลไล เป็นพระเดชพระคุณล้วนเกล้าฯ ได้มีผู้อธิบายให้ข้าพระพุทธเจ้าฟังว่า พวกข่าย่าเหิน ซึ่งอยู่ตามลำแม่น้ำโขงแควเมืองอัตตะปือ มุงผ้าคาดเดี่ยวแล้วเอาชายข้างหนึ่งพันรอบพุง ส่วนอีกชายหนึ่งเหลือไว้ให้ห้อยยาวลงไป แล้วพับ กลับให้เป็นกระเป๋าห้อยไว้ที่หน้าขา สำหรับใส่บุหรี่ปริศหรือสิ่งของ การมุงชนิดนี้พวกไทยทางอุดร เรียกว่า มุงกะเดี่ยว ถ้าเป็นวันทำพิธีสำคัญเรียกว่า พิธีผีข่า พวกข่าที่เจริญแล้ว หรือพวกไทยที่มี เชื้อข่าปนอยู่บ้าง มักมุงผ้าลาย ซึ่งเรียกว่า ผ้าแต้ม และมุงกะเดี่ยวทับผ้าลายอีกที เป็นทำนอง มุงเกี่ยวเกลไล แต่ด้านหลังไม่แผ่ประกกันเท่านั้น

(4) ข้าพระพุทธเจ้าได้ทราบที่กระทรวงคลังแต่เดิมมามีเชือกเส้นหนึ่งพันด้วยไหม เมื่อจะเร่งเงินจากเจ้าภาษีอากร ก็เอาเชือกนี้ใส่พานเชิญไปยังเจ้าภาษีอากร เป็นอันเข้าใจกันว่าถูก เกาะกุมตัว เรื่องนี้ข้าพระพุทธเจ้าเพิ่งทราบเป็นครั้งแรก ผู้บอกจะบอกผิดถูกอย่างไร ขอประทาน ทราบเกล้าในเรื่องนี้ด้วย

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า พระยาอนุমানราชชน

(ลายเซ็น)

(สำเนา)

ตำหนักปลายเนิน คลองเตย

วันที่ 11 มกราคม 2479

พระยาอนุমানราชชน

จะตอบหนังสือของท่านซึ่งมีไปถึงฉัน ลงวันที่ 4 เดือนนี้ ว่าด้วยเรื่องผ้า
ฝ้ายมะหาด นั้น เป็นแต่เข้าที่ ได้รับความ เป็นภาษา แต่ช่างเขียนเขาไม่ได้เรียกน้ำยา
สีใด ๆ ว่า ยามะหาด เพราะฉะนั้นตราไว้ก่อนก็คิดแล้ว

นุ่งผ้ามีอีกอย่างหนึ่ง ฉันเห็นเด็กเงาะซึ่งชื่อ กนัง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง
เอาตัวมาเลี้ยงไว้ ใคนุ่งถวายทอดพระเนตร ตามวิธีที่พวกเขาคุ้นเป็นปกติ เริ่มด้วยเอาชายผ้าข้าง
หนึ่งทาบบนหน้าอกเอาลูกกางทับชายไว้ แล้วชักผ้าสอดไปในหว่างขา อย่างที่เรานุ่งผ้าเดี่ยว
เรียกกันว่า ซีม้า ถึงชายกระเบนเหน็บ เอามือกดไว้ แล้วหักผ้าที่เหลือพันรอบพุง เอาชายผ้าสอดที่
ตรงหักทาบเป็นชายกระเบน แล้วปล่อยชายหน้าห้อยลง เป็นอันมีชายห้อยทั้งข้างหน้าและข้างหลัง
ชายข้างหน้านั้น ถ้าจะห่ออะไรก็ทบเอาขึ้นมาเหน็บที่ท้องเป็นกระเป๋านุ่งชนิดนี้ภาษาเงาะเรียกว่า
เลาะเตี้ยะ รูปคำก็ใกล้เคียง และคล้ายกับที่ท่านว่าข่านุ่ง แต่ที่ข่านุ่งนั้นเหมือนเกี่ยวเกลไธมากกว่า
สังเกตว่าตัวยกษ์ในละครของเราก็แต่งตัวมีผ้าห้อยหน้าห้อยกัน สงสัยว่าจะมานุ่งเลาะเตี้ยะ
นั่นเอง เป็นแบบเงาะ เงาะก็ยกษ์

ข้อที่ท่านถามถึงเชือกพันไหมของกระทรวงคลัง ซึ่งใช้ใส่พานเชิญไปให้เจ้าภานิยาย
อากร เพื่อการเร่งเงินนั้น ฉันไม่เคยทราบว่ามีอยู่เลย ทั้งไม่เคยได้ยินเรื่องเช่นนี้มาด้วยซ้ำ

นริศ

(ลายพระหัตถ์)

(สำเนา)

กรมศิลปากร

18 สิงหาคม 2479

ขอประทานกราบทูล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรา

นุวัตติวงษ์ ทราบได้ฝ่าพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้า ขอประทานพระเมตตากรุณา และพระบารมีเป็นที่พึ่ง ขอทราบเกล้าฯ ความหมายแห่งคำต่อไปนี้ คือ

กำแพงแก้ว เข้าใจด้วยเกล้าฯ ว่า จะเป็นกำแพงชั้นใน แต่มีผู้แย้งว่าเห็นจะไม่ใช่ เพราะกำแพงเตี้ย ๆ ที่ล้อมพระเจดีย์ก็เรียกว่ากำแพงแก้วเหมือนกัน

เรือกึ่ง จะเป็นเรือที่มีกึ่งก้านหรืออย่างไรไม่เป็นที่ชัด เพราะเรือพระที่นั่ง เช่น เรืออนันตนาคราช และเรือสุพรรณหงส์ ก็เรียกว่าเป็นเรือพระที่นั่งกึ่งเหมือนกัน ได้ทราบเกล้าฯ ว่า เรือกึ่งนั้น เกิดจากนายช่างตัดแบบหัวเรือและท้ายเรือผิด เมื่อมาต่อกันเข้าแล้ว ส่วนประกอบที่จะให้ยื่นออกไป กลับย้อนเข้า อย่างทำนองเรือพระที่นั่งศรีสมรรถชัย

ในโคลงพยุหยาตราเพชรพวง ว่า

พังคาพิลาศล้ำ	หัตถ์
ผูกเครื่องเขี้ยวขจี	แจ่มหล้า
นายกองนุ่งลายมี	หมวกฝรั่ง ใส่นา
ห่มกุฎไคขอหง้า	สายเสื่องเทาทาง
หมอใส่เสื้อเสนา	กุดนิ้ว

ในข้อความเหล่านี้ ขอประทานทราบเกล้าฯ ว่า กุฎไค และเสื้อเสนา กุด เป็นเสื้อชนิดอะไร หมวกฝรั่ง เป็นหมวกแบบอะไร บางทีข้าพระพุทธเจ้าอาจได้เคยเห็น แต่ไม่ทราบเกล้าฯ ว่าเสื้ออย่างไหนเรียกว่าอะไร เช่น เสื้อเป็นลายหน้าสิงโต ที่มีอยู่ในแห่ตอนกระบวนของหลวงในพระราชพิธีตรีปาวย จนป้านี้ ข้าพระพุทธเจ้าก็ยังไม่ทราบชื่อ และจะหาตำราสำหรับสอบสวน ก็ไม่ทราบเกล้าฯ ว่าหาที่ไหน

ปัสตุ ปรากฏอยู่ในหนังสือเก่าเสมอ ทำนองจะเป็นพวกโหมคตาดชนิดหนึ่ง ขอประทานทราบเกล้าฯ

ใน กฎหมายเก่า ตอนทำเนียบศักดินา ว่าด้วยช่าง 10 หมู่ มีช่างทำตุ ซึ่งไม่ทราบเกล้าฯ ว่าช่างอะไร มีบางท่านว่าช่างปรุ แต่ก็ไม่มีหลักฐานอย่างไร อีกประการหนึ่ง ช่างเหล่านี้มีมากกว่า 10 พวก และในพระบรมราชาธิบายของพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงว่า ช่าง 10 หมู่อยู่เรียวยาวไปในกรมต่าง ๆ ทั้งนี้จะแบ่งกันอย่างไร จึงจะได้ 10 หมู่ ก็ไม่ปรากฏ ข้าพระพุทธเจ้าได้คัด รายชื่อช่าง 10 หมู่ ถวายมาด้วย 1 ฉบับ

นักเทศชั้นที่ ขอประทานทราบเกล้าฯ ว่าพวกอะไร ข้าพระพุทธเจ้าเฝ้าตามความ ก็เป็น ทำนองกรมวัง โดยที่คำนี้ไม่ทราบได้แน่นอน บางผู้คิดเห็นไปว่าจะเป็นนักเทศก์ เพราะเป็น ผู้นำหน้า บางผู้ก็คิดเติม น ให้เป็นนักเทศน์ แต่ก็เห็นจะเป็นการลากเข้าความ ที่ในหนังสือเรื่อง จีน มีคำว่า ชั้นที่ ข้าพระพุทธเจ้าเชื่อว่าคงจะไม่ตรงกับลักษณะของนักเทศชั้นที่ข้างต้นนี้ สอบถาม พราหมณ์ศาสตร์ว่า ชั้นที่ในอินเดียมีหรือไม่ ก็ตอบว่ามี เรียกว่า ขวน โดยที่ได้คติมาจากกรีก และชั้นที่นั้นโดยปกติใช้คนต่างประเทศที่พูดไม่รู้ภาษากัน นัยว่า เพื่อป้องกันเรื่องปากมาก ดู คำความก็เข้ากับคำว่า นักเทศ ได้อยู่บ้าง ในภาษาสันสกฤต มีคำว่า ยัณท แปลว่า ยูนุก คำนี้นับ ว่าใกล้เคียงชั้นที่มาก

คำที่ข้าพระพุทธเจ้ากราบทูลถามมานี้ หวังด้วยเกล้าฯ ว่าจะได้รับพระกรุณา ทรงอธิบาย ให้เข้าใจแจ่มแจ้ง เพื่อข้าพระพุทธเจ้าจะได้ยึดเป็นความรู้ต่อไป

ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานถวายหนังสือที่ข้าพระพุทธเจ้าจัดพิมพ์ขึ้นแจกในงานศพบิดา ข้าพระพุทธเจ้า 1 สำรับ มากับหนังสือฉบับนี้ด้วย

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า พระยาอนุমানราชชน

(ลายเซ็น)

(สำเนา)

กรมศิลปากร

วันที่ 15 กันยายน 2479

ขอประทานกราบทูล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรา
 นุวัตติวงศ์ ทราบใต้ฝ่าพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกในพระกรุณาเป็นล้นพ้น ที่ได้รับลายพระหัตถ์ลงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2479 ประทานพระอธิบายเพิ่มเติมในลักษณะหมวดโบราณของไทย และเรื่องช่าง 10 หมู่ ที่ทรงอธิบายถึงหมวดทรงประพาสว่า มีรูปทางอินเดีย กระทำให้ข้าพระพุทธเจ้าได้สติระลึกถึงรูปทหารดาตมูโกด ซึ่งได้มาเป็นใหญ่ในอินเดีย ก่อนที่ตกไปแก่อังกฤษ ตามที่มีในรูปภาพ ก็สวมหมวดอย่างที่ทรงอธิบายมานี้ เจ้าหน้าที่ในหอสมุดได้นำลายพระหัตถ์ฉบับนี้มาให้ข้าพระพุทธเจ้าเมื่อวานนี้ เพราะเอาไปเก็บไว้และลืมเสีย ทั้งนี้พระอาญาไม่พินเกล้า

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า พระยาอนุমানราชชน
 (ลายเซ็น)

(ตำนาน)

กรมศิลปากร

วันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479

ขอประทานกราบทูล ทราบใต้ฝ่าพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าได้ทำคํานําหนังสือพระราชนิพนธ์ วิจารณ์เรื่องพระราชพงสาวดาร กับเรื่องตั้งพระมหาอุปราชเสร็จแล้ว การทำคํานําเรื่องนี้ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกอึดอัด ไม่แน่ใจว่าจะเป็นการเรียบร้อย เกรงถ้อยคำที่ใช้จะเป็นการสูงต่ำขาดเกินอยู่บ้าง จึงขอประทานส่งปฏิญาณถวายทอดพระเนตรพร้อมทั้งใบปกและสารบาญ เพื่อขอพระบารมีปกเกล้าเป็นที่พึ่ง

อนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าได้รับลายพระหัตถ์ลงวันที่ 20 เดือนนี้ ทรงทักว่า คําในพระราชนิพนธ์บางแห่งเป็น พระรัชฎาธิราช บางแห่งก็เป็นพระรัชฎาธิราช ลักลั่นกันอยู่ ขอให้ข้าพระพุทธเจ้าสอบสวนเสียให้คํานั้นเป็นพระกรุณาอย่างสิ้นเกล้า คํานี้เจ้าหน้าที่ผู้ตรวจปฏิญาณว่าผ่านไปโดยมิทันได้สังเกต ข้าพระพุทธเจ้าได้สอบกับ พระราชพงสาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ในนั้นเป็น พระรัชฎาธิราช แต่ใน ประชุมพงสาวดารภาคที่ 5 เป็น พระรัชฎาธิราช ซึ่งตรงกันกับบัญชีท้ายเรื่องในพระราชนิพนธ์เล่มนี้ เพราะฉะนั้น ข้าพระพุทธเจ้าจะถือสายกลาง จึงขอประทานแก้คําพระรัชฎาธิราช ในพระราชนิพนธ์เป็น พระรัชฎาธิราช ทั้งสองแห่ง ที่จริงข้าพระพุทธเจ้าเห็นว่าต้นฉบับเดิมจะได้ทรงเป็น พระรัชฎาธิราช อยู่แล้ว แต่เพราะคัดลอกต่อกันมาหลายทอด ตัว ษ จึงกลายเป็นตัว ช ไปเสียด้วย พยายามจะสองตัวนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกันมาก

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า พระยาอนุমানราชชน

(ลายเซ็นต์)

ขอประทานกราบทูล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์
ทราบใต้ฝ่าพระบาท

(สำเนา)

ตำหนักปลายเนิน คลองเตย

วันที่ 16 เมษายน 2481

พระยาอนุমানราชชน

หนังสือของท่าน ลงวันที่ 14 เรื่องศัพท์ต่าง ๆ นั้น ได้รับแล้ว

ศัพท์ ปีส ไส ตกลงปน ปรี ไส เน้ แต่ท่านอยากทราบว่าการเล่น ทางวิไส ก็จะต้องเขียนคำให้การยาว จะเขียนมาให้ท่านเป็นส่วนพิเศษฉบับหนึ่งต่างหากจากหนังสือนี้

มังกร ลักษณะที่ทำกันก็เข้ารูปปนจรเช้อยู่แล้ว ฉันได้เห็นหนังสืออะไร จับใจเหลือเกิน จำไม่ได้ เป็นหนังสือฝรั่ง เขาว่ามังกรทำกันมีหน้าปน 3 อย่าง เป็นข้างอย่างหนึ่ง เป็นแพะอย่างหนึ่ง แล้วปนอะไรอีกอย่างหนึ่งจำไม่ได้ ฉันคิดตามก็เห็นจริง ที่ว่าเป็นข้างก็ลงกับชนิดที่ทำมีวงมีงา ในประเทศชวามีคคั่น ในเมืองเราก็มีที่ซุ่มเรือนแก้วพระชินราชปนคั่น ที่ว่าเป็นแพะก็ลงกับชนิดที่ทำคล้ายหัวนาคแต่มีเขา แล้วอยู่มากาลวันหนึ่ง ฉันมาที่หอพระสมุควชิราวุธ เห็นตู้ลายรดน้ำใบหนึ่ง เขาฉลักสาหร่ายติดไว้ที่ใต้ขา เป็นรูปมังกรทั้งสามด้าน ชักทำหัวไปด้านละอย่าง ลงกันได้กับที่เห็นฝรั่งเขาว่าไว้ นั่นหมดทีเดียว ยังได้นึกว่า ออไทยเราก็รู้เหมือนกัน แต่ดูนั่นเดี๋ยวนี้ จะเอาไว้ที่ไหนไม่ทราบ

ที่ฉันว่า ต เช้ เป็น ตัว เช้ นั้น เป็นแต่คิดเดา อย่าเพ้อถือเอาว่าเป็นถกแน่ จ เช้ จระ เช้ ี มาจาก ต เช้ นั้นเอง เปลี่ยน ต เป็น จ แม้ ตะกวต ฉั้นเคยได้ยินเรียกกันว่า จะกวต ก็มี

สัตว์คู่กับ จระ เช้ มี เหร่า สัตว์คู่กับ ต เช้ มี ต โขง เหร่า กับ ต โขง จะเป็นสัตว์อะไร

ส่ง โข่ง ทรง ดูท่วงที่จะปนคำเดียวกัน หมายความว่ากางเกงด้วยกัน ทรงดำ น่าจะหมายความว่ากางเกงดำ ที่ลาวโข่งมาอยู่เพชรบุรีนั้นกวาดคร้วมาไว้ ประเพณีแต่ก่อนแม้ว่าตีเมืองได้ก็กวาดเอาคร้วมา เอาเหนือไปไว้ได้ เอาได้ไปไว้เหนือ เพื่อให้หนีกลับไปบ้านยาก เขาว่าชาวปักข์ได้ทุกวันนี่ก็เป็นชาวเหนือ เพราะปรากฏมีคำข้างเหนือใช้อยู่มาก แต่ฉันไม่ถนัดทางพงศาวดาร บอกท่านมากกว่านี้ไม่ได้ ท่านคิดจะสอบเอาคำลาวโข่งนั้น เป็นทางดีประเสริฐเลิศแล้ว

กินนรเนื้อ นั้น เขาเห็นท่านอยากรู้ เขาก็ผูกซื้อขึ้นสด ๆ บอกท่าน หากท่านได้พิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าไม่ใช่เนื้อ เพราะเนื้อหางลุ่นสั้น นี้หางยาวมีอุปลาดูจทางสิงห์ทางโคชะนั้น แม้ท่านตรวจลายขามเทพประนมรสิงห์ท่านจะเห็นนรสิงห์เป็นสองอย่าง คือ ท้าวเป็นเล็บก็มี

ท้าวเพนทืบก็มี นรสิงห์ คือ ครึ่งคนครึ่งสิงห์ เป็นสัตว์แบบ ข้อมมืออยู่เกือบทุกคนทุกภาษา แต่ที่
 ของเรามีมายักทำท้าวเพนทืบนั้นประหลาดหนักหนา ในรูป คำราชศัพท์พจนานุกรม ก็มี ดูเหมือนเรียก
 ว่า อัปสรสีหะ ทำไมจึงมายักทำท่อนล่างเป็นคั้งเนื้อ แต่มีหางยาวปลายเป็นงู ดูชื่อก็เห็นปรากฏว่า
 เขารู้และตั้งใจจำทำเป็นสิงห์ เมื่อคิดเดาดูก็เห็นเหตุว่า ในทางบาลีเรามีราชศัพท์สี่อย่าง คือ เกสรสีห
 ติณสีห บันฑุสีห กาลสีห ได้แก่ ราชศัพท์ที่มีสร้อยคอ ราชศัพท์กินหญ้า ราชศัพท์เหลือง ราชศัพท์ดำ
 เราเดากันว่า สิงโต โลกะทิง เสือ หมี ที่เขาเปลี่ยนจากเล็บเพนทืบนั้น ย้ายจากเกสรสีหไปทำเป็น
 ติณสีห เพราะเป็นสิงห์เหมือนกัน มีศักดิ์เสมอกัน ที่ย้ายไปนั้นเพราะจะให้ดูงามเข้ากัน นางเป็น
 รูปอ่อนแอ้น ถ้าเอาไปต่อกับสิงห์โตซึ่งมีรูปอืดที่คู้คู้ไม่งาม ผู้เอาไปต่อกับโลกะทิงไม่ได้ ดูโปร่ง
 ชะแล่มเข้ากันงามกว่า เข้าใจว่าเป็นเจตนาครั้งนี้ รูปที่ท่านเห็นก็คือนรสิงห์นั่นเอง เป็นนรสิงห์
 ตัวเมีย

นริศ

(ลายพระหัตถ์)

(สำเนา)

กรมศิลปากร

วันที่ 23 เมษายน พุทธศักราช 2481

ขอประทานกราบทูล ทรงทราบใต้ฝ่าพระบาท

ตามที่ทรงพระเมตตา ประทานพระวินิจฉัยในเรื่อง มังกร จระเข้ และนรสิงห์ มาใน
ลายพระหัตถ์ เมื่อวันที่ 16 ข้าพระพุทธเจ้าได้รับไว้แล้วพระเดชพระคุณล้วนเกล้าฯ หาที่สุดมิได้

ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกผิดเพี้ยนในข้อความที่ทรงพระกรุณาประทานมา เพราะกระทำให้
ข้าพระพุทธเจ้าได้ความรู้เพิ่มเติมแตกฉานออกไป และเป็นข้อเตือนใจให้ข้าพระพุทธเจ้าใช้
ความสังเกตพิถีพิถันระมัดระวัง ต่อสิ่งซึ่งตามธรรมดาจะผ่านไปเสีย ดังเรื่อง มังกรมิงวง แม้ข้า
พระพุทธเจ้าจะได้เคยเห็นมาก่อนก็ไม่ได้เฉลียวนึกถึง เมื่อมาได้อ่านคำพระอธิบายแล้ว กระทำให้
ข้าพระพุทธเจ้านึกไปถึงเรื่อง ชงจรเข้ ได้มีผู้มาสอบถามข้าพระพุทธเจ้าว่า ชงจรเข้ หมายความว่า
อะไร และเหตุไรจึงใช้ปีกในงานกฐิน ข้าพระพุทธเจ้าคิดไม่เห็นและค้นหาเรื่องราวก็ไม่พบ
มาบัดนี้คงได้ความเป็นราว ๆ ว่า ชงจรเข้ กับ ชงมังกร คงมีคตินัยที่เหมือนกัน หากแต่ข้าพระพุทธ
เจ้ายังค้นไม่พบเท่านั้น แต่ก็มีแนวทางให้สืบสาวได้ต่อไป

ข้าพระพุทธเจ้าได้ไปตรวจดูตุ๊กต้ามังกร 3 ชนิด คงพบมีอยู่ที่ตู้ในหอพระสมุทวชิรญาณ
ตู้หนึ่ง เป็นตู้ประดับกระจก จดป้ายไว้ว่าสร้างในสมัยกรุงธนบุรี ที่เบื้องล่างฉลักเป็นลวดลายดิ้ว
เป็นสามด้าน ด้านซ้าย ฉลักเป็นรูปมังกรมิงวง 2 ตัว ด้านขวาเป็นรูปมังกรชนิดมีเขา 2 ตัว ด้าน
หน้าแบ่งเป็น 3 ตอน ตอนซ้ายเป็นรูปช้างน้ำ เพราะตัวไม่มีเกล็ด และหางอย่างปลา ตอนกลาง
เป็นรูปมังกรมีเขา ตอนขวาเป็นรูปมังกรมิงวง ข้าพระพุทธเจ้าเชื่อด้วยเกล้าฯ ว่าจะเป็นตู้รายนี้ที่เคย
ทอดพระเนตร เพราะนอกนี้ก็ไม่พบตู้อื่นที่มีลายดังที่ตรัสบอกมา

ข้าพระพุทธเจ้าค้นหาคำ เหรา ในภาษามลายูไม่มี ในภาษาสันสกฤต มีคำ hira แปลว่า งู
ดังที่ตรัสบอกข้าพระพุทธเจ้าไว้ ความไม่สู้สนิทเมื่อเข้าคู่กับจรเข้ ในภาษาฮินดูสถานนี้มีคำ
kum'hira แปลว่า จระเข้ ว่าเพี้ยนเสียงไปจาก กุมภีร ในสันสกฤต เสียงพยางค์หลังใกล้คำว่า เหรา
มาก และถ้าออกเสียงนั้นคำต้นในพยางค์หลัง เสียง กุม ก็เบาไป กลายเป็นเสียง ฮุมฮ่า และอาจ
หายเสียงไปได้

ในขณะที่ข้าพระพุทธเจ้าค้นหาคำข้างบนนี้ ไปพบคำ kumbi ว่า เพี้ยนไปจาก กุฎุมพี แปลไว้ว่า ชาวบ้านนอก ชาวนา ชาวเพาะปลูก ความตรงกันกับความหมายของคำนี้ในภาษาไทยที่ใช้ว่า ไพร่กกุฎุมพี และตรงกันข้ามกับที่มีความหมายว่า คนมั่งมี คฤหบดี ในภาษาสันสกฤต ข้าพระพุทธเจ้าเคยพบคำนี้ในหนังสือ Hobson - Jobson มาครั้งหนึ่ง แปลว่า พวกสุทรที่ได้ดีมั่งมีขึ้น ความสู้ที่พบในภาษาฮินดูสถานี่ไม่ได้

นรสิงห์ตัวเมีย เป็นเรื่องขาดพินิจพิเคราะห์ของข้าพระพุทธเจ้า ที่เขาบอกว่ากนิกรเนื้อก็เชื่อถือทีเดียวโดยไม่ได้สังเกตดูให้ถี่ถ้วน ว่าทางนั้นยาวเป็นอย่างไรทางสิงห์ ที่ทรงพระเมตตาประทานพระวินิจฉัยเรื่องราชสีห์สื่ออย่าง กระทำให้ข้าพระพุทธเจ้าได้สติ เป็นความรู้ในเรื่องพิจารณารู้จักอุปที่เขายืนยันไว้ ข้าพระพุทธเจ้าเห็นพ้องในกระแสกระคำริทุกประการ

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า พระยาอนุমানราชชน
(ลายเซ็นต์)

(สำเนา)

กรมศิลปากร

วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2481

ขอประทานกราบทูล ทรงทราบใต้ฝ่าพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าได้รับลายพระหัตถ์ลงวันที่ 19 เดือนนี้ ทรงปรารภถึงการนับถือผี ตามที่
 ศรัศมานั้น เป็นความจริงแน่แท้ ฝรั่งเศสหนึ่งเขียนเรื่องความเชื่อถือไว้ว่า ถ้าลองสะกิดผิวหนังคน
 ที่เป็นอารยชนดู ก็จะพบอารยภาพพื้นป่าเดือนซ่อนอยู่ใต้ผิวหนังนั้นเต็ม เพราะมนุษย์ จะมีเพศ
 ผิดพรรณต่าง ๆ กัน แต่ก็มาจากประเภทเดียวกันทั้งนั้น จะแตกต่างกันก็ในส่วนภายนอก ลึก
 เข้าไปก็เป็นอย่างเดียวกันหมด มนุษย์ที่นับว่าเจริญก็เปรียบเหมือนขอดีไม้ ที่ยังไม่เจริญเปรียบได้
 ด้วยรากไม้ เขยิบขึ้นมาก็ถึงลำต้นและกิ่งก้านสาขา ล้วนเป็นต้นไม้ต้นเดียวกันทั้งหมด

ม่าน ที่ใช้เป็นชื่อพม่า คงเป็นคำเดียวกับ ม่านจ้อ ในภาษาจีน จีนเรียกชนชาติต่าง ๆ ที่
 อยู่ตอนใต้ว่า เมี้ยวจ้อ หรือ ม่านจ้อ รวมทั้งหมดไม้กำหนดแยกพวกแยกชาติ นอกจากจะเติมคำ
 ประกอบบอกลักษณะลงไป ก็แยกเป็น เมี้ยว (แม้ว่า คงเป็นคำเดียวกันกับ เมี้ยว) และม่าน เพียง
 แต่เมี้ยว เป็นพวกที่ปกครองเป็นบ้านเป็นเมือง มีความเจริญดีกว่า ม่านเท่านั้น คำว่า ม่านก็ติดมา
 เป็นชื่อพม่า ก็คงเป็นด้วยถือกันว่า สืบมาจากชาติเหล่านี้พวกหนึ่ง เพราะชาติที่นับอยู่ในตระกูล
 ธิเบต-พม่า ยังมีอยู่มาก พวกในแดนตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ตอนที่ต่อกับธิเบตและพม่า ก็คงจะ
 มาจากพวก ม่าน เหล่านี้พวกหนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าเคยอ่านเรื่องราวของชาติเหล่านี้ ซึ่งฝรั่งแปล
 ออกจากหนังสือจีน เวลาอ่าน มุ่งหาแต่ข้อความบางอย่าง จึงอ่านข้าม ๆ ไป ไม่ได้สังเกตในเรื่อง
 ประเพณีทำศพของชาติเหล่านี้ว่าจะมีกล่าวไว้หรือไม่ ข้าพระพุทธเจ้าจะค้นอ่านดูอีกครั้งหนึ่ง
 เพราะได้จดชื่อและเล่มหนังสือไว้แล้ว

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า พระยาอนุমানราชชน

(ลายเซ็นต์)

ขอประทานกราบทูล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

(สำเนา)

ตำหนักปลายเนิน คลองเตย

วันที่ 29 มิถุนายน 2481

พระยาอนุমানราชชน

เรื่องพระราชลัญจกรมังกร ซึ่งฉันเขียนมาให้ท่านนั้น นักเขียนได้เขียนโบราณคดี
สมาคมนั้นผิดไป ที่ถูกเป็นโบราณคดีสโมสร ที่จริงไม่สำคัญนัก หากจะว่าถึงความหมายก็ไม่สู้
ผิดกันเท่าไร แต่เมื่อผิดไปแล้วก็ต้องดูแลโทษเป็นการปลงอาบัติ

รูปมังกรนั้น ไม่ได้คิดขึ้นโดยอาศัยชื่อโบราณคดีหรือราชบัณฑิตแต่อย่างไรเลย เป็น
พระราชลัญจกรเก่าอันไม่มีที่ใช้แล้ว จึงโปรดพระราชทานโดยพระกรุณา เพื่อเป็นเกียรติยศเท่านั้น

นริศ

(ลายเซ็น)

(สำเนา)

กรมศิลปากร

วันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2482

ขอประทานกราบทูล ทรงทราบใต้ฝ่าพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าได้รับลายพระหัตถ์ลงวันที่ 9 พฤษภาคม ประทานพระอธิบายเรื่อง พระตราลงองค์ และสมุดเส้นชาพระตราต่าง ๆ ประทานคืนมายังข้าพระพุทธเจ้า ทั้งนี้พระเดชพระคุณล้นเกล้าฯ หาที่สุดมิได้

เป็นเพราะหัตถ์ของข้าพระพุทธเจ้า ที่ทรงพระกรุณาประทานพระอธิบายใน พระตราลงองค์ มิฉะนั้นข้าพระพุทธเจ้าอาจหลงเข้าใจผิดได้มาก ๆ เมื่อเร็ว ๆ นี้ กองอาลักษณ์ได้ มอบพระตราหมู่หนึ่งมาเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถาน เป็นพระตราที่สร้างขึ้นใช้ในราชการเสื่อป่า แทบทั้งนั้น มีของเก่า คือ ตราพระยมขี้สังข์ ของกระทรวงเมือง นอกนี้มีพระตราปลีกซึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าไม่ทราบเกล้าฯ อยู่อีก 2-3 องค์ จะฟังความรู้จากชื่อที่จดบัญชีไว้ก็ไม่ได้ เพราะ ราวเต็มที ข้าพระพุทธเจ้าได้วานเจ้าหน้าที่อัดเส้นชาอยู่ สอบถามเจ้าหน้าที่ได้ความว่า ตราพระสยามโลกัษราอยู่ที่อาลักษณ์ ยังใช้ประทับในเอกสารที่เกี่ยวกับที่วิสุทธานุสสีมาอยู่ ข้าพระพุทธเจ้ายังไม่มีโอกาสพบเจ้าหน้าที่กองอาลักษณ์ เพื่อซักถามว่า ทำไมจึงใช้ตราดวงนี้ใน เรื่องที่เกี่ยวกับวัด

ข้าพระพุทธเจ้าได้ทำบันทึกเรื่อง พระตรา ตามที่ทรงพระกรุณาโปรดประทาน ข้าพระพุทธเจ้าไว้ รวบรวมจะเพาะพระตราที่ทราบเรื่องได้แล้ว และจะได้ขอร้องช่างเขียนในกรม ศิลปากรจำลองลายพระตราเหล่านี้ขึ้นไว้ด้วย ถ้าทำได้อย่างนี้ จะเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่แก่นักเรียนและผู้ศึกษา แต่ในการทำบันทึกขึ้นนี้ ข้าพระพุทธเจ้าได้ตัดเดิมข้อความในพระอธิบาย หลายแห่ง เพื่อให้เหมาะแก่การ ทั้งนี้จะชอบด้วยพระดำริห์หรือสถานไร ข้าพระพุทธเจ้าขอรับ พระบารมีปกเกล้าฯ เป็นที่พึง พระอาญาไม่พินเกล้าฯ

อนึ่ง พระอธิบายเรื่องต่าง ๆ ที่โปรดประทานแก่ข้าพระพุทธเจ้าย่อมเป็นความรู้อันหาค่ามิได้ ข้าพระพุทธเจ้าย่อมรู้สึกทราบซึ่งในพระกรุณาคุณที่ทรงพระเมตตาแก่ข้าพระพุทธเจ้าโดย เฉพาะ แต่เมื่อคำนึงถึงความรู้เหล่านี้ ข้าพระพุทธเจ้าได้ไว้เป็นความรู้เฉพาะตัว ก็นับว่าเป็น บุญลาภอันยิ่งใหญ่ของข้าพระพุทธเจ้าอยู่ แต่ยังมีคนอื่นอีกมากที่ใฝ่ใจในความรู้ ไม่มีโอกาสดี เหมือนข้าพระพุทธเจ้า ถ้าข้าพระพุทธเจ้าจะแบ่งความรู้ที่ข้าพระพุทธเจ้าได้ไว้ ให้เป็นประโยชน์ ในการศึกษา ก็จะได้กุศลแรง ข้าพระพุทธเจ้าได้เคยนึกอย่างนี้ แต่ไม่กล้ากราบทูลขอพระกรุณา

เพราะข้อความที่ประธานอธิบายมายังข้าพระพุทธเจ้านี้ ลางแห่งก็เป็นเรื่องที่ทรงสันนิษฐานเล่น
 ไม่มีพระประสงค์จะให้เป็นอย่างอื่น ข้าพระพุทธเจ้าจึงระงับไว้ ด้วยเกรงจะเป็นที่ขุ่นเคืองพระทัย
 และไม่ต้องด้วยพระอัธยาศัย แต่เมื่อมาคิดดูอีกครั้งหนึ่ง ถ้าข้าพระพุทธเจ้าจะรวบรวมพระอธิบาย
 เหล่านี้จัดเข้าหมวดหมู่ ดังที่ทำบันทึกเรื่อง พระตรา ซึ่งถวายมานี้แล้วเก็บรักษาไว้ หรือจัดตีพิมพ์
 ขึ้นในเวลาอันควรเพื่อไม่ให้สูญ ก็น่าจะทรงพระเมตตา การทั้งนี้จะเป็นสมควรหรือสถานไร
 ข้าพระพุทธเจ้าขอรับพระบารมีปกเกล้าฯ พระอาญาไม่พินเกล้าฯ

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า พระยาอนุমানราชชน

(ลายเซ็นต์)

ขอประธานกราบทูล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

(สำเนา)

คำหนักปลายเนิน คลองเตย

วันที่ 15 มิถุนายน 2482

พระยาอนุমানราชชน

หนังสือของท่านลงวันที่ 30 พฤษภาคม ได้รับทราบความแล้ว

ในการแผ่ความรู้ให้คนทั้งหลาย ขอให้ท่านเข้าใจว่าฉันไม่เต็มใจจะเป็นศาสดา แต่หาได้
วางแผนความรู้ความเห็นไม่ ท่านจะเอาความรู้ซึ่งรู้จากฉันไปพูดกับใครที่ไหนก็ได้ ฉันไม่รังเกียจ
ข้อใดที่เป็นความจริงหรือความคิด ท่านย่อมรู้อยู่แล้ว พูดให้ถูกตามลักษณะก็แล้วกัน

ตามที่ได้บอกให้ท่านเข้าใจในใจของฉันเช่นนั้นแล้ว บันทึกที่ท่านเขียนให้ไปก็ต้องแก้
กลับเป็นบันทึกของท่าน ไม่ใช่บันทึกของฉัน ตามที่คิดพิมพ์ส่งมาให้นี้ ถ้าท่านไม่ชอบใจที่ตรง
ไหน จะพูดแก้เสียก็ได้ ข้ออื่นก็ไม่ได้แก้มากนัก แก้มากแต่ข้อ นกการเวก และ นกวาชุกฤษ์
ข้อเดียวที่ตัดความตรงว่าด้วยรูปเขียนวัดพระแก้วออกเสียนั้น เพราะชื่อรูปตัวที่เขียน เขาเรียกว่า
อสุรวาชุกฤษ์ ไม่สู้ตรงกับที่ต้องการ กับที่ตัดไม่กล่าวถึง นกการวิก อีกด้วยนั้น เพราะคุณ
พจนานุกรมของอาจารย์จิลเดอส์ แปลการวิก ว่า Indian cuckoo ไม่ใช่ Paradise bird กล่าวการเวก
จะไม่ตรงกับการวิก จึงได้ระงับเสีย

พระตราซึ่งสำหรับประทับใบพระราชทานที่วิสุทฐคามสีมา ฉันบอกชื่อที่แท้แก่ท่านไม่ได้
ด้วยไม่รู้ บอกได้แต่ว่า เขาเรียกกันว่าข้างอินนั้น บัดนี้ได้มาทราบจากท่านบอกว่า กรมอาลักษณ์
เรียกว่า สยามโลกัศรราช ก็เป็นอันรู้ทั้งชื่อทั้งตัว แต่ใส่กันไม่ถูกเท่านั้น ข้อสงสัยของท่านก็คิดจะ
ถามกองอาลักษณ์ว่าเหตุใดจึงใช้พระตราองค์นั้นในเรื่องที่เกี่ยวข้องแก้วัด ฉันรับประกันได้ว่า กอง
อาลักษณ์ไม่มีใครรู้พอที่จะบอกแก่ท่านได้เลย ฉันจำได้ว่า พระตรานั้นแกะเป็นตัวหนังสือขอม คู
เหมือนมีศักดิ์บรรทัด แต่จะว่าอะไรฉันก็ไม่ได้อ่าน ถ้าท่านขอให้เขาประทับเส้นขามาให้เป็น
ตัวอย่างได้ เห็นจะดีกว่าถามเขา เอามาอ่านหนังสือพิจารณาเอาเอง ลางที่ถืออาชู้ได้ ว่าทำไมจึง
เกี่ยวข้องกับแก้วัด

อันชื่อ พระตราสยามโลกัศรราช นั้น ลางที่ท่านจะยังไม่เข้าใจว่าจะอะไร ด้วยเห็นยังเขียน
ผิดเป็น โลกัศรราช อยู่ ชื่อนั้นเทียบเลียนล้อมมาจากพระตรา เสียม-โล-กั-อ่อง เป็น สยาม-โลก +
อศ-รราช ถ้าจะตัดตัวช้อนอย่างแบบเก่าก็จะเป็น สยามโลกัศรราช หรือจะเขียน สยามโลกัศรราช
ก็ไม่ทราบ ถ้าจะเขียนอย่างสมัยใหม่เต็มคราบก็จะต้องเป็นสยามโลกัศรราช

พระตราต่าง ๆ ซึ่งท่านได้รับมาใหม่ และประทับส่งไปให้ดูโดยหนังสือนำลงวันที่ 5 มิถุนายนนั้น จะมีตอบมาที่หลัง แน่ใจว่าจะบอกได้มาก

นริศ
(ลายเซ็น)

(สำเนา)

กรมศิลปากร

วันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2482

ขอประทานกราบทูล ทรงทราบใต้ฝ่าพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานถวาย เรื่อง บัวเพื่อน บัวผัน ซึ่งพระยาวิจิตรนาคร จดมาให้
 ข้าพระพุทธเจ้ามาในซองนี้ละบัวหนึ่ง พระยาวิจิฯ เค้าคำ เพื่อน ว่าซิด โดยอาศัยลักษณะของ
 บัวเพื่อนนั่นเอง ถ้าว่าโดยเสียงของคำ เพื่อน กับ เผือก ก็เป็นคำเดียวกัน ที่เค้า เพื่อน ว่า ซิด
 ก็ใกล้กับเผือกมาก

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า พระยาอนุমানราชชน

(ลายเซ็น)

ขอประทานกราบทูล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

(สำเนา)

ตำหนักปลายเนิน คลองเตย

วันที่ 25 เมษายน 2483

พระยาอนุমানราชชน

หนังสือของท่านลงวันที่ 19 เมษายน ได้รับแล้ว

จิตใจที่ได้ทราบความตามที่ท่านบอก ว่าได้ไปเที่ยวภาคพายัพ ดีใจเพราะการไปเที่ยววันนี้
ได้รู้เห็นอะไรแปลก ๆ เป็นการช่วยตัวดีกว่าอยู่เป็นนางห้อง

คำ ปลานปลั้ม ที่ท่านใช้ เขาก็ใช้กันอยู่ชายฝั่ง ไม่ใช่ว่าผิดอะไร แต่ฉันไม่ชอบใจใน
คำว่า ปลอบ ด้วยเห็นว่าคำนั้นควรจะใช้ในความหมายที่แรงกว่าจิตใจโดยปรกติ แต่คำ ปลั้ม
นั้นใช้ในความหมายว่าจิตใจโดยปรกติควรอยู่ เช่น ปลั้มใจ เป็นต้น

คำว่า เจริญ ในภาษาเขมรใช้ไปจนว่า ซาเจริญ ถอดความว่าเป็นมาก ต้องกันกับสำนวน
ของเรา แต่เขามีคำว่า อัน แซกเข้าไปในหว่างกลาง คำ จำเจริญ ในภาษาเขมรไม่เคยพบ พบแต่ใน
ภาษาไทย จำเจริญ หรือเจริญ หมายความว่า วัฒน ทั้งสองคำ หนึ่งในภาษาเขมรมีคำ สราญ กับ
สำราญ อยู่ทั้งสองอย่าง ฉันถอดว่า สราญ เป็นเบา สำราญ เป็นทำให้เบา แนวเดียวกับกัซ และ
กำซัซ

อธิบายคำ โดปี ของท่าน ทำให้ฉันรู้กว้างออกไปว่ามีหลายภาษาด้วยกัน

พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ 108 ที่ท่านว่า ฉันเคยเห็นจะเป็นที่เรียกว่า มหาพุทธคุณ
ซึ่งฉันไม่เคยนับ แต่ให้นึกสงสัยไปว่าจะปรุ้งขึ้นให้ได้จำนวน 108 ที่หลัง เพื่อให้ต้องตามจำนวน
ลูกประคำซึ่งมีอยู่ 108 ของเดิม พระพุทธคุณก็มี 9 เท่านั้น เรียกว่า นวอรหาคีคุณ (อ ส วิ สุ
โล ปุ ส พุ ก) ท่านจะค้นหาเรื่องลูกประคำ บอกให้ทราบนั้น พอใจเป็นอย่างยิ่ง คิดว่าประโยชน์
แห่งการใช้ เดิมก็คิดขึ้นสำหรับนับคะแนนภาวนาเป็นแน่นอน จะเป็นทีลูกก็เท่ากับจำนวนที่
ต้องการภาวนาก็หน ตามพวกที่ต้องการภาวนานั้น

พอใจมากที่ได้ทราบทางแปลชื่อเดิมของพระยาอรรคนิธิ ว่าไม่เกี่ยวไปทางเกาะสมุย แต่
เกี่ยวไปทางชื่อคริสตังเหยียดคนไทย ฉันเคยได้พบมาทางชาวภูมิจีน เขาเหยียด อันโตนี เรียกว่า
ตัน โคมิงโค เรียกว่า หมิ่น ตามทางอย่างเดียวกัน สมุย จะมาแต่ สมูเอล หรืออ่านอย่างเฉ ๆ ว่า
แซมยวล หรือจะเป็นอื่นมีอยู่อีกก็ได้ แต่เมื่อทราบทางว่าไปทางไหนก็พอใจมากที่จะไม่หลง

คำว่า เทียว เราก็อใช้ เช่นว่า เทียวไปเที่ยวมา และคำว่า เทียว ก็เข้าใจว่าเป็นคำเดียวกัน
นั่นเอง ทั้งท่านบอกคำ คลา กำ และ แวนไว ให้ทราบอีกด้วยนั้น พอใจเป็นอย่างยิ่ง

จะแปลคำว่า ร่องรอย ไม่ใช่เป็นคำซ้ำ หมายความว่ารอยตีนแต่อย่างเดียว เป็นสองคำ หมายความว่า เป็นร่องลึกลงไปด้วยน้ำฝนชะกัดเซาะ เพราะพื้นที่ในป่าย่อมลุ่ม ๆ คอน ๆ กับทั้งมี รอยตีนอยู่ในร่องนั้นด้วย เพราะเป็นทางเดินมาแต่เดิม จึงได้ชื่อว่าร่องรอย อีกคำว่า ร่องขวางเห็น เป็นคำไทยได้ คัดแปลง ไทยเหนือพูด ร เป็น ฮ ควรจะเป็น ฮ่องขวาง หรือฮ้องขวาง ถ้าหมาย ถึง ร่อง ก็ควรเป็น ฮ่อง เพราะมีคำ แม่ฮ่องสอน เป็นพยานอยู่ ชื่อตำบล แม่ฮ่องสอน เดิมคิดว่า ควรจะเขียน แม่ฮ่องสร แต่เดี๋ยวนี้ก็สงสัยไปเสียแล้ว สอน อาจหมายถึงอะไรอื่นนอกจากลูกหนูก็ได้ กระมัง คำ ห้วง ก็เห็นจะมาแต่ ฮ่อง นั้นเอง

นริศ

(ลายพระหัตถ์)

(สำเนา)

กรมศิลปากร

วันที่ 2 พฤษภาคม 2483

ขอประทานกราบทูล ทรงทราบใต้ฝ่าพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าได้รับลายพระหัตถ์ ลงวันที่ 25 เมษายน ไว้แล้ว พระเดชพระคุณ
 ถิ่นเกล้าฯ หาที่สุดมิได้

ข้าพระพุทธเจ้าเห็นพ้องในกระแสพระดำริเรื่องคำ ปลายปลี้ม ว่าควรใช้ในความหมายที่
 แรงกว่าจิตใจโดยปกติ คำไทยจำพวกปลายปลี้มนี้แปลก เป็นจำพวกคล้ายคำคู่หรือคำซ้อน มีเสียง
 พยัญชนะเดียวกัน แต่มีเสียงสระและความหมายไม่เหมือนกันทีเดียว เช่น ปลูกเปลื้อง ปลูกปล้ำ
 ปรากฏเปลื้อง ขบเคี้ยว ติดตาม ร่องรอย เป็นต้น ข้อแปลกอีกอย่างหนึ่งที่เอาคำซึ่งมีเสียงท้ายเป็น
 อนุนาสิก หรือเสียงสระไว้เป็นตัวหลัง แต่ก็มียกเว้นบ้าง เช่น ชิมทราบ (ช กับ ทร สับสนกัน
 มาก ลงท่านว่า ถ้าเป็นเรื่องน้ำให้เขียน ชิมซาบ ถ้าเป็นเรื่องรู้หรือเข้าใจให้เขียนว่า ชิมทราบ ถ้า
 ถือเอาคำ เช่น พลัดพราว ปลายปลี้ม เป็นแนวเทียบ ก็น่าจะเป็น ทริมทราบ หรือ ชิมซาบ มาก
 กว่าจะเป็น ชิมทราบ ให้ผิดอักษรกัน) เรื่องคำตัวหลังเป็นเสียงลงท้ายด้วยอนุนาสิกหรือเสียงสระ
 ในคำคู่และคำซ้อนก็เป็นเช่นเดียวกัน เช่น รวบรวม บึกบึน ทรัพย์สิน เงินทอง ไร่นา แต่ที่กลับ
 กันได้ก็มี เช่น สิ้นทรัพย์ คิดด้วยเกล้าฯ ว่า ของเดิมต้องการเสียงก้องไว้ตัวหลัง เพื่อสะดวกในการ
 ออกเสียงและฟังเพราะ ด้วยมีกังวานเสียง แต่ที่กลับกันส่วนมากคงจะมาจากกลอนเพื่อสัมผัสเสียง

ข้าพระพุทธเจ้าวานพระยาอุปกิตฯ เปิดพจนานุกรมเขมร ซึ่งราชบรรณालักษณ์กรุงพนมเปญ
 จัดทำขึ้น ได้ความว่า เจริญ ในภาษาเขมรเป็นคุณศัพท์ ส่วน จำเจริญ เป็นกิริยา แปลว่า ทำให้มาก
 ทำให้เกินขึ้นไป (ตัวสกคเป็น น) จับ (จับ) เป็นกิริยา แปลว่า ไม่คลาดจากกัน มั่นคง จับแน่น
 ต้องโทษอยู่ในคุก กจับ เป็นคุณศัพท์ แปลว่า มั่นคง จับกันแน่น ใช้เป็นกิริยาวิเศษณ์ก็มี คำจับ
 เป็นกิริยา แปลว่า พุดให้แน่น ให้มั่นคง เช่น กินหมาก คำจับปาก ส่วน สราญ พจนานุกรม
 เขมรยังชำระไปไม่ถึง อัน ในภาษาไทยก็แปลก มักเข้าประกอบกับพวกวิเศษณ์ เช่น อันดี อันโต
 อันเลว ภาษาไทยใหญ่ อัน แปลว่า ซึ่ง เป็นคำใช้ประกอบคำอื่น เช่น อันกัด (หนาว) อันเถ่า
 (คนเถ่า) อันแม่ญู (แม่ันแท้) อันแลง (แสงสว่าง) อันห่ม (ผ่างาษนะ) อันหอม (จำนวนที่หอม
 หรือออรวมไว้) อันต้อง อันถาม (คำถาม) ในภาษาจีนและ ก็เป็นอย่างเดียวกับในภาษาพุด ต้อง
 มี อัน ประกอบอยู่ด้วยเสมอไป

แม่ฮ่องสอน ตามตำนานของเมืองนี้ ว่าเมื่อ 150 ปีเศษที่ล่วงมาแล้วเมืองแม่ฮ่องสอนยังเป็นป่าอยู่ เจ้าเชียงใหม่มาตั้งกองจับช้างเถื่อน เพื่อใช้ในการป่าไม้ ได้นำช้างที่จับได้มาฝึกหัดที่ห้วยแห่งหนึ่ง ห้วยนั้นจึงได้ชื่อว่า แม่ฮ่องสอน ส่วน ช่องในภาษาไทยใหญ่แปลไว้ว่า คำธารขนาดใหญ่ แม่น้ำแม่น้ำเล็ก ซอกที่เป็นทางน้ำ ช่องอยู่ระหว่างเสาทั้งสองของเรือน นายสุคว่าทางอีสานช่อง หรือ ร่อง ใช้ปะปนกันกับคำว่า ห้วย คลอง ก็เรียกว่า ช่องเหมือนกัน ปักข์ได้เรียกแม่น้ำขนาดเล็กกว่าคลอง ส่วนในกรุงเทพฯ มีแต่คลองขุด ทำให้เข้าใจแคบไปว่า คลอง คือ ทางน้ำที่ขุดในภาษามอญมีคำว่า คลอง แปลว่า ทาง พอเทียบกับคำว่า คลองลือย คลองธรรม ที่แปลว่า ทาง ส่วน ห้วย ข้ำพระพุทธเจ้าค้นหาในภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ไม่มี นายสุคว่า ทางอีสานมีแต่คำว่า วัง แปลว่า น่านน้ำตอนหนึ่ง ๆ ดูเป็นความเดียวกับห้วยในไทยใหญ่มีคำ วัง แปลว่า เหวลึกมีผาชันดูความใกล้เคียงกับ วัง ในภาษาไทย กรุงเทพฯ ซึ่งนำหมายความมาว่า น่านน้ำเล็กและนิ่ง ถัดด้วยเกล้าฯ คำเหล่านี้จะเป็นพวกเดียวกัน ห้วย วัง ว่าง ว้าง หว่าง เว้ง เว้น (อีสานว่า ที่น้ำวน) วนเวียน

เรื่องที่ตรัสถึงคำกลับหน้าเป็นหลัง หลังเป็นหน้านั้น ข้ำพระพุทธเจ้าเห็นแปลกมาก มักกลับกันได้โดยมากในคำที่เกี่ยวกับใจ และส่วนของร่างกาย เช่น งามหน้า หน้างาม ข้ำคำที่กลับกันนั้น คำหนึ่งเติม อัน ก็ได้ เช่น ใจอันดี ใจอันเสีย หน้าอันงาม ข้ำพระพุทธเจ้าจะต้องตั้งความเพียรเก็บเอาคำในภาษาทั้งหมดมาพิจารณา ลางที่จะได้เค้าเงื่อนอะไรบ้าง

กรรมการชำระปทานุกรมติดคำว่า คำที่เชิงเรือน ค้นกันนักก็ไม่ได้ความ ขอพระบารมีปกเกล้าฯ เป็นที่พึ่ง เพื่อทราบเกล้าฯ ความหมายแห่งคำนี้ด้วย

ขณะนี้เจ้าหน้าที่ราชพิพิธภัณฑ์กำลังจัดสิ่งของอยู่ที่ศาลาสหทัย ข้ำพระพุทธเจ้าเห็นเขาวางเครื่องประดับหูลังข้าง มืออยู่อย่างหนึ่งเขียนว่ากาญจนฉันทน์ สำหรับตั้งพระไชยหลังข้าง ข้ำพระพุทธเจ้าแปลคำ กาญจนฉันทน์ ก็ไม่ได้ความ ข้ำพระพุทธเจ้าเห็นเขาตั้งพระกลดเครื่องสูงไว้หลายองค์ วัตถุที่ทำและสีก็ไม่เหมือนกัน เจ้าหน้าที่อธิบายว่าใช้ในที่และโอกาสต่าง ๆ กัน ซึ่งทำให้ข้ำพระพุทธเจ้านึกนอกทางไปว่า ควรจะรู้ได้ด้วยหรือรู้แล้วได้ประโยชน์อะไร แต่เมื่อนึกกลับอีกทีว่า เมื่อยังไม่รู้กับเมื่อรู้แล้วผัดกันอย่างไร ก็เห็นประโยชน์ของการรู้ขึ้นทันที

พระแสงดาบเขลย ที่เขาเชิญออกมาตั้ง เป็นดาบขนาดใหญ่ รูปผิดกับที่ข้ำพระพุทธเจ้าได้เห็นในพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งในนั้นเป็นดาบคล้ายจ้าวจีน ถ้าชนิดที่ปิดป้ายไว้ว่า ดาบเขลย ในพิพิธภัณฑสถานไม่ใช่ดาบเขลยที่แท้จริง ข้ำพระพุทธเจ้าก็จะขอให้เขาเอาป้ายออกเสีย เพราะทำให้เข้าใจผิดหลงสืบสาวที่มาของดาบชนิดนี้ผิดไปไกล

ข้ำพระพุทธเจ้าขอประทานถวายเรื่องลูกประคำมาพร้อมกับหนังสือนี้จะบับหนึ่ง เจ้าหน้าที่ในกรมคลังคนหนึ่งบอกแก่ข้ำพระพุทธเจ้าว่า ลูกประคำของหลวงมีหลายชนิด ทำด้วยทองคำ แก้ว หิน และยางไม้กาเขน ส่วนจำนวนเม็ดลูกประคำก็มี 105 107 108 และ 115 พวง

ถูกประคานี้ว่ามีสายทั้งเป็นสายทองหรือสายไหม มีลูกประคำ 3 เม็ด ขนาดเม็ดลดหลั่นกันดังรูปเจดีย์ ชะนิคใดใช้มีความหมายอย่างไร พระราชทานแก่ใคร และในโอกาสอย่างไร เจ้าหน้าที่ไม่ทราบ เป็นแต่ชี้แจงว่า พระราชทานเมื่อไปทัพ นอกนี้ยังมีพวงตะกรุดมีจำนวน 3 และ 5 ว่า ตะกรุดจำนวน 5 ใหญ่กว่าจำนวน 3

อนึ่ง คำว่า ตะไล ในคำว่า ตะไลลามะ ซึ่งเป็นชื่อตำแหน่งของหัวหน้าสงฆ์ ลามะ ในธิเบต แปลว่า กว้างขวางเหมือนอย่างทะเล ในภาษาตากดมงคลออกเสียงเป็น ตะเล เสียงและความหมายบังเอิญมาพ้องเข้ากับคำว่า ทะเล อย่างแปลกประหลาด

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า พระยาอนุমানราชชน
(ลายเซ็นต์)

ขอประทานกราบทูล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

(สำเนา)

ตำหนักปลายเนิน คลองเตย

วันที่ 25 สิงหาคม 2484

พระยาอนุমানราชชน

หนังสือลงวันที่ 25 สิงหาคม ได้รับแล้ว

การปูเครื่องลาดรับรอง เคยได้ยินสมเด็จพระปกเกล้าตรัสเล่าถึงเสด็จไปเกาะฮอนนูลู ว่าที่นั่นเขาใช้ใบตองลาดต้อนรับ คิดดูก็จะประเพณีเก่าซึ่งเหมือนกันทั้งโลก ที่ไหนยังไม่จำเรียวพอที่จะทำของแทนขึ้นได้ ก็ใช้ของธรรมดาไป หรือจะหัวเห็ดถืดอย่างเก่าไปก็ตามแต่ใจชอบที่คิดแปล กะละบาศ เปน กาลาบัตร นั้นก็แปลไปตามเสียง จะถือเอาว่าเป็นถูกก็ยาก ตามที่ท่านว่าเคยเห็นหนังสือกล่าวถึง การรับแขกเมืองมีกองกะละบาศด้วยนั้นถูกแล้ว ที่ฉันบอกถึงการพิธีบรมราชาภิเษกนั้นเปนแต่ตัวอย่าง ที่แท้มีหลายอย่าง ดูที่จะเปนยศด้วย ต่อเป็นการใหญ่จึงมีกองกะละบาศ ถ้าเปนยศน้อยก็ไม่มี แท้จริงการตั้งกองกะละบาศก็คือ ตั้งกองทหารรายทางนั่นเอง ถ้าแปลคำ กะละบาศ ให้เกี่ยวแก่ทหารได้จะเชื่อได้ว่าเปนถูก

วิธีที่เขาเอาบันทึกลงพิมพ์นั้นดี ลางที่ใครรู้อะไรมากออกไปก็จะได้บอก

ท่านถามถึงเพลงสรรเสริญพระบารมี ท่านควรจะทราบเสียก่อนว่าเพลงแดรนั้น พวกแดรเขาแบ่งเปนสองภาค ภาคแรกเขาเรียกว่า เนื้อเพลง นั้นจะกระดิกไปไม่ได้เลย ภาคหลังเขาเรียกว่า แดรตอด (ทราบว่าฝรั่งเรียกเอกคอมปนิเมน) ภาคนี้แหละที่แต่งประมูลกัน โดยอ้างว่าที่ปรุงไว้ก่อนเสียงไม่ดี แต่ที่จริงเห็นจะเป็นถือทิฐิ ว่าเขาปรุงได้เราก้ปรุงได้เหมือนกัน บรรดาเพลงสรรเสริญพระบารมีซึ่งกองทหารทำอยู่นั้น ต่างกองแดรตอดก็ต่างกัน แต่คนสามัญฟังไม่รู้ ที่ว่ามิสเตอร์ไฟต์แต่งก็เข้าใจว่าแต่งแดรตอด ทั้งเมื่อเปลี่ยนไปจะเล่นด้วยเครื่องมืออย่างอื่น เปนต้นว่า ซอ หรือ กีตา และ เปียโน ก็ต้องแต่งเสียงตอดขึ้นใหม่ด้วย เพราะจะทำไปอย่างแดรตอดข้อมไม่ได้

ส่วนเนื้อเพลงสรรเสริญพระบารมีนั้นได้ยินมาหลายอย่าง เสียงกรมหมื่นทิวากรว่าหลวงประดิษฐไพเราะ (มี) เปนคนแต่ง เอาออกจากเพลงแดรฝรั่งของไทยเรานั้นเอง หลวงประดิษฐ (มี) คนนี้ เปนคนฉลาดในทางดนตรี เมื่อรัชกาลที่ 4 เป็นผู้แต่งเพลง เทพบรรทม และ โรมย์สุรางค์ เปนต้น สงสัยกลัวจะเปนชกให้ เช่น การแต่งหนังสือต่าง ๆ ก็ยกให้พระคลังหนั้งแต่ดีที่สุดจนเลวที่สุด เอาจนไม่รู้ว่ามีปากพระคลังหนเปนอย่างไร ทั้งเทียบเนื้อเพลงสรรเสริญ

พระบารมีกับเพลงแด่ฝรั่งของเรา ซึ่งเป่าประโคมอยู่ 4 อย่าง คือ ประโคมเสด็จออกอย่างหนึ่ง นั้นเป็น จีนตันตันท่อน 2 ประโคมเสด็จขึ้นอีกอย่างหนึ่ง ไม่ทราบว่าจะไร ประโคมเมื่อสรลง ลงสรท่อน 1 กับประโคมอะไรต่าง ๆ ก็ไม่รู้ว่าเป็นเพลงอะไร เข้าใจว่าเป็นเพลงแด่นั้นแต่ดั้งเดิม มา แต่เมื่อตรวจเนื้อที่ไม่รู้ทั้งสองอย่างก็ไม่เห็นใกล้เพลงสรรเสริญพระบารมีเข้าไปเลย อีกเสียงหนึ่งได้ยินจากกรมหลวงชุมพร ว่าเพลงสรรเสริญพระบารมีนั้น เราไปซื้อฝรั่งมาแต่เมืองยะโฮ เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จไปประพาสสิงคโปร์และอินเดีย เขาแต่งไว้ ขาย พูดเป็นตุเป็นตะว่าสรรเสริญเมืองอะไรนั้นซ้ำกับเรา เพราะซื้อเขามาด้วยกัน แต่สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์ทรงสงสัย อ้างเหตุว่าเนื้อเพลงสรรเสริญพระบารมีนั้นเป็นไทยอยู่เป็นกอง ถ้า ฝรั่งแต่งจะต้องเป็นทำนองฝรั่ง ฉันทันก็เห็นด้วย จำได้แต่ว่าแต่ก่อนทำเพลงสรรเสริญอังกฤษ แล้วจึง มาเปลี่ยนเป็นเพลงสรรเสริญพระบารมีทีหลัง แต่จะเป็นเมื่อไรจำไม่ได้ ในการที่ใช้เพลงสรรเสริญ อังกฤษทีก็จะไม่เสียหายอะไร ฉันทันเคยช่วยเจ้าพระยาเทเวศร์แต่งและจัดการเล่นคอนเสิร์ตรับเจ้าเยอรมัน พบว่าสรรเสริญเยอรมันเหมือนกันกับสรรเสริญอังกฤษ เว้นแต่คำร้องต่างกัน เขาว่าออกจาก เพลง ฮิม ถึงเพลงจะเหมือนกัน เขาก็ไม่ถือ แต่เนื้อเพลงสรรเสริญพระบารมีของเรา ใครจะแต่ง ขึ้นหรือเอามาแต่ไหนฉันทันไม่ทราบ ส่วนคำร้องนั้นฉันทันแต่งขึ้นให้ร้องละคอนดึกคำบรรพ์ก่อนแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าทรงแก้อีกภายหลัง

คำ คำตาก ฉันทันเคยได้ยินเด็กพูดเล่นกัน เป็นไปในทางว่ารีบ แต่ไม่ทราบว่าเป้นคำมาแต่ ไหน ท่านพบท่วงทีว่าจะมาแต่อินเดียก็ตราไว้ ไม่ว่าจะไรของเราย่อมจะมาแต่อินเดียและจีนสอง แห่่งเท่านั้น ที่ได้มาแต่บ้านใกล้เรือนเคียงนั้นยกไว้ เพราะบ้านใกล้เรือนเคียงก็ได้มาแต่สองเหล่าน นั้นเหมือนกัน

ขบใจท่านที่ให้สำนักอาจารย์ของพระมหาเถรจุฬามณีไป ที่ว่าพระมหาเถรจุฬามณีเป็น บุตรพ่อขุนผาเมืองนั้นต้องยกไว้ก่อน แต่คำจารึกนั้นเป้นคำเก่าจริงแล้ว

จะเป็นที่สังเกตได้ว่าอะไรเกิดก่อนหลัง ศักราชเท่าที่จารึกไว้หนังสือของเราเอาอย่าง ทางเขมรมาเป็นแน่ ไม่ประหลาดอะไรที่มีดิน อู ไม่มีมูต พระเจ้า มณีวงศ์ ก็เขียน มณีวงศ์ ทั้ง อภิรม อภิรม ของเราก็มีเป้นอย่างอยู่ เขมรเขาเขียนโปรแกรมละคอนเล่นถวายสมเด็จพระ สวัสดิ์ เขาเขียนพระนามว่า กรม เธอได้ทักว่าทำไมต้องมีดิน อู เขาตอบว่า ถ้าไม่มีก็ไม่เป้น กรม จึงคิดว่าถ้ามีแล้วจะค่อยใกล้ ถ้าไม่มีเขาคงอ่านเป้นกรอม กับ รอหัน ก็มาคิดขึ้นได้ในที่นี้ ว่าแทน ไม้ศัดเช่นเดียวกับ นอหัน นั้นเอง ประหลั่่งทางลงได้ทราบมานานแล้ว เป้นด้วยเก่ากับใหม่เขียน วิธีต่างกัน เก่าเขียนเวียนขวาทางจึงลง ใหม่เขียนเวียนซ้ายทางจึงขึ้น ทางก็คือสุคนธ์

ที่เป็นลานทองขดนั้นไม่ประหลาด ทางเชียงใหม่โบราณเขาจารย์หนังสือสั่งอะไรกันด้วย
ใบลาน แล้วเขาขดกลม เรียกกันว่า หนังสือขดแล้วจะให้ดึกทำลานด้วยทองแดง ด้วยเงิน และ
ด้วยทอง อย่างสุพรรณบัตร และหิริญบัตรของเรา ที่จริงทำมาแต่ทางอินเดียแล้ว กรมพระสวัสดิ์
เชอ เคาคำ ตำรา ของเราว่าเปน ตามรา คือ จารลงแผ่นลานทองแดงเพื่อให้อยู่ทนนาน

คุณหญิงอิสรพงศ์พิพัฒน์ (ลำลี) ขอให้ฉันช่วยบอกท่าน ด้วยมีปรารถนาจะตีพิมพ์
หนังสือแจก ในงานพระราชทานเพลิงศพเจ้าพระยาวรพงศ์พิพัฒน์ ท่านจะเห็นสมควรตีพิมพ์อะไร
จะให้ต้นฉบับไปตรวจดูได้ แล้วจะขอบใจท่านเป็นอย่างยิ่ง ฉันคิดว่าถ้าเป็นหนังสือซึ่งไม่เคยตี
พิมพ์มาก่อนแล้วจะเป็นดี

นริศ

(ลายพระหัตถ์)

(ตำนาน)

กรมศิลปากร

วันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2484

ขอประทานกราบทูล ได้ฝ่าพระบาททรงทราบ

ข้าพระพุทธเจ้าได้รับลายพระหัตถ์ลงวันที่ 25 สิงหาคม ทรงพระเมตตาประทานความรู้เรื่อง ปี เดือน วัน คืน ของชวา มาให้ข้าพระพุทธเจ้า ทั้งนี้เป็นพระเดชพระคุณล้นเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้าค้นดูเรื่อง วัน เดือน ปี ของชาติปอลินีเซียน ซึ่งรวมชวาเข้าด้วย และของชาติจาม ได้ความว่า จามใช้ปีมี 8 รอบ อย่างชวาเหมือนกัน แต่เรียกว่า วินทุ ว่าพวกมิชชิน นรีอิสลามทางชวานำเข้ามาเผยแพร่ ปีที่ 5 ที่ทรงจดประทานมาเป็น คาล แต่ของชวาและของจาม ในภาษาอังกฤษ ฉบับที่ข้าพระพุทธเจ้ามีอยู่ จดไว้ว่า คาล คิดด้วยเกล้าฯ ว่า คาล กับ คาล จะสับกัน ชื่อที่มี 8 เป็นรอบ เป็นภาษาอาหรับ ซึ่งมีผิดเพี้ยนกันกับของจาม แต่พอเอาได้ว่าชื่อปีที่มา จากแหล่งเดียวกัน สก ของชวา ว่าเริ่มต้นภายหลัง คฤศศักราช 78 ปี ถ้าเอาเลข 78 ลบ 1941 ซึ่งเป็นเลขคฤศศักราชของปีนี้ ก็จะเป็น 1863 อีกแห่งหนึ่ง ในเรื่องวันเดือนปีของจาม เทียบสก 1842 ว่าตรงกับคฤศศักราช 1920 หรือศักราชอิซราของอิสลาม 1339 ล่วงมาถึงบัดนี้ 21 ปี เพราะฉะนั้น เลขสกก็จะเป็น $1842+21=1863$ ตรงกับที่เอา 78 ลบ ในข้างต้น ผิดกับเลขสก 1872 เป็นจำนวน 9 ปี ชื่อเดือนของชวาที่ทรงจดประทานมา ข้าพระพุทธเจ้าลองค้นสอบดูในภาษามลายู คงได้ความว่าเป็นภาษาอาหรับทั้งนั้น เว้นชื่อเดือนแรกว่า สุระ ว่ามาจาก สุระ ที่แปลว่า เทวดา และเป็นเดือน โมหฺร่า เดือนถือบวชของอิสลาม ชื่อวันทั้ง 7 ของชวาในแถวหน้า เช่น อาหัดดี สะเนน ได้ความว่าเป็นภาษาอาหรับทั้งนั้น

ศิวะศรียานนท์ เป็นชื่อนามปากกาและชื่อนามสกุลของพระวรเวทย์พิสิฐ (เซ่ง ศิวะศรียานนท์) อาจารย์สอนภาษาไทย ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานถวายตำนานเรื่อง วัน เดือน ปี ของชวาปอลินีเซียน ซึ่งคัดจากต้นฉบับภาษาอังกฤษมาในซองนี้ด้วยฉบับหนึ่ง

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า พระยาอนุমানราชชน

(ลายเซ็นต์)

ขอประทานกราบทูล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

(สำเนา)

3 มิถุนายน 2485

อุประทานกราบทูล ทรงทราบได้ฝ่าพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าได้รับลายพระหัตถ์ลงวันที่ 12 พฤศจิกายนไว้แล้ว ที่ทรงพระเมตตา
ระทานความรู้ต่างๆ แก่ข้าพระพุทธเจ้า เป็นพระเดชพระคุณสิ้นเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้าคิดด้วยเกล้าว่า คร้ว หมายความว่าเครื่องใช้ แล้วความหมายเลื่อนมาเป็น
นซึ่งอยู่ด้วยกันและใช้เครื่องใช้ร่วมกัน ดังที่ตรัสและโดยเหตุที่เครื่องใช้มักเอาเก็บไว้ในเรือนไฟ
งใช้เป็นที่หุงต้มอาหารที่นั่นก็กลายเป็นได้ชื่อว่าคร้วไปด้วย แต่มีคำประกอบบอกให้รู้ เช่น คร้ว
ฟ ไม่ใช่ คร้ว ในความหมายเดิม ภายหลังการหุงต้มอาหารเป็นงานประจำ คำ คร้ว ก็มาเกาะอยู่
บ คร้วไฟ เมื่อใช้คำว่า คร้วก็ชวนให้เข้าใจว่าเกี่ยวข้องกับอาหารการกิน เช่น คนคร้ว พ่อคร้ว
รงคร้วทั้งนี้จะมีผิดถูกประการใดแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

ต้นหยง ในภาสามลายูแปลว่า แหลม ข้าพระพุทธเจ้าเคยเข้าใจผิดเป็นต้นพิกุล แต่ใน
ภาสามลายูไม่มีคำ ต้นหยง ที่แปลเช่นนั้น คิดด้วยเกล้าฯ ว่า ต้นหยง ซึ่งแปลว่าต้นพิกุล เหนจะมี
อยู่ในภาสาขวาแห่งเดียว เสียงในภาสามลายูมีผิดเพี้ยนเป็นภาสาดีนอยู่มากมาย เพราะชนชาติมลายู
อยู่เกาะเป็นส่วนมาก การติดต่อกันก็ได้แต่ทางทะเล จึงทำให้เสียงของคำกลายเป็นง่าย แม้แต่ชาว
เขกปัตตานีก็มีเสียงผิดกับภาสามลายูกลางอยู่มาก เช่น มลายู อา ก็เป็น ออ ในปัตตานี เช่น มูกา
หน้า-มูกอ กपालา (หัว)-กपालอ มาตา (ตา)-มาตอ ถ้าเป็นแม่ กง กน กม เสียงด้านนาสิก เช่น
แกงัน (มือ) - ตาแง มากัน (กิน) - มาแก ปลาแก้ง (หลัง) - ปลาแก ฮิดำ (ดำ) - ฮิเต ถ้าเป็นแม่ กก
เด กบ เสียงกร่อนไป เช่น คูโต๊ก (นั่ง) - คูโตะ ลูตุค (เข้า) - ลูตุ ในคำที่กราบทูลมานี้มีคำว่า
ฎกา ซึ่งแปลว่า หน้า กपालา ซึ่งแปลว่า หัว ก็เป็น คำ मुख และ กपाल ในภาสาบาลีและสัทกริต
้อแปลกที่ภาสามลายูออกเสียงสระที่ลงท้ายของคำเป็นสระ อา เป็นอย่างเดียวกับในไทยใหญ่และ
ในไทยกลาง ซึ่งผู้รู้บาลีรังเกียจ เรียกว่า อาเก้อ เช่น กายา พงสา จันทรา ในภาสาบาลีสัทกริต
และอังกฤษ นอกจากคำลงท้ายด้วยเสียงนาสิก คือ แม่ กง กน กม แล้วการออกเสียงสระสั้นของ
ำที่ลงท้ายด้วยเสียงพยัญชนะ คือ แม่ กก กค กบ ก็ออกไม่ได้ ต้องมีเสียงเข้าช่วย เช่น cut ก็
ออกเสียงเป็น อะ หรือ เสียงหนัก h (วิสรรค) ต่อจากเสียง t ในบาลีต้องมีช้อน พยัญชนะที่จะ

ออกเสียงลงท้ายด้วยพยัญชนะอย่างไรไทย ข้าพระพุทธเจ้ายังสังเกตไม่พบ เช่น ทัด ลงท้ายด้วย
พยัญชนะ ต ซึ่งยังไม่มีเสียงสระปน อ่านว่า ทัด แต่ในบาลีต้องมีตัวตามออกเสียงปน ตะ ด้วย
จึงจะได้....

ควนมิกวรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า

ย. อนุমানราชชน

(ลายเซ็นต์)

(สำเนา)

ตำหนักปลายเนิน คลองเตย

วันที่ 29 มิถุนายน 2485

นาย ข อานุমানราชชน

ได้เห็นประกาศในรัชกาลที่ 4 เขียนว่า ปากใต้ แทนที่เดี๋ยวนี้เขียนกันเป็น ปักข์ได้ ปักข์ ก็แปลว่า ปัก เห็นว่าถูกจึงเขียนตามเขาไป ได้คิดอยู่ว่าควรจะมีคำ ปักข์เหนือ เป็นคู่กัน แต่ ก็ไม่มี ที่แท้เป็น ปากใต้ คู่กับ ฝ่ายเหนือ เห็นว่าที่ใช้คำ ปากใต้ นั้นถูก เพราะแผ่นดินทางนั้น เป็นง่ามทะเล ทางเหนือไม่เป็นจึงชักเรียกเสียว่า ฝ่ายเหนือ เห็นถูกมาก ทีหลังจะเขียนตาม เอา ปักข์ เป็น ปาก

กับที่เรียกว่าพระราชลัญจกรรัชกาลที่ 1 ว่า ประทุมอุณาโลม นั้นก็เหนเกินความจริง ที่ เหนเป็นรูปดอกบัวก็คือ รัศมีของอุณาโลมนั่นเอง ควรที่จะเรียกว่าพระราชลัญจกร อุณาโลม เท่า นั้นพอแล้ว แม้ผู้ที่คิดพระราชลัญจกรองค์นั้น ก็เห็นจะตั้งใจให้เป็นอุณาโลมเท่านั้น

เพิ่งรู้สึกขึ้นว่า คำ จรมุก จมูก ตมูก ก็เป็นอันเดียวกับคำ จรเข้ จเข้ ตเข้ นั่นเอง ที่เรา แบ่งเสียเป็นว่า จรเข้ กินคน จะเข้ คนตรี กับตเข้ลากไม้ นั้นดีมาก

อ่านหนังสือพิมพ์ ประชาชาติ เขาลงความเห็นพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ว่าคำทั้งปวงมี เกิดแก่เจ็บตายเหมือนคน นั่นก็คือคำอย่างที่ท่านว่าความหมายเคลื่อน แต่พูดเอาเข้าธรรมะ

ท่านถามถึงคำ บโตน แล้วก็คิด ทีนี้จะถามท่านบ้าง ท่านเคยได้ยินหรือไม่ คำว่า สีนอ หาม สามนอแห่ นอหนึ่ง ขึ้นแคว่ สองนอตามหลัง นั้นหมายถึงอะไร ท่านจะบอกได้หรือไม่

นริศ

(ลายพระหัตถ์)

(สำเนา)

กรุงเทพฯ

16 กรกฎาคม 2485

ขอประทานกราบทูล ขงซาบใต้ฝ่าพระบาท

ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 6 และวันที่ 29 มิถุนายน รวม 2 ฉบับ ข้าพระพุทธเจ้ากราบทูลตอบมาล่าช้าเกินสมควร เป็นเพราะข้าพระพุทธเจ้าติดราชการด่วนประการกันเข้ามา ทั้งนี้ขอพระบารมีปกเกล้าฯ เป็นที่พึ่งพระอาญาไม่พินเกล้าฯ

เรื่องตัดคำให้สั้นเข้า เช่น โรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ตัดเป็นโรงเรียนบ้านสมเด็จ ดังตัวอย่างที่ประทานมา คิดด้วยเกล้าฯ ว่า จะเป็นด้วยกันทุกภาษา เพราะตามธรรมดาว่ามีว่า ถ้าทางใดง่ายกว่าหรือสะดวกกว่า คือมีสิ่งด้านทานน้อยที่สุด มนุษย์มักเลือกแต่ทางนั้น คำพูดที่ยาวไปถ้าสามารถจะตัดออกเสียได้ และผู้ฟังก็เข้าใจคำพูดเหล่านั้นก็มักตัดให้สั้นเข้า แล้วคำที่ตัดนั้น เมื่อนิยมใช้กันก็เกิดเป็นคำขึ้น เช่น อักโขภินี ตัดลงเป็น อักโข แล้วยังไม่พอใจ ตัดลงไปอีก เหลือแต่ โข คำเดียวก็มี เช่น มืออกโข พอเห็นได้ว่าแก่ อักโข เป็น ออกโข พอถึงคำเช่นมี มากโข รูปเดิมก็หายหมด เป็นอย่างเดียวกับ brandewyn เป็นคำภาษาฮอลันดา ตรงกับภาษาอังกฤษว่า burntwine ในภาษาอังกฤษตัดเป็น brandy ตกลงมาถึงไทยย่อลงไปอีกเป็นเหล้าบรัน คำ Mea domina ในภาษาลาตินตรงกับคำ my lady ในภาษาอังกฤษตัดลงเป็น Madame-Maam หรือหม่อม แล้วในที่สุดเป็นเสียง อี้ม อยู่ในคอ เช่น Yes maam ก็เป็น yes'm คำตัดเช่นนี้ในภาษาอังกฤษก็มีอยู่หลายคำ เช่น Navigation เป็น Navy Zoological Garden เป็น Zoo Automobile เป็น Auto Motorcar เป็น Car คำว่า รับประทาน หดลงมาเป็น รับ แล้ว ในบัดนี้เป็น ทาน เฉยๆ ก็มีพูดกันหนาหู ยิ่งเป็นคำมาจากต่างประเทศมักถูกตัดมาก เพราะคำเหล่านั้นไม่เหมาะสมกับเป็นคำไทย ด้วยมีมากพยางค์ คำเช่น กิโลเมตร หรือกิโลแกรม ก็เหลือแต่ กิโล ยูนิฟอม เหลือเป็น ฟอม นำเบอ เหลือเป็นเบอ ชื่อแขกอิสลาม เช่นคนชื่อ นายหลอ มาจาก Abdullah นางหย่า มาจาก Cadiya นายมาน มาจาก Osman นายหมัด นายหมุด มาจาก Mahamad Mahamud นายชัน มาจาก Hassan เหล่านี้เป็นต้น คำตัดในภาษาไทยที่ใช้เป็นภาษาแล้วก็มี จอมไตร หอไตร ปรารค์ปรา อาชา ไกรสร ไอยรา ชันสา ชลิกร เข้าที่สวรรรยา เอกอุ หู เป็นต้น คำเช่น นุชิต นิจจา นุเคราะห์ ภิรมย์ เสียง อะ พยางค์หน้าหายไป เป็นเพราะการเน้นเสียงมาอยู่ที่เสียง นู นิจ ภิ กระทำให้เสียง อะ เบาลไป ในที่สุดก็หลุดหายไปทีเดียว ลักสนะอย่าง

นี่ในตำรานิรุกติศาสตร์เรียกว่า Aphesis คือ เสียงที่ไม่แน่นในพยางค์แรกหายไป คำ กริรมย์ ถ้าออกเสียงให้เต็มเป็น อกริรมย์ ก็กลายเป็นผิด คือไม่กริรมย์ไป คำว่า อนิจจาทางขวาใช้เป็น นิจจา เหมือนกับไทย ในภาษาอังกฤษก็มี เช่น Esquire เป็น Squire, Apprentice เป็น Prentice ข้าพระพุทธเจ้าเคยผูกประโยคขึ้นเล่น เช่น เรือเดินทะเล-เรือทะเล-เรือเด (หย่างชาวปากได้ออกเสียงตัด) และในที่สุดพูดให้เร็ว เรือเลอาดตกลงไปอีกเป็น ร เล ก็เป็นได้ ถ้าหลเสียงถึงขั้นนี้ ก็สาวหาที่มาของคำไม่ได้

ควรมิควนแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า

ข. อนุমানราชชน

(ลายเซ็นต์)

ขอประทานกราบทูล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

(สำเนา)

คำหนักปลายเนิน คลองเตย

วันที่ 1 สิงหาคม 2485

นาย ย อนุমানราชชน

ได้เห็นหนังสือพิมพ์ ว่าท่านเดือนเพนอธิบดีกรมศิลปากร ก็นึกดีใจเหลืออย่างเดียวแต่ว่า จะแน่หรือไม่เท่านั้น แต่ทีหลังได้ความว่าแน่ ก็ทำให้ดีใจยิ่งขึ้น ได้นึกตั้งใจให้ท่านทำการสำเร็จ ไปทุกอย่างเถิด

นึกถึงการให้พรแก่กันนั้นเพนโคมลอยไปเชิงที่สุด ให้ในสิ่งที่ให้ไม่ได้ จะมีประโยชน์อะไร ตกลงว่าคำให้พรก็เป็นคำแสดงความดีใจเท่านั้น

นึกถึงความเคลื่อนไหวไปของคำก็ให้เหินซัน เช่น ยินดี ก็เข้าใจกันเพนว่าดีใจ แต่ที่จริงหาใช่ไม่ เพนคนละคำ ยินดี เพนได้ยินข่าวดี แล้วก็นึกไปถึงคำบาลีที่ว่าโอนเอามาเพนคำไทย ก็นึกที่สงสัยได้ 2 คำ คือ

(1) นัยน์ตา แปลว่า ตาตา จะมีประโยชน์อะไร

(2) ยานัดดู๋ ไม่รู้คำ นุดดู๋ จึงเปิดคูพจนานุกรม เหนเขาแปลไว้ให้ว่า จมูก ถ้าเขียน ยานัดดู๋ และถือเอาว่าเพนยาจมูกแล้ว ถ้าพูดกลับ เพนนัดดู๋ยา ก็ทีจะไม่เพนภาษา คำ นัด จะไม่ตรงกับ นุดดู๋ ในภาษาบาลี กระทบแล้วได้นึกถึงอื่น ๆ ก็มีคำ นัด อย่างอื่นอยู่ด้วย ซึ่งจะเข้ากันไม่ได้กับ นุดดู๋

ทีนี้จะพูดถึง คำคู่ เรามักติดปาก ไม่ได้คิดถึงความ เช่น ช่วย ก็ต้องมีเหลือ หนัก ก็ต้องมี หน่วง ลอง ก็ต้องมี ทด นี่เพนอย่าง ที่จริงคำทั้งคู่นั้น เพนความต่างกัน ลางแห่งจะใช้ด้วยกัน ก็เห็นชัดอยู่

ตามอักขรวิธีนั้น ไม่ได้คู่ ไม่จำเป็นต้องมี เช่น เพน เหน ก็ทำให้เพน เปะ เหะ เสี้ย ก่อน เนื่องไปถึง เงิน ก็จะต้องทำให้เพน เงอะ เสี้ยก่อน แล้วจึงสกด อะไรที่เพนอย่างนี้มีหลายอย่าง จะอย่างไรก็ดี ที่เขียน คน จะต้องเพน โคะน นั้นอาการหนักอยู่มาก นีว่าตามทาง แบบเรียนเร็ว ส่วนแบบเรียนเก่า เช่น มูลบทบรรพกิจ เพนตัน นั้นก็เพนไปอย่างหนึ่ง ห้ามคำตายไม่ให้ผัน แต่คนก็เขียนคำตายผัน เช่น ค่ะ เพนตัน ไม่เช่นนั้นก็ไม่มีหนังสือ ที่จะเขียนให้ได้เหมือนพูด แท้จริงผู้เขียนก็ไม่ได้ตั้งใจชัดขึ้น แต่เพราะแต่งหนังสือเพนคำพูดจึงต้องผันไป ความจริงแม้คำตายก็อ่านไม่เหมือนกัน เช่น กุแหละ กุ่อง กุศล เพนตัวอย่าง เขียนอย่างเดียวกันแต่อ่านผิดกัน

ทั้งนั้น ทำให้เห็นชอบด้วย ว่าผันคำตายก็ควรอยู่ เมื่อรุ่นหนุ่มก็เคยได้ยินพูดกันถึงคำ อวก และ อ้วง ก็ไม่สามารถจะโต้ตอบอย่างไรได้ คิดดูทั้งนั้นทั้งนี้ก็มีอะไร เป็นด้วยบัญญัติถึถ้วนขึ้น การบัญญัติก็ไม่ได้ตรึงตรองไปให้รอบ แต่ที่แท้การบัญญัตินั้นก็เป้นไปด้วยความเป็นไปบังคับ เช่นมีโรงเรียนขึ้นเป็นต้น จำจะต้องสอนเด็กให้อ่านอยู่ที่ แม้ทุกวันนี้ก็มีอ่านผิด ตัวอย่างก็เช่น พิเศษที่สอนกันในโรงเรียน แม้จะอ่านที่ผันได้ก็คล้าย พิเศษ แต่ที่พูดกันเป้นพิเศษ ผิดกันมาก ถ้าว่าที่แท้จะต้องอ่าน พ พา พิ (พี) พิ ไม่ใช่ พิ (พี) เหมือนที่ท่านปรารภว่า กิน กิน ควรจะอ่านเป้น กิน กิน ฉันก็รับรองว่า เมื่อเล็ก ๆ อ่านหนังสืออยู่ที่เรือน เขาก็สอนให้อ่าน กน กั้น กาน กิน กิน ที่จริงถ้อยคำนั้นซุกซิมมาก แต่คนที่ไม่ได้ใส่ใจก็คิดไม่เห็นว่าซุกซิม

นริศ
(ลายพระหัตถ์)

(สำเนา)

กรมศิลปากร

14 กันยายน 2485

ขอประทานกราบทูล ชงชาบได้ฝ่าพระบาท

เมื่อข้าพระพุทธเจ้ามาอยู่กรมศิลปากรได้ใหม่ ๆ พระท้าวภินิมิตมาเยี่ยม ข้าพระพุทธเจ้าจึงชักชวนพระท้าวฯ ให้มาช่วยทำตำราช่างเขียนไทย พระท้าวฯ ก็ยินดีและได้มาทำงานอยู่กับข้าพระพุทธเจ้าแล้ว ความประสงค์ของข้าพระพุทธเจ้า ต้องการจะฟื้นฟูวิชาช่างศิลป์ของไทย ให้เข้ากันได้กับศิลป์ของต่างประเทศ คิดด้วยเกล้าฯ ว่าวิชาสถาปัตยกรรมที่สอนกันอยู่ในจุลาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นไปในศิลป์ของต่างประเทศ ถ้าให้ผู้ศึกษาในมหาวิทยาลัยได้มีความรู้ในศิลป์ของไทยบ้าง ก็จะทำให้ศิลป์ของไทยขยายตัว ถึงหากจะต้องกลายไป ก็กลายไปในทางคลี่คลายขยายตัวตามยุคสมัยไม่ใช่กลายไปในทางเสื่อม ข้าพระพุทธเจ้ากำลังเจรจากับจุลาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในเรื่องนี้ เป็นที่เข้าใจกันแล้ว คือ จะต้องปลูกปล้ำวิชาศิลป์ของไทยจนเข้าถึงขั้นที่ฝรั่งเรียกว่า Academy จึงจะมีรากฐานได้มั่นคงและขยายตัวออกไปได้ ในเรื่องศิลป์ของไทยคิดกับของต่างประเทศที่หาตำราไม่ได้ และมักจะปิดบังกัน ถ้าจะบอกก็มักบอกไม่หมด กะทำให้ผู้หยากรู้หยากเห็นเกิดเบื่อหน่าย ผู้ที่เรียนรู้ก็เป็นอย่างตามครุ ไม่รู้จักแก้ไขขยายวิชาของตนให้ก้าวหน้า เพราะจะถือว่าเป็นการสู้ครุไป ถ้าจะซักไซ้ไล่เลียงว่าทำไมจะต้องทำเช่นนั้น หย่างนี้ ก็มักตอบไม่ได้ นอกจากว่าเรียนมาหย่างนั้น เป็นอันว่าช่างศิลป์ของไทยหยุดอยู่เพียงคั่นช่างมีฝีมือ จะหาช่างผู้ขยายมิได้น้อยเต็มที อาชีพทางด้านนี้จึงกลายเป็นอาชีพ เอาตัวไม่รอด เพราะขาดความรู้เรื่องขยายนั่นเอง

เวลานี้ข้าพระพุทธเจ้าขอให้พระท้าวฯ กำลังทำตำราช่างเขียนอยู่เพียงแต่พระท้าวฯ เริ่มเขียนขึ้นไม่กี่ม้วนน้อย ก็ยังทำให้ข้าพระพุทธเจ้าได้ความรู้และสนใจขึ้นอีกมาก เมื่อวานนี้ข้าพระพุทธเจ้าถามพระท้าวฯ ถึงบัวคอเสื้อ ว่า คืออะไรและอยู่ที่ไหน พระท้าวฯ เขียนรูปพระเจดีย์ให้ดู จึงได้ซาบเกล้าฯ ว่า บัวคอเสื้ออยู่ที่ตรงไหน ข้าพระพุทธเจ้าชักต่อไปว่าที่เห็นเป็นซี่คล้ายตุกรงเรียกว่าอะไรและทำเพื่อประโยชน์หย่างไร พระท้าวฯ ตอบว่าได้ซาบมาจากได้ฝ่าพระบาท ว่าชงเข้าพระทัยว่าจะเปนระช้านัคร์ และว่าลอมฟางพระเจดีย์ คือ รูปพระสถูป ข้าพระพุทธเจ้าก็ได้สติทันทีว่าพระเจดีย์ก็คือพระสถูปนั่นเอง ตอนบนเป็นฉัตรปัก ถ้าเช่นนั้น

ปลื้มใจน ก็คือชั้นฉัตรกะมั่ง พระเทวฯ ตอบว่าเหนจะไซ้ ข้าพระพุทธเจ้านี้กเลยไปถึงยอด
 ประสาท ก็เหนจะกลายไปจากรูปพระเจดีย์นั่นเอง พระเทวฯ ก็รับรอง ความรู้หย่างนี้ถ้าได้เปิด
 เผยให้แพร่หลาย ก็จะมีผู้สนใจในศิลปของไทยได้ยิ่งขึ้น คิดด้วยเกล้าฯ ว่าถ้าไม่รับซักไซ้ไล่เลีย
 จดขึ้นไว้ ไม่ช้าก็จะสูญเปนของแน่ ข้าพระพุทธเจ้าถามพระเทวฯ ถึง บัณฑิต หนุ่ที่ไหน
 พระเทวฯ ตอบว่าไม่ชาบ เข้าใจว่าจะหนุ่ที่ตอน ลอมฟาง แต่ก็ไม่แน่ ข้าพระพุทธเจ้าขอ
 พระบารมีปกเกล้าฯ เปนที่พึง ขอประทานชาบเกล้าฯ ถึงเรื่อง บัณฑิต นี้ด้วย บัณฑิต หนุ่ที่หนุ่ได้
 ลูกแก้ว ทำไมจึงเรียกเช่นนั้น เหม ก็เปนนลวดลายคล้าย ไบขนุน ที่พระปรารค์ ทำไมจึงเรียกว่า
 เหม ตลอดจน คำว่า ปลื้มใจน ก็ไม่ชาบเกล้าฯ แปลว่าอะไร ขอประทานชาบเกล้าฯ ด้วย

พระลัดเวียนได้มาหาข้าพระพุทธเจ้า เพื่อยืมหนังสือเมื่อสักกัปลาห์ที่ล่วงมานี้
 ข้าพระพุทธเจ้าสอบถามที่หนุ่ คงได้ความว่าอาศัยหนุ่ที่บ้านหลังไฮเคลทรอกเคโร ถนนสุรวงศ์

คววมิควนแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า

ย.ส. อนุমানราชชน

(ลายเซ็นต์)

(สำเนา)

ตำหนักปลายเนิน คลองเตย

วันที่ 24 พฤศจิกายน 2485

นาย ย.ส. อนุমানราชชน

หนังสือลงวันที่ 28 ตุลาคม ได้รับแล้ว ขอบใจมาก

จะตอบเรื่องท่านให้พระเทวาเขียนแบบ อันการช่างนั้นฉันรู้ทั้งนั้นจะทำขึ้นครั้งไหน ซ่อมหรือไม่ได้ซ่อม และซ่อมตรงไหนครั้งไรก็รู้ ทางที่รู้ไปถึงคนทำด้วย ของทำปลอมยุคก็รู้ การที่รู้ก็ไม่ประหลาดอะไร เพราะรูปและลายย่อมเดินไปเสมอ ถ้าท่านให้พระเทวาทำแบบก็บอกได้ว่าพระเทวาเขียนครั้งท่านเป็นอธิบดีกรมศิลปากร โดยผู้เขียนไม่ต้องเซ็นชื่อ

ที่พูดกันถึง ส่วน นั้นฉันจับได้ว่า ส่วน เป็นของสอนนักเรียนเพื่อไม่ให้ทำเข้าป่าไปเท่านั้นเอง คนที่ขงเขาทำอะไรก็ไม่เห็นเข้าส่วน ส่วนที่เข้าไม่ได้ก็มี เช่นผู้สร้างวัดเขาตั้งช่างให้พระประธานนั่งในบุษบก พระประธานนั้นเป็นของมีแล้ว จะต้องใส่เข้าไปในบุษบกได้ แล้วถ้าทำตามส่วนยอดบุษบกก็จะทิ่มเข้าไปในหลังคาอันเป็นของใช้ไม่ได้ ต้องทำบุษบกนอกส่วนให้ดูดี อันจะต้องเป็นคนช่าง นักเรียนทำไม่ได้ เหมือนหนึ่งบุษบกพระแก้วก็ยาวเกินส่วนเพราะองค์พระเล็ก แต่มีฉัตร ทั้งที่ยาวเกินส่วนที่ไม่เห็นขัดขวาง เพราะอะไรก็ยาวทั้งนั้น เข้ากันไปได้

ท่านว่าราชบัณฑิตสถานให้อ่านคำ ศิลปะ ว่า สีน ฉันไม่รู้สีกว่าขัดขวางอะไร คำใดจะเขียนจะอ่านว่าอะไรก็ได้ อันถ้อยคำนั้นย่อมเลื่อนไปเสมอ เป็นหน้าที่ของเราจะต้องเรียนตาม ตัวอย่างก็จะมี เช่นมีคนชมว่าหนังสือฝรั่งเขียนคำไทยเวลานี้ดี ฉันตอบว่าแต่เราจะต้องเรียนให้รู้ว่า คำใดเวลานี้เขาพูดกันอย่างไร ตามที่เวลานี้ ตัวอย่างก็เช่นเขาพูดกันเวลานี้ว่า ยันนาวา แต่ฉันเคยเรียก ยานะนาวา ก็เรียกอย่างแต่ก่อนมา เป็นการเลยตามเลย ผิดกันไปเป็นสามพยางค์สี่พยางค์ เพราะเหตุฉะนั้นจึงต้องเรียนให้รู้ไว้ การรู้มากนั้นก็จริงไม่เสียหลาย ถ้ารู้มากก็คล่องใจขึ้น ถ้ารู้ น้อยจะพูดอะไรก็ลเมอ ___

นริศ

(ลายพระหัตถ์)

(สำเนา)

ตำหนักปลายเนิน คลองเตย

กุมภาพันธ์

นายขง ส อนุমানราชชน

จะบอกเดิมในข้อ ขานะนาวา เพราะรู้สึกลัวว่าบอกขาด ข้อที่พูดถึงทันทาคาตนั้น ตัวอย่างก็ เช่น หลวงอินทรเทพ ซึ่งฉันอ่านว่า หลวง-อิน-ทอ-ร-เทพ แต่บางคนอ่านเป็น หลวง-อิน-เทพ เพราะถูกลงพันทาคาตทร์ หมายความว่าไม่ให้อ่าน ฉันก็ไม่คิดว่าผิด แต่ฉันอ่านติดจะมากไป จึงคิด เรือน ว่าคนทั้งหลายเขาอ่านกันว่าไร เพื่อจะปรับกับหนังสือพิมพ์ฝรั่งให้ถูก จึงเป็นการที่ควรอยู่ แล้ว ส่วนที่วินิจฉัยว่าทำไม ขานะนาวา จึงเป็น ยันนาวา ไปนั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ที่เห็นเป็นรูปถ่ายในวงพระจันทร์นั้น จะทักว่าเป็นของต่างประเทศ เราเห็นรูปยาย กระตาดำขาวต่างหาก ที่พรรณนาถึงกถ่ายหมายพระจันทร์นั้นพูดเพลिनไป ดูไม่เข้าความเลย ทางต่างประเทศเขาพูดกัน เราจำเขามา อนึ่ง การที่ชมแสงพระจันทร์นั้นเก่ามาก ตั้งแต่ครั้งยังไม่มี ดเกียง

จะวินิจฉัยชื่อเรือนต่าง ๆ ด้วยเห็นว่าที่วินิจฉัยมาก่อนนั้นผิด โรงเปนของปลูกกับดินแต่ เข้าใจว่ามาแต่ภาษาจีนคำเดียวกับ ลั้ง คำว่า เรือน มีความเห็นเป็นอย่างอื่นไปเพราะถอดได้คุมได้ เช่นเดียวกับ เรือนรถ เรือนเกียน หมายถึงเรือนฝากคาน ที่จะเป็นของใหม่ ไม่ใช่ปลูกเพื่อหนีน้ำท่วม การปลูกสูงนั้นเรียกว่า หอ เทียบด้วย หอคอย ตึก กว๊าน เขาก็ว่าเป็นคำจีน กว๊าน นั้นพอ แลเห็นว่ามาแต่ ก๊วน แต่คำ ตึก นั้นไม่ทราบถ้าเป็นภาษาไทยก็เป็นว่าเรือนก่อด้วยอิฐ ไม่ใช่ทำ ด้วยไม้ ห้าง ก็เพิ่งรู้ว่าเป็นภาษาจีน ด้วยทราบว่าจีนเรียกธนาคารว่า เงินหาง หรือ ห้าง จะเป็น คำ ไทยคุด ห้างสวน ไปก็ไม่ทราบ แต่ ได้หลง ยังเป็นคำมลายูไปได้ จะอย่างไรก็ดี ห้าง ต้องเป็น สูง เหมือนกับหอ ร้าน หมายถึงฮ้ายร้านโกโร โโกเต ซึ่งเราตั้งขายของกันอยู่นั่นเอง คำว่า โรงแถว ตึกแถว หรือ ห้องแถว อะไรเหล่านั้นก็เป็นคำใหม่ คือ ยกบ้านที่เคยวางขายเข้าไปในห้อง เท่านั้นเอง

(คิดพิมพ์แล้ว ลงเดือน แต่ไม่ได้ลงวันที่และไม่ได้ลงพระนาม)